

**Glommens og Laagens Brukseierforening - Ny reguleringskonsesjon for Tesse
i Lom og Vågå kommuner, Oppland fylke**

Kongelig resolusjon av

(Foredratt av statsråd _____)

Glommens og Laagens Brukseierforening - Ny reguleringskonsesjon for Tesse i Lom og Vågå kommuner, Oppland fylke

I. Innledning

Tesse (853.9 m o.h.) ligger i Lom og Vågå kommuner i Oppland fylke. Den "lille Tessereguleringen" består av 0,8 m oppdemning og 0,7 m senking av Tesse. Konsesjon for denne reguleringen ble gitt til A/S Eidefoss i februar 1941. "Den store Tessereguleringen" - dvs ytterligere senking av Tesse på 10,9 m, ble gitt til Glommens og Laagens Brukseierforening 26. juli 1941. Konsesjonene ble stadfestet ved felles kgl.res. 20. august 1948 og her ble også fastsatt felles manøvreringsreglement.

Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør 33 854 nat.hk. Tessereguleringen utnytter i tilsammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB). Reguleringsforeningen GLB representerer bruks- og vannfallseiere i Glommas, Vormas og Gudbrandsdalslågens nedbørfelt.

GLB har i søknad 15. desember 1993 bedt om at staten frafaller sin hjemfallsrett til reguleringsanleggene, og søkt om ny konsesjon etter utløpte konsesjonsperioder for henholdsvis "lille Tesseregulering" og "store Tesseregulering". Konsesjonen for den "lille Tessereguleringen" løp ut den 3. februar 1991 for samtlige deltagere, og her er søkt om ny konsesjon i henhold til vassdragsreguleringsloven § 8. Konsesjonen for "den store Tessereguleringen" løp ut i juli 1991 for de private falleierne. De offentlige deltagerne har her konsesjon på ubegrenset tid, men vilkårene kan tas opp til revisjon. Saken er således spesiell i den forstand at den omhandler både spørsmål om fornyelse av konsesjon og spørsmål om revisjon av gamle konsesjonsvilkår.

I brev av 22. oktober 1990 har departementet gitt tillatelse til midlertidig fortsettelse av reguleringen av Tesse inntil søknadene er behandlet. GLB har søkt om konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere.

II. Søknaden og NVEs innstilling

NVE har mottatt følgende søknad av 15. desember 1993 fra GLB:

"Glommens og Laagens Brukseierforening tillater seg herved å søke om at staten frafaller sin hjemfallsrett, og i henhold til vassdragsreguleringsloven søkes det om

ny konsesjon i samme omfang som tidligere etter utløpet av følgende regulerings-konsesjoner:

- A Regulering av Tesse mellom kotene 853,90 og 852,40. Dette er den såkalte "lille Tesseregulering" gitt til A/S Eidefoss på 50 år fra 03.02.41 med utløpsdato 03.02.91 for samtlige deltagere i reguleringen.
- B Regulering av Tesse mellom kotene 852,40 og 841,50. Dette kalles den "store Tesseregulering" med utløpsdato 26.07.91, gitt til Glommens og Laagens Brukseierforening 26.07.41 med 50 års varighet for private falleiere og uten tidsbegrensning for kommunale falleiere.

De tidligere konsesjoner ble begge stadfestet i en felles kgl.res. av 20.08.48 der det også ble fastsatt et felles manøvreringsreglement. I tråd med dette, og for øvrig konsesjonsmyndighetenes ønske, søkes det nå om best mulig samordning av de to Tessereguleringene med Glommens og Laagens Brukseierforening som fremtidig konsesjonær. Nærmere beskrivelse av reguleringene og deres konsekvenser i.h.t. NVEs r.skr. 36a følger vedlagt.

Reguleringenes fysiske virkninger og ettervirkninger, kap. 2 og 3, er beskrevet for de to konsesjonene under ett. Vi har valgt å gi et totalbilde av Tesse og forholdene knyttet til reguleringene der, selv om det reelt bare er den lille Tessereguleringen som er gjenstand for en vurdering i henhold til vassdragsreguleringslovens § 8 om ny konsesjon.

Den store Tessereguleringen, som står for omlag 87 % av magasinvolumet, skal ikke vurderes på samme måte. Den løper videre uten tidsbegrensning for ca 90 % av de fall som nytter reguleringene. Eventuelle endringer i reguleringenes omfang kan bare knyttes til den lille reguleringen, dvs de øverste 1,5 m i magasinet.

Vi håper med dette at vår framstillingsform gir nødvendig klarhet og oversikt over søknaden og hva som reelt er til behandling.

Tidligere innsendte separate søknader fra A/S Eidefoss den 21.04.89 og fra Glommens og Laagens Brukseierforening den 25.04.89 trekkes med dette tilbake.

Tillatelse til midlertidig å fortsette reguleringen av Tesse inntil konsesjonssøknaden er avgjort foreligger i brev fra departementet av 22.10.90, kopi vedlagt som søknadens bilag 1.

0.0 BAKGRUNN

0.1 KONSESJONSSØKER

Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB) er en reguleringsforening stiftet i 1918. Foreningen representerer bruks- og vannfallseiere i Glommas, Vormas og Gudbrandsdalslågens nedbørfelt.

Foreningen består av i alt 20 medlemmer fordelt på private, kommunale og fylkeskommunale selskaper med tilsammen 43 kraftverk. Staten er også medlem ved Statkraft SFs andel i ett av kraftverkene. Kraftstasjonene har en samlet årlig produksjon på ca 10 milliarder kilowattimer. Det utgjør 8-10% av landets totale kraftproduksjon (1992).

Hovedformålet med GLBs virksomhet er å koordinere de ulike interessene i vassdraget, bygge ut og vedlikeholde reguleringsanleggene, og å optimalisere kraftproduksjonen.

0.2 HISTORIKK

Det vises til bilagene 2, 3, og 4.

De gunstige stedlige forhold med gode reguleringsmuligheter i Tesse og ca 490 m konsentrert fall til Vågåvatn gjorde at en utnytting av Tessafallene tidlig kom på tale. I 1912 kjøpte staten Tessafallene med tanke på kraftproduksjon til jernbanedrift og i 1921 var reguleringen av Tesse med på "Vassdragsvesenets store reguleringsplan". Det ble den gang ikke noe av planene, men mot slutten av 30-årene ble de tatt opp igjen og reguleringen av Tesse for kraftproduksjon ble utført i begynnelsen av siste krig.

Hensynet til distriktenes elektrisitetsforsyning ble tillagt avgjørende vekt da A/S Eidefoss den 3. februar 1941 fikk tillatelse til å regulere Tesse mellom kote 853,90 og kote 852,40. Denne reguleringen som senere er blitt hetende "den lille Tessereguleringen", besto i 0,8 m oppdemming og 0,7 m senking. Reguleringstillatelsen må ses i sammenheng med at A/S Eidefoss samtidig fikk leie deler av statens rettigheter i Tessa for en periode av 30 år, senere forlenget til 50 år. Reguleringstillatelsen ble gitt samme varighet som leien av Tessafallene. I 1952 fikk forøvrig A/S Eidefoss kjøpe fallene i Tessa, men dette fikk ingen innvirkning på reguleringstillatelsens varighet som fortsatt var 50 år fra 03.02.41.

Den 26. juli 1941, bare vel 5 mnd etter at A/S Eidefoss hadde fått sin regulerings-tillatelse, fikk Glommens og Laagens Brukseierforening regulerings-tillatelse til den store Tessereguleringen som gjaldt en ytterligere senking av Tesse mellom kotene 852,40 og 841,50. Denne tillatelsen ble også gitt varighet i 50 år, men uten tidsbegrensning for kommunale falleiere som deltar i reguleringen.

Ved kgl.res. av 20. august 1948 ble både den "lille" og den "store" regulering av Tesse stadfestet i medhold av restitusjonsloven av 15.11.1946. Fra myndighetenes side ble det ved denne anledning søkt å få sammenføyte reguleringene, men begge regulantene motsatte seg dette under henvisning til at dette ville medføre nytt rettsgrunnlag overfor grunneierne og utløse nytt skjønn. Det ble likevel fastlagt ett felles manøvreringsreglement for de to konsesjonene.

I 1946 ble det videre opprettet en avtale mellom de daværende kraftverk i nedre Glomma og A/S Eidefoss om gjensidig deltagelse i de to reguleringene. Etter denne avtalen ses de to reguleringer under ett vedrørende fordeling av anleggs- og driftsutgifter. Dette prinsipp er videreført etter hvert som flere kraftverk kom til som brukere av Tessereguleringene og i alle år har også driften av magasinet foregått som om det var en regulering. A/S Eidefoss har hatt redusert deltagelse i forhold til fallandelen, jfr. kap. 1.3, side 6.

Tessemagasinetes størrelse på ca 130 mill m³ utgjorde ca 109 % av midlere årlig tilløp til Tesse. Mulighetene for å utnytte denne overreguleringen til særskilt tørrårssikring var beskjedne, og det ble derfor lett etter overføringsmuligheter for å bringe mere vann til Tesse. En slik mulighet fantes i Veovassdraget, en sideelv til Sjoa. Det var A/S Eidefoss som sto for planlegging og konsesjonssøknad, og selskapet fikk ved kgl.res. av 22.april 1960 konsesjon for overføring av inntil 20 m³/s fra Veo til Tesse. Overføringen som ble tatt i bruk i 1963, har inntak i Veo på kote 1230 og utløp i Smådalen på ca kote 1195.

Konsesjonen for overføring av Veo ble ved kgl res. av 21. oktober 1983 overført til Glommens og Laagens Brukseierforening samtidig med at A/S Eidefoss fikk sin ervervskonsesjon for Tessefallene endret til å gjelde på ubegrenset tid. Selskapet A/S Eidefoss var da blitt et rent interkommunalt selskap eid av de 5 kommunene Lesja, Dovre, Sel, Vågå og Lom.

Overføringen av Veo var beregnet å utgjøre ca 121 mill m³ i middel pr år. Netto overført vannmengde har senere vært noe lavere. Det betyr at Tessemagasinet større etter overføringen utgjør ca 58 % av midlere årlig tilløp til magasinet. Det ble ikke fastsatt manøvreringsreglement for Veooverføringen. Reglementet for Tessereguleringen ble heller ikke endret som følge av overføringen.

0.3 SKJØNN OG ERSTATNINGER

Ekspropriasjonsskjønn i anledning av Tessereguleringene ble avholdt i mai 1942 og overskjønn i april 1943. Både GLB og A/S Eidefoss hadde påstevnet skjønn for sine respektive reguleringer. Skjønnsretten vedtok å behandle de to reguleringsskjønn sammen, men slik at virkningen av de to reguleringene ble bedømt hver for seg og i henhold til den rekkefølge de ble tatt i bruk.

Tessereguleringens virkninger i Otta og Lågen ble etter 1948 vurdert på nytt i forbindelse med skjønnet for Breidals- og Raudalsreguleringen. Dette fellesskjønn med etterfølgende overskjønn behandlet alle tiltaks- og erstatningskrav ned til Lågens sammenløp med Vinstra elv fram til 1959.

På grunn av de store arealene som raste ut ved Ilvas utløp ble erstatningskrav reist av setereierne ved Nordseter i 1960/61. Det ble avholdt voldgiftsskjønn i 1964 som ble godtatt av alle parter. Det er også senere betalt erstatninger for skader her.

1.0 TEKNISK BESKRIVELSE

1.1 HYDROLOGI

Nedbørfeltene ligger i et nedbørfattig distrikt med gjennomsnittlig spesifikt avløp i området 15-22 l/skm². Det største avløpet finnes i de høyestliggende områdene lengst vest i Smådøla og Veo. Her er det også avløp fra breer som sikrer magasinfyllingen i tørre og varme år med lite nedbør.

Basert på registreringer i perioden 1964 - 92, gjelder følgende hydrologiske data for Tessereguleringen:

Sjøareal ved HRV	ca 13 km ²
Nedbørfelt til Tesse	225 km ²
Midlere årlig avrenning	125 mill m ³
Gjennomsnittlig vannføring	3,96 m ³ /s
Spesifikt avløp	17,6 l/skm ²
Overført felt fra Veo	155 km ²
Midlere årlig overført vannmengde (målt)	100 mill m ³
Gjennomsnittlig overført vannføring	3,17 m ³ /s
Spesifikt avløp	20,5 l/skm ²

Totaltilsiget til Tesse, beregnet ut fra målt avløp i perioden 1964 - 92 er ca 225 mill m³/år, varierende mellom ca 200 og 275 mill m³/år. I perioden 1980 - 92 har midlere tilsig vært høyere, 243 mill m³/år, eller 108 % av middelet i perioden 1964 - 92.

1.2 REGULERINGSANLEGG

Tesse er regulert mellom kotene 853,90 og 841,50 referert til NVEs vassdragsnivellelement L.nr. 125. Den fysiske referanse er et fastmerke, FM 12 - 854,724 m.o.h., på en holme i utløpet. Dette lokale høydesystemet adskiller seg fra

Statens Kartverks Normal Null 1954 (NN1954) ved at det ligger 0,274 m lavere. Referert til NN1954 blir derfor HRV = 854,17 m.o.h. og LRV = 841,77 m.o.h.

I denne søknadens omtale av reguleringen brukes hele veien det gamle, lokale høydesystemet, men i forslaget til nytt manøvreringsreglement, side 29, foreslår vi at man for ettertiden går over til Statens Kartverk NN 1954.

Oppdemmingen av Tesse, 0,8 m, ble foretatt ved at A/S Eidefoss i 1941 bygde en enkel nåledam med betongfundamenter. Dammen med kjørebru ble helt ombygget i 1978 av Glommens og Laagens Brukseierforening og er i dag i god stand.

Senkingen av Tesse, 11,6 m, foregår gjennom en 6 m² tappetunnel som samtidig er øvre del av driftstunnelen til Øvre Tessa kraftverk. Før Øvre Tessa kraftverk ble satt i drift i 1956 var denne tappetunnelen ca 1400 m lang og vannet ble tappet gjennom Tessa elv til de nedenforliggende kraftstasjonene Midtre Tessa og Nedre Tessa. Tappetunnelens utløp mot Tessa er i dag stengt med luke. Ved inntaket i Tesse ble det i 1985 montert en helt ny reguleringsluke og anlegget er i god stand.

Magasinvolumet i Tesse er på ca 130 mill m³. Med de målte totale tilsig til Tesse i perioden 1964 - 92 som er oppgitt i forrige kap., utgjør magasinvolumet ca 58 % av årlig tilsig, varierende mellom 65 % og 53 %.

1.3 KRAFTVERK

Tessereguleringen utnyttes i tilsammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i Glommens og Laagens Brukseierforening. Midlere energiekvivalent for disse kraftverkene er tilsammen 1,540 kWh/m³.

De nærmeste kraftverkene som nytter vannet fra Tesse er de tre verkene til A/S Eidefoss som utnytter 480,3 m fall i Tessa elv mellom Tesse og Vågåvatnet. Den første maskinen kom i drift i 1942 og den siste i 1963. Nesten 70 % av fallutnyttelsen skjer i disse verkene. En prinsippsskisse for utnyttningen av Tessafallene er vist i bilag 5.

Falleiernes prosentvise deltagelse i Tessereguleringen har nylig vært oppe til vurdering og det er bestemt at fra 01.01.1994 følges en ren fallmeterfordeling som er hovedregelen innenfor GLB. A/S Eidefoss har etter dette fått økt sin deltagelse, mens verkene nedenfor Mjøsa har fått tilsvarende mindre andel, jfr. kap 0.2, side 4.

Etter den nye fordeling har de private selskapene Borregaard Industries Ltd og Hafslund Nycomed A/S, med datterselskapene A/S Vamma Fossekompagni og A/S Kykkelsrud, en deltagerandel på 9,73 % i Tessereguleringen gjennom sine kraftverk i Sarpsfossen, Vamma og Kykkelsrud. Hovedandelen, 90,27 %, er fordelt på de offentlige selskapene A/S Eidefoss (71,68 %), K/L Opplandskraft (11,73 %), Akershus Energiverk (2,62 %), Oslo Energi A/S (3,18 %) og Staten (Statkraft SF) (1,06 %).

Kraftverkene er generelt i god stand. Flere er relativt nye og andre er modernisert.

KRAFTVERK	EIER	AGGREGAT	FALL M	M ³ /S	MW
TESSA ØVRE	A/S Eidefoss	2	170,55	12	16
TESSA M+N	A/S Eidefoss	4	309,75	11,3	29
EIDEFOSSEN	A/S Eidefoss	1	16,00	95	12,5
HARPEFOSSEN	K/L Opplandskraft	2	34,54	320	90
HUNDERFOSSEN	K/L Opplandskraft	2	46,70	300	112

RÅNÅSFOSS	Akershus energiverk	7	12,70	930	99
BINGSFOSS	Akershus energiverk	3	5,44	750	32,1
SOLBERGFOSS	Oslo Energi A/S/ Staten	14	20,76	1200	215
FOSSUMFOSS/ KYKKELSRUD	Oslo Energi A/S/ A/S Kykkelsrud	6	26,38	980	209
VAMMA A/S	Vamma Fossekomp.	11	28,85	1000	215
HAFSLUND	Hafslund Nycomed A/S	8		240	36
BORREGAARD	Borregaard Inds.Ltd.	6	20,76	260	41
SARP	Hafslund/Borregaard	1		500	80
SUM			692,43		1186,6

1.4 TERRENGINNGREP

Den lave reguleringsdammen ved Tesseosen, lukehuset ved inntaket og en steintipp etter drivingen av den første tappetunnelen i området nedenfor Tesse er de eneste synlige anleggsinngrepene i dag. Særskilte anleggsveger bygget bare for reguleringen forekommer ikke da alle eksisterende fjellveger dekker flere behov, bl.a. seterdrift, kjøring til hytter, turisme, m.m. Setervegen fra Nordsetrene og sørover, med bruer over Erløken og Ilva, ble bygget av Brukseierforeningen i 50-årene og senere overtatt av et privat vegselskap som står for vedlikeholdet. Vegen ble bygget fordi erosjon og graving i utløpet av Ilva hadde gjort den gamle vegen ubrukkbar.

2.0 REGULERINGENS FYSISKE VIRKNING

2.1 ENDREDE VANNFØRINGSFORHOLD

Tessa elv fra Tesse til Vågåvatnet har minimal vannføring hele året. Dette skyldes imidlertid ikke Tessereguleringen spesielt, men at hele strekningen er utbygd i 3 kraftverk.

Vannføringen gjennom Vågåvatnet er påvirket av Tessereguleringen ved at avløpet fra Tesse er redusert om sommeren og økt om vinteren. Vågåvatnet er også påvirket av reguleringene i Breidalsvatn, Raudalsvatn og Aursjøen lenger oppe i Otta. I forhold til totalt nedslagsfelt ved Lalm vannmerke på 3942 km² utgjør Tessa 268 km² og overføringen fra Veo ca 155 km². Middelvannføringen fra Tessa, inklusive overført vann fra Veo, utgjør godt under 10 % av middelvannføringen ved Lalm vannmerke. Det er derfor meget begrenset virkning av Tessereguleringen i Vågåvatn om sommeren. Om vinteren blir virkningen relativt sett større da tappingen fra Tesse ligger på ca 9-10 m³/s (maks 11,3 m³/s) mens den regulerte vintervannføringen i Otta er 40-50 m³/s. Kurver som viser dette er vedlagt som bilag nr 6 og 7.

2.2 MAGASINFYLLING m.v.

I den første tiden fram til ca 1963 var Tesse overregulert og magasinfyllingen kunne variere svært mye over året. Det skjedde en markert endring da Veooverføringen ble etablert i 1963. Da ble fyllingen mer ensartet fra år til år og vannstandsvariasjonene i Tesse følger i dag stort sett et normalt mønster for magasiner av denne størrelsen på Østlandet.

I bilag nr 8 er vist hvordan vannstanden i Tesse har variert i perioden 1964-92. Tappesesongen starter i siste halvdel av oktober og tappingen skjer stort sett meget jevnt helt fram til magasinet er tømt i løpet av april. Forholdene i nedslagsfeltet med snømengder, temperatur og nedbørforhold avgjør så hvor raskt oppfyllingen går. De

flESTE år er Tesse fylt opp til 1 m under HRV i begynnelsen av august og helt fylt ved utgangen av samme måned.

2.3 EROSJON, UTRASING

Norges vassdrags- og energiverk, vassdragsteknisk seksjon, v/ O. Solheim og T. Tjelde, har utført registrering av erosjonsforholdene rundt Tessemagasinet, rapport nr 19/93. Rapporten inneholder oversikt over de erosjonsskadene som er registrert og en vurdering av omfang og fare for videre utvikling. Fra rapportens sammendrag siteres følgende konklusjon:

"Områdene omkring utløpet fra Ilva og fra Smådøla er de mest utsatte strekningene. Disse strekningene er samtidig mest interessante for jordbruksformål.

Rundt Tesse forøvrig er bølgeerosjon fremherskende årsak til skader. Generelt er erosjonsaktiviteten liten. Ved Kalven og like syd for Vassenden inneholder de stedlige massene for lite stein til at en stabil erosjonshud er dannet. Ellers er erosjonen ved lav vannstand i Tesse liten og iverksatte tiltak mot erosjon ved HRV i form av utlagt stein synes effektiv."

NVEs fullstendige rapport, som baserer seg på feltarbeid i periodene 14-18 juni og 14-15 juli 1993, inneholder tekst, kartbilag og bildehenvisninger. Vi gjengir her rapportens faglige innhold:

"Erosjonsregistreringer.

Erosjonspåvirkningene rundt Tesse er forårsaket av enten rennende vann, dvs som erosjon i eller i nærheten av innløpsosser fra elver og bekker, eller av generell bølgeerosjon. Vinderosjon på tørrlagte strender og sandmeler langs stredene kan observeres enkelte steder. Vinderosjon vil redusere naturens evne til å reparere skader som er forårsaket av annen påvirkning. I seg selv vil imidlertid ikke vinderosjon, i det omfang den finnes kunne utløse videre erosjonsproblemer.

Grunnforholdene og erosjonspåvirkningen varierer langs Tesse. Registreringene er derfor inndelt geografisk etter beliggenhet og grad av erosjon.

Erosjon i nordenden av Tesse

Nordenden av Tesse er i denne sammenheng definert til å omfatte Tverrlandet fra utløpet mot Lonene og forbi Vassenden.

Stredene består av lange slake skråninger med fall ca 1:15. Massene i området er godt avrundet stein og grus som sannsynligvis er avsatt fra tidligere elver. Finstoffinnhold i massene mangler. Strandlinjen bærer preg av at bølgepåvirkning ved lav vannstand i Tesse ikke eroderer i massene. Det er vasket fram en mer stabil hud av større stein som hindrer videre erosjon. Ved HRV har bølgepåvirkning og etterfølgende vinderosjon skapt sår i vegetasjonen. På deler av strekningen er dette imidlertid stanset effektivt ved utlegging av bølgevern av litt større stein i høyde med HRV.

Områdene på Tverrlandet brukes som åker og beitemark. Påvirkning og slitasje fra beitedyr på vegetasjonen i strandsonen er ikke påvist.

På en strekning like syd for utløpet av Ilva mangler steinfraksjonen i massene. Det er derfor ikke etablert erosjonshud i strandprofilet og det foregår betydelig bølgeerosjon også ved vannstand lavere enn HRV.

Erosjon i sydenden av Tesse.

Sydenden av Tesse er definert som strekningen fra Dågåtjønnvike til Kalven, dvs på begge sider av utløpet fra Smådøla.

Forholdene på vestsiden av utløpet fra Smådøla er nokså lik forholdene i nordenden av vannet. Strandlinjen ligger med fall ca 1: 15. Det er etablert en erosjonshud av litt grovere stein utover i vannet som hindrer bølgeerosjon ved lav vannstand i Tesse. Strandlinjen ved HRV er imidlertid ikke sikret og det foregår oppvasking av stein/grus og utvasking av torv ved bølgepåvirkning i dette nivået.

Øst for utløpet fra Smådøla er massene noe finere. Steinfraksjonen som sikrer erosjonshud mangler og det foregår aktiv erosjon ved bølgepåvirkning.

Erosjon langs vestsiden av Tesse.

Vestsiden av Tesse omfatter strekningen fra Vassenden til Dågåtjønnvikje. Generelt består massene i dette området av grovere og mer kantet stein og grus.

Strandsonen er dekket av stein som hindrer videre utvasking. Lokale forekomster av finmasser i høyde med HRV har imidlertid forårsaket utvaskinger i denne høyden. Erosjonen er sannsynligvis forårsaket av bølgeutvasking i kombinasjon med utløp fra mindre bekker eller flombekker. Områdene er begrenset i utstrekning og vil sannsynligvis ikke medføre økt erosjonsintensitet på strekningen.

Erosjon langs østsiden av Tesse.

Østsiden av Tesse omfatter strekningen fra Kalven til utløpet mot Lonene. Generelt består strandlinjen av grov stein som ikke eroderes av bølgelaster fra Tesse. Det er ikke registrert erosjonsskader på denne strekningen.

Erosjon i og ved utløpet fra tilløpselver og bekker til Tesse

Det foregår utstrakt erosjon i tilknytning til tilløp til Tesse. Dette skyldes i vesentlig grad at erosjonsbasis for elvene varierer over året. Ved høy vannføring under vårflommene er i tillegg Tesse nedtappet, og vannhastigheten i utløpet fra elvene blir stor. Ved varierende erosjonsbasis og vannføring, og samtidig påvirkning fra bølger i utløpet, vil det ikke med de stedlige massene kunne dannes en stabil erosjonshud som motstår erosjonspåvirkningen.

Erosjon i utløpet fra Ilva.

Området omfatter Vassenden og utløpet fra Krokotbekken samt utløpet fra en bekk like syd for Vassenden.

Ettersom vannstanden i Tesse varierer over året og gjennomgående er lav i perioder med flom i tilløpselvene, vil tilløpselvene ha tendens til å grave bakover inntil ny erosjonslikevekt er nådd. I og ved utløpet vil dette medføre stadig utvasking.

I området ved Ilva er dette spesielt tydelig. Hele området er preget av labile forhold og store erosjonssår.

Det er betydelig materialtransport fra Ilva og ut i magasinet, og de grove fraksjonene vil over tid kunne medvirke til å stabilisere forholdene noe. For å hindre skader på dyrka område/sætervoller og terrenget på nedre del er det nødvendig med erosjonssikring på Ilvas nedre del. Totalt er en strekning på ca 1100 m på hver side av elva utsatt.

Erosjon i utløpet fra Smådøla.

Erosjon i dette området tilsvarer utløpet fra Ilva. Dyrket mark og høgfjellsterreng er utsatt og lokal erosjonspåkjennning ved lokal vårflom mot senket magasin vil fortsatt være et problem på de nedre ca 1000 m ved Smådølas utløp.

Erosjon i diverse mindre bekker

Langs vest- og østsiden av Tesse er steininnholdet i massene generelt større. Bortsett fra et område ved Kjeppen er det ikke registrert særlige skader i forbindelse med bekkeutløp.

Oppsummering.

Registreringene viser at de største problemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. I tillegg til disse stedene er det kun ved Kalven at det oppstår skader ved lav vannstand i Tesse. Bølgeerosjon ved høy vannstand er imidlertid også et problem i nord og i sydenden av vatnet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Totalt er ca 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon som følge av høy vannføring og økt strømningshastighet ved lavt magasin. For øvrig er det ca 5000 m strandlinje som er vurdert utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning. Sikring med stein som ledemurer eller terskler vil redusere erosjonsutviklingen i høyde med HRV.

Ved Ilva og Smådøla vil fortsatt erosjon uten tiltak kunne true jordbruksområder videre oppover langs elvene."

3.0 ETTERVIRKNINGER

3.1 KLIMA

Det norske meteorologiske institutt v/Per Ø Nordli har utarbeidet en rapport, "Lokalklimaverknader ved reguleringen av Tesse", Rapport nr. 27/93 KLIMA. Fra rapporten gjengis sammendrag og konklusjon:

"Temperaturen ved Tesse

Vinter. frå islegging til ut februar.

Det har ikkje vorte endringar på grunn av reguleringa i området over den naturlege vasstanden, men oppå isen på magasinet er det vorte endringar i visse versituasjonar. Endringane har fyrst gjort seg gjeldande ut på seinvinteren ved sterkt nedtappa magasin. Storleiken varierer og er vanskeleg å talfeste. Vi antar at det i visse klårversituasjonar med heilt nedtappa magasin er vorte opp til 1⁰ C kaldare på grunn av reguleringa.

Vår, frå mars til isløysing.

Dei lokale klimaendringane som reguleringa øver over isen på magasinet om våren svarar til dei om vinteren, likevel med ein viktig skilnad. I klårt og stilt ver kan endringane vara ved heile døgn om vinteren, medan endringane i slikt ver om våren berre gjer seg gjeldande om natta og om morgonen. Storleiken av endringane på grunn av reguleringa er om lag som på seinvinteren, maksimalverknad 1⁰ C.

Tidleg sommar til magasinet er fullt.

Reguleringa har flytt strandlinja til eit stykke nedafor naturleg vasstand og dermed også flytt strandsoneeffektane. Det har ført til at stader nær den gamle strandlina har fått høgare temperatur om dagen. På spesielt varme dagar kan det dreie seg om 1-2⁰ C. Etter kvart som magasinet fyller, normalt i månadsskiftet juni/juli, vil effekten gå mot null.

Seinsommer og haust inntil isen legg seg på magasinet.

Vi antar at magasinet vil vera fullt på denne tida og det er ikkje tale om noka klimaendring på grunn av reguleringa.

Frostrøyk ved Tessand

Dei husa som er mest utsette for frostrøyk på Tessand er i gjennomsnitt ramma av frostrøyk på grunn av reguleringa 13-18 tilfelle pr vinter avhengig av tidspunktet i døgnet. Ein stor brøkdel av dei 13-18 tilfella når alle husa i tettstaden.

*Frostrøyk vidare nedover langs Otta og Lågen
Vintervassføringa frå Tesse gjennom kraftverka utgjer berre 10 m³/s. Ei tidlegare
granskning av frostrøyken ved osen av Vågåvatnet tyder på at så små endringar i
vintervassføring ikkje verkar nemnande inn på frekvensen av frostrøyk. Vi antar
også på grunn av dette at reguleringa av Tesse i svært liten grad kan påverke
frostrøyken lenger nedover i Gudbrandsdalen."*

3.2 ISFORHOLD

*Fra seksjon for miljøhydrologi i NVE v/Randi Pytte Asvall har GLB innhentet
følgende uttalelse vedrørende manøvreringen og isforholdene i vassdraget (HM-
notat 29/93):*

"Nåværende forhold

*Tesse er regulert 12,4 m. Dette fører til noe oppsprukket is noen steder etter hvert
som magasinet tappes ned, men strendene er for en stor del slake, og reguleringen
har derfor ikke medført ulemper av betydning.*

*I Vågåvatn er det åpen råk så lenge Tesse er i drift. Forøvrig er isen på Vågåvatn
ikke påvirket av Tessereguleringen.*

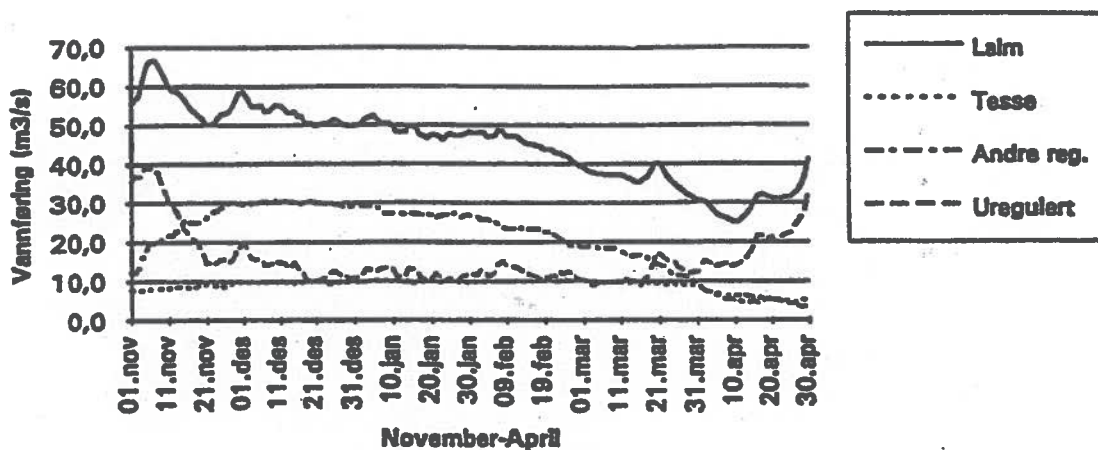
*I nedre Otta er vannføringen økt i forhold til den naturlige som følge av reguleringen
i Tesse og reguleringene i øvre Otta. Den relative andel av vannføringen ved Lalm
fra Tesse er vist i egen figur. Driftsvannføringen fra Tesse er de fleste år relativt
jevn i perioden november/desember til mars, og i middel omkring 10 m³/s.*

*I milde vintre, slik det ofte har vært i de senere år, kan nedre Otta gå åpen store
deler av vinteren. I kaldere vintre islegges elva mer og mindre. I sterk kulde kan det
være meget stor sarrproduksjon og store sarmengder kan akkumuleres i elveleiet.
Ved spesielle værforhold kan det gå isganger, særlig utsatt er tiden når mildere vær
følger etter perioder med sterk kulde.*

*Muligheten for at isganger skal utløses har økt som følge av reguleringen.
Områdene som blir utsatt for oversvømmelser blir større, og andre skader i
forbindelse med en isgang øker som følge av den økte vannføringen reguleringen
har medført. Når slike situasjoner har oppstått og en har funnet det nødvendig å
redusere vannføringen, har oftest vannføringen fra Tesse blitt redusert først, da
dette har den raskeste virkningen.*

*De større skader som har vært ved Otta tettsted enkelte år regner en imidlertid med
også har sammenheng med andre forhold i elveleiet i Otta og Lågen nedenfor
samløpet.*

Middelverdier 1978-1992

Midlere avløp i perioden 1978-1992 for Lalm, Tesse, reguleringer i Øvre Otta, samt uregulert tilsig til Lalm.

Nytt reglement

Det er ingen reelle endringer i det reglement som nå foreslås av regulanten. Virkningene av reguleringen på isforholdene i vassdraget nedenfor blir derfor også uendret. I reglementet er det spesielt nevnt at det ved reguleringen skal tas særlig hensyn til at isforholdene ikke forverres. Dette betyr at den praksis som nå følges, slik at i første omgang vannføringen reduseres fra Tesse når det oppstår problemer i nedre Otta, fortsatt vil bli fulgt."

3.3 LANDBRUK

Olav Svestad, Landbrukskontoret i Lom, har i et notat sammenfattet status og fakta for "Jordbruk og jordbruksinteresser ved Tesse i Lom". Vi gjengir notatet i sin helhet:

"Det er tri seterstular ved Tesse:

- Nordsetren - 10 setrar
- Byrtnes - 3 "
- Nåvårsætren - 7 "

Elles er det 4 fire felt med tilleggsjord utan seter som ligg i områda Havyrjun og Bjønnskardet med eit samla fulldyrka areal på ca 70 daa

Arealoppstilling for dei enkelte bruka, - heime og på setra:

Eigedom gnr/bnr	Eigar-93	Areal heime		Areal på setra
		Fulld. dekar	gjødsl.beite dekar	
Nordsætren				
Brimi s. 10/1	A. Brimi	63	45	67
Brimi n. 13/1	W. Brimi	130	15	97
Frisvold ø 7/4	Åsne Dalåmo	45	24	34
Lyngved 16/1	G. Lyngved	74	---	75
Lyngved 15/1	H. Lyngved	53	---	66
Granrud 16/13	O. Lyngved	15	---	113
Frisvoldmoen 7/1	E. Frisvold	83	24	134

<i>Frisvold 7/2</i>	<i>J. Frisvold</i>	85	15	7
<i>Lyngvødsøyg. 18/1</i>	<i>S. Ødegård</i>	91	40	87
<i>Frisvold 7/6</i>	<i>E. Øyberg</i>	61	13	59
<i>Laingen 14/1</i>	<i>S. Laingen</i>	72	7	87
<i>Byrtnes:</i>				
<i>Byrø 4/4</i>	<i>H. Garmo</i>	12	—	8
<i>Garmo 4/1</i>	<i>T. H. Garmo</i>	159	116	5
<i>Garmostredet 6/1</i>	<i>H. Sole</i>	40	10	30
<i>Nåvårsætren:</i>				
<i>Lyngvødsødeg. 18/2</i>	<i>H. Bruøygard</i>	35	16	41
<i>Mo 16/3</i>	<i>M. Hansen</i>	99	—	48
<i>Bruøygard 15/2</i>	<i>S. Bruøygard</i>	28	8	56
<i>Lyngved 15/3</i>	<i>T.J. Holø</i>	65	33	44
<i>Fyrustugu 15/18</i>	<i>T. Holø</i>	23	—	25
<i>Hidem 15/4</i>	<i>L. Åmot</i>	88	—	64
<i>Enersvold 8/1</i>	<i>O. Vestad</i>	162	30	20
<hr/>				
<i>Sum</i>		1483	386	1167
<hr/>				

For jordbruket i grendelaget Garmo/Vårdalen har jordbruksarealet i Tesseområdet stor verdi. Taloppstillinga syner det.

Jordbruksarealet ved Tesse utgjer i gjennomsnitt ca 44 % av det totale arealet på bruka. Areala ligg rett nok marginalt til i høgdslag mellom 850-900 m o h. Ein kan berre ta ei avling, men det blir satsa på å få denne så stor som mogleg.

Vatningsanlegg

Det er moderne vatningsanlegg på alle seterstulane, og alt areal som treng vatn blir vatna. På Nordsætren er 9 interessentar saman om eit stort felles vatningsanlegg med pumpe frå Erløken (bekk). Enkeltanlegget pumpar vatnet frå same bekken.

På Byrtnes er det eitt enkeltanlegg med naturleg trykk frå bekk som kjem ned frå Heggjeberget.

På Nåvårsætren er det to fellesanlegg som tek vatnet med naturleg trykk frå ein gamal vassveg som har sitt inntak frå fjellelva Sylva ca 2 km unna.

Beite/beitebruk

Som det går fram av tabellen så er det lite med gjødsla beite nede i bygda, - berre snautt 20 daa i gjennomsnitt på bruka. Fylgjeleg er det tvingande nødvendig å nytta ut beitet ved Tesse.

Årleg går det 130-150 kyr, 170-200 ungdyr, storfe og pålag 200 sauer i området. Desse nyttar dels det naturlege beitet, og dels eit fulldyrka beiteareal på Langmyra som eit fleirtal av Nordsetringane er saman om.

Elles er det fordyrking på alle setrene. I tillegg er det fem på Nordsætren og ein på Byrtnes som driver mjølkeproduksjon.

Vegtilkomst

Sætereigarane ved Tesse har, saman med ein del andre, del i ein solid og bra vedlikehalden seterveg som er 24 km lang. Denne vegen blir sumars tid i stor grad også nytta av turistar og andre.

Allmuen kan lett vint koma inn i eit fint naturområde med gode utgangspunkt for fotturar. Kommunen har laga eit unikt opplegg for natur- og kulturvandring til Gråvåhøområdet som serleg skal visa "DEN GAMLE FANGSTEN ETTER VILLREIN". Dessutan syner Tessevatnet utpå sumaren seg som litt av ei naturperle, utan skjemmaende nakne strandsoner, som desverre er altfor dominerande om våren og forsommaren.

Dyrkingsjord

I området frå Byrtnes til Nåvårsetrene er det på økonomisk kartverk registrert ca 490 daa dyrkingsjord. Med dagens politikk og overproduksjon er det uaktuelt med dyrking her. Ved slike registreringar blir det ikkje vurdert om dyrking er økonomisk forsvarleg. Miljømessig er det tvillaust også motforestillingar mot dyrking i området, bl.a. har vi her ein koloni lapproser.

Kommentar

I ein uttale som dette bør det nemnast at det har starta ein prosess med utbetring/restaurering av seterhusa i Tesseområdet, serleg på Nordsætren. Gardsbruka som er oppstilte i tabellen er alle godt utbygt, både maskinteknisk og bygningsmessig. All utbygging på bruka har skjedd bl.a. med grunnlag i ressursane ved Tesse.

For grendesamfunnet Garmo/Vårdalen har Tesseområdet stor verdi, for storsamfunnet også. Her blir ressursane i eit marginalt område utnytta til matproduksjon, og til produksjon av elektrisk kraft. Det er viktig med godt samspel her.

Som den naturperla og fiskeprodusent Tesse er når det er normalt fullt, så skal ein ikkje underslå minussidene og problema med utgravingar/erosjon - både av Tesse sjølv og med vinderosjon av nakne strender. Dessutan er farten på opfyllinga av magasinet og tidspunktet for denne svært viktig for utnyttinga av jordbruksarealet omkring. Minussidene her må minimaliserast. Eit godt teikn i tida er at arbeidet med dette alt har teke til."

3.4 BIOLOGI, INKLUSIVE FISK

Innenfor dette feltet er det lagt vekt på å beskrive situasjonen for vilt og fisk sett i forhold til reguleringen av Tesse. Det er også tatt med opplysningar fra en rapport om fuglelivet ved Tesseosen.

Fjelloppsynsmann Odd Repp, Lom Fjellstyre, har gitt følgende beskrivelse av viltforholdene i Tesseområdet:

"STORVILT

I de skogkledde områdene som omkranser Tesse, er det god bestand av både elg, hjort og rådyr. Øst- og sørsida av vannet er gode leveområder for alle disse artene.

Bestanden av elg har hatt en kraftig økning i senere tid, i likhet med økningen andre steder i distriktet. Denne økningen gjelder forøvrig hele landet. Hjortebestanden har ekspandert østover, og fra å være et område der hjorten var en sjeldenhet, er det nå en god bestand av hjort i traktene. Rådyrene er i sterkere grad påvirket av snø og temperaturforholdene om vinteren enn de foregående artene, men også rådyr må det sies å være en jevnt god bestand av i området. Rådyr og hjort, og for en stor del også elgen, trekker gjerne ut av området om vinteren til mindre værutsatte og snørike trakter. Dette kommer imidlertid an på snøforholdene, og det er ikke uvanlig å observere ihvertfall elg her også vinterstid. Det må antas at reguleringen ikke har hatt noen innvirkning på bestandsutviklingen av disse artene.

Ved Tesseosen er det en gammel trekkvei for storviltet mellom allmenninga i Vågå og skogområdene i Lom. Merker som vitner om at dette er en trekkvei som har lange tradisjoner, finnes i restene etter de gamle elggravene i dette området. Reguleringen med oppdemming av Tesse har forårsaka at denne trekkveien har blitt forskjøvet lenger ned i lia, fra tidligere å ha gått ved Ostjernet.

SMÅVILT

Av jaktbart småvilt finner vi orrfugl og storfugl i de skogkleddene områdene rundt vannet. På snauområdene med kjerringris og vierkratt ispedd klynger av bjørk og furu, finner vi vesentlig liryne. Hare finnes i hele området.

Småviltbestanden vil alltid være prega av svingninger, og det vil lokalt kunne være ganske store variasjoner fra et område til et annet. Betrakningene omkring bestandsstørrelsen må derfor basere seg på et generelt inntrykk av bestanden i seinere tid.

Bestanden av skogsfugl er relativt bra. Dette gjelder både orrfugl og storfugl. Av sistnevnte art er området på øst- og sørsida av Tesse et av de få områdene i distriktet det er en brukbar bestand av arten. Bestanden av liryne har gått tilbake i dette området. Fra før å være et godt rypeterreng, er det nå langt mellom kullene som registreres her. Det er en god bestand av hare i hele området.

Det må antas at reguleringen av Tesse isolert sett har hatt liten eller ingen innvirkning på levevilkårene for småviltet. Imidlertid vil all virksomhet i et område selvfølgelig bidra til at presset på området øker og at grensene for viltet blir innsnevret."

Per Bådshaug, Lom, har gitt en kort rapport om fuglelivet ved Tesseosen med registrerte fuglearter de siste årene. Vi gjengir nedenfor, noe omredigert, hovedinnholdet i rapporten:

I nordenden av Tesse danner de såkalte "Lonin" et spesielt våtmarksområde med rikt fugleliv. Først når vannivået kommer opp mot HRV ut i juli en gang, blir de grunne sumpene og myrene helt oversvømmet og da er reirtida over for våtmarksfuglene her. De har altså nytte av en nokså stabil vannstand i dette sumpområdet som før reguleringen var delvis en grunn del av Tesse og delvis utløpselv fra Tesse. Det foreligger ikke registreringer fra tiden før reguleringen, men slik det ser ut i dag er det grunn til å anta at denne lokaliteten er rikere nå, og at forholdene ikke minst for hekkende fugl er forbedret utover forsommeren.

I alt 25-30 arter er funnet hekkende eller som trekkgjest ved Tesse i en registrering som har pågått siden 1988. Av rovfugl er det funnet hekkende fjellvåk og dvergfalk like ved Tesseosen og hønsehauk er observert ved Lonin. Ringdue og gauk er vanlige i området og av spurvefugl kan nevnes sivspurv og gulerle, sistnevnte hekker tett langsmed kantene av Lonin. I skogen rundt er både gulsanger og møller registrert.

Lonin er en svært viktig lokalitet for fuglelivet i området, både som rasteplass for trekkende våtmarksfugler, som matleitingssted og som hekkeplass for mange arter. Det er også en fin plass for den som vil studere fuglelivet og den er lett tilgjengelig.

FISK

Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, v/ Ola Hegge og Trygve Hesthagen, har i rapport nr. 10/93 gitt en beskrivelse av aurebestanden i Tessemagasinet og konsekvenser av reguleringen. Vi gjengir rapportens innhold:

1. SAMMENDRAG

Undersøkelsene viser at aureproduksjonen i Tesse er redusert etter reguleringen, selv om vatnet fortsatt er et bra fiskevatn. Rekrutteringsmulighetene for auren er redusert gjennom avstengning av utløpselva, tørrlegging av gyteplasser i strandsona ved ned-tapping vinterstid og overføring av breslamholdig vatn fra Veo til hovedinnløpselva Smådøla. Den mest alvorlige konsekvensen av reguleringen for aureproduksjonen i Tesse er imidlertid at næringsdyrproduksjonen i vatnet er redusert som følge av vannstandsvariasjonene og redusert siktedyp som følge av overføring av breslam fra Veo. Reduksjonen i næringsdyrproduksjonen synes å ha redusert vatnets kapasitet til å produsere aure. Skadene på aureproduksjonen kan derfor ikke kompenseres fullt ut gjennom utsetting av settefisk. Før reguleringen var den årlige avkastningen av aure i Tesse 7.4 kg/ha, mens en etter reguleringen ikke kan forvente å oppnå avkastninger av aure over 2.5 kg/ha pr. år.

2. OMRÅDEBESKRIVELSE

Tesse (853.9 m o.h.) ligger i Lom kommune, Oppland fylke. Vatnet er regulert til kraftformål og regulerings høyden er 12.4 m. Magasinet rommer 130 mill. m³. Tesse har et overflateareal på 1 426 ha ved HRV og 937 ha ved LRV. Maksimaldypet er 64 m.

Tessemagasinet har et nedbørfelt på 380 km² som gir et midlere årlig tilsig på 230 mill. m³. Nedbørfeltet drenerer høytliggende områder i Jotunheimen, og etter overføringen av elva Veo, som naturlig drenerte til Sjoavassdraget, er tilsiget blitt sterkt påvirket av breslam, noe som har medført sterkt redusert siktedyp (2 - 7 m). Vanntemperaturen sommerstid ligger normalt mellom 10 og 15 °C.

I strandsona består bunnsubstratet av stein, med unntak av de sørligste og nordligste delene hvor bunnen består av sand. På større dyp består bunnen av gytje.

Aure er eneste fiskeart i Tesse. Fiskeretten tilhører Vårdalen grunneierlag. Det drives et aktivt fiske i vatnet. De fiskeberettigede fisker med garn (35 mm maskevidde) og oter, mens almenheten har adgang til stangfiske og oterfiske fra land ved kjøp av fiskekort.

3. AUREBESTANDEN I TESSE

Fisket på Tesse har lange historiske tradisjoner. Det er gjort funn av garnsøkker som viser at det foregikk et aktivt fiske i vatnet så langt tilbake som i perioden 600 - 1000 e. Kr. Det foreligger gode oversikter over avkastningen i Tesse på 1930 tallet som viser at det tidligere var et usedvanlig produktivt aurevatn. Det ble da årlig fanget ca 9 000 kg (7.4 kg/ha) aure i Tesse (Hesthagen & Gunnerød 1980).

Etter reguleringen har fisket gått sterkt tilbake, selv om Tesse fortsatt må kunne regnes som et godt fiskevatn. Avkastningen har i perioden 1979 - 1992 variert mellom 0.60 - 2.47 kg/ha ($x = 1.75$ kg/ha). Størrelsen og kvaliteten på fisken er fortsatt god. Middelstørrelsen for fisk i ordinære fangster varierer mellom 267-369 g.

Reguleringen av Tesse har medført en sterk reduksjon av aurens rekrutteringsmuligheter. Før reguleringen var utløpselva, Tessa, og hovedinnløpselva, Smådøla, de viktigste gyteelvene for auren i Tesse. I tillegg hadde gyting i strandsona i selve innsjøen stor betydning (Sunde 1942). Etter reguleringen har reguleringsdammen blokkert for vandring mellom utløpselva og magasinet. Overføringen av Veo til Smådøla har medført at Smådøla nå er sterkt tilgrumset av breslam, og det har foregått betydelig graving i de nedre deler av Smådøla, der de viktigste gyteområdene var tidligere. Etter overføringen av Veo er det ikke registrert oppgang av gytefisk i Smådøla (Hesthagen & Gunnerød 1980). En undersøkelse av Hesthagen & Fjellham viser også at næringsdyrproduksjonen i Smådøla er

betydelig redusert som følge av breslammet fra Veo-overføringen. Nedtappingen av magasinet vinterstid (12.4 m) utelukker strandsonen som mulig gyteområde. Gytemulighetene til auren i Tesse er derfor etter reguleringen begrenset til mindre tilløpsbekker til Tesse. De viktigste er Ilva, Krokåtebekken, Nåvårseterbekken og Silongsbekken.

Vannstandsvariasjonen i kraftverksmagasin medfører som regel betydelige reduksjoner i bunndyrfaunaen i strandsona gjennom tørrlegging og innfrysing av næringsdyr og utvasking av næringsstoff fra bunnen i reguleringssona (Grimås 1962). Dette er åpenbart også tilfelle i Tesse. Marflo og skivesnegl, som var viktige næringsdyr for auren før utbyggingen (Sunde 1932), er ikke lenger påvist i magasinet. Også produksjonen av andre næringsdyr som lever i strandsona må forventes å være betydelig redusert i og med den relativt store regulerings høyden på 12.4 m. Reduksjonen i næringsproduksjonen i strandsona må forventes å være ytterligere forsterket på grunn av overføringen av Veo. Breslam fra Veo har medført kraftig reduksjon av siktedypet i Tesse fra 8 - 10 m før reguleringen (Huitfeldt-Kaas 1906) til 2 - 7 m i dag avhengig av hvor mye vann som overføres fra Veo. Dette reduserer lysmengdene nedover i vannmassen, og derved primærproduksjonen på dypere vann.

Tapet av marflo og skivesnegl som næringsdyr for auren i Tesse, er forsøkt erstattet ved utsetting av skjoldkreps (*Lepidurus arcticus*) (Per Aass, upubl.). Skjoldkrepsen har vist seg å kunne tolerere betydelig regulerings høyde, og er i flere reguleringsmagasin et helt avgjøende næringsdyr for aure (Aass 1969). Utsettingen har imidlertid ikke slått til (Hesthagen & Gunnerød 1980). Skjoldkrepsen finnes naturlig i vatn som drenerer til Tesse. Dersom forholdene i Tesse var egnet for skjoldkreps ville den trolig også kolonisert Tesse.

Aure av Tessestammen (både naturlig rekruttert og utsatt) utnytter både strandsona og de frie vannmassene. Små fisk (< 22 cm) oppholder seg nær utelukkende i strandsona. Dette er et vanlig forhold i mange store dype aurevatn i Norge (Haraldstad & Jonsson 1983, Hegge et al. 1989, Jonsson 1989), og særlig når vatna er regulert. I strandsona lever småfisken tett knyttet til bunnen på grovkornet substrat som gir gode skjulemuligheter og livnærer seg vesentlig av næringsdyr som er tilgjengelig nede ved bunnen, som vanninsekter, linsekreps og gelekreps. Større fisk utnytter i stor grad de frie vannmassene, og ernæringen er dominert av de store planktonkrepsdyrene *Daphnia longispina* og *Bythotrephes longimanus* og av overflateinsekter. I og med at Tesse er en relativt stor og dyp innsjø, utgjør de frie vannmassene en stor del av innsjøens plass- og næringstilbud. Etersom nær all småfisken oppholder seg i strandsona, blir fisketettheten der relativt stor sammenlignet med fisketettheten i de frie vannmassene. Konkurransen om plass og mat blir derfor hard i strandsona. Dette forsterkes av at bunndyrfaunaen i strandsona er redusert som følge av reguleringen. Nærings- og konkurransesituasjonen for auren synes derfor å være best i de frie vannmassene. Årsaken til at små aure begrenser sin habitatbruk til strandsona, hvor konkurransen om plass og næring synes langt hardere, er trolig at småauren er avhengig av tilgang på skjul som beskyttelse mot predasjon og aggressjon fra større aure. Tilgangen til næring og plass har avgjørende betydning for overlevelsen til småaure (Chapman 1966), og dette medfører derfor en flaskehals i vatnets kapasitet til å produsere aure.

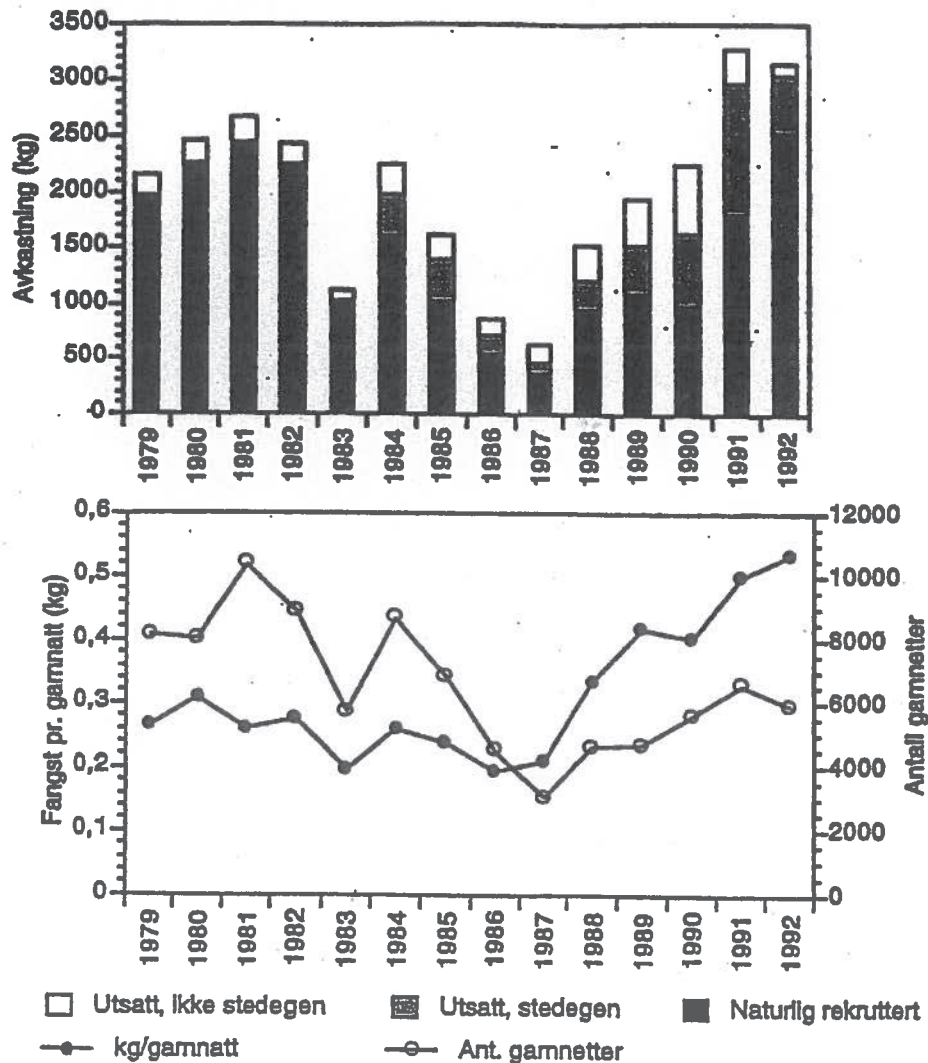
Reduksjoner i aurens rekrutteringsmuligheter kompenseres ofte gjennom utsetting av aure. I Tesse er gjeldende utsettingspålegg 25 000 1-somrige aure av uspesifisert stamme. Det har både vært benyttet settefisk av stedegen stamme og av to fremmede stammer, Tunhovdstammen og Bjornesstammen. Som et ledd i undersøkelsene av tilslaget på fiskeutsettingene i Tesse har en variert

utsettingsmengden fra de pålagte 25000 1-somrige settefiskene og helt ned til 0 i noen år (Tabell 1). Settefiskene har vært merket, slik at det har vært mulig å skille mellom naturlig rekruttert aure, utsatt stedegen aure og utsatt aure av fremmed stamme. Oppgangen av gytefisk i tilløpsbekkene til Tesse har samtidig vært overvåket ved hjelp av ruser, og disse registreringene har vist at utsatt aure av fremmed stamme ikke har gått opp i gytebekkene for å gyte. En må derfor kunne anta at utsettingen av fremmed fisk i Tesse i liten grad har medført påvirkning av den stedegne aurestammens arveegenskaper. Utsatt fisk av Tesse-stammen har derimot gått opp i gytebekkene.

Tabell 1. Antall settefisk av stedegen og ikke stedegen stamme utsatt i Tesse i perioden 1952 - 1992.

År	Stedegen fisk		Ikke stedegen fisk	
	Antall	Antall	Antall	Stamme
1952-79	0	10 000	-	-
1980	7 800	10 000	Bjornesfjord	
1981	8 000	15 000	Tunhovdfjord	
1982	9 000	17 000	Tunhovdfjord	
1983	12 000	15 000	Bjornesfjord	
1984	12 000	15 000	Bjornesfjord	
1985	12 000	16 000	Bjornesfjord	
1986	12 000	12 000	Tunhovdfjord	
1987	10 000	0	-	
1988	0	0	-	
1989	0	0	-	
1990	3320	0	-	
1991	14300	0	-	
1992	10 865	0	-	

Det har vært betydelig variasjon i avkastningen av aure og i fangst pr. garnnatt i Tesse i undersøkelsesperioden (Figur 1). Variasjonene i fisket synes imidlertid ikke å være positivt korrelert med de store variasjonene i den mengde fisk som årlig ble satt ut i Tesse. Størparten av den utsatte fisk som ble gjenfanget ved ordinært fiske på Tesse ble fanget 3 - 5 år etter utsetning (ikke stedegen settefisk er større enn stedegen settefisk ved utsetning og kommer noe raskere inn i fangstene).

Figur 1. Årlig avkastning, fangst pr. innsats og fangsttinsats ved garnfiske i Tesse i perioden 1979 - 1992.

Ut fra utsetningsmengdene skulle en derfor forvente størst avkastning i perioden 1984 - 1989. Det beste fisket var imidlertid i årene 1980 - 1982, 1991 og 1992, mens fisket var dårligst i 1986 og 1987. De lave avkastningstallene for 1986 og 1987 skyldes delvis lav fiskeinnsats disse årene, men spesielt sammenlignet med den påfølgende perioden 1988 - 1992 da fangstutbyttet var sterkt økende, forklarer variasjonen i fiskeinnsats på langt nær hele forskjellen i fisket. Det kan derfor synes som om fiskeutsettingene ikke har gitt vesentlig bedring av fisket, snarere tvert om. Avkastningen av naturlig rekruttert fisk avtok sterkt fra perioden 1979 - 1982 og fram til et bunn-nivå i 1987, for deretter å øke fram til 1992. Selv om tendensen i svingningene ikke er entydige for alle år, tyder undersøkelsene på at fiskeutsettingene har hatt negativ innvirkning på produksjonen av naturlig rekruttert fisk, slik at effekten av utsettingene for totalavkastningen i vatnet har vært dårlige. Dette skyldes etter all sannsynlighet tetthetsavhengig konkurranse, og tilsier at utsetningsmengden har vært for stor i forhold til vatnets kapasitet til å produsere fisk

etter reguleringen. Sikrere viten om utsettingenes effekt på aureproduksjonen vil en imidlertid få når undersøkelsene er fullført i 1996.

Særlig lite hensiktsmessig synes utsettingen av aure av de to ikke stedegne stammene, Bjornesfjordstammen og Tunhovdfjordstammen. Undersøkelser av aurens habitatbruk har vist at mens aure av Tessestammen oppholder seg i strandsona til den når en størrelse på ca 22 cm for deretter vesentlig å oppholde seg i de frie vannmasser, blir den utsatte fisken av Bjornesstammen og Tunhovdstammen værende i strandsona gjennom hele livet. Ettersom utsatt fisk av stedegen stamme har samme habitatbruk som naturlig rekruttert fisk i Tesse er det rimelig å anta at forskjellene i habitatbruk er genetisk betinget. Større aure er kjent for å undertrykke mindre aure. Utsetting av aurestammer som oppholder seg i strandsona gjennom hele livet vil derfor forsterke konkurransepresset på småauren i strandsona, og må derved forventes å virke negativt inn på småaurens overlevelse og vekst.

Det er foreløpig for tidlig å fastslå hvorvidt utsetting av settefisk kan gi en positiv effekt på avkastningen av aure i Tesse. Det vil kommende års resultater gi bedre informasjon om. Det er imidlertid åpenbart at den pålagte utsettingsmengde på 25 000 1-somrige settefisk er for stor. Ved eventuelle fremtidige fiskeutsettinger i Tesse bør det videre kun benyttes fisk av stedegen stamme, slik at forsterket konkurranse som følge av utsetting av fisk som kun utnytter de begrensede ressursene i strandsona unngås. Bruk av stedegen stamme er også ønskelig utfra hensynet til å bevare den opprinnelige aurestammen i Tesse, som har eksistert i vatnet i minst 1 000 år (trolig mye lengre). For å minimere konkurransepresset fra utsatt fisk på den naturlig rekrutterte auren i Tesse, kan det også være aktuelt å gå over til å bruke 2-årig settefisk, idet 2-årig settefisk (forutsatt stedegen stamme) vil være tilstrekkelig stor til å utnytte de frie vannmasser allerede ved utsetting, og derved i mindre grad medføre økt fisketetthet i strandsona.

Undersøkelsene i Tesse viser at det ikke er mulig å iverksette tiltak som fullt ut kompensere for reguleringens negative innvirkning på aureproduksjonen i vatnet. Dette fordi reduksjonen i næringsdyrproduksjonen ikke kan kompenseres. Største årlige avkastning av aure i Tessemagasinet i undersøkelsesperioden var 2.47 kg/ha. Det synes ikke realistisk å kunne oppnå betydelig høyere varig avkastning enn det, selv ved optimalt valg av utsettingsmengde, settefiskstørrelse og stamme."

3.5 REINDRIFT

Det er tamreindrift i området og GLB har fått hjelp av miljøvernleder Kari Sveen, Lom, til en klargjøring av hvordan disse interessene bruker Tesseområdet og om eventuelle konsekvenser av reguleringen. Konklusjonen er at Tessereguleringen ikke griper merkbart inn i driftsopplegget for reindriften.

Reindriften er organisert i Lom Tamreinlag A/L og Vågå Tamreinlag A/L med henholdsvis omlag 250 eiere og 220 eiere.

Lom Tamreinlag har ca 2100 dyr i vinterflokken, men det er planlagt øke til 2300 dyr. Tesse ligger i utkanten av hamneområdet for Lom Tamreinlag og arealene rundt Tesse kan nyttes til vinterbeite. Tessereguleringen betyr lite for tamreinlaget. Tesseisen har såvidt blitt brukt som flytteveg, men plasseringen i nordøstre hjørne av beiteområdet gjør at det sjelden eller aldri er aktuelt å ferdes på isen. Setring og oppdyrking rundt Tesse gjør også at en ikke bruker området helt ned mot vannet særlig aktivt som reinbeite fra Lomssida. I den grad arealene ned mot innsjøen blir nyttet som beite, er det helst av mindre reinflokker som streifer litt på egen hånd om høsten og vårvinteren.

Vågå Tamreinlag har ca 2100-2200 dyr i vinterflokken. Laget har inngått kontrakt med Vågå fjellstyre om hamneleie for hele Langmorkje statsallmenning utenom barskogsområdene. Områder som til vanlig blir beita med bufe, kan ikke nyttes til tamreinbeite i tiden 15. mai til 15. september. Langmorkje statsallmenning strekker seg fra Bringsfjellet i nord og innover Sjodalen mot Gjende, Leirungsdalen og Heimdalen i sør.

Vågå Tamreinlag bruker Tesseisen som ferdselsåre ved flyttingene med reinflokken mellom sesongbeiteområdene. Den første flyttingen over isen er på etterjulsvinteren, vanligvis i februar. Reinsflokken blir drevet ned på isen ved Nåvårsetrene på sørvestre side av Tesse, og herfra går dyrene på isen opp til Nordsetrene og videre østover mot Bringsfjellet. I april går turen sørover mot vår- og sommerbeite. Reinen blir da drevet ut på isen ved Sillungsvika på østsiden av Tesse. Vanligvis foretas denne flyttingen før påske.

Vågå Tamreinlag er lite hemmet av Tessereguleringen. Selv med faste flyttinger to ganger i året betyr ikke endrede isforhold på grunn av reguleringen særlig mye. Området med svak is rundt inntaket i nordøst er godt avmerket, og det har ikke vært noe problem å passere med reinsflokken. Passering av strandsonen ved driving ned og opp fra isen har også gått greit, da det ikke er store oppstuvninger av is i reguleringssonen. I den grad Vågå Tamreinlag har hatt problemer ved ferdsel på isen, har det vært knyttet til naturgitte forhold som feks. blåis, noe som neppe kan tilskrives reguleringen.

3.6 FRILUFTSLIV OG TURISME

Fjellopsynsmann Odd Repp, Lom Fjellstyre, har gitt følgende beskrivelse av friluftslivet m.v. i Tesseområdet:

"I nærområdet til Tesse ligger det en turistbedrift og ca 30 fritidshytter (Lom og Vågå tilsammen). I tillegg er området mye nyttet til camping. Dette gjelder særlig innenbygdsboende fra Lom som drar med campingvogner hit i forbindelse med ferieavikling og helgefri. For denne type turisme har m.a. fjellstyret bekostet oppføring av to utedoer på de stedene som er mest brukt.

Sommerstid er mye av friluftslivet knytta til utøvelsen av fiske i Tesse. Dette er en viktig friluftslivaktivitet den tiden av året fiske er tillatt for alle, fra den 1. juli til den 15. august. Det selges årlig ca 300 fiskekort for fiske med krokredskap.

Tesse er ellers omkranset av lett turterreng, og dette nyttes sjølsagt en del til turgåing. Ikke minst gjelder dette i forbindelse med at området er rikt på fornminner fra tiden helt tilbake til steinalderen, og på interessante kvartærgeologiske forekomster. Ekskursjoner med skoleklasser og andre interessegrupper blir jevnt arrangert til disse stedene.

Storviltjakt, vesentlig etter elg, foregår i de skogkledde områdene fra 25. september og ut oktober måned. Jaktfeltet på østsiden av vannet er gode jaktmarker og det felles årlig elg her.

Utøvelsen av småviltjakt er helst knytta til harejakt med hund, som pågår mest intenst en to ukers tid i midten av oktober. Området blir i mindre grad nytta til småviltjakt ellers, men litt jakt etter rype og skogsfugl foregår alltid fra den 15. september og utover. Tidligere var området et populært rypeterreng, men denne aktiviteten har avtatt radikalt de siste årene. Det må antas at endringen i rypebestanden, og dermed jaktinteressen, skyldes vesentlig økt trafikk i området gjennom hele året. Om vinteren blir det drevet litt jakt etter rype i januar måned og til jakta slutter ved utgangen av februar.

Den relativt korte avstanden til bygda gjør at området Tesse-Lemonsjøen og Nordseterområdet er populære utfartssteder for skigåing fra januar måned og utover så lenge skiføret holder. Dette gjelder spesielt utfart i helgene og i vinterferietiden fra lokalbefolkningen i hele regionen, men området er også utfartssted og turterreng for de tiliggende turistbedrifter i Lom og Vågå som har vinteråpent. I de minst værutsatte delene av området er det stabile og gode snøforhold og her blir det merka og preparert løyper. Disse går både langs og krysser over Tesse. Området på vestsida og i søre enden av vannet blir i liten grad nytta til skiutfart.

I takt med økning i fritid og større mobilitet har den samlede økningen av friluftslivaktiviteter totalt sett vært stor i området de siste 10-20 årene. Spesielt gjelder dette vinterhalvåret. Med forbehold om fritidsfiske antas det at reguleringen av Tesse har hatt liten innvirkning på denne utviklingen. Det er vanskelig å påpeke de store konsekvensene rent praktisk, men estetisk vil sjølsagt den breie reguleringssona om våren og store deler av sommeren trekke ned verdien av naturopplevelse ved å ferdes i området."

3.7 KULTURMINNER

Området ved Tesse ble ikke spesielt undersøkt med tanke på kulturminner dengang reguleringen ble iverksatt. Det er imidlertid gjennom årene gjort flere funn fra steinalderen her, de første ble rapportert til Universitetets Oldsaksamling i 1955. I en innberetning om registrering ved Tesse, datert i juli 1967, av Marit Hiim og Irmelin Martens, beskrives funnene. De første gjenstandene ble funnet på grunnene utenfor den gamle strandlinje. Av boplasser fra steinalderen ble det registrert 7 ved Tesseosen, 8 ved Nåvårsetra og 4 ved Smådøla. Disse ligger i strandlinjeområdet eller like innenfor.

I forbindelse med NVE-Statskraftverkens planer om en større oppdemning i Tesse i slutten av 1960-årene, ble det i 1970 gjennomført et etnologisk feltarbeid av Institutt for folkeminnegransking ved UiO, v/ Arne Christiansen. Rapporten er datert 14.01.1971 og gir et bilde av utnyttelsen av fjellområdet med setring, fiske, jakt, bebyggelse m.m. fra ca år 1900 og framover.

Konsesjonsmyndighetene har ikke krevet nye utredninger om kulturminner i forbindelse med søknader iht. rundskriv 36a, men vi finner det likevel interessant å nevne disse tidligere kjente registreringene. Forøvrig vil kulturminnemyndighetene delta i den videre søknadsbehandling som forvalter av lov om kulturminner.

3.8 ØKONOMI

Avgifter

Det betales konsesjonsavgifter til staten og de berørte kommuner. Etter NVEs beregninger gir hele Tessereguleringen en kraftøkning på 33 757 nat.hk. tilsammen for alle deltagere i reguleringen. I året 1992 ble det totalt betalt kr. 16 857 til staten og kr. 986 882 til kommuner. Kommuneavgiften fordeles av NVE til kommunene innbyrdes i henhold til bestemmelsene i vassdragsreguleringslovens § 11 nr.2.

Eiendomsskatter

For året 1992 ble det betalt eiendomsskatt med kr 2 800 til Lom kommune og kr 9 870 til Vågå kommune. For 1993 blir det foretatt økninger i takstgrunnlaget og eiendomsskatten til Lom går opp til kr.35 000.

Årlige erstatninger

De årlige skjønnspålagte erstatninger utgjorde i 1992 totalt ca kr. 250 000.

4.0 FORURENSNING- VANNKVALITET

4.1 OMRÅDEBEGRENSNING

De områder som berøres av Tessereguleringen er foruten selve magasinområdet, først og fremst strekningen langs elva mellom Tesse og Vågåvatn. Her er imidlertid elva bygd ut bortsett fra noen få meter nede ved Vågåvatnet gjennom Tessand sentrum. Det er derfor utbyggingen av Tessefallene, og ikke reguleringen, som har betydning for forholdene på denne strekningen. I Vågåvatnet og nedenfor antas ikke Tessereguleringen å ha særlig betydning for vannkvaliteten.

4.2 TILSTANDSBESKRIVELSE

Statens forurensningstilsyn ga i en uttalelse 27.01.77, i forbindelse med A/S Eidefoss' søknad om nye konsesjonsvilkår på ubegrenset tid for Tessefallene, også noen merknader til reguleringen av Tesse. Det heter her at "forholdene i Tesse åpenbart er påvirket av reguleringen og overføringen av Veo". Denne virkningen antas å bestå stort sett av tilslamming og blakking av vannet til visse tider. Forøvrig ble det konstatert at det dengang som nå ikke er fast bebyggelse ved Tesse. Det er likevel en stor aktivitet ved Tesse knyttet til jordbruksinteresser, virksomheten ved Brimi Fjellstugu og diverse hytter i området.

SFT så det slik at det på grunn av reguleringen og overføringen av Veo var naturlig å stille krav om at forholdene i Tesse med Smådøla og Tessa blir fulgt opp med jevnlig undersøkelser både av de fysiske, kjemiske og biologiske forhold.

Langs Tessa finnes det 4-5 gårdsbruk med visse utslipp som påvirker vassdraget. Derfor ble det i ervervskonsesjonen av 21.10.83 for Tessefallene gitt vilkår om oppfølgende undersøkelser i Tessa. Det ble også gitt et vilkår om vannslipping av inntil 300 l/s fra Tesse i perioden 1. juni - 30. september i forbindelse med eventuell terskelbygging og etter nærmere pålegg fra departementet.

Forholdene ved Tesse er ikke særlig anderledes i dag enn i 1977, heller ikke den virksomheten som foregår i tilknytning til Brimi Fjellstugu. Landbrukets virksomhet drives også stort sett som før.

5.0 MANØVRERING

5.1 GJELDENDE MANØVRERINGSREGLEMENT

Det felles reglement for reguleringen av Tesse fastsatt ved kgl.res. 20. august 1948 har følgende ordlyd:

1

Reguleringsgrensene er:

Øvre kote 853,90
Nedre kote 841,50

De skal betegnes med et fast og tydelig vannstandsmerke som det offentlige godkjenner. Høyden refererer seg til fastmerkebolt i fjell, F.M.12 - 854,724 m.o.h., på en holme i utløpet.

2

Det skal ved manøvreringen has for øye at vassdragets tidligere flomvassføring ikke forøkes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres. Forøvrig skal den fortrinnsvis skje etter behovet for de nærmest nedenforliggende fall, dog kan den inntil disse er utbygd og bruker reguleringsvann, foregå etter de andre nedenforliggende bruks behov.

3

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement.

Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet kan bestemme hvor damvokteren skal bo og om han skal ha telefon i sin bolig.

4

Det skal påses at reguleringsanlegget til enhver tid er i god stand og at flomløpet ikke hindres av is eller lignende.

Der føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander samt observeres og noteres, om det forlanges, regnmengder, temperatur m.v. Avskrift av protokollen sendes ved hver måneds utgang til Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet.

5

Viser det seg at slipningen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

5.2 KOMMENTAR TIL MANØVRERENGEN

GLBs driftsavdeling overvåker tappingen fra Tessemagasinet med tanke på helhetlig utnyttelse av vannet, og at gjeldende reglement og bestemmelser blir overholdt. Tappingen tilpasses i stor grad kraftverkene til A/S Eidefoss.

Normalt tappes magasinet ut jevnt over vinteren fra ca 1. november til ca 1.mai. På grunn av at flomstigningen kommer relativt tidligere i lavlandet enn høyere opp, får verkene nedenfor Mjøsa stort sett ikke nytte av det magasin vannet som tappes fra Tesse etter ca 1. april.

Dersom det av hensyn til isproblemer i nedre Otta blir nødvendig å redusere magasintappingen om vinteren, blir Tesse, som det nærmeste magasinet, gjerne berørt først. Enkelte år har det vært nødvendig å redusere tappingen fra alle Ottamagasinerne på grunn av isproblemer. Se nærmere om dette i eget kapittel - side 12.

For øvrig har ikke manøvreringen ført til nevneverdige problemer i vassdraget.

GLB ser etter dette ingen grunn til å endre på det eksisterende manøvreringsreglement. Vi er ikke kjent med at det finnes spesielle ønsker eller behov som ikke blir ivaretatt ved dagens praksis. Vårt forslag til manøvreringsreglement er derfor i realiteten lik det gamle, men vi har nå innført Statens Kartverks høydesystem. Videre er det foretatt en modernisering av noen standardformuleringer i tråd med de senere års konsesjoner.

5.3 FORSLAG TIL NYTT MANØVRERINGSREGLEMENT

1

For regulering av Tesse gjelder følgende reguleringsgrenser:

<i>HRV</i>	<i>.....</i>	<i>kote 854,17</i>
<i>LRV</i>	<i>.....</i>	<i>kote 841,77</i>
<i>Reguleringshøyde</i>	<i>.....</i>	<i>12,4 m</i>

Høydene refererer seg til Statens Kartverk Normal Null 1954. Reguleringsgrensene skal være merket med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2

Det skal ved manøvreringen has for øye at naturlige skadeflommer såvidt mulig ikke økes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres. For øvrig kan tapping skje etter kraftverkenes behov.

3

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybder m.v. observeres og noteres. Norges vassdrags- og energiverk kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av Norges vassdrags- og energiverk.

4

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har fått anledning til å uttale seg.

6.0 RENTABILITET

6.1 INVESTERINGER OG AVSKRIVNINGER

Reguleringsanleggene har tilsammen pr. 31.12.1990 kostet vel 3,4 mill. kr. som i sin helhet er nedskrevet til konsesjonstidens utløp.

Regnskapsmessig har man altså et helt nedskrevet anlegg ved konsesjonsfornyelsestidspunktet.

6.2 DRIFTSKOSTNADER

En gjennomgang av de senere års driftsregnskaper for Tessereguleringen gir følgende oversikt:

1983	0,53 mill. kr
1984	0,69 "
1985	0,66 "
1986	0,56 "
1987	0,71 "
1988	0,72 "
1989	0,76 "
1990	0,78 "
1991	0,81 "
1992	0,87 "

Ut fra disse tallene og reguleringsanleggenes forholdsvis oversiktlige utførelse, kan man forvente en årlig driftskostnad i framtiden på ca 0,9 mill. kr. i kostnadsnivå 1992. Hvis man kapitaliserer dette over en periode på 60 år med feks. 7% rente, tilsvarer det en nåverdi på 12-13 mill.kr. (omregningsfaktor 14.045 for nåverdi av annuitet).

6.3 NYTTE

GLB har ikke beregnet nytten av Tessemagasinet ved hjelp av simuleringsmodell. Det antas tilstrekkelig i den aktuelle situasjon å gjennomføre enkle oversiktsberegninger ut fra vår lange erfaring med magasintappingen og registrerte data.

Magasinet gir en årvisst vinterproduksjon som faller noe forskjellig ut for kraftverkene. Av den totale energiekvivalent på 1,540 kWh/m³ har Tessaverkene og Eidefossen 1,097 kWh/m³, Lågenverkene 0,190 kWh/m³ og verkene nedenfor Mjøsa 0,253 kWh/m³.

Tessemagasinet tappes relativt jevnt over vinteren. Mediant restmagasin i begynnelsen av mai har vært 1,5 mill m³ de siste 30 årene, men noe høyere, 3,5 mill m³, de siste 15 årene. Større restmagasin har spesielt forekommet i 1989 og 1990 da det var store kraftoverskudd på landsbasis og svært lave priser i markedet. Det er ikke realistisk å regne med restmagasin av betydning i Tesse i tiden framover.

Energipotensialet for magasinet tappet gjennom kraftverkene i vassdraget er 200 GWh. Som nevnt i avsnitt 5.2 utnyttes tappingen etter ca 1 april i liten grad i kraftverkene nedenfor Mjøsa.

I de fleste magasin blir noe is liggende igjen langs strendene når vannstanden i løpet av vinteren senkes ned mot LRV. Dette regnes som unyttbart magasin og utgjør en reduksjon i energipotensialet.

I mai og juni har det i middel vært tappet ca 4 m³/s fra Tesse. Dette må regnes som tapt i Lågenverkene og verkene nedenfor Mjøsa. Om dette vannet istedet lagres i Tesse for senere bruk, kan det bare regnes nyttbart i enkelte år.

Ut fra disse betraktningene reduseres nytten av det totale Tessemagasinet med ca 10 GWh/år.

Vi velger i denne sammenheng å skille "den lille" og "den store" Tesseregulering fordi eksistensen av "den store" reguleringen ikke er vurderingstema. Hele 87 % av magasinvolumet ligger i "den store" regulering som uomtvistelig skal fortsette uten tidsbegrensning for ca 90 % av de deltagende fall. Ved en forholdsvis beregning etter magasinvolum kan nytten av "den lille" reguleringen settes til ca 13 % av hele magasinets netto nytte, dvs ca 25 GWh/år.

6.4 VERDI

Det er flere måter å vurdere verdien av vinterkraft fra en ren regulering på. Kraftprisene i dagens kraftmarked gir ingen sikker anvisning. En metode er å sammenligne med kostnaden ved å bygge ut tilsvarende mengde ny kraft. Med en utbyggingspris på 2 kr/kWh, som er relativt rimelig i dag, utgjør verdien av den lille Tessereguleringen isolert sett ca 50 mill. kr."

HØRING OG DISTRIKTSBEHANDLING

Søknaden har vært kunngjort i pressen og forelagt aktuelle forvaltningsorgan og høringsinstanser med følgende resultater:

Vågå kommune ved et enstemmig kommunestyret vedtok 1 februar 1995 følgende:

"1. Vågå kommune rår til at det blir gjeve konsesjon for den "lille Tessereguleringen" og for den store Tessereguleringen slik Glommens og Laagens Brukseierforening søker om.

2. Kommunen meiner at konsesjonsvilkåra må utformast slik at skadeverknadene av reguleringa vert minst moglege.

3. Kommunen vil elles peike på at:

- Det må fortsatt bli gjennomført fiskeribiologiske undersøkingar på Tesse. Regulanten må dekkje alle utgifter til dette, samt nødvendige kompensasjonstiltak for å oppretthalde ein fiskebestand i vatnet med god kvalitet og som det er attraktivt å hauste av. Ved utsetting må det nyttast settefisk av stadeigen stamme, t.d. fisk som er produsert ved anlegget til A/S Vågåfisk.

-Regulanten bør oppfordrast til å stille med midlar til det planlagte informasjonsprosjektet om natur og kultur i området ved Tesse. Kommunen meiner dette prosjektet til ein viss grad kan kompensere for den reduserte opplevingsverdien pga. den låge vasstanden i Tesse om våren og til dels sommaren.

- Det bør klargjerast kva for vilkår som gjeld i nordenden av Tesse, ("Lonin"). Dette for at det i framtida ikkje skal bli gjennomført tiltak i samband med reguleringa som vil forringe dette området verdi som leveområde for våtmarksfugl.

- Det er viktig å følgje med i erosjonsutviklinga, og at regulanten iverksett erosjonssikrande tiltak dersom det skulle vise seg å vere nødvendig.

4. Kommunen tek atterhald om eventuelt å koma attende til dei økonomiske vilkåra for konsesjonen."

Lom kommune uttaler i brev av 7 februar 1995 blant annet følgende:

"2.1 Konsesjon av 03.02.1941/20.08.1948 til A/S Eidefoss. Den vesle reguleringa.

Som nemnt vart det gjeve løyve til den vesle reguleringa 03.02.1941, stadfest ved klg. res. av 20.08.1948.

I reguleringsvilkåra heiter det mellom anna i pkt 1:

"Ved utløpet av den i reguleringskonsesjonen fastsatte tid har staten rett til å kreve avstått uten godtgjørelse reguleringsanlegget med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til reguleringen. Hvilke bygninger og innretninger staten kan forlange avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn."

Vilkår om heimfall har heimel i § 10, nr. 5, i vassdragsreguleringslova. Det er her gjeve staten rett til å krevja anlegget avstått. Staten har ingen plikt til dette.

Dersom staten gjer heimfall gjeldande, har kommunen krav på ein andel av verdet av anlegget. Dersom heimfall ikkje kjem på tale må Lom kommune få kompensasjon for det vederlag kommunen då misser, jfr. pkt. 5.2 nedanfor.

2.2 Konsesjon av 26.07.1941/20.08.1948 til GLB, den store reguleringa.

I konsesjonsvilkåra for den store reguleringa heiter det m.a. i pkt. 1:

"Ved konsesjonstidens utløp tilfaller de private vassfallseieres andel i reguleringsanlegget med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til reguleringen, staten uten vederlag. Hvilke bygninger og innretninger staten kan forlange avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.

Anlegget må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke."

Etter konsesjonsvilkåra har dette reguleringsanlegget falle attende til staten når det gjelder dei private andelane slik dette vilkåret er utforma.

Næringsdepartementet har i andre konsesjonar sett bort frå slike vedtak og falle attende på § 10, nr. 5, i reguleringslova der det er gjeve staten rett til overtaking etter nærare vurdering.

Kommunen går ut frå at den vesle og den store reguleringa vert handsama likt når det gjeld heimfall og at kommunen må få vederlag også for den store reguleringa.

Det er og grunn til å streka under at det nå kan gjevast heilt nye konsesjonsvilkår for samtlige deltakarar, også dei som har konsesjon utan tidsgrense. Dette fylgjer av endringane i vassdragsreguleringslovå fra 1992 då det vart vedteke nytt regelverk for revisjon av konsesjonsvilkår.

Spørsmålet om nye vilkår vart handsama i samband med ny konsesjon i Haldenvassdraget, St prp nr 24 (1993-1994) der det heiter på s 115-116:

"Situasjonen når det gjelder revisjonsadgang er nå endret. Ved lov av 19 juni 1992 nr 62 er vassdragreguleringsloven endret slik at det er en generell adgang til å endre konsesjonsvilkår etter 50 år for tidsbegrensede konsesjoner, uansett når konsesjonen har blitt gitt. Nærings- og energidepartementet finner det på denne bakgrunn naturlig å fastsette nye vilkår også for de offentlige andelseiere i reguleringen i forbindelse med at det skal gis ny konsesjon for de private andelseiere. På denne måten vil en få et helt nytt vilkårssett for reguleringen av Haldenvassdraget."

Kommunen er klår over at det her neppe vil vera aktuelt å nekte ny konsesjon. Når reguleringane skal gå vidare, må vilkåra formast slik at skadeverknadene vert redusert mest mogleg. Samstundes må då vilkåra gje rimeleg kompensasjon for dei verte som vert førde ut av kommunen. Dette skal ein koma attende til nedanfor når det gjeld dei einskilde vilkåra.

Dei gamle konsesjonane gjaldt til 1991. Kommunen ser det som svært uheldig at brukseigarane først søker om konsesjon lenge etter at konsesjonane er gått ut. Lom kommune tek det som ei sjølfylgje at dei nye vilkåra skal gjelde fra 03.02.1991 og at det vert gjeve kompensasjon ved å måtte vente i fleire år på dei endelege vilkåra.

3 SKADEVERKNADER

3.1 Tesse har frå gamalt vori eit eineståande fiskevatn, og vatnet har ei sentral stode når det gjeld bruken av desse fjellområda. Dette gjeld fyrst og fremst setring med dyrking av etter tilhøva store areal heilt ned til vatnet og fiske i Tesse som framleis har stort verte for oppsitjarane i Garmo sokn sjølv om fiske er sterkt redusera etter reguleringane. Vidare er Tesse eit sentralt innslag i naturtilhøva i

dette rekreasjonsområdet i Lom. Særleg har det uheldige estetiske verknader når Tesse er nedtappa i sumarsesongen.

3.2 Gjennom åra har dei elvane og bekkene som renn ut i Tesse gjort stor skade (utgraving og erosjon) når vatnet er nedtappa. Dette gjeld fyrst og fremst tilhøva ved Ilva og Erløken i nordenden av vatnet og Smådøla i sørenden av vatnet. Det er og erosjon langs strendene rundt vatnet og ved mindre bekkeutlaup o.s.v. I rapport frå NVE nr 19/93 lagt ved konsesjonssøknaden (s 8-11) er det gjort greie for tilhøva. GLB har vist liten vilje til å syte for forbygging for å avgrensa skadeverknadene, og det er først nå i dei aller siste åra at det er sett i gang fleire omfattande sikringsarbeid. Store areal er gått tapt gjennom åra.

Med tilvising til det som her er nemnt, skal ein sjå nærare på kommunens krav når det gjeld utforming av konsesjonvilkåra.

4. KOMMUNEN SINE KRAV.

4.1 Innleiing.

Lom kommune vil ikkje protestera mot at det vert gjeve ny konsesjon for den vesle reguleringa og for dei private delane av den store reguleringa.

Når ein skal vurdera kommunen sine krav, må det fyrst og fremst takast omsyn til skadeverknadene og dei store verdiane som vert førde bort frå kommunen. Hydrologiservice AS ved cand.real Einar Østvold har i brev av 3. januar d.å. m.a. rekna verdet av sjølve magasinet til kr. 400 mill. Kopi av brevet ligg ved denne uttala. Berekningane syner at Tesse er ein særst verdfull ressurs, og det er særleg grunn til å leggja vekt på at verdiane kan nyttast utan nye investeringar i dam- og tappeanlegg. Ein absolutt føresetnad for vidare regulering må vera at det vert gjeve eit rimeleg vederlag for utnytting av denne naturressursen i kommunen og at det vert sett vilkår som kan minka skadeverknadene mest mogleg.

4.2 Manøvreringsreglementet.

Tesse vert idag regulera mellom kote 853,90 og 841,50, d.v.s. 12.4 m. Dersom høgden vert referera til statens kartverk, skal det regulerast mellom 854,17 og 841,77, d.v.s. ein skilnad i kotehøgder på 27 cm.

For dyrkingsareala på dei låglendte flatene mot Tesse er høg vasstand om sumaren og utover hausten til stor skade for dyrkinga. Høg vasstand om sumaren fører og til auka erosjon ved bylgjeslag mot strendene. Magasinet bør derfor ikkje fyllast heilt opp før etter 1. september. I reglementet bør det difor takast inn fylgjande regel:

"Frå det tidspunkt vårflommen kulminerar og til 15. september skal vasstanden i Tesse ikkje vera høgare enn kote 853,87 (853,60)"

Desse restriksjonane vil ikkje føre til særlege tap for bruka i vassdraget. Samstundes vil dette betre tilhøva rundt Tesse. Ein syner til vedlagde utgreiing frå Hydrologi-service av av 03.01.1995.

Det er ynskjeleg at magasinet vert fyllt opp så raskt som mogleg om sumaren, men kommunen finn det vanskeleg med direkte pålegg her.

4.3 Utgraving og erosjon.

Rundt Tesse er det fyrst og fremst tillaupselvane som gjer skade ved utgraving og erosjon. Særleg ille er det ved Ilva og Erløken på Nordsetri og ved Smådøla ved Nåvårsetri. Utgravingane er størst når vannstanden er låg i Tesse. Langs strendene er det og ein god del erosjon ved bylgjeslag og isbrekk om våren. Ein viser her til rapport nr 19-1993 "Registrering av erosjon i Tesse".

I konsesjonsvilkåra for den store reguleringa heiter det i pkt 16:

"For å hindre graving fra tilløpene til Tessevatn skal konsesjonæren utføre og vedlikeholde sikringsarbeider etter planer som godkjennes av Hovedstyret for Vassdrag- og Elektrisitetsvesenet."

GLB har gjennom åra forsømt dei pliktene konsesjonsvilkåra har slege fast og mykje areal er gått tapt. I dei siste åra har GLB auka innsatsen og har forbygd ein del av dei mest utsette strekningane. For å hindre framtidig skade må konsesjonæren påleggjast å utføre sikringstiltak (forbygging) på dei strekningane både langs magasinet og ved sideelvene der det er graving og utrasing i dag. Vidare må GLB halde ved like både nye og gamle forbygningar. GLB må og betale erstatning for dei areala som er gått tapt. I denne samanheng bør det stillast som vilkår at det vert påstemna skjøn dersom partane elles ikkje vert einige om oppgjeret. GLB må leggja fram oppgåve over det areal som er rasa ut.

GLB må kvart år kalla inn til synfaring langs Tesse for å halde kontroll med utviklinga. Varsel må sendast Lom kommune i god tid på førehand.

4.4 Fiske

I reguleringsvilkåra for den vesle reguleringa heiter det bl.a. i pkt. 12:

"Reguleringsanleggets eier er forpliktet til, såfremt det av departementet forlanges, å anlegge, drive og vedlikeholde en fiskeutklekkingsanstalt ved Tessevatn. Planer og nærmere bestemmelser herfor avgis av departementet."

I vilkåra for den store reguleringa heiter det i pkt. 15.

"Konsesjonæren er forpliktet etter Landbruksdepartementets nærmere bestemmelse årlig å utsette i Tesse inntil 18.000 settefisk av aure.

Istedenfor settefisk kan det under forutsetning av Landbruksdepartementets samtykke utsettes et forholdsmessig antall yngel. Utsetting av settefisk og/eller yngel foretas av fagfolk og bekostes av konsesjonæren. Settefisken (yngelen) må være av godkjent kvalitet."

Tesse har gjennom tidene vori eit særst godt fiskevatn. Før reguleringane har den årlege avkastinga vori berekna til 7,4 kg/ha. For eit så stort vatn (ca 1.400 ha) var dette ein usedvanleg høg produksjon (aure). Dei gode gyteplassane i sideelvene og dei gode ernæringsforholda sytte for det.

Dagens avkastning er rekna til ca 2,5 kg/ha, ein produksjon framleis på line med eit godt fiskevatn.

For å halde oppe denne produksjonen er det naudsynt med sakkunnig kontroll av dei biologiske tilhøva, og det må sytast for utseffing av yngel og seffefisk då dei naturlege gytetilhøva er øydelagde.

Det går fram av den sakkunnige rapporten om fiske som er teken inn i konsesjons-søknaden (s. 17-23) at det er nødvendig å få fastlagt og gjennomført eit fast program for naudsynte tiltak for framtida. Særleg har dei sakkunnige peika på at det må setjast ut fisk av stedege stamme. På s 22 heiter det millom anna:

"Ved eventuelle fremtidige fiskeutsettinger i Tesse bør det videre kun benyttes fisk av stedegen stamme, slik at forsterket konkurranse som følge av utsetting av fisk som kun utnytter de begrensede ressursene i strandsona unngås."

For å sikre det fiske ein har i dag i Tessevatnet må det setjast som vilkår at det vert gjennomførde fiskeribiologiske etterrøkjingar til kvar tid. Dei fiskerisakkunnige må arbeida ut eit program som dei må fylgja opp år for år, og utgiftene til dette må GLB betale.

Vidare må det sytast for yngel og settefisk av stedegen stamme. Dersom det er naudsynt, må regulanten drive og vedlikehalde ein fiskeutklekkingsanstalt ved Tesse slik som nemnt i vilkåra for den vesle reguleringa, eller gjeva tilskot til slike anlegg som allereide er i drift, til dømes anlegget I Randsverk.

4.5 Kulturminner

Som nemnt innleiingsvis finst det ved Tesse ei lang rad med verdfulle kulturminne som går langt attende i historia. I rikshistorisk og lokalhistorisk tradisjon har og Tesse ein særleg klang som går attende til Heilag Olav si tid. Sjølv om ein god del gjekk tapt ved dei fyrste reguleringane, er det mykje att å ta vare på. GLB må difor påleggjast å yte tilskot til registrering av aktuelle områder og restaurering av fiske- og fangstanlegg.

5. ØKONOMISK KOMPENSASJON

5.1 Konsesjonstid

Kommunen forutset at dei nye konsesjonsvilkåra vert gjort gjeldande frå 03.02.1991.

Etter endringar i vassdragsreguleringslova i 1992 kan vilkåra takast opp til ny revisjon i 2021. Konsesjonsvilkåra for Veo-overføringa skal reviderast i 2012. Veo-overføringa har avgjerande innverknad på magasinet i Tessevatn og for å få samordna vurderingane best mogleg, bør vilkåra for Tesse førebels berre gjelda i 21 år slik at alt vert vurderd på ny i 2012. Ein syner her til § 10, nr.3, i vassdragsreguleringslova, der det millom anna heter:

"Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Er det gitt flere reguleringskonsesjoner i samme vassdrag til forskjellig tid, kan kortere revisjonstid fastsettes."

5.2 Heimfall

Dersom staten gjer heimfall gjeldande, gjer Lom kommune krav på ein andel av verdet av reguleringsanlegget etter reglane i vassdragsreguleringslova § 10, nr. 5. Sjølv om heimfall ikkje kjem på tale, må kommunen bli tildela ein del av anleggsverdet som kompensasjon for det dei elles ville ha krav på. Det er naturleg å ta med dette i eit næringsfond, jfr. pkt. 6,2 nedanfor.

Verdet av reguleringsanlegget er utrekna av Hydrologiservice og ein viser til vedlagte brev av 03.01.1995 frå Einar Østvold.

6. KONSESJONSAVGIFTER

Lom kommune har krav på konsesjonsavgifter, jfr. 1 i vassdragsreguleringslova.

Konsesjonsavgiftene skal m.a. gje kommunen ein del av dei verdiane som vert skapte gjennom kraftutbygginga og som vert førde ut av bygda. Avgiftene skal og kompensera for skader og ulemper som elles ikkje vert erstatta. Når det gjeld verdet av magasinet, syner ei på ny til uttale frå Hydrologiservice. Når det gjeld skadeverknadene, syner ein til pkt. 4 framanfor. Det er elles grunn til å peika på at

det nå ikkje skal investerast i nytt damanlegg. Dette tilseier og at konsesjonsavgiftene må setjast til dei maksimalsatsar som det er høve til å nytta etter gjeldande forskrifter.

6.1 Konsesjonskraft

Kommunen forutset at det vert gjeve pålegg om konsesjonskraft i samsvar med gjeldande lov.

6.2 Fond

Lom kommune krev at det vert pålagt eit næringsfond på kr. 20 mill.

Lom kommune har i dei 50 åra Tesse har vori regulera, fått lite att for de verde som her vert førde ut av kommunen.

Som nemnt framanfor under pkt. 4.1 har Hydrologiservice AS berekna verdet av magasinet i dag til kr. 400 mill. Det er grunn til å rekna med at verdet av elektrisk kraft vil auka i åra framover og dette vil gjera Tesse endå meire verdfull for kraftverka i vassdraget nedanfor. Tesse må idag reknast for ein av dei økonomisk seff mest verdfulle naturressursane i kommunen.

Kommunen vil særleg understreka fylgjande moment når det gjeld storleiken av eit næringsfond:

a. Ved tildeling av næringsfond skal det leggjast vekt på dei same momenta som ligg til grunn for vurderinga av konsesjonsavgiftene. Særleg skal det leggjast vekt på skadeverknadene og verdet av reguleringa.

b. I dette tilfelle må det og leggjast vekt på dei små ytingane Lom tidlegare har motteke for desse reguleringane.

c. Lom kommune har tidlegare ikkje fått noko næringsfond for utbygginga i Tessevassdraget.

6.3 Renter.

Fonds og konsesjonsavgifter må gjerast renteberande med rentesrente frå 03.02.1991 til dei vert betalte. Frå 03.02.1991 til 01.01.1993 bør det vera 14% rente p.a. Frå 01.01.1993 bør renta vera 8% p.a. Når det gjeld konsesjonsavgiftene, må det betalast rente av den del av avgiftsbeløpet som måtte overstige dei utbetalingane som alt har funne stad."

Oppland fylkeskommune v/Frode Sandum har per telefon (9 juni 1995) uttalt at fylkeskommunen ikke har merknader til søknaden fra GLB.

Fylkesmannen i Oppland (Fm) uttaler i brev av 22. august 1994 til Direktoratet for naturforvaltning blant annet følgende:

"Naturforvaltning/friluftsliv

Den endringen i manøvreringsreglementet som vil ha størst positiv effekt på landskapet i den tiden det er mange brukere i området, vil være å få fastsatt en høyere vår-/sommervannstand.

Dersom vannstanden er noe høyere når flommen i Smådøla og Ilva kommer, vil også erosjonsproblemene reduseres. På grunn av en lavere verdi på det vannet som tappes etter 1. april, enn det som tappes om vinteren, så er det vel eventuelle restriksjoner på tapping etter 1. april en evt. bør se nærmere på. Erosjonshindrende tiltak ved Smådøla og i Ilvas utløp er vel uansett nødvendig.

Fisk og fiske

Fylkesmannens miljøvernavdeling foreslår at konsesjonsvilkårene endres når det gjelder hjemmel til å pålegge kompensasjonstiltak for fisk, slik at ny konsesjon får DN's nye standardvilkår for kompensasjonstiltak for fisk. Kompensasjonstiltakene skal skape et best mulig fiske i magasinet. Undersøkelser i vatnet viser imidlertid klart at reguleringens skader på fiske ikke på langt nær kan kompenseres gjennom tiltak. Dette p.g.a. sterkt reduserte næringsforhold for fisken i forhold til før regulering. Vi foreslår derfor at det i tillegg til hjemmel for å pålegge kompensasjonstiltak i magasinet, vurderes å pålegge regulanten årlige utbetalinger til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen.

Vilt

Det ser ikke ut til at vilt er berørt i nevneverdig grad.

Forurensning

Fylkesmannens miljøvernavdeling skal utarbeide forslag til vilkår etter forurensningsloven knyttet til innsjøen Tesse."

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser i brev av 12 oktober 1994 til fylkesmannens brev datert 22. august 1994. Videre har DN følgende kommentarer:

"DN har ingen prinsipielle merknader til en fortsatt regulering av Tesse. LRV om våren og sommeren må imidlertid settes noe høyere enn tidligere. Konsesjonssøker må i tillegg betale årlige beløp til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen samt å bekoste resipient/oppfølgingsundersøkelser i de berørte vassdrag."

Vi siterer videre fra DN's brev:

"Reguleringen av Tesse har hatt alvorlige konsekvenser for fisket. Uttaket av fisk fra vatnet representerer nå kun 1/4 av fiskeuttaket før utbyggingen. I den grad det er mulig skal kompensasjonstiltak skape et best mulig fiske i magasinet. Resultater fra tidligere utsetting av fisk i vatnet har vist at kultiveringsarbeid vanskelig lar seg gjøre. Konsesjonærene må derfor i tillegg pålegges årlige utbetalinger til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen. Vi ber om at NVE forestår fordelingen av de årlige utbetalingene mellom konsesjonærene.

DN ber om at konsesjon og vilkår for private og offentlige konsesjonærer blir gitt slik at begge reguleringene kan behandles under ett også ved senere revisjon og fornyelse.

DN foreslår følgende konsesjonsvilkår:

I

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelser av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. *å sørge for at forholdene i innsjøen Tesse er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og*

produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,

- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,*
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at inntak og utløp ved kraftstasjoner og overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,*
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.*

II

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelser av DN å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte og indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelse av DN å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i områder som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelse av DN å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingene og reguleringene. Dette kan være arkiveringsundersøkelser, langtidsundersøkelser og/eller etterundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte og indirekte berøres av utbyggingen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonærene å innbetale årlige beløp til Lom kommune på kr. 50000,- til opphjør av fisk og friluftsliv. Beløpene skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpene skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyrene til opphjør av fisk i kommunen. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode skal beløpene nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av DN.

IV

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenfornevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonærene."

Statskog Oppland har i brev av 22 desember 1996 blant annet følgende kommentarer:

"Konsesjonssøknaden omfatter den "lille Tessereguleringen". Konsesjonen for overføringen av Veo til Tesse skal først fornyes i år 2010. For å kunne ivareta våre grunneierinteresser er det nødvendig at vi får en fullstendig oversikt over de konsekvenser som utbyggingene har medført. Vi ber derfor om forståelse for vårt

krav om en helhetlig vurdering av Tessereguleringene i 2010, og vi vil derfor foreslå at dette settes som betingelse for fornyet konsesjon.

Som fjellstyret også har påpekt i sin behandling må regulanten stilles ansvarlig for istandsetting og vedlikehold av forbygginger/sikringer mot erosjon som skyldes reguleringen. Dette gjelder både langs tilløpselvene Ilva og Smådøla og langs strandkanten av Tessemagasinet. Det må tas miljømessige hensyn ved forbyggingsarbeidene.

Vi er også enige med fjellstyret når de i konsesjonsvilkårene setter fram krav om oppnevning av et utvalg med representasjon fra ulike interessegrupper, - i første rekke den faglige lederen i jordbruksetaten og natur- og miljøvernetaten i kommunen, representanter fra bruksrettsinteressene og fra oss som grunneier. Utvalgets hovedoppgave skal være årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen."

Vårdalen Grunneierlag v/advokat J. Thallaug har i brev av 10 februar 1995 bl a følgende kommentarer:

"A. Mine parter er klar over at mye taler for at konsesjonen fornyes

Det er imidlertid klart at en reguleringshøyde til kote 853,90 medfører skader for jordbruket. Vi vil hevde at disse skadene må avhjelpes med en opprettelse av et jordbruksfond, jfr. nedenfor

B. Tesseområdet med Tessevatnet var tidligere en av de største naturressurser i Lom kommune

Dette gjaldt fiskevannet Tesse, jordbruksområdet og friluftssarealet

Reguleringen har i vesentlig grad skadet disse interesser.

På den andre siden kommer den store verdi Tessemagasinet har som ledd i energiproduksjonen.

Dette forholdet mellom ulemper som rammer lokalsamfunnet og de fordeler som følger med reguleringen og som kommer "storsamfunnet" til nytte, bør tilsi en økonomisk romslighet overfor lokalsamfunnet med hensyn til fastsettelse av konsesjonsvilkårene.

C. Konsesjonsvilkårene må særlig ta sikte på å redusere de skadevirkninger som nå kan påvises. Disse skadevirkninger har nøye sammenheng med Veo-reguleringen fra 1960.

Det er derfor nødvendig å vurdere konsesjonsvilkårene fra Tessereguleringen og Veo-reguleringen i sammenheng.

På vegne av mine parter kreves derfor at de nye konsesjonsvilkårene for Tesse gis for et tidsrom frem til ny konsesjon for Veo, dvs år 2010. Jeg viser til vassdragsreguleringslovens § 10, 3 pkt.

Dette vil innebære at konsesjonsmyndighetene kan foreta en samlet vurdering av fellestiltak for å redusere skadevirkningene som følge av begge reguleringene.

Dette bør alle parter være tjent med.

D. Erosjonsskadene er store. Jeg viser til rapport nr 19-1993: "Registrering av erosjon i Tesse"

Det er særlig beklagelig å registrere disse erosjonsskadene fordi det nettopp i konsesjonsvilkårene til GLB fra 1948 pkt 16 er inntatt følgende:

"For å hindre graving fra tilløpene til Tessevatn skal konsesjonæren utføre og vedlikeholde sikringsarbeider etter planer som godkjennes av Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet".

Dette vilkår er ikke oppfylt - dette til tross for at erosjonsskadene flere ganger er påpekt overfor regulanten.

Det må være et absolutt krav at det nå foretas sikringsarbeider som hindrer ytterligere utgraving - såvel elveutløp som ved strandkanter.

Disse sikringsarbeidene må gjennomføres med plastringsmasse av stor stein som ikke vaskes bort.

Det kan synes som om de sikringsarbeider som er gjennomført ikke tar "stor nok høyde" for ekstra stor vannføring i elvene. En plastring er som kjent ikke sterkere enn det svakeste område i forbygningen.

Det må derfor pålegges regulanten å sikre området med sprengt stein

Det må videre pålegges regulanten et vedlikeholdsansvar for plastringsområdene

Grunneierne vil under befaringen nærmere redegjøre for sitt syn på tiltak på de enkelte steder.

Flomforbygningen må ta sikte på å verne fisket i Tesse, eventuelt bedre forholdene for fisket i Tesse, tap av areal samt hindre ytterligere ødeleggelse av naturen.

Det må foretas en årlig befaring for å registrere og vurdere utviklingen m h t flomforbygning. Vårdalen Grunneierlag må innkalles til denne befaring.

E. Fiskevannet Tesse var en stor ressurs. Det kan nevnes at f eks. i 1933 ble det årlige uttak anslått til ca 9 tonn fisk.

Dette fisket er vesentlig skadet ved reguleringen En skadevirkning som rammer både grunneierne og samfunnet ved at det nå anslås at fisket er redusert til ca 1/5 av hva som i sin tid ble produsert.

Jeg viser her til de data som er fremlagt i konsesjonssøknaden

Årsaken til reduksjonen er etter det som foreligger fra sakkyndig hold følgende: Sterk tilgrusning av Smådøla som var gyteelv. Videre er Smådøla ødelagt som næringskilde for fisken p g a slamføring og utgraving.

Strandsonen er utelukket som gyteområde og det er få andre gyteelver.

Det har skjedd en total endring i næringsproduksjonen i Tesse p g a endringen i vannstanden samt sterk reduksjon i siktedypet p.g a slam fra Veo.

Grunneierne kan ikke ut fra sin erfaring påvise entydig tiltak som kan redusere skadevirkningene.

Det avgjørende må være at det gjennom konsesjonsvilkårene pålegges regulanten å stille nødvendige midler til disposisjon til fremtidig kartlegging av fisket i Tesse. Etter denne kartleggingen må de fiskerisakkyndige utrede hvilke tiltak som bør/må settes i verk for å øke produksjonen i fiskevannet.

I denne forbindelse bør det kartlegges om det bør/skal etableres et eget fiskeanlegg ved Tesse slik at stedegen fiskestamme kan produseres der.

Under enhver omstendighet synes det påkrevet å gi pålegg om utsetting av fisk fra stedegen stamme.

Det synes klart at Veo-tilslammingen er meget alvorlig for fiskeproduksjonen i vannet. Det bør derfor frem til år 2010 kartlegges betydningen av denne skadevirkningen.

Ut fra dette kan det være aktuelt å vurdere eventuelle andre overføringer fra Veo enn idag. Dette også for å hindre skadevirkningene i Smådalen.

F. Manøvreringsreglementet har ikke påkalt store problemer for mine parter.

Imidlertid viser det seg - som nevnt foran - at ved høy vannstand vil jordveien/nydyrkingsfeltet bli så våte at både høst- og "vårønn" om høsten blir vanskeliggjort.

Mine parter krever derfor at det i manøvreringsreglementet legges til grunn at høyeste regulerte vannstand frem til 1 september bør være 853,40 m - dvs. 0,5 m under høyeste lovlige regulerte vannstand i dag.

Det bør forøvrig monteres to målepunkter - en i sørenden og en i nordenden av vannet som viser vannstanden til enhver tid.

G. Krav om jordbruksfond - vassdragsreguleringslovens § 12. 8.

På vegne av Vårdalen Grunneierlag krever jeg opprettet et jordbruksfond til fordel for jordbrukerne i Vårdalen.

Dette området ved Tesse er sentralt for jordbruket i Vårdalen. I dette området har de sin allmenningsrett, sine setrer med hamneområder, store dyrkingsfelter som utgjør en vesentlig del av næringsgrunnlaget for gårdene i Garmo/Vårdalen, fiskerettigheter etc.

Alt dette tilsier at grenda har svært store interesser - og ville ha hatt store fremtidsmuligheter knyttet til Tesseområdet.

I tillegg til at fremtidsmulighetene er vesentlig redusert har det også vist seg at reguleringen som sådan medfører forsumping, utgraving og direkte tap av fiskemuligheter.

Selv om noe av dette er erstattet gjennom de avholdte skjønn må det allikevel være riktig at det opprettes et jordbruksfond til styrking av næringsgrunnlaget for brukene i dette området. Dette desto mer som det må antas at den økonomiske ressurs som ligger i Tessereguleringen må antas å stige i verdi i årene som kommer.

De krever derfor at det opprettes et jordbruksfond på kr 5 000 000,- til fordel for jordbruket i Vårdalen/Garmo.

Mine parter forutsetter befaring ved Tesse sammen med representanter for NVE og hvor vi nærmere kan konkretisere våre synspunkter.

Forøvrig krever jeg på vegne av mine parter deres utgifter til juridisk bistand dekket i medhold av vassdragsreguleringslovens § 6 nr. 1."

Garmo Grendautvalg uttaler i brev mottatt 14 februar 1995 blant annet:

"Garmo grendautvalg sender hermed sin uttale i samband med ovanfor nemnde søknad. Vi vil i samband med uttalen visa til vårt brev av 13. des. 1994. Vi ba i dette brevet om ei vurdering av dykk om søkjaren kunne påleggast utgiftene ved ei simuleringsberegning av produksjonspotensiale utført av SINTEF. I dykkar brev av 11. jan. d.å., fekk vi avslag på denne forespørsel. Men det står også i dette brevet at NVE vil vurdere produksjonspotensialet, og vi har den tiltru til NVE at dette blir gjort og at dette potensialet blir lagt til grunn når verdi av reguleringa skal vurderast. Derfor har vi ikkje fått utført produksjonsberegning. Tida vart for knapp, og vi har heller ikkje økonomiske midlar.

Vi har også den tiltru til NVE at dei følgjer opp og sørgjer for at ressursane frå Tessemagasinet blir utnytta på ein mest mogleg effektiv måte.

Vi reknar også med at vi vil få høve til å få leggja fram ein del synspunkt ved synfaring i Tesseområdet fyrste veka i juni dette år.

Vidare vil vi fremja eit krav overfor regulanten om støtte til sakkyndig hjelp frå Sintef. Vi har ikkje hatt juridisk hjelp. Viser til Vassdragsreguleringslova § 6 punkt 1, tredje ledd."

Fra Grendautvalgets uttalelse siterer vi videre:

" 4. ERFARINGAR MED REGULERINGA

4.1. SKADEVERKNADER

Skadeverknadene av reguleringa har fyrst og fremst gått ut over fisket. Vi har under punkt. 2.6. nemnt at produksjonskapasiteten truleg låg på rundt 10 tonn. I 1987 var avkastninga, til tross for sterk fising, nede på 600 kg (jfr. rapport nr. 10 Miljøvernadv. Fylkesmannen i Oppland). Gjennomsnittstal frå dei siste åra viser at avkastninga har gått ned til ca. 20 % av det det var. Vidare har 80 cm demning over naturleg vannstand stor skadeverknad på arealet omkring, dette areal er stort på grunn av at det er svært flatt område ned til vatnet. Vatnet går ved høgste vannstand helt opp i rotsona, og dette fører til sterk utvasking av næringsstoff frå jorda. Vassmetta jord vil få ein alt for tett jordstruktur når vatnet går ut att, det blir for dårleg oksygentilgang i jorda og det blir dårlege veksetilhøve for plantene. Ved at vassmettinga skjer om hausten, vil ein langt lettare få frostskafer på enga om vinteren. Dette er eit stort problem på området. Oppdemminga forringar også beiteareala rundt vatnet. Når vatnet er nedtappa nesten 12 m blir grunnvannstanden senka vesentleg i dei kringligjande område. I dette turre klimaet skaper dette uttørkingsproblem fyrste del av sumaren. Oppdemminga har også skapt store problem med utvasking/erosjon i strandsonen og i elvedelta.

Den ørkenlignande karakter området får store delar av sumaren, har redusert området sterkt som friluftsområde. Dette er det naturlege utfartsområde for Garmogrenda. Mykje av grenda si kulturhistorie er knytta til Tesseområdet, på grunn av at her hadde dei setrene sine, men også mykje på grunn av det nesten eventyrlege som kvilde over Tesse i forestillengane til kvar ein vårdøl. Mang ein vårdøl følte det nok slik at raseringa av Tesse var kanskje største "udåden" som var

gjort mot denne grenda. Skadeverknadene er elles utførleg omtala i uttalen både frå Lom kommune og frå Vårdalen Grunneigarlag. Vi er fullt ut einige i deira vurderingar.

4.2. ØKONOMISK KOMPENSASJON

Dei fiskeberettiga fekk etter skjøn ein viss kompensasjon for tapet av fiskemoglegheiter. Det vart kompensert for ei gjeven mengde, og denne vart erstatta med kr. 3,50 pr. kg. Denne summen stod fram til 1984, da ei lovendring påla indeksresulering. Rekreasjonsverdi etc. er ikkje kompensert.

Elles har konsesjonsavgift til kommunen vore einaste andre økonomiske kompensasjon. Det vart gjeve konsesjonsavgift bl.a. for å dekkje uforutsette skader og ulemper. Svært lite har gått til slike tiltak. I det heile har minimalt av konsesjonsavgifta gått til tiltak i Garmo/ Vårdalen - der skadene og ulempene har vore.

4.3. KONSESJONSINNEHAVER

I den 50-års perioda vi har bak oss kan ein vel si at avstanden har vore stor frå Vårdalen og til konsesjonsinnehavarane sine skrivebord. Det har vore vanskeleg å vinne fram med argumentasjon. Dette gjeld spesielt erosjonsproblematikken ved Ilva og Smådøla dette til tross for at det i punkt 16 i konsesjonsvilkåra klart og tydeleg står at konsesjonær har eit ansvar.

5. MOGLEGHEITENE GRENDA KUNNE HATT MED EIT URØYVD VATN

Når ein i samband med denne konsesjonssøknaden skal gå inn å vurdera kva grenda vår har tapt i samband med reguleringa av Tesse, må vi sjå på kva moglegheiter vi pr. idag og i framtida ville hatt om vatnet ikkje hadde vore regulert. **DET ER DETTE VI HAR TAPT!**

Dei 50 åra Tesse har vore regulert representerer den tidsbolken i overskueleg fortid at utviklinga har gått desidert raskast. Spesielt dette med synet på urøyvd natur sin verdi i ferie/opplevessamenheng har endra seg revolusjonerande. Reiseliv har vorte ei av våre store næringar i dette landet - mykje grunna vår fine natur. Ein ser ei utvikling der urbaniserte menneske søker seg tilbake til det opprinneleg i feriesamenheng, gjerne gjennom ymse opplevelsestiltak.

Dessutan har synet på og verdsetjinga av det å oppleve ting ute i naturen endra seg enormt i løpet av desse 50 åra. Spesielt har verdsetjinga av det å få utøve jakt og fiske fått ein heilt annan verdi - det har nå fått status som eksklusivt, og da er viljen til å betala mykje for slike opplevingar absolutt til stades Ein må kunne kalkulere med at verdien av slike naturherlegheiter berre vil stige i framtida!

Med eit vatn med produksjonskapasitet på ca. 10.000 kg fjellaure av finaste kvalitet, ville det vore store moglegheiter berre i foredling av fisken. Både fisking og foredling ville skapt aktivitet og arbeidsplassar. Store moglegheiter ville ein også hatt ved å utnytta denne enorme naturressursen komersielt i reiselivssammenheng. Ein kunne hatt moglegheiter både gjennom opplegg med gardsturisme knytt opp mot fiske/fangst, gjerne med informasjon om gamle fangstmetoder (sleo, draggarn, o.l.). Andre utnyttingsmoglegheiter ville ha vore å utvikla "pakketurar" med fiske, utflukt til steinalderbuplassar og andre kulturhistoriske minnesmerke, gjerne i kombinasjon med turar til Veodalen og Glittertind. Berre fantasien set grenser for moglegheitene.

DESSE MOGLEGHEITENE ER I STOR GRAD TATT IFRÅ OSS. Dette gjeld heile grenda - ikkje berre dei med fiskerett. Alle ville hatt moglegheiter til å utvikla tilbod innanfor reiselivet - størst moglegheiter ville dei reiselivsbedriftene vi alt har i grenda hatt. Dei moglegheitene vi ville hatt her er vanskelege å finne i andre

næringar. Heile grenda ville hatt glede av den aktivitet som her kunne vorte utvikla, gjennom at ein kanskje hadde skapt nye arbeidsplassar, og minst like viktig, trygga dei eksisterande. Dette ville vore med å sikra dei servicetilboda vi har i grenda, og som i dag er sterkt truga av nedleggjing. Så ein har ved reguleringa ikkje berre teke bort ein del av næringsgrunnlaget for grenda - ein har også tatt bort store framtidsmoglegheiter. Og når ein tek bort ein del av næringsgrunnlaget for ei grend så kan ein ikkje berre vurdere summen av det ein tek bort - ein må vurdere dette saman med ringvirkningane, og dei kan vera katastrofale i marginale område. Slike vurderingar er vanskelege og innfløkte.

6 VERDIEN AV REGULERINGA

Det er 3 faktorar som er avgjerande for verdien av ei slik regulering. Fyrst og fremst produksjonspotensialet som ligg i reguleringa, vidare strømpris og kostader ved produksjon er desse faktorane. Vidare har vi den miljømessige gevinst ved at vasskraft blir brukt i staden for kraft produsert ved forbrenning. Denne gevinsten kjem storsamfunnet til gode.

6.1. KRAFTPRODUKSJON

Produksjonen i Tesseverka er i dag følgjande:

middelproduksjon: 247 GWh

topproduksjon (1984): 321,4 GWh

I tillegg kjem at vatn frå Tessemagasinet produserer ca. 50 GWh i verk vidare nedover vassdraget.

Dette er produksjon som skjer i eit gammalt verk, der turbinane er frå 53 - 32 år. Ved at fallet er utnytta gjennom 3 stasjonar taper ein fallmeter ved kvar stasjon.

7 KRAV TIL KONSESJONSVILKÅR

7.1. INNLEIING

Søknaden frå Glommens og Laagens Brukseierforening av 15.12.1994 gjeld ny søknad på tidlegare reguleringsløyve av 03.02.1941 og 26.07.1941. For baae løyva gjaldt konsesjonstid 50 år. Den eine konsesjonen gjekk derfor ut den 4 februar 1991.

Søknad om ny konsesjon kjem nesten 3 år seinare!! VI STILLER OSS SVÆRT KRITISK TIL DETTE! Søknad om ny konsesjon burde vore sendt i god tid før gamal konsesjon gjekk ut - helst så tidleg at vedtak om ny konsesjon kunne vore fatta før den 3. februar 1991.

Ved utforminga av nye konsesjonsvilkår må det primært leggjast vekt på, gjennom tiltak, å redusera dei alt oppståtte skadeverknadene, dernest å sikra mot framtidige skadeverknader.

Dei fleste skader/ulemper kan på langt nær rettast opp, og desse uopprettelege skader og ulemper må kompenseras ved økonomisk kompensasjon. Slik kompensasjon må rettast i størst mogleg grad mot dei eksakte skader/ulemper. Det må presiserast at det er Garmo/Vårdalen som blir berørt av det meste av skader/ulemper, ved at området ligg innanfor vårt grendaområde, samt at det er vårdølar som har herredøme over alle rettigheter i området. Heile nedslagsfeltet til reguleringa ligg innanfor Garmo skulekrets.

Som det går fram av den historiske gjennomgangen i punkt 2 i denne uttalen så har Tesse hatt stor verdi for grenda i svært lang tid. Det at to kongar, ein dansk visestatholder, ein biskop og andre mektige menn har vore involvert i viktige avgjerder angående vatnet talar vel sitt tydelege språk. At det har vore ført omlag 10 rettsaker om rettigheter til vatnet, seier vel også sitt. Den historiske dokumentasjonen, saman med dei moglegheitene vi kunne hatt i dag til å utnytta

naturressursane, må det leggjast avgjerande vekt på ved fastsetjing av kompensasjon.

Økonomisk kompensasjon må i størst mogleg grad bindast opp mot dei konkrete skader/ulempar, og den reduserte verdien området har fått som friluftsfart/utfartsområde og den reduksjon i verdi dei kulturhistoriske minnesmerka har fått.

Dei store inntektene av kraftproduksjonen burde tilsi ei økonomisk romslegheit overfor den grenda som får dei negative virkningane av kraftutbyggjinga.

7.2. REGULERINGSHØGDER

Vi er innforstått med at reguleringsløyve av 26.07.1941 oppfyller krava i Vassdragsreguleringslova av 14. des. 1917 når det gjeld krav om evigvarande konsesjon. Senkinga av Tesse til kote 841,50 kan vi ikkje gjera noko med. Reguleringsløyve av 3.02.1941 er derimot gjeve berre for 50 år, slik at demming over kote 853,40 kan nå takast opp til ny vurdering. Vi meiner det hadde vore ynskjeleg at øverste tillatte reguleringshøgde vart sett til kote 853,50. Dette ut ifrå følgjande grunngeving:

- det er oppdemminga over naturleg vannstand (853,10), som i stor grad har skapt problema med erosjon.*
- oppdemminga fører til store ulemper for jordbruksområda nær vatnet*
- det har hittil ikkje vore gjeve nokon form for kompensasjon for desse ulempene*

Om det blir gjeve løyve til regulering opp til kote 853,90, må dette skje berre utifrå desse forutsetningar:

- 1. Det må takast inn eit punkt i konsesjonsvilkåra der det heiter at "Før den 1. september skal ikkje vannstanden i Tesse overstiga kote 853,40".*
- 2. Det må setjast opp eit vannstandsmålemerke i sørenden av vatnet, i tillegg til det som nå står i nordenden.*
- 3. Det må gjevast økonomisk kompensasjon for dei skadene/ulempene ei demming høgare enn kote 853,40 fører med seg.*

7.3. RETTE OPP TIDLEGARE SKADER

Konsesjonær må påleggjast ansvar for gjennomføring av alle nødvendige forbyggjingar og sikringstiltak for å hindre erosjon og utgraving. Han skal også påleggjast alt vedlikehald av sikringstiltak. Ved inngrep/graving/forbyggjing må ein i størst mogleg utstrekning søkja og reparere sår i landskapet, ved å påføre matjord/kvabb slik at ny vegetasjon kan etablere seg.

7.4. KULTURMINNER

Ein må gjennom tiltak søkja å sikre/verne/vedlikehalde alle dei kulturminna som finst i området. Alle desse kulturminna har egentleg mista ein del av sin verdi ved at heile området har vorte utrivelegare. Ved utarbeiding av informasjon, tilrettelegging, utarbeiding av ymse opplegg, vil ein til ein viss grad kompensere for dette. Det er derfor ei forutsetning at det blir stilt økonomiske midlar til disposisjon.

7.5. FISKE

Tesse var eit vatn med svært høg produksjonskapasitet. Dette på grunn av at mykje av vatnet var relativt grunt, det var dermed botnåte over store delar av vatnet. Dessutan var det gode gytemoglegheite som sørgde for rekrutteringa. Før reguleringa var den årlege avkastninga ca. 7,4 kg/ha - i åra 1930-32 tyder fangstoppgaver på at dette talet var opp mot 8,- kg/ha. Fangstoppgaver frå åra 1979-92 viser at gjennomsnittet for desse åra er 1,45 kg/ha (jfr. rapport nr. 10 Fylkesmannen i Oppland, Miljøavd.). Dette tilsvarar ca. 2.000 kg. - årleg uttak, i - 30-åra låg det opp mot 10.000 kg. Den same rapporten viser at opp mot 90 % av fanga fisk er av naturleg rekruttering, tll tross for små gytemoglegheiter og relativt stor mengde kunstig utsatt fisk. Dette peikar klart i retning av at viktigaste tiltaket for

å oppretthalde ein størst mogleg produksjon er å opparbeide gyteplassar for fisken. Dette kan gjerast ved tiltak i Ilva og ved at ein fører vatn over att i eitt av dei gamle elveløpa ved Smådøla. Ved Smådøla ville dette kunne mogleggjera oppattbygging av ei sleo.

7.6. JORDBRUK/BEITEBRUK

Dette er relativt grundig omtala i punkt 4.1.

Vi vil gje Vårdalen grunneigarlag støtte i deira krav om eit jordbruksfond på kr 5.000.000.

Dette fondet bør i størst mogleg grad nyttast til fellestiltak. Dette fordi det er felles rettar som stort sett blir skadelidande.

7.7. UTVIKLINGSMOGLEGHEITER SOM ER GÅTT TAPT

Vi vil her visa til det som står i punkt 5.

I tillegg til dette kan vi nemna følgjande:

- vårt største problem i dag er minkande folketal og minkande barnetal
- med Tessereguleringa har grenda vorte mindre attraktiv å slå seg ned i
- for å oppretthalde folketalet er vi avhengige av at folk frå utanfrå etablerer seg her
- eit aktivum her ville eit urøyvd Tesse ha vore, ved at folk i Garmo har ein retten på fiske frå båt og med faststående reidskap.

Alle moglegheiter som er teke frå oss må med i vurderinga når økonomisk kompensasjon skal fastleggjast.

7.8. TILSYNSORGAN

Dei dårlege erfaringane vi har med å nå fram med argumentasjon overfor konsesjonær, tilseier at det må opprettast eit tilsynsorgan med ansvar for å overvake at konsesjonsvilkåra blir fulgde.

7.9. KRAV OM NÆRINGSFOND

Med grunnlag i det som er skissert i denne uttala, set Garmo grendeutvalg fram krav om at det ved fastsetjing av vilkår for ny konsesjon, blir pålagt konsesjonær å opprette eit næringsfond på kr.3.000.000,-, gjennom vedtekter bunde til Garmo grend, primært.

Grunngjevinga for dette kravet ligg nedfelt i det meste som er skrive i denne uttalen. Vi meiner at dette fondet må få eit vidare bruksfelt enn berre næringsretta tiltak. Det må også vera mogleg å få støtte til andre tiltak, som til dømes:

1. Trivselsfremjande tiltak i grenda.
2. Tilskot til dei som vil etablere seg i grenda.
3. Tilskot til bevaring/vedlikehald/informasjonsiltak/gjenoppbygging/ tilrettelegging av/for kulturminne ved Tesse.
4. Tilrettelegging av ymse friluftaktivitetar.

Viser elles til Vassdragsreguleringslova av 14. des. 1917, § 12 punkt 17.

7.9.1. KRAV OM EFFEKTIV UTNYTTING AV RESSURSANE

Vi ber om at det blir tatt inn i konsesjonsvilkåra eit punkt om at ressursane må utnyttast på ein mest mogleg effektiv måte. Viser til Energilova, § 3-4 punkt 1, 4 og 5. Ved at vi avstår naturherlegheiter som betyr så mykje for oss, er vi både interessert i, og har ein legitim rett til å krevja at vatnet blir utnytta på best mogleg måte."

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) uttaler i brev av 30. august 1994 blant annet:

"Innledningsvis vil NJFF knytte noen kommentarer opp til lengden på konsesjoner for kraftutbygginger. Generelt går vi imot at utbyggere skal få evigvarende konsesjoner eller konsesjoner for 30 år eller lengere. Samfunnet bør med jevne mellomrom få anledning til å vurdere hver enkelt sak på ny. Selv om utbygger ser det som en klar fordel å ha et mer langsiktig perspektiv, finner vi likevel at hensynet til at samfunnet må kunne komme med innspill vedrørende forslag til endringer med hensyn til kompensasjonstiltak m.m, tilsier at konsesjonen bør tidsbegrenses. Spesielt viktig er dette i forhold til det å til enhver tid tilpasse aktuelle kompensasjonstiltak til oppdaterte biologiske data. NJFF vil derfor be om at konsesjonen ikke gis for mer enn 30 år framover.

Spesielt viktig i kraftutbyggingssammenheng er manøvreringsreglementene og forholdet til fisken og dens leveområder og utøvelse av sportsfiske. Selv om Tessereguleringen er noe spesiell i så måte, vil NJFF få understreke betydningen av at regulanten nå pålegges å ta vare på de gjenværende gyteområdene innenfor reguleringsområdet. Det er viktig at en sikrer de gjenværende muligheter til naturlig rekruttering i vassdraget, slik at ikke all rekruttering skjer via utsetting.

For øvrig vil NJFF stille følgende krav med hensyn til fisken i Tessereguleringen:

- De undersøkelserne som er gjennomført må videreføres. Disse undersøkelserne danner selve grunnlaget for forvaltningen av fiskebestanden. NJFF ser det som avgjørende at forvaltningen bygger på biologisk viten.*
- Det må benyttes stedefødt stamme ved utsetting av fisk.*
- I dag har regulanten et utsetningspålegg som innebærer utsetting av fisk i et omfang som tilsynelatende ligger høyt over det som er behovet. For fremtiden bør ordningen her gjøres mer fleksibel slik at den til enhver tid kan tilpasses de kunnskaper man har om de biologiske ressursene i vassdraget.*

Når det gjelder forholdet til vilt, friluftsliv eller andre områder, har NJFF ingen særskilte kommentarer. Utbyggingen virker å ha relativt små direkte negative effekter overfor disse forholdene."

Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN) uttaler i brev datert 2 september 1994 blant annet følgende:

"Vi kjenner ikkje reguleringa og reguleringsområdet i detalj, og ønskjer derfor ikkje å uttale oss om endringar i vilkår/manøvreringsreglement. Vi vil likevel peike på at det må sikrast ei viss minstevassføring i dei elvene som er regulert, i tråd med dagens konsesjonsvilkår. Vi vil også på prinsipielt grunnlag gå mot at statens heimfallsrett faller bort, særleg dersom dette også fører til at ein eventuell miljørevisjon også faller bort.

Når det gjeld sjølve konsesjonssøknaden, meiner vi prinsipielt at konsesjonar ikkje bør gis for meir enn 20 år. Gjennom ein så lang tidsperiode kan det skje store endringar, både i drenerings/avløpsmønster, inngrep i nedbørfeltet, økologiske forhold o.a., som gjer at føresetnadene for ein konsesjon endrer seg heilt. Derfor bør gitte konsesjonar opp til ny behandling med jamne mellomrom, og SRN vurderer 20 år som eit fornuftig tidsintervall."

A/S Eidefoss opplyser i brev av 7 mars 1995 følgende:

"Spørsmålet om å erstatte nåværende anlegg i Tessa med et nytt med mer rasjonell utnyttning av fallet mellom Tesse og Vågåvatn har selvsagt også opptatt oss. Saken inneholder flere momenter som gjør at en enkel besvarelse ikke er mulig.

Vi ser det som gitt at et nytt anlegg vil nytte fallet under ett, og at maskininstallasjonen må økes. En utnyttning av denne økte ytelsen hindres nå av at isforholdene i Nedre Otta først må avbøtes med utnyttelse av også dette fallet. God økonomi tilsier dessuten at nåværende anlegg må slites ned. Kort uttrykt ser vi nå for oss at nytt anlegg kan bli aktuelt om 15-20 år, og legger driften av Tessa-anleggene opp ut fra denne forutsetningen. Her må selvsagt tas forbehold om en verden der rammevilkårene endres raskt.

Nåværende anlegg utnytter ikke fallet helt ned. I veid middel gjenstår ca. 7m. Tunnellene er noe "trange" med unødig stort falltap. Moderne store maskiner ville ha bedre virkningsgrad. Med større maskiner ville vannressursene i Tesse og Veoover-føringen kunne utnyttes bedre med mindre forbitapping. I motsatt retning virker at produksjonen fra det uregulerte tilløp fra Grovi til de to nedre anlegg vil gå tapt.

I grove tall kan vi noe skjønnsmessig oppsummert sette opp slikt regnestykke:

<i>Full utnyttning av fallet:</i>	<i>+ 4 GWh</i>
<i>Tapt produksjon fra Grovi:</i>	<i>- 10 GWh</i>
<i>Mindre falltap og bedre virkningsgrad:</i>	<i>+ 22 GWh</i>
<i>Bedre utnyttning av Veooverføringen:</i>	<i>+ 10 GWh</i>
<i>SUM</i>	<i>+ 26 GWh</i>

Denne merproduksjonen ville ha en fordeling vinter/sommer ca. 2/1. Middelproduksjonen i dagens anlegg er ca. 252 GWh.

Merproduksjonen kan ikke alene forrente et nytt anlegg. En forutsetning må være at det nye anlegg kan avløse vesentlige påkostninger i det gamle. Vi kan ikke uten videre innse i hvilken grad denne situasjon og disse tall har konsekvenser overfor en ny reguleringskonsesjon."

SØKERS KOMMENTARER TIL HØRINGSUTTALELSENE

Glommens og Laagens Brukseierforening har i brev datert 23 april 1996 følgende kommentarer til høringsuttalelsene:

"Vår søknad har fått en mottakelse omtrent som ventet og stort sett aksepterer høringspartene Tessereguleringen. Garmo grendautvalg har gitt en omfattende historisk beskrivelse og utredning om Tesse og ender med å tilrå at magasinet bør reduseres ved at HRV flyttes 40 cm ned. Uten å gå nærmere inn på realitetene i grendautvalgets historiebeskrivelse må vi sterkt ta avstand fra ordbruken og den argumentasjonsformen som gjennomsyrrer uttalelsen. Forsøket på å beskrive Tessereguleringens tilblivelse før, under og etter okkupasjonsårene, vil vi karakterisere som over grensen for hva man kan tillate seg.

Vi tar i det følgende opp de viktigste krav og momenter, der vi finner at GLBs syn kan ha betydning for den videre behandling av søknaden.

Reguleringens omfang

Garmo grendautvalg vil redusere magasin størrelsen med ca. 4,5 mill. m³ ved å fastlegge en ny HRV 40 cm lavere enn i dag. Såvidt vi forstår mener grendautvalget at dette vil bedre forholdene for jordbruksområdene nær vannet og det vil minske problemene med erosjon.

Grendautvalgets tilråding betyr en magasinreduksjon på ca. 4,5 mill m³. Med en energiekvivalent på 1,54 kWh/m³ representerer dette en årlig kraftmengde på knapt 7 GWh. Ut fra de samme prinsipper som ble lagt til grunn i vår søknad kan verdien av dette settes til omlag 14 mill. kr.

GLB vil peke på at utnyttelsen av arealene ved Tesse i stor grad er muliggjort ved at området, som en følge av kraftutbyggingen, fikk bedre veiforbindelse med bygda. De ulemper som blir påberopt skyldes etter vår mening at det i stor grad er tatt i bruk arealer som ligger for nær vannet. Dette er til dels gjort lenge etter at Tesse-reguleringen var etablert og vannstandsvariasjonene kjent. For øvrig har rettighets-haverne, gjennom vassdragsskjønnene, fått sine ulemper vurdert og eventuelt erstattet.

Etter mer enn 50 års regulering er strandlinjen ved HRV stort sett vel etablert og i de områdene der det fortsatt er erosjonsproblemer og graving har vi større tro på fysisk sikring ved f.eks. utlegging av stein etter NVEs faglige råd. Erosjonsproblemer vil antagelig fortsatt være tilstede selv med en HRV som er 40 cm lavere enn i dag.

Med vekt på magasinets betydelige verdi ser GLB følgelig ingen grunn til å endre magasinets størrelse. Vi vil i tillegg understreke den betydning magasinet har for flomdempingen i vassdraget. Det kan synes underlig å vurdere reduksjon av magasin kapasiteten i et område der det letes med lys og lykte etter mulige nye magasiner, jf. storflommen i juni 1995 og det arbeide Flomtiltaksutvalget er i gang med.

Direktoratet for naturforvaltning har i en uttalelse av 12.10.1994 en noe spesiell formulering om at "LRV om våren og sommeren må settes noe høyere enn tidligere". DN gir ingen nærmere begrunnelse og sier heller ikke hvor mye høyere grensen bør være. Forslaget er derfor vanskelig å kommentere nærmere fra vår side. Vi oppfatter for øvrig ikke LRV som diskusjonstema i saken da alle offentlige brukere fortsatt har konsesjon uten tidsbegrensning på magasinets nedre reguleringsgrense.

Manøvreringsreglement

Lom kommunestyre mener at høy vannstand om sommeren og utover høsten er uheldig for dyrkingsarealene på de låglendte flatene mot Tesse, og vil derfor ha inn i reglementet at vannstanden ikke skal overstige kote 853,87 (853,60) i tiden fra vårflommen kulminerer og til 15 september. Dette betyr at de øverste 30 cm i magasinet først skal kunne fylles opp etter 15 september.

Vårdalen Grunneierlag, ved h.r.adv. Johs. Thallaug, er opptatt av det samme og foreslår at vannstanden om sommeren fram til 1 september ikke skal overstige kote 853,67 (853,40). De øverste 50 cm i magasinet tillates etter dette oppfylt først etter 1 september. Garmo grendautvalg slutter seg også til dette dersom deres primære ønske om lavere HRV ikke blir tatt til følge.

GLB vil gjenta at oppdyrkingen av de låglendte arealene ved Tesse til dels er av nyere dato enn reguleringen av Tesse. Således burde både reguleringshøyder og vannstandsvariasjoner være vel kjent før disse marginale arealene ble tatt i bruk. Det vil alltid være en sone like over HRV der jordsmonnets fuktighet påvirkes av

magasin vannstanden når magasinet er fullt. Dette har vært en forutsetning for de avholdte vassdragsskjønnene.

Magasinprosenten for Tesse (ca. 57), inkludert overført vann fra Veo, er ikke spesielt høy. Normalt tappes det derfor noe vann fra magasinet også i fyllingssesongen. Magasinet blir i midlere år fylt i løpet av august måned. Statistikk for perioden etter at Veo-overføringen kom i drift viser at middelvannstanden om sommeren til og med august måned har ligget 25-30 cm høyere de siste 12 årene enn de ca. 20 første. Det mener vi skyldes vannrike år i 1984-85, 1987-89 og 1993-95, milde vintre og overskudd i kraftmarkedet. I fremtiden må vi regne med et stramt kraftmarked i Norge og full utnyttelse av magasinene, herunder også Tesse. Dette vil tendere i retning av at Tesse kan få noe lavere sommervannstander igjen.

Magasin volumet i de øverste 30 cm utgjør ca. 3,5 Mm³, i de øverste 50 cm utgjør det ca. 5,7 Mm³. Med restriksjoner på oppfyllingen som foreslått av kommunen og grunneierlaget vil Tesse i mer enn halvparten av årene ikke bli helt fylt før vintertappingen starter ca. 1. oktober. Dette vil medføre et tap i kraftproduksjonen. Tapet er vanskelig å beregne nøyaktig, men vil anslagsvis kunne dreie seg om 2 - 4 GWh/år i middel. GLB går etter dette imot restriksjoner på oppfyllingen av Tesse om sommeren. Etter vår vurdering vil ulemper og mulig tap for kraftproduksjonen ved et slikt pålegg ikke stå i rimelig forhold til det som vinnes.

Erosjon og graving, sikringstiltak

Lom kommune og Vårdalen Gunneierlag kritiserer GLB for å ha forsømt sine plikter iht. konsesjonsvilkårene om sikringstiltak mot graving og erosjon. GLB avviser dette. Alle pålegg fra konsesjonsmyndighetene har, så langt vi kjenner til, blitt fulgt opp.

Erosjon og graving har lenge vært et problem ved Tesse. Spesielt vanskelig har det vært i området ved den uregulerte Ilvas utløp i Tesse der en del arealer har gått tapt gjennom årenes løp. Denne erosjonen skyldes dels bølgevirksomhet på høy vannstand og dels tilbakegraving når vannstanden i magasinet er lav. Det er betalt erstatninger for utraste områder og GLB har bekostet en terskel som skulle beskytte mot tilbakegraving.

Ilva er en uregjerlig, masseførende og ustabil elv som ved flere anledninger under flom også har gjort skade over HRV. Flommene kan bli store bl.a. fordi snø og is demmer opp elva lenger inne på fjellet. Iskjøving forekommer også.

I 1985 utarbeidet NVE, Forbygningsavdelingen, en omfattende plan for opprensning, forbygging og flomsikring av Ilva fra terskelen ved utløpet i Tesse og ca. en km oppover. Etter flere møter og befaringer med de berørte interesser ble det enighet om å lage en justert plan og også ta med erosjonssikring av strandsonen i Tesse som er utsatt for erosjon fra Ilva. Planen ble i 1992 delt i to, en for en øvre strekning som ikke påvirkes av reguleringen, og en nedenfor terskelen i utløpsoset. Den nedre strekningen er GLBs ansvar, men sikringsarbeidene her var avhengig av at den øvre strekningen ble sikret først.

Den nedre planen av 31.08.1992 omfattet:

- 1: Ombygging og forsterking av terskelen ved HRV.
- 2: Erosjonssikring av reguleringssonen på en 150 m lang parsell på nordsiden og 450 m på sørsiden av Ilvas utløp.

Begge planene ble godkjent i Lom kommune og hos Fylkesmannen i Oppland i juli 1993. GLBs styre bevilget midler til gjennomføring av planen. I NVEs overslag pr. 31.08.1992 var GLBs andel beregnet til kr 540 000. I tillegg ble det bevilget kr 30 000 som støtte til Lom kommunes egenandel på den øvre parsellen. For den nedre planen skulle GLB være byggherre og ansvarlig.

Ved en stor flom i juli 1993 ble terskelen ved HRV ødelagt og elveløpet oppstrøms terskelen senket seg slik at det ikke lenger var noe markert fall der terskelen lå, men jevn overgang til deltaet i Tesse. Etter dette gjorde NVE, Region Øst, enkelte mindre tekniske endringer i planene og leverte en revidert plan 23.02.1994.

Sommeren 1994 ble anleggsarbeidene iht. planene fagmessig utført av anleggsavdelingen til NVE, Region Øst.

I forbindelse med Lom kommunes behandling av GLBs konsesjonssøknad ble det arrangert en befaring til Tesse 4. juli 1995 der NVE-VK og NVE-VN var representert. De bruksberettigede setereierne ved Tesse møtte med sin advokat. GLB var også invitert og deltok i befaringen. Ved denne anledning ble det fra distriktets side fremført kritikk mot erosjonssikringen. Kritikken ble også nedfelt i befaringsreferat fra Lom kommune datert 19.07.1995. Det ble bl.a. etterlyst bruk av større stein i forbyggingen og de lokale representantene mente å kunne fastslå at det var store mangler ved det utførte arbeidet.

Mye av kritikken ved befaringen 4. juli 1995 gikk på tilstanden langs Ilva ovenfor HRV i Tesse og er således ikke GLBs ansvar. Vannstanden i Tesse denne dagen var på kote 852,42, som bare er 1,48 m under HRV. En stor del av det arbeidet som ble utført i 1994 lå derfor under vann. Det viste seg vanskelig å åpne nytt steinbrudd i området og NVE valgte derfor å hente stein fra magasinet under HRV. Etter NVEs mening var dette stein av god kvalitet og størrelse.

GLB vil hevde at med sikringsarbeidene sommeren 1994, som ble utført etter NVEs planer og av NVEs egne anleggsfolk, burde erosjon som skyldes reguleringen av Tesse ved utløpet av Ilva være godt tatt vare på. Full sikkerhet mot fremtidige skader er det vanskelig å oppnå i dette området. Derfor må arbeidene følges opp med tilsyn i fremtiden.

På den ca. 2 km lange strekningen før Smådølas utløp i Tesse har det også vært erosjon, graving og store masseføringer i elva. Disse problemene har til en viss grad sammenheng med reguleringen av Tesse, men skyldes mest skadeflommer i Smådøla. Et nydyrkingsfelt ved elva ligger utsatt til. GLB utførte opprensninger og justeringer av elveløpet i 1991-92 til en kostnad av ca. 400 000 kr, men dette ble i stor grad ødelagt under skadefloppen i juli 1993. I 1994 ble en ny opprensning til ca. 130-140 000 kr utført i samråd med NVE, region Øst. Dette viser at det er vanskelig å stabilisere elveløpet uten meget omfattende og kostbare tiltak.

Kostnadene ved erosjonssikring blir ofte store i forhold til de verdier som sikres. Det vil derfor alltid bli spørsmål om avveininger i denne sammenheng. GLB mener det er tilstrekkelig at konsesjonen inneholder det vanlige vilkåret om erosjonssikring og at forholdene holdes under oppsikt.

Fiske - friluftsliv

En vassdragsregulering av denne størrelse har normalt virkninger for fisken og fisket og GLB er innforstått med at konsesjonen skal inneholde vilkår av hensyn til fiskeinteressene.

Det synes å være stor enighet blant de berørte om at man ved tiltak må forsøke å skape et best mulig fiske i magasinet. Det vanlige er at dette blir tatt vare på gjennom de standardvilkår som brukes ved reguleringskonsesjoner og som settes ut i livet i et samarbeid mellom forvaltning og regulant.

Gjennom pålegg fra Direktoratet for naturforvaltning settes det årlig ut 10 000 fisk av stedefgen stamme i Tesse. Det har i en årrekke vært drevet omfattende fiskeunder-søkelser og fiskeforvalteren i Oppland vurderer og justerer mengden av fisk som settes ut.

Direktoratet for naturforvaltning har i sin uttalelse til konsesjonssøknaden foreslått konsesjonsvilkår der det bl.a. inngår en årlig innbetaling til Lom kommune på kr 50 000 til opphjør av fisk og friluftsliv. Etter vår mening er dette hverken nødvendig eller noen god løsning. Som en generell kommentar er det vår erfaring at det rundt om i kommunene står mye penger i konsesjonspålagte fond hvor avkastningen i liten grad nyttes. Det må være bedre å løse de fiskefaglige spørsmål i et samarbeid med utgangspunkt i konkrete vilkår om avbøtende tiltak.

Når det gjelder "opphjør av friluftsliv" kan vi ikke se hvilket behov Lom kommune har for dette. Det forekommer oss ikke riktig å bruke DNs standardkrav ved nye reguleringer ukritisk og bare fylle i en passende sum til opphjør av friluftsliv. Tesse er en gammel og velatablert regulering og almenhetens friluftsliv i området drives etter våre begreper godt og uten særlige problemer. Vi foreslår derfor at DNs post V i vilkårsforslaget sløyfes.

Konsesjonstid, revisjon av vilkår, hjemfall

Etter de siste lovendringer forutsetter vi at GLB får konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere i Tessereguleringen. Tidspunktet for eventuell revisjon av vilkårene følger av loven.

Lom kommune har krevd andel av eventuell hjemfallsverdi etter reglene i vassdrags-reguleringsloven. GLB antar at dette er helt uaktuelt i denne saken. Staten har aldri tidligere brukt sin hjemfallsrett til reguleringsanlegg, og vi ser ingen momenter som skulle tilsi en annen vurdering i dette tilfelle. Vi kan heller ikke se at det bør være noen sammenheng mellom verdien av reguleringsanlegget, eller andeler av anlegget, og størrelsen på et eventuelt næringsfond.

Konsesjonsavgifter, næringsfond, jordbruksfond

Lom kommune har gått inn for lovens maksimalsatser for konsesjonsavgifter til kommunen. GLB er ikke enig i dette syn og mener prinsipielt at man ved ny konsesjon til fortsatt regulering bør legge seg på lavere satser enn ved nyutbygginger. Hovedbegrunnelsen for dette er at innvirkningen i distriktet vil være uendret og minimal fordi alle har innrettet seg etter reguleringen. Imidlertid er de løpende avgiftssatser for Tessereguleringene, etter oppjusteringer, allerede kommet så høyt at de ligger over maksimalsatsene.

Lom kommune krever videre et næringsfond på 20 mill. kr. Hele magasinet ligger i Lom kommune. Begrunnelsen for tildeling av næringsfond har, som for konsesjonsavgiftene, primært vært å kompensere for påførte skader og ulemper for distriktets næringsliv. Etter hvert har begrunnelsen dreiet mer over til at distriktet ved kommunen(e) bør få en andel av de verdiene som skapes gjennom vassdrags-reguleringen. Sentrale momenter i konsesjonsmyndighetenes skjønsmessige vurdering av størrelsen på slike fond vil derfor være innvirkningen på distriktets næringsliv, anleggets lønnsomhet og fremfor alt praksis i tidligere saker det kan sammenlignes med. Det er klart at på dette grunnlag vil det alltid kunne diskuteres

hva som er rimelig størrelse på et næringsfond. Også argumenter av politisk karakter kan få stor betydning.

GLB mener at kravet om 20 mill. kr i næringsfond til Lom kommune ligger vesentlig for høyt. Dette mener vi etter å ha studert praksis i tidligere konsesjoner. Vi finner det vanskelig å diskutere et konkret beløp, men peker på at en relativt stor del av konsesjonen ikke er gjenstand for ny konsesjonsbehandling. For de offentlige deltakeres andel (ca. 90 % av den "store Tessereguleringen"), dreier saken seg i ytterste konsekvens om en revisjon av vilkårene.

Garmo grendautvalg har satt fram krav om eget næringsfond på 3 mill. kr bundet til Garmogrenda. Det er høyst uvanlig at en grend i en kommune skal motta slik øremerket støtte fra en konsesjonær, og vi avviser dette på prinsipielt grunnlag. Dersom det skal avsettes midler til næringsfond, må det kun bli tale om tilskudd til det vanlige fondet i kommunal regi som Lom kommune allerede har, og der de årlige konsesjonsavgiftene inngår.

Vårdalen Grunneierlag har satt fram krav om 5 mill. kr til et særskilt fond til fordel for jordbruket i Vårdalen/Garmo. GLB mener at forutsetningen for å betinge et slikt fond må være at næringen skades direkte ved reguleringen. I dette tilfelle kan vi ikke se at jordbruket i Vårdalen som næring er påført slike skader at et fond av nevnte størrelse er berettiget. Vi vil tilføye at som private rettighetshavere har de samme grunneiere fått sine krav behandlet og skader som skyldes reguleringen erstattet ved vassdragsskjønnene. Med de erosjonshindrende tiltak som konsesjonsmyndighetene har anledning til å pålegge regulanten, regner vi for øvrig med at de utsatte arealene ved Tesse i nødvendig grad vil være sikret mot videre skade i fremtiden.

Diverse

Lom kommune og Garmo grendautvalg har kritisert at GLBs søknad kom senere enn utløpsdatoen for de tidligere konsesjonene fra 1941. Vi viser til at GLB og A/S Eidefoss tidlig i 1989 tok opp spørsmålet om konsesjonsfornyelse med konsesjonsmyndighetene. Av forskjellige årsaker, bl.a. at det her var to konsesjonærer i samme magasin, tok det noen tid å avklare behandlingsmåten. Det ble nødvendig å søke om midlertidig fortsettelse av reguleringene etter utløpet av konsesjonsperioden, og departementets tillatelse til dette forelå i brev av 22. oktober 1990. Brevet burde være kjent fordi det ligger som bilag 1 i GLBs søknad av 15. desember 1993. Departementet presiserer i brevet at eventuelle endrede konsesjonsvilkår vil bli gjort gjeldende fra utløpsdatoen for de første konsesjonene.

Garmo grendautvalg, Lom fjellstyre og Statskog, Oppland, har foreslått å opprette et tilsynsorgan som skal overvåke at konsesjonsvilkårene blir fulgt. GLB ser ikke behov for dette. Vi har lang erfaring i drift av våre reguleringsanlegg og kjenner vassdragene godt. Betydningen av kontakt med alle berørte interesser er likevel viktig og vi vil i fremtiden bestrebe oss på fortsatt god kontakt både til lokalforvaltningen og de instanser som har myndighet i henhold til konsesjonen."

PÅ BEFARING I OMRÅDET BLE BÅDE SPØRSMÅLET OM OSTJØNNEN ER EN DEL AV TESSEREGULERENGEN OG MULIGE TILTAK VED OSTJØNNEN TATT OPP. I FORBINDELSE MED DETTE ÅPNET NVE FOR TILLEGGSUTTALELSER.

Vågå kommune ved kommunestyret vedtok 19 desember 1996 enstemmig følgende:

"Vågå kommune viser til tidligere uttale i samband med søknad om ny konsesjon for regulering av Tesse, og gjev med dette følgjande tilleggsuttale:

1. *Kommunen krev at det blir oppretta eit næringsfond som kompensasjon for dei skadeverknadene kommunen har hatt med Tessereguleringane, og vil ha i framtida ned ei eventuell vidareføring av konsesjon. Kommunen vil ikkje kronefeste eit slikt krav nå, men meiner storleiken på fondet må stå i forhold til omfanget av dei skadeverknadene kommunen har med reguleringa. Kommunen meiner at fonds og konsesjonsavgifter må bli gjort renteberande med rentesrente frå det tidspunktet konsesjonen gjekk ut, dvs. frå 03.02.91.*
2. *Kommunen viser til uttale frå Garmo grendelag vedrørande Ostjønnen, og ber om at det blir teke ei juridisk vurdering av spørsmålet om Ostjønnen blir omfatta av dei gamle konsesjonane. Då det er store naturforvaltnings- og kulturminneverdiar i området ved Ostjønnen, og fordi det sikkert har liten økonomisk verdi som reguleringsmagasin, bør det sjølv om det skulle bli konkludert med at Ostjønnen er ein rettsmessig del av Tessemagasinet, vurderast om Ostjønnen skal takast ut av reguleringa. Det må i så fall leggjast fram ei konsekvensutgreiing for eventuell bygging av demming, terskel eller andre løysingar på Tessosen, slik at ein får eit godt grunnlag for å vurdere desse forslaga nærare.”*

Lom kommune ved kommunestyret fattet den 19 desember 1996:

”Lom kommune vil ved følgjande tilleggsuttale støtte kravet frå Garmo grendautval om ei nærare utgreiing om forholda rundt Ostjønnen i samband med behandling av konsesjonssøknad for Tesse:

1. *NVE må sjå til at det vert lagt fram ei grundig juridisk vurdering av spørsmålet om Ostjønnen vert omfatta av dei gamle konsesjonane eller ikkje.*
2. *Dersom Ostjønnen urettmessig er innlemma i reguleringsmagasinet, må saka følgjast opp med ei utvida konsekvensutgreiing for flytting av demning til Tessosen, eller det må søkjast om ny konsesjon for eksisterande oppdemming, der alle berørte brukarinteresser vert trekte med i behandlinga.*
3. *Sjølv om ein grundig juridisk gjennomgang skulle konkludere med at Ostjønnen er å rekne som ein rettmessig del av Tessemagasinet, vil Lom kommune på det sterkaste oppmode NVE til å vurdere denne delen av det regulerte området på heilt fritt grunnlag. Dette med bakgrunn i den marginale verdien Ostjønnen har som reguleringsmagasin, sett i forhold til store natur- og kulturminneverdiar og beiteområde som går tapt eller vert sterkt forringa ved fortsatt oppdemming av området.*
4. *Lom kommune ber om at det vert lagt fram ei konsekvensutgreiing for bygging av demning eventuelt terskel - på Tessosen, slik at ein får eit skikkeleg grunnlag for å vurdere desse forslaga nærare. Lom kommune finn det svært vanskeleg å ta stilling til dette kravet frå Garmo grendautval, før ein får konkretisert kva verknad forslaget vil få for landskap og kulturminneinteresser.”*

Garmo grendautvalg kom med en tilleggsuttalelse den 26 sept. 1996 hvor de bl a hadde følgende kommentar:

"Vi ber med dette om at tilleggsuttale om OSTJØNNEN blir vedlagt vår tidlegare uttale. Dette etter avtale med Haavard Østhagen ved befaring den 24.06. d.å. I vår tidlegare uttale har vi gjeve uttale om det som ligg inne i søknaden, nemleg søknad om konsesjon på TESSE. Når vi forstår at NVE har til hensikt å ta med også OSTJØNNEN, meiner vi det må gjevast høve til å avgje uttale om dei.

Når det gjeld befaring den 11. oktober, meiner vi den må starte med synfaring av Ostjønnen først. Dette på grunn av at eventuelle deltakarar frå Vågå sikkert er interessert i å delta berre der. Håpar dette kan etterkomast."

Fra Garmo grendautvalgs tilleggsuttalelse siterer vi videre:

"8.0 OSTJØNNEN OG OMRÅDET RUNDT

Ostjønnen ligg nord for Tesse, som ein del av utløpselva Tessa. Frå osen på Tesse rann vatnet fyrst ned i "Vetlhølen", så i ein liten elvestubb som enda ut i fleire forgreiningar på kvar si side av fleire holmar. Mellom desse var det fleire djupe hølar. Fyrst forbi holmane låg den egentlege Ostjønnen. Frå denne rann vatnet, i eit relativt smalt parti, forbi "Lonein" og ut mot Uksfossen. Heile området gjekk så under nemninga "Ostjønnen", på vårdalsdialekt. Namnebruken har endra seg etter reguleringa - idag blir det sagt "Tessosen" om området rundt brua/dammen. Dette er heilt feil, om ein skal bruke dei gamle nemningane, for dei gamle kalla dette for "utpå Uksfosse". Tessosen, eller "Osen", det var mellom Tesse og "Vetlhølen". Men når det i gamle papir er nemt "Oos", så er det tydeleg at det er Ostjønnen som dei meiner. Ikkje heilt enkelt å ha oversikt over nemningar med andre ord.

Området ligg svært idyllisk, omkransa av skogkledde knausar og høgdedrag nærast i halvmåneform, vendande ut mot Tesse - før ei perle - nå eit grinande ørkenliknande landskap store delar av året. I sentrum av sirkelen låg ei vassflate med utruleg detaljrikdom og variasjon, med mange små holmar, viker og hølar, omkransa av bergknauser, skogkledde kollar med små myrdrag i mellom. På austsida det flate, frodige våtmarksområdet - frodig mykje på grunn av at kapillærtransport av vatn sikra at det aldri vart tørt der. Slik var det før 1942. Overfløyminga av vatn siste del av sumaren og hausten, gjer at ein får utvasking av næringsstoff, planter døyr på grunn av oksygenmangel og jorda blir tilslamma med det resultat at jordstrukturen blir øydelagd og ein får for liten tilgang på oksygen i jorda. Så i dag er området om våren/forsumaren ein del av det før nemnde ørkenlandskapet.

Vassflata på det meste av Ostjønnen låg ca. 70 cm lågare enn på Tesse!

8.1 HISTORIKK

I 1960-åra vart det funne fleire steinalderbuplassar rundt Tesse. 8 av desse plassane, som er registrert av geologane Irmelin Martens og Marit Hiem, ligg i strandkanten ved Ostjønnen. Martens set desse i samband med det gropkjeramiske kompleks ca. 2000 år f.Kr. - altså omlag 4000 år gamle. Men ho ser ikkje bort frå at dei kan vera vesentleg eldre.

Elles er det funne viltgraver (elggraver) på både kantar av tjønna. Funn av blestergrop for utvinning av jarn, fortel at området har vore utnytta over eit stort spenn av tid. Dei rike fiskeforekomstene var vel årsaka til at dei fyrste menneskja slo seg ned her. Dei grunne områda med smale elveløp mellom holmane, avgrensa viker og hølar var vel egna fiskeplassar med deira enkle fangstmetoder.

Frå fyrste stund beskatta dei nok også viltstamma, som hadde sitt hovudtrekk, mellom det som nå er Lom og Vågå, rett over området. Etter reguleringa er denne trekkvegen skyvd utom Ostjønnen. Etterkvart utvikla dei sine fangstmetoder, og sikkert over lang tid har dei mange viltgravene vorte tillaga. Plasseringa av gravene viser at det ikkje berre var på grunn av trekkvegen viltet kom hit. Gravene er plassert rundt det meste av "sirkelen" - dette fortel at det måtte ha vore eit attraktivt beiteområde.

Elles har her nok i all tid vore eit rikt fugleliv, noko det fortsatt er. Ein kan kanskje si at dei er dei einaste som er igjen - ein bør nemleg ha venger for å ha tilgang til deler av arealet delar av året.

I nyare historisk tid er det ikkje mykje å finne spesielt om Ostjønnområdet. Det ei ser er at dei aldri har vore rekna som ein del av Tesse. Svært typisk er uttrykksmåten i ei kontrakt om fisket frå 1807, der innleiinga er slik: "Vi underskrevne samtlige Waardals Almue, som berettigede at fiske i Tessen Vand, Oos og Elve,.....".

I 1814 var det ei rettsak med Storviksgardane i Vågå, der desse fekk medhald i å ha hevd på fiskerett i Ostjønn. Her ser ein klart at desse er betrakta som ei eiga eining, og brukarane på Storviksgardane er aldri nemnde i saker som har vore framme seinare om fisket på "Tessen Vand".

Ostjønnen har i alle år hatt egne fiskereglar. Om gamle stadnam rundt Tesse viser vi til rapport nr. 12, 1980 frå Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk.

8.2 REGULERINGSMAGASIN I 54 ÅR UTAN KONSESJON

Da A/S Eidefoss i brevs form, utan hjemmel i Norsk lov, den 3. feb. 1941 fekk tillatelse av Arbeidsdepartementet - under leiing av ein minister i Quisling si regjering - til å foreta ei regulering, så gjaldt dette for TESSEVATN.

Tessevatn går berre fram til fallet ned til "Vetlhølen". Når selskapet fekk lovleg konsesjon ved kgl. res. av 20 august 1948 seks år etter at reguleringa vart gjennomført - står det klart og tydeleg "Tessevatn" i betingelsane for konsesjonen.

I brev og dokument er det berre nemnt "0,8 m oppdemming". På Ostjønnen vart det ei oppdemming på ca. 1,5 m. Dette stadfestar at Ostjønnen ikkje er omfatta av konsesjonen.

Om det i søknadspapir har vore vedlagt teikning så har ikkje dette kome til uttrykk i gjeldande dokument, og det er vel liten tvil om at det er tillatelsen saman med betingelsane og manøvreringsreglemæntet som er gjeldende konsesjonsdokument.

Elles er det vel eit prinsipp i gjeldande avtalerett at avtaledokument gjeld framfor bl.a. vedlagde teikningar og andre vedlegg. Dokument gjeld i nedadgåande rekkefølge - viser til Norsk Standar 3430, pkt. 3 og 4.1. Der er det opplista i kva nedadgåande rekkefølge dokument er gjeldande i bygg- og anleggskontrakter. Avtaledokument er gjeldande som nr. 1, og ei vedlagt teikning er gjeldande som nr. 5. Konsesjonsdokumenta er heilt klare - konsesjonen gjeld for TESSEVATN - og det foreligg ikkje lovleg konsesjon på Ostjønnen. Det har likevel vore gjennomført ei oppdemming i 54 år!

8.3 SØKNAD OM NY KONSESJON

Når A/S Eidefoss søkte om konsesjon på den "lille Tessereguleringen" den 15. nov. 1940, så var det for å utnytte det nedre fallet i Tessa - mellom det som nå er "midtre" og "nedre" Tessa kraftstasjonar. Dei hadde ingen utløpstunnel og bygde ut

langs vassdraget. Avgrensninga i kor mykje dei kunne senka Tesse, låg i nivået på Ostjønnen. Utan relativt store inngrep kunne dei ikkje senka Tesse under dette nivået. Det var derfor ikkje tilfeldig at LRV for den "lille" vart 852,40.

I praksis fekk dei heller ikkje utnytta dette fullt ut. Det vart utsprengt ei renne i fjellet mellom Tesse og "Vethølen", og botnen på denne ser ut til å liggja litt høgare enn LRV.

Dette vart nyttbar magasinshøgde inntil utløpstunnelen kom, og det er nå nyttbar magasinshøgde på Ostjønnen - det vatnet som renn attende inn på Tesse. Ostjønnen vart såleis tatt i bruk som magasin av A/S Eidefoss ved deira utbygging, og magasinet ligg også innanfor høgdekontene for deira konsesjon. A/S Eidefoss hadde ein tidsavgrensa konsesjon fram til den 3. februar 1991 - som ikkje omfatta Ostjønnen, som tidlegare påpeikt.

For Tesse sin del er det tale om fornying av tidlegare tidsavgrensa konsesjon. For Ostjønnen sin del har det ikkje tidlegare vore gjeve konsesjon, så der er det eventuelt spørsmål om heilt ny konsesjonshandsaming. Men søknaden er svært klar - det er søkt om konsesjon på Tesse. Tesse går ut til "Osen", vist med raud strek på vedlagt kartutsnitt av Økonomisk kartverk. Vil GLB ha konsesjon på Ostjønnen kan det berre skje ved at dei søker om konsesjon på vanleg måte, og at ein får ei konsesjonshandsaming på vanleg måte. Da må alle partar som reguleringa vil berøre trekkjast med i prosessen. I tillegg til dei som har vore med ved Tessehandsaminga, vil det bli følgjande:

Vågå kommune

- grensa mellom Lom og Vågå går etter djupåra over Ostjønnen, noko som er vanleg i vassdrag (del av utløpselva). Knappt 1/3-del av magasinarealet ligg i Vågå.
- rettighetshavere i Vågå, som Storviksgardane og Lang-morkje almenning
- interesseorganisasjonar
- fylkesarkeolog
- andre fylkeskommunale etatar

Det vil ikkje bli ei forsvarleg sakshandsaming utan desse blir trekt inn.

Om konsesjonsmyndigheitene tek sikte på å ta med Ostjønnen i denne konsesjonsrunde må saka utsetjast, inntil dei ovanfor nemnde får høve til å kome med sine merknader i skriftleg form, og at dei deretter blir dregne med i den vidare prosessen.

Men NVE etablerer ein tvilsam praksis om dei innstiller på at søkerar får konsesjon på meir enn dei søker om! Viser elles til § 6 i Lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917. Det blir her sterkt poengtert at alle reguleringa vedkjem skal gjevast anledning til å uttale seg. Alle rettighetshavere på Ostjønnen har ikkje vore innkalla til dei avgrensa synfaringane som hittil har vore avvikla, dette gjeld eigarane av Storviksgardane og Langmorkje almenning bl.a., derfor har alle rettighetshavere ikkje vore handama likt. Om Ostjønnen nå skal takast med, kan ein stille spørsmål om sakshandsaminga har vore forsvarleg.

8.4 VERDI SOM VASSMAGASIN

Som nemnt tidlegare er den nyttbare magasinshøgda (djupna) under 1,50 m. Denne djupna har ein berre på det opprinnelege arealet for Ostjønnen. Langs med opprinneleg vasskant var det dei fleste plassar ein markert landbank, der terrenget steig relativt raskt opp ein 60 - 70 cm somme stader litt meir. Så på ein stor del av det arealet som blir overfløymt ved HRV, så er det grunnare enn 50 cm. Det blir altså under 500 m³ vatn for kvart dekar ein demmer ned. Magasinarealet er ikkje over 250 daa. Om ein da går ut ifrå at gjennomsnittsdjupna er 0,7 m, vil magasinvolument bli ca. 175.000 m³. Dette utgjer 0,05 % av nåverande magasin.

I søknaden side 31 står det at energipotensialet tappa gjennom kraftverka er 200 GWh. Energipotensialet for magasinet på Ostjønnen vil da vera 100.000 kWh. Om ein reknar ein strømpris på 20 øre, vil den årlege verdi bli kr. 20.000,-. Dette må vurderast som eit eksempel - det er ikkje basert på nøyaktige berekningar, men ein ser kor minimal verdien som vassmagasin er.

8.5 VERDI SOM NATURLPERLE/UNIKT KULTURLANDSKAP/BEITELAND/VILT- OG FUGLEBIOTOP

Ostjønnemrådet kunne ha vore ei naturperle, men er i dag skjemt av dei brungrå fargene om sumaren, og om vinteren ligg isen att etter at vatnet er tappa ut under. Ein får ofte brå setningar i isen når ein går over - om det ikkje er farleg så er det direkte utriveleg. Området ligg slik til at det er eit naturleg utgangspunkt for turar både sumar og vinter, men spesielt om vinteren. Med dei mange fortidsminna ein finn her er området unikt i Ottadalsmålestokk. Men desse verdiane er vanskelege å måle i kroner og øre, men samfunnet har etterkvart lært å verdsetja også slike ting. Om ein prøver å sjå litt på området sin verdi som beiteland, er det litt lettare å koma fram til konkrete tal. Området som blir neddemt er på ca 150 daa, og i tillegg blir jorda vassmetta på eit noko større areal. Men om ein går ut ifrå desse 150 daa, reknar med at dyra nyttar ca 100 f.e. pr. daa, set prisen pr. f.e. til kr. 2,-, da blir verdien kr. 30.000,-. BEITEVERDIEN ALEINE OVERSTIG VERDIEN AV KRAFTPRODUKSJONEN. I tillegg kjem alle dei andre verdiane som ligg til området. Vi viser til vassdragsreguleringslova § 8, der det står følgjande: "Konsesjon til vassdragsreguleringer bør vanligvis bare, hvis skader eller ulemper for almenne eller private interesser anses for å være av mindre betydning i sammenligning med de fordeler som reguleringen vil medføre." Her vil skadeverknadene vera langt, langt større enn "de fordeler som reguleringen vil medføre."

8.6 NY DAM

Om reguleringa skal omfatte det areal det er søkt konsesjon på, nemleg Tesse, da må det byggjast ny dam mellom Tesse og Vetthølen. Her ligg det særdeles godt til rette for ein dam - topografien er slik at det knapt vil kunne kallast ein dam. Ein fjellrygg går tvers over osen, og på dei fleste plassa ligg denne ryggen høgare enn kote 853,90. Og over heile strekninga er det fjell opp i dagen eller nær opptil. Dette vil bli ei svært sikker løysing. Kostnadene vil også bli minimale ved at det volumet vil bli mikroskopisk. Veg og straumledning går like ved.

8.7 KRAV TIL KONSESJONSMYNDIGHEIT KONSESJONSSØKJAR FÅR KONSESJON PÅ DET SOM LIGG INNE I SØKNADEN, NEMLEG TESSE. Glommen og Laagens Brukseierforening blir pålagt å bygge ny dam mellom Tesse og Vetthølen.

Om dette kravet ikkje blir oppfylt, må vi stilla følgjande krav:

1. GLB må senda tilleggssøknad på Ostjønnen.
2. Ein må få ei vanleg konsesjonsrunde på denne søknaden.
3. Ein må gjennomføra ei synfaring våren 1997.

8.8 KONKLUSJON

For utanforståande kan det nok virka litt underleg at spørsmålet om Ostjønnen ikkje har vore teke opp i full bredde tidlegare. Til det er det vel å si at folk her i Vårdalen stort sett har følt ei avmakt overfor myndighetene etter at dei miste Tesse. Elles kan det seiast at i åra før Veooverføringa var dette ikkje noko stort problem, for da var det berre unntaksvis at vatnet kom så høgt at det flaut over og ut på Ostjønnen. Men forholdet vart påtala i 1978 i samband med reparering av dammen "utpå Uksfosse". VI VIL, ELLES APPELERA TIL AT DET BLIR BRUKT SUNN FORNUFT

NÅR SAKA OM OSTJØNNEN SKAL AVGJERAST. AT EIN IKKJE FOR MYKJE HENGJE SEG OPP I FORMALITETAR.

Vi meiner likevel det er på sin plass at feil som har vorte gjort tidlegare blir nemt. Garmo grendautvalg har teke opp denne saka - vi representerer dei almenne interessene!

Vi er overaska over å ha fått såvidt liten støtte i vårt arbeid med at vedtak skal bli formelt sett rette, og at Ostjønnområdet kan attende førast til omlag opprimeleg tilstand. Vi meiner det er rett å poengtera kvifor det har vorte slik. Vi er innbygjarar av Lom kommune, og dei har forvalteransvaret i området.

Lom kommune er på same tid medeigar i A/S Eidefoss, og dermed indirekte medeigar i GLB. Dei som skal tala vår sak sit på "begge sider av bordet". Dette har nok delvis kom til uttrykk gjennom dei haldningar vår kommuneleiing har hatt i deler av saka.

Vårdalen grunneigarlag representerer dei som har fiskerettane og også dei som har dei andre bruksrettane i området. Fiskeressursen på Ostjønnom har aldri vore vektlagt - sett opp mot den enorme ressursen dei har hatt på Tesse.

Garmo grendautvalg representerer ikkje juridiske rettigheter, og vi har derfor ikkje hatt hjelp av advokat eller annen sakkyndig. Vi ber derfor om forståelse for at ting ved vår uttale sikkert kan synast litt amatørmessig. Vi håpar likevel at det store arbeidet vi har lagt ned i uttalen, avspeglar kor opptatt vi er av området og kor mykje det betyr for oss.

Vi vil avslutningsvis tilkjennegje vårt håp at vi i framtida slepp unna å sjå dette, for oss, verdfulle område overfløymt av vatn kvar haust. Etter vår meining har det slike kvalitetar at det burde vernast. Det bør også poengterast at regulanten ikkje vil få mindre magasinvolum enn det opprinnelege volum, om ein tek bort Ostjønnen som magasin. Ved utgraving og erosjon har regulanten, på ulovleg vis, tilegna seg langt større volum enn dette.

Som eit eksempel kan nemast at ved tilløpselva Ilva har det ved utgraving vorte ca. 71 daa større magasinareal. Går ein ut ifrå at gjennomsnittsdjupna, her er 8 m, vil dette utgjera eit volum på 600.000 m³. Dette er tilkome på ulovleg vis fordi det i punkt 16 i konsesjonsbetingelsane står følgjande: "For å hindre graving fra tilløpene til Tessevatn skal konsesjonæren utføre og vedlikeholde sikringsarbeider etter planer som godkjennes av Hovedstyret for NVE."

Kva som er tilkome volumet andre stader har vi ikkje prøvd å rekna på, men det bør poengterast at det også under tidlegare vassnivå har foregått ei viss utgraving som har auka magasinvolument. Dette let seg vaskeleg dokumentere. Sikringsarbeid og forbyggjingar har vore utført i svæft liten grad, inntil for eit 3 - 4 år sidan ~ da var det alt for seint."

Garmo Grendautvalg kom den 30 september 1996 med følgende korrigeringsuttale om Ostjønnen:

"Vi har kome i skade for å rekna prosent av eit totalmagasin på 300 mill. m³ - det rette er sjølvsagt 130 mill. m³. Årsaka er at vi ikkje disponerer nokon søknad, men har basert oss på å låne av andre. Vi hadde ingen søknad for hand da uttalen vart skriven, og opplysningar var baserte på handskrevne notat. Desse har tydelegvis vorte feiltolka.

Magasinet på Ostjønnen vil dermed utgjere ca. 0,13% av totalt magasin. Årleg energipotensiale vil bli omlag 260.000 kWh. Med strømpris på 20 Øre pr. kWh blir den årlege verdien kr. 52.000,-. Viser til vårt punkt 8.4 i uttalen.

Vår påstand i punkt 8.5 om at "beiteverdien åleine overstig verdien av kraftproduksjonen", vil berre vera rett om kraftprisen er lågare enn 7,69 Øre. Andre påstandar og konklusjonar kan vi ikkje sjå blir endra av denne beklagelege feil".

Garmo Grendeutvalg uttaler i brev av 12 februar 1997 bl a følgende:

"Ein viser til tidlegare uttale om ny konsesjon og til vedlegg til denne uttalen om Ostjønnen.

Garmo Grendeutval har fått oversendt utskrift av kommunesak 89/96 i Lom kommune, og sak 108/96 i Vågå kommune. Ein har også fått kopi av uttale frå eigarane av Storviksgardane i Vågå.

Ut frå det som kjem fram i ovannemnde vedtak og uttalar, ser Garmo grendeutval det nødvendig å komme med ei skriftleg utgreiing av det forslaget vi la fram ved avslutninga av synfaringa ved Tesse 11 okt. 1996:

Terskel i skillet mellom Tesse og Ostjønnen.

Terskelalternativet går ut på fylgjande:

- 1 Fylle att den utsprengde renna mellom Tesse og Ostjønnom.
- 2 Bygge ein terskel i skille mellom Tesse og Ostjønnom, med høgdtilsvarande maksimal fylling av Tesse (HRV)
- 3 Fast utløpshøgdt i dammen tilsvarande den opphavelige, og med høve til regulering av flaumtoppar.

Terskelalternativet gjev tilbake den opphavelige stabile vasstanden med fylgjande fordeler:

- 1 Det unike våtmarksområdet får tilbake sin økologiske verdi .
- 2 Ein oppnår gjennomstrøyming med friskt vatn i alle ostjønnom 3/4-deler av året.
- 3 Fiskebestanden i tjønnom vil få betre levevilkår fordi eit større og meir stabilt areal vil gje større produksjon av næringsdyr (marflo), og dermed auka produksjon av fisk.
- 4 Gjennomstrøyming gjev betra forhold for gyting. (Nå ligg det att rogn på turt land vinterstid)
- 5 Ein får frodigare planteproduksjon i vatn og på land og dermed betra beite både for bufe og villlevande.
- 6 Ein får flaumbuffer i vassdraget
- 7 Ein sikrar område med kulturminne (steinalderbuplassane) mot nedbrytande utvasking.
- 8 Området blir meir attraktivt til undervisnings -og friluftts/reiselivsformål."

Garmo Grendeutvalg uttaler i brev mottatt 19 februar 1997 bl a:

"Det var etter utgreiinga til representanten for Fylkeskonservatoren under synfaringa vi innsåg at ein ny dam ville bli eit for stort inngrep. Ein terskel ville vera eit meir skånsomt inngrep, samstundes som denne ikkje krev framføring av veg og elektrisitet, og ville gje forhold som låg meir opp mot det opprinnelege - om det vart gjennomført på rette måten.

Vi skal nedanfor prøve å greie ut litt om kva terskelalternativet går ut på, kva ein oppnår med dette, kva for forutsetningar ein må leggja til grunn og kva som vi meiner det er viktig å leggja vekt på.

Kva for fysiske tiltak må så gjennomførast ved ei terskelløysning? Fyrst og fremst må den utsprengde renna mellom Tesse og Ostjønnen fyllast att i heile si lengde. Det må leggjast vekt på å få overflata så lik fjellet ved sida av som råd.

Attfylling av denne renna vil frå vår side vera eit ufråvikeleg krav uansett!

Før ein gjennomfører bygging av ein eventuell terskel må det gjennomførast ei grundig vurdering av konsekvensar, spesielt med tanke på kulturminna i området. Men det bør også innhentast uttale frå fiskerisakkyndig. Den største utfordringa er det faktum at steinalderbuplassane ligg så nær inn til den gamle utløpsosen. Den eine av desse ligg under vatn ved HRV.

Både plassering og utforming av ein eventuell terskel må skje i eit nært samarbeid med fylkesarkeologen i Oppland. Vi ser for oss ein terskel med kjerne av betong, godt forankra til fjell, med forblending av naturstein. Terskelen treng neppe vera høgare enn k. 853,90, med ei forsenking der Tessa før rann ut. Maksimal høgde vil da bli 80 cm. Ved utløpet må det tilordnast slik at fisken kan gå bae vegar.

Den nåverande dammen kan ved denne løysninga stå der den gjer i dag. I dammen må det vera fast utløpshøgde, på omlag same nivå som det opprinneleg var på Ostjønnom - truleg litt høgare enn lågaste vasstand i dag. I dammen bør det utformast ei fast utløpsåpning, dimensjonert slik at ei vanleg stor vassføring slepp igjennom, men at den "held" att vatn ved store haustflaumar. Dermed kan Ostjønnen fungere som ein flambuffer og dempe flaumtoppar vidare nedover vassdraget. Dette er vel i tråd med direktiv frå myndighetene!

Slike kortvarige overfløymingar på hausten vil neppe gjera nemneverdig skade på forhold vi vil verna om. Dammen vil altså stå som ei sikring - ein treng derfor ikkje setja så store krav til sikkerheita til terskelen.

For å kunne vurdere fordelar og ulemper ved ei slik løysning, må ein nødvendigvis ha litt kunnskap om forholda i dag. Slik kunnskap manglar nok hjå dei fleste, for det er eit faktum at dette interessante området har vore lite kjent blandt bygdefolk.

I dag er dammen stengd i 8 - 9 mnd. i året. Tilsiget til Ostjønnen renn derfor gjennom den utsprengde renna og inn på Tesse. Hovudtilsiget kjem i sørenden av tjønna og renn også ut i sørenden. I den nordre delen av tjønna blir det godt som inga gjennomstrøyming det meste av året.

Ved den ovanfor skisserte løysning vil tilsiget renna utover tjønna, og ein vil få bra gjennomstrøyming i det meste av vassmassene. Når Tesse når toppnivå vil Tessa renna gjennom Ostjønnen slik ho gjorde før. I desse periodene om hausten vil ein oppleve Ostjønnområdet omlag slik som det fortona seg for 4.000 år sidan, og ein kan danne seg eit bra bilete av korleis dei levde dei fyrste menneskja vi finn spor etter i Ottadalen. For det er vanlegvis slik med kulturminne at det er nesten like viktig å ta vare på området omkring som det eksakte objekt. Steinalderbuplassane og eventuelle andre spor etter aktivitet frå denne tidsepoka, er så desidert viktigaste argumentet for å få til ei endring. Fleire av buplassane ligg i dag under vatn ved HRV - dei andre ligg nær vassflata. Som det var sagt på synfaringa ville det vera underleg om alle spor er funne, og når ein ser kor nær vasskanten dei la sine buplassar vil det vera naturleg å tru at det kan vera størst sjanse for å finna nye spor nett i den 1.50 m høge sona som nå blir overfløymt 3 - 4 mnd. i året.

Det er vel unødvendig å minna om at alt frå denne tidsepoken er automatisk verna. Derfor må det innhentas uttale frå vernemyndigheit i samband med dei konsekvensutgreiingane kommunene ber om. Deira vurdering er langt viktigare enn ei eventuell juridisk vurdering.

Vi vil minne om punkt 7.9 i vår uttale der vi krev eit fond som gjennom vedtekter blir bunde opp mot tiltak som i størst mogleg grad er knytt opp mot dei eksakte skader og ulemper med reguleringa. I punkt 3 nemner vi litt av det dette fondet vil kunne brukast til; slik som bevaring av dei mange kulturminne, både gjennom tiltak som retter opp skader som er oppstått og hindre framtidige skader.

Vidare nemner vi informasjonstiltak. Ein del av denne informasjonen vil vera med forebyggjande hensikt - informera om kor viktig det er å verne om desse kulturminna og at dei ikkje blir forringa gjennom uvetig bruk. Dernest vil det vera aktuelt å utarbeide opplegg til undervisningsføremål. Alt i dag er området brukt ein del i skulesammenheng, til tross for at tilgjengelegeita er dårleg en del av året. Vi nemner også gjenoppbygging av øydelagde kulturminne. Her tenkjer vi fyrst og fremst på eit eller to av sleoanlegga i Smådølaområdet. Tilretteleggingstiltak for friluftsføremål og skulebruk gjeld sjølv sagt også for Smådølaområdet, dette fordi området er sterkt redusert som friluftsområde. Tiltaka skal til ein viss grad søkje å kompensere litt for det som er blitt øydelagt/forringa. Tiltak av ein slik karakter som her er skissert, vil koma alle som ferdast i Tesseområdet til gode.

Kravet som Lom og Vågå kommuner set fram om at det må leggjast fram ei konsekvesutgreiing om kva verknader bygging av ein slik terskel vil få, støttar vi på det sterkaste.

Denne utgreiinga vil ta litt tid og vil forårsake seinare slutthandsaming av konsesjonssøknaden, men vi vil minne om at søkjaren ikkje sende søknad før fleire år etter at gamal konsesjon hadde gått ut. Søkjar må uansett ta ansvaret for at denne prosessen har dratt ut. Om ein, etter ei grundig vurdering, kjem fram til at det skal byggjast ein terskel som vi før har skissert, trur vi dette vil gje følgjande verknader:

- sikrar at oppdaga og eventuelle uoppdaga kulturminne ikkje blir forringa/øydela.
- området blir tilgjengeleg heile året, og kan i større grad nyttast i skule-, friluft- og reiselivssamenheng
- området blir som ei oase i eit ørkenliknande landskap
- ein vil kunne oppleve området omlag slik som det opprinneleg var
- våtmarksområdet vil på ny bli eit attraktivt beiteområde for vilt
- bufe vil også nytte området i langt større grad, fordi ein vil få frodigare vekst av planter med bedre smakelegheit enn i dag
- fuglane vil nyte godt av den stabile vasstand
- ein vil få bedre gjennomstrøyming i vassmassene 3/4-delar av året, noko som burde gje bedre tilhøve for fisken
- gytinga som foregår vil foregå der rogn kan ha moglegheit til å gå fram
- ein del av gytinga i dag foregår på det overfløymde området - der blir rogn liggjande på tørt land tidleg på vinteren
- ein får ein flaumbuffer i vassdraget
- ein får det naturlege skillet mellom Tesse og Ostjønnen, slik det var før reguleringa - slik at ein bl.a. måtte draga båtane over sanden

Om ein ikkje kjem fram til ei løysning med ein terskel, må det vurderast å senke HRV ein del. Vi minner om det vi skreiv i vår uttale, punkt 7.2, og at demming over kote 853,10 nå skal vurderast på nytt. Magasinet burde ikkje vore regulert høgare enn til k. 853,40!"

Unni og Terje Formo (Sygard Storvik), Irene og Jehans Storvik (Megarden Storvik) og Mari Else Graffer og Kåre Lund (Nordgard Storvik) uttaler i brev av 10 desember 1996 bl a følgjende:

"Vi er kjende med at den formelle høyringsfristen er ute, men at det enda er høve til å uttale seg i saka. Dette skrevet har sin bakgrunn i omtale i lokalavisene 12 oktober 1996 av ei synfaring på Tesse. Seinare har vi vorte kjende med uttale frå Garmo grendeutvalg og har særleg festa oss ved pkt. 8.6. i brev av 30.9 96. Grendeutvalget krev at Glommen og Laagens Brukseierforening blir pålagt å bygge ny dam mellom Tesse og Veslhølen.

Vi uttalar oss som eigarar av Storviksgardane, som ligg vest for Tessanden i Vågå, med grenser mot Vågåvatnet og opp mot Lom kommune i skogsområda mot Tesse. Dei tre Storviksgardane har fiskerett på ostjerna og noko inn på sjøve Tesse. Fiskeretten vår er like gamal, truleg eldre enn retten til dei som er busette i Garmo sogn. Etter gamalt må Tesse ha vore lettare tilgjengeleg frå vår grend enn frå Garmo. Fyrst på 1800-talet vart det freista å ta frå Storviksgardane fiskeretten, men det lykkast ikkje.

Vi fryktar for at ein dam som nemnt vil bli til stor ulempe for fiskeretten vår, kanskje øydeleggjande. Eit fullstendig stengsel mellom Tesse og ostjerna får følgjande konsekvensar:

- 1. Fisken vert hindra i å gå fritt mellom Tesse og Ostjerna. Det kan få, store negative følgjer for fisket. På tjerna er det gode fiskeplassar og truleg fleire gyteplassar. Mathøva er utvilsamt gode.*
- 2. Ein dam vil kraftig redusere utvekslinga av vatnet på tjerna og tilgangen på ferskt vatn. Berre små bekkar renn elles inn i tjerna. Det kan gå ut over vasskvaliteten og senka oksygeninnhaldet i vatnet. Alt i alt kan dette føre til at fisket vårt vert langt mindre verd.*
- 3. Ein dam vil hindre oss i å kome mellom Tesse og ostjerna med båt.*

I Storviksgardane har vi innretta oss på utbygginga av Tesse, og at vatnet og Ostjerna er varig regulert. Dei gamle fiskebuene vart flytta som følgje av reguleringa. Men vi vil ha store vanskar med å godta at fisket vårt vert meir amputert enn det som allereie har skjedd. Dersom det for alvor vert vurdert å bygge dam eller stengsel mellom Tesse og ostjerna, må konsekvensane utredast grundig. Vi kjem til å krevje full erstatning om fisket vert redusert eller øydelagt.

Til slutt vil vi nemne at andre folk her i grenda truleg kjem til å ta opp følgjande problem: Før reguleringa var Tessa elv, frå Tessosen og til Tessanden, eit naturleg stengsel/ gjerde for beiteområda i statsalmenninga på eine sida og Storviksmorka på den andre sida. Det har gjennom åra vist seg å oppstå problem fordi Tessa ikkje lenger fungerer som gjerde. Beitedyr har av den grunn kome inn i område der bruket/eigaren ikkje har beiterett."

Vårdalen Grunneierlag v/advokat J Thallaug uttaler i brev av 28 januar 1997

bl a:

"På vegne av Vårdalen Grunneierlag har jeg tidligere inngitt redegjørelse og krav på vegne av setereierne rundt Tesse.

Etter dette har spørsmålet om omfanget av konsesjon vært drøftet. Det har vært reist spørsmål om den opprinnelige reguleringstillatelse også omfattet Ostjønn ved Tesseosen.

På vegne av Vårdalen Grunneierlag tiltrer jeg fullt ut de synspunkter som er kommet frem fra Garmo Grendeutvalg.

Vårdalen Grunneierlag tør be om at det blir vurdert å lage en ny terskel hvor Tesse renner ut i Ostjønn."

Glommens og Laagens Brukseierforening kommentar av 24 oktober 1997 til tilleggsuttalelsene:

" I forbindelse med NVEs befaring 11.10.1996 til Tesse med bred deltagelse fra distriktet, offisielle representanter for Lom og Vågå kommuner og fra fjellstyret og fylkeskonservatoren, ble det fokusert spesielt på den del av Tessemagasinet som ligger like innenfor reguleringsdammen. Området er på offentlige kart kalt både "Lonin" og "Ostjønnen" og vi velger i fortsettelsen å

bruke benevnelsen Ostjønnen slik som lokalbefolkningen, representert ved Garmo Grendeutvalg, gjør.

Argumentasjonen fra distriktets side, med nye opplysninger om forskjellige interesser knyttet til Ostjønnen, gjorde at NVE etter befaringen 11.10.1996 valgte å åpne for tilleggsuttalelser i saken, ca to år etter at den opprinnelige høringsfristen gikk ut. GLB har i og for seg forståelse for dette da mye av det som kom fram ved befaringen var nytt også for oss. Vi vurderte dessuten en del av ønskene fra distriktet som interessante.

Tilleggsuttalelser fra Lom og Vågå kommuner, Garmo Grendeutvalg og eierne av Storvikgårdene forelå hos oss på nyåret 1997, men vi var avhengig av sommeren 1997 for å kunne vurdere forholdene på stedet og mulighetene for gjennomføring av tiltak. I det følgende gir vi våre kommentarer og forslag til de spørsmål og ønsker som er fremkommet vedrørende området Ostjønnen.

Konsesjonens omfang

Garmo Grendeutvalg har forsøkt å så tvil om gyldigheten av de tidligere gitte konsesjoner, spesielt gjelder det plasseringen av dammen ved Oksfossen og om Ostjønnen omfattes av konsesjonen. I vår hovedkommentar 23.04.1996 tok vi sterk avstand fra grendeutvalgets fremstilling av konsesjonsbehandlingen i 1941-1948 og vi finner det uhørt at grendeutvalget, i en tilleggsuttalelse til NVE 26.09.1996, på nytt hevder at Ostjønnen har vært regulert uten konsesjon i 54 år.

Vi har undersøkt i våre arkiv og finner ikke noe som kan støtte Grendeutvalgets syn på omfanget av konsesjonen og reguleringsdammens plassering. GLB går derfor uten videre ut fra at dammens plassering ved Oksfossen har vært en forutsetning for konsesjonsmyndighetenes behandling både i 1941 og i 1948. Vi minner om at vassdragsreguleringsloven, § 5a, helt siden 1917 har inneholdt en bestemmelse om at søknad om regulering skal vedlegges en fullstendig plan med tegninger, beregninger, grunnundersøkelser m.m. Dette ble ganske sikkert gjort også da AS Eidefoss i 1940 søkte om å få regulere Tesse. Søknadsbehandlingen og den endelige konsesjonen baseres altså ikke bare på omsøkte reguleringshøyder i magasinet, men i tillegg på en framlagt teknisk plan. Vår tillit til at dette ble gjort allerede i 1940 styrkes av formuleringen i manøvreringsreglementet som i 1941 ble pålagt AS Eidefoss. I tillegg til angivelse av de gjeldende reguleringshøydene står følgende: "Høydene refererer seg til fastmerkebolt i fjell, F.M. 11 ved veien nedenfor damstedet. Fastmerket har høyde 852,122 m o.h.". Dette fastmerket inngikk i NVEs vassdragsnivellément, L.nr. 125, og i beskrivelsen av F.M. 11 heter det at merket ligger "i fjell ved toppen av Oksfoss rett overfor en villa". Dette viser etter vår mening at konsesjonsmyndighetene må ha lagt til grunn at damstedet var ved Oksfossen. De avholdte skjønn viser også at dette må være riktig.

GLB er enig i at det opprinnelige utløp fra Tesse har vært på det sted som Garmo Grendeutvalg hevder at det er. Det er likevel ikke uvanlig at en reguleringsdam plasseres litt nedenfor utløpsoset fordi det der er et bedre damsted, eller av andre årsaker. Når dette er en forutsetning for søknaden

vil selvfølgelig konsesjonen omfatte magasinet helt fram til damstedet. Slik forholder det seg også ved Tesse.

NVEs katalog over nivellerte elver fra 1981 opplyser at FM.11 var borte allerede i 1942. Muligens ble det ødelagt under byggingen av dammen. Da reguleringen av Tesse etter krigen ble stadfestet i kgl.res. av 20.08.1948, ble det gitt et felles manøvreringsreglement for "den lille" og "den store" Tessereguleringen og henvisningen til F.M. 11 ble byttet ut med F.M. 12 - 854,724 m.o.h. på en holme i utløpet". F.M. 12 ble for øvrig brukt som høydereferanse i GLBs konsesjon av 1941 for den "store Tessereguleringen". Dette fastmerket ligger i nærheten av Tesses opprinnelige utløpsos og eksisterer den dag i dag.

Tesse-Ostjønnen - Krav om nye tiltak

GLB er enige med Garmo Grendeutvalg i beskrivelsen av hvordan det første senkningsmagasinet i Tesse rent teknisk ble etablert i 1941. Vi har i sommer foretatt flere befaringer og det er profilert og målt høyder i området ved det gamle utløpet fra Tesse, ca en km innenfor reguleringsdammen. Her finnes en relativt smal utsprengt kanal i 30-40 m lengde. Massene som i sin tid ble tatt ut ligger fortsatt på begge sider av kanalen. Vi finner det klarlagt at før reguleringen og utsprengningen var det i dette området at profilet som bestemte vannstanden i Tesse lå. Ostjønnen lå litt lavere, uten at vi har mulighet for å gå nærmere inn på hvor mye. Det er kanalisert (mudret) to-tre steder til mellom Tesse og Ostjønnen, men i noe mindre grad.

Med dam og tappested plassert ved Oksfossen synes det klart at AS Eidefoss i 1941 måtte kanalisere for å senke vannstanden i Tesse og for å sikre tilstrekkelig tappekapasitet gjennom Ostjønnen og fram til luken i dammen ved de laveste vannstandene. I henhold til AS Eidefoss, konsesjon for den lille Tessereguleringen, skulle Tesse kunne reguleres ved 0,8 m oppdemming og 0,7 m senkning i forhold til en naturlig vannstand i Tesse.

I 1943 gjennomførte GLB den store Tessereguleringen med ytterligere 10,9 m senkning og fra da av ble alt vannet tappet gjennom en tunnel fra det nye senkningsnivået. Kraftverkens nytte av den første senkningen ved kanalisering gjennom Ostjønnen, ble således kortvarig, antagelig bare to år.

Etter at tappetunnelen ble tatt i bruk, går vannstrømmen det meste av tiden fra Ostjønnen og inn i Tesse. Senkningen av Tesse og den omtalte kanaliseringen kan ha medført at Ostjønnen i dag har en litt forskjellig vannstand i forhold til den opprinnelig naturlige i den tiden Tesse ikke når opp i kanalen. Dette lar seg ikke rekonstruere i dag fordi vi mangler detaljmålinger fra situasjonen før reguleringen tok til.

Lom kommune og Garmo Grendeutvalg m.fl. ønsker vurdert et fysisk skille mellom Tesse og Ostjønnen i den hensikt å bringe Ostjønnen og området omkring tilbake henimot naturlig tilstand. Dette mener de å oppnå ved å pålegge regulanten følgende tiltak:

- 1 Fylle igjen en utsprengt kanal mellom Tesse og Ostjønnen

- 2 *Bygge en terskel eller dam i det samme området og med høyde tilsvarende HRV*
- 3 *Lage et fast overløp i nåværende dam ved Oksfossen tilsvarende det opprinnelige vannstands nivå på dette stedet.*

Det blir hevdet at Ostjønnen kun har marginal verdi som reguleringsmagasin mens fordelene med tilbakeføringen er mange.

Situasjonen ved Tesseosen i dag

Reguleringen av Tesse har nå pågått i snart 57 år og etter hva vi forstår er Ostjønnen og tilstøtende arealer i dag fortsatt attraktive områder med stor verdi for flere brukerinteresser. Det drives et brukbart fiske på Ostjønnen og området er en god fuglebiotop. Det dyrkes gras på tilstøtende arealer og kyr og sauer beiter i et område ned til vel en meter under HRV.

Steinalderboplassene rundt Ostjønnen kan oppleves og studeres selv med vannstander opp til HRV. Noen av dem ligger likevel slik til at de kan være delvis utvasket på grunn av reguleringen. Lom og Skjåk naturvernlag hevder at området ved Tesseosen er "den mest nytta lokaliteten til kurs og undervisning i Ottadalen".

Vanligvis begynner vannstanden på Ostjønnen å stige rundt 1. august fordi vannstanden i Tesse da er blitt så høy at vann renner derfra og ut i Ostjønnen. Ca. 1. september nås HRV. I begynnelsen av november er Ostjønnen igjen nede på sin lavvannstand. Dette betyr at praktisk talt hele sommeren nyttes store arealer langs Ostjønnen som beite selv om de ligger lavere enn HRV. Det er bare en relativt kort periode på høsten, når Tesse er oppfylt, at arealene er dekket av vann. Trolig fordi neddemmingsperioden er relativt kort, og kommer sent i forhold til den beste vekstsesongen, er det om sommeren fortsatt brukbar grasvekst i store deler av området under HRV.

De positive sider ved dagens bruk av Ostjønnen og tilstøtende områder skal selvsagt ikke forhindre at GLB deltar aktivt for å bedre forholdene ytterligere dersom dette er mulig med hensiktsmessige tiltak. Man bør etter vår mening da ikke skue for mye til de opprinnelige, naturlige forhold, men ta utgangspunkt i dagens faktiske situasjon og de muligheter som nå finnes til forbedringer.

Tiltak, drøfting og forslag

GLB mener at Tessereguleringen bør drives videre i samme omfang som tidligere uten restriksjoner på oppfyllingen om sommeren/høsten, jf vår hovedkommentar av 23.04.1996. Vi mener videre at den eksisterende reguleringsdammen må bestå og at eventuelle nye tiltak ikke må redusere totalnyttene av magasinet, enten ved redusert volum eller ved forbislipping av vann. Nye tiltak må også la seg gjennomføre uten å skape nye konflikter og innenfor en forsvarlig kostnadsramme.

Ved å tette igjen den før omtalte kanal ved Tesses gamle utløpsos med en terskel, vil det kunne holdes en høyere vannstand i Ostjønnen om sommeren, noe som bl.a. vil skjule de lavestliggende områdene som i dag er blottlagt, brune og med dårlig eller ingen vegetasjon. Vi forutsetter da ingen endringer ved eksisterende reguleringsdam, slik at tilsig fra lokalfeltet vil renne inn i Tesse slik som i dag. Gjenværende vannvolum i Ostjønnen blir

større i den tiden hovedmagasinet i Tesse er senket under Ostjønnens nivå. Tidspunktet for Tesses innstrømming i Ostjønnen på ettersommeren vil komme noe senere enn i dag og tidspunktet for når Ostjønnen igjen er nede på sin lavvannstand vil også komme tidligere enn i dag. Valg av terskelhøyde avgjør dette.

Det kan uten videre slås fast at en gjenstøping av kanalen ved Tesses gamle utløpsos ikke er noen stor sak anleggsmessig. GLB vil anbefale at dette blir gjort og foreslår at terskelhøyden settes til for eksempel 0,5-1,0 m under HRV. Da vil vannstanden i Ostjønnen kunne holdes relativt konstant så lenge vannstanden i Tesse ligger under terskelhøyden. I en periode om høsten, når vannstanden i Tesse overskrider terskelhøyden, vil Tesse og Ostjønnen ha samme vannstand slik som i dag.

Valg av terskelhøyde bør skje etter en samordning av de aktuelle brukerinteressene. Rene estetiske hensyn, hensynet til fugleliv og fisk/fiske kan tilsi en relativt høy terskel, mens de rene jordbruksinteressene er best tjent med en lavere terskel eller muligens er dagens kanal for dem gunstigst.

En terskel av betong inne i kanalen, overlagret med løsmasser som allerede ligger langs kanalen, vil kunne gli inn i terreng og landskap på en naturlig og god måte. Etter GLBs mening bør dette være positivt for det visuelle inntrykk av Ostjønnområdet hele sommeren når Tesse ligger lavere. Vannstanden i Ostjønnen vil være stabil og på et høyere nivå enn i dag, trolig nær det tidligere naturlige. Dette vil medføre et større vanddekket areal, større produksjon av næringsdyr for fisk og samlet sett trolig bedre forhold for fisken som lever i Ostjønnen.

Terskelen i kanalen vil imidlertid hindre fisk fra å vandre mellom Tesse og Ostjønnen i den perioden Tesse ligger lavere enn Ostjønnen. Men også i dag er det slik at vannføringen mellom Ostjønnen og Tesse om sommeren er liten, og det er delvis lagt stein i kanalen som har hindret fisk i å vandre. Når Tesse overstiger terskelhøyden om høsten, i ørretens gyttetid, vil det være vandringsmuligheter. Det er da mulig at den lille bekken som renner inn i Ostjønnen fra nord-vest kan være en aktuell gytebekk, og ved en permanent høyere vannstand i Ostjønnen store deler av året vil småfisk få bedre oppvekstforhold. Fiskerikonsulenten i Oppland støtter en slik løsning forutsatt tilstrekkelig utveksling av vann mellom Tesse og Ostjønnen i den tiden vannene kommuniserer.

På høsten vil det være kommunikasjonsmuligheter med båt mellom Ostjønnen og Tesse som i dag.

Ostjønnen er et attraktivt område for våtmarkstilknyttet fugl. Mange våtmarkstilknyttede vadefugler er avhengig av mudderflater og grunne områder for å finne mat når de vår og høst trekker gjennom området. Ut fra disse artenes behov bør ikke vannstanden legges for høyt og det bør være en viss vannstandsvariasjon som sikrer tilgang på beiteområder for fuglene ved ulike vannstander. For andefugl vil et økt vanddekket areal i Ostjønnen gjennom sommeren være positivt.

Ved en løsning som skissert ovenfor vil Ostjønnens vannstand om sommeren være mer lik opprinnelige vannstand. Kulturminnene rundt Ostjønnen, særlig på den langstrakte tangen mellom Ostjønnen og Tesse, blir ikke berørt av nye tekniske inngrep og i undervisningssammenheng vil trolig forståelsen av kulturminnene også bli bedre da forholdene blir mer lik de som veidefolket hadde da de benyttet området.

Fullstendig skille mellom Tesse og Ostjønnen

GLB har også undersøkt mulighetene for å bygge en terskel helt opp til HRV kote 853,9 slik som Garmo Grøndeutvalg og Lom kommune vil ha vurdert. Dette gir tiltaket bygningsmessig større dimensjoner enn en terskel. Det går en fjellrygg i retning ca. øst-vest som krysser kanalen der den gamle Tesseosen må ha ligget. Det mest naturlige ville være å bygge en betongdam langs denne ryggen. Det er ikke fjell i dagen i hele ryggens lengde og det er lave partier på hver side av kanalen som må sperres av for å få til et fysisk skille mellom Ostjønnen og Tesse. Lengden av en slik dam blir omlag 200-225 m hvis høyden legges akkurat på HRV. Største høyde blir omlag 2 m. En slik dam måtte antagelig bygges slik at den kan ta overløp over hele lengden for å få minst mulig økt oppstuvning inne i magasinet under flom. Noe økt oppstuvning vil det bli dersom eksisterende dams flomkapasitet beholdes.

Selv om damhøyden ikke blir stor, vil en slik dam bli et godt synlig nytt inngrep og ut fra våre vurderinger vil en lang, rett dam passe dårlig inn i det åpne landskapet ved Tesseosen. Den vil gå rett gjennom et område med noen av de registrerte steinalderboplassene, nye arealer vil bli beslaglagt og i tillegg kommer at det i lang tid vil være spor etter anleggsaktivitet som det nødvendigvis må bli når man skal bygge en 200 m lang dam. Et nytt byggverk blir et fremmedelement i et område som etter mer enn femti år tross alt har fått en viss "patina".

Man kunne tenke seg å flytte dammen lenger inn mot selve Tesse. Da vil imidlertid høyden på dammen øke, antagelig også lengden, og kostnadene blir større. Den visuelle påvirkning på landskapet vil heller ikke bli mindre. Fundamenteringen kan dessuten bli problematisk fordi det er permeable masser i form av grov grus i dette området. Så lenge de gamle reguleringsgrensene for Tesse beholdes, tror vi derfor man skal være meget forsiktig med å gjøre endringer som går ut over en terskel i kanalen som først beskrevet.

Kostnadene ved et damanlegg som fysisk kan skille Ostjønnen fra resten av Tesse er usikre. Vi har beregnet en minimumskostnad for en betongdam av 225 m lengde og to meter høy på det høyeste. Forutsatt fundamentering på fast fjell vil en slik dam koste et sted mellom 2,0-2,5 mill kr. I tillegg vil eksisterende dam måtte få en mindre ombygging avhengig av hvilken vannstand som blir bestemt innenfor dammen.

Et fullstendig stengsel mellom Tesse og Ostjønnen mener vi dessuten er uheldig av hensyn til fiskens vandring og utveksling av vann deler av året. Vi viser her bl.a. til uttalelsen fra eierne av Storvikgårdene i Vågå som legger vekt på gode forhold for fisken. De setter i tillegg pris på at det i dag er mulig å komme mellom Tesse og Ostjønnen i båt ved høye vannstander.

Vi er også redd for at en terskel som praktisk talt avskjærer Ostjønnen fra Tesse vil medføre at vannutskiftningen mellom Ostjønnen og Tesse blir så liten at det kan få uheldige konsekvenser i sommerhalvåret da deler av tilrenningen skjer fra gjødslede jordbruksarealer.

Av hensyn til steinalderboplassene i området nær HRV vil vi tro det er svært galt å bygge en terskel som får en større høyde enn det som får plass i selve kanalen. Boplasser er registrert på begge sider av kanalen og rundt og inntil Ostjønnen.

I lokaldistriktets ønsker om å få Ostjønnen tilbake til mest mulig lik de naturlige forhold har også en varig senkning av HRV for hele Tesse vært nevnt, for eksempel med 0,8 m som var oppdemningshøyden i 1941. Dette mener vi må være helt urealistisk fordi gevinsten umulig kan stå i forhold til det tapet man da får i magasinivolum og kraftproduksjon. Vi nevner at magasinivolumet i de øverste 0,8 m av Tessemagasinet er ca. 10 mill. m³ tilsvarende en kraftproduksjon på ca. 15 GWh/år.

GLB har i løpet av sommeren fotografert Ostjønnenområdet ved forskjellige vannstander for å vise hvordan området visuelt tar seg ut. Noen bilder vedlegges som illustrasjon til vår beskrivelse.

Vi kan ikke se at det er nødvendig med ytterligere konsekvensutredning av mer omfattende art for å ta stilling til vårt forslag. Vi har allerede rådført oss med representanter for noen av de mest berørte interessene som fisk og kulturminner og vi regner med at deres faglige uttalelser nå vil gi NVE godt grunnlag for en snarlig sluttbehandling av GLBs søknad.”

Lom kommune uttaler i brev av 13. august 1998 blant annet følgende:

”Så langt har forholdet til kulturminne i området vore sett på som eit hinder for dei tiltaka som Garmo gredeutval har foreslege. Fylkeskonservator Harald Jacobsen har på telefon gjeve uttrykk for at dei berørte kulturminna kan frigjevast. Det tyder i praksis at kulturminna lenger ikkje er til hinder for at tiltaket kan gjennomførast.

Vi viser derfor til våre tidlegare vedtak og uttaler, og ber NVE om å innhente uttale frå Vårdalen grunneigarlag, Fylkesmannen si miljøvernavdeling og Fylkeskonservatoren i Oppland om tiltak ved Ostjønnen, før NVE sluttbehandlar saka.

Vi vil på nytt framheve den dramatiske nedgangen i fiskeproduksjonen på Tesse (frå 7 kg/ha til 2,5 kg/ha) som følge av reguleringane (Tesse og Veo-overføringa). Vi vil understreke at dette har både økonomiske og økologiske konsekvensar. GLB bør så langt det er praktisk mogleg påleggjust avbøtande tiltak som t.d. restaurering av gytebekkar. Det har og kome fram ønskje om å sjå nærare på ei eventuell restaurering av Nørdre Elve (tidlegare sideløp til Smådøla), og dersom fiskekunnige støttar eit slikt tiltak bør det gjennomførast – uavhengig av reint økonomiske vurderingar.”

Lom kommune v/adv. C. Lund uttaler i brev datert 27. mai 2003 blant annet følgende:

"1. NVEs saksbehandling

1.1 Saksbehandlingstiden

Glommen og Laagens Brukseierforening (heretter GLB) søkte 15. desember 1993 om fornyelse av konsesjonene for Tesse. Reguleringen av Tesse mellom kote 853,90 og 852,40 gitt til AS Eidefoss 3. februar 1941 - kalt "den lille reguleringen" - utløp 3. februar 1991. Reguleringen av Tesse mellom kote 852,40 og 841,50 gitt til Glommen og Laagens Brukseierforening 26. juli 1941 - kalt "den store reguleringen" - utløp 26. juli 1991 for så vidt gjelder de private falleierne. Reguleringskonsesjonen for denne reguleringen er gitt uten tidsbegrensning for de kommunale falleierne.

Av dette fremgår at GLBs konsesjonssøknad er datert vel to år etter at konsesjonene var løpt ut.

GLB har siden konsesjonene løp ut drevet på midlertidig konsesjon. Av saksdokumentene fremgår at søknaden om midlertidig reguleringskonsesjon ble sendt kort tid før konsesjonene løp ut, jf brev 11. oktober 1990. I brev fra Olje- og energidepartementet 22. oktober 1990 heter det i annet avsnitt følgende:

"Departementet gir herved tillatelse til at Glommens og Laagens Brukseierforening, AS Eidefoss, Borregaard Industrier Ltd samt Hafslund Nycomed AS midlertidig kan fortsette reguleringen av både den såkalte lille Tesse-regulering og den store Tesse-regulering etter utløpet av konsesjonsperiodens slutt og frem til konsesjonsspørsmålet er avgjort."

Kommunen avga høringsuttalelse til konsesjonssøknaden 26. januar 1995, jf kommunestyresak 7/95. Synfaring med regulantene, NVE, Lom og Vågå kommune samt berørte brukerinteresser ble avholdt 11. oktober 1996, og etter oppfordring fra NVE innkom kommunen med en tilleggsuttalelse 19. desember 1996. Tilleggsuttalelsen fokuserer særlig på forholdene rundt Ostjønnen.

Etter tilleggsuttalelsen hørte ikke kommunen noe mer verken fra regulantene eller fra NVE. I brev 27. august 1997 etterlyste kommunen en orientering fra NVE om den videre saksbehandling. Konkret ble det bedt om en oversikt over følgende:

- "1. Saksbehandlingen så langt*
- 2. Kva for handsaming NVE vil gie spørsmåla som gjeld Ostjønnen*
- 3. Når NVE vil ha ferdig sin innstilling overfor Olje- og energidepartementet*
- 4. Når saka ventelig kan kome opp til behandling i Stortinget"*

Anmodningen ble ikke besvart og kommunen purret NVE igjen i brev 24. oktober 1997. I brev 4. november samme år bekrefter NVE å ha mottatt de to brevene fra kommunen:

"Vi bekrefter herved at vi har mottatt de ovenfor nevnte brevene. På grunn av sterkt presset arbeidssituasjon har vi dessverre ikke anledning til å gi noe nærmere svar på Deres henvendelser i inneværende år" (understreket her).

Kommunen fikk imidlertid heller ikke noe svar, verken i 1998, 1999 eller i 2000, til tross for at saken ble purret muntlig fra kommunen. På vegne av Lom kommune, sendte undertegnede et brev 9. oktober 2000, hvor det ble varslet at kommunen ville holde NVE ansvarlig dersom kommunen skulle lide rettstap på grunn av den sene saksbehandlingen. På vegne av Lom kommune ble det bedt om et snarlig møte med NVE.

NVE besvarte aldri denne henvendelsen. Etter gjentatte muntlige purringer, gjentok kommunen sin anmodning om et møte i brev 12. mars 2001. Heller ikke denne henvendelsen ble besvart.

Først to år senere mottar kommunen et brev fra NVE, datert 7. februar 2003. Her heter det:

"Vi har nå startet sluttbehandlingen av konsesjonssøknaden. Vi tar sikte på å sende vårt svar til Olje- og energidepartementet i løpet av mai måned."

I brevet redegjøres det for årsakene til den sene saksbehandlingen. Av brevet fremgår bl.a. :

"Konsesjonsbehandlingen av Tesse har trukket i langdrag. Det skyldes først og fremst en presset arbeidssituasjon i NVE. I tillegg ble det på grunn av de spesielle forholdene i området åpnet for en del tilleggsuttalelser for å få et best mulig grunnlag for den videre saksbehandlingen. Det er særlig forholdene rundt Ostjønnin som var tema for de siste uttalelsene. Den siste uttalelsen mottok vi 19. februar 1997 og i slutten av oktober samme år mottok vi de siste kommentarene til uttalelsen fra Glommen og Laagens Brukeseierforening. Vi mener at vi nå har et godt grunnlag for å sluttbehandle konsesjonssøknaden".

Det er nå 12 år siden konsesjonene løp ut. NVE bekrefter i ovennevnte brev at det ikke har skjedd noe som helst i saken på nær 5 år. Som det vil fremgå nedenfor, har ikke kommunen fått oversendt GLBs kommentarer til tilleggsuttalelsen før nå. Kommunen stiller seg sterkt kritisk til en slik saksbehandling.

1.2 NVEs veilednings- og informasjonsplikt

Etter anmodning fra kommunen, ble det avholdt et møte mellom Lom kommune og NVE 26. mars 2003. På møtet kommenterte kommunen den manglende oversendelsen av GLBs skriftlige kommentarer til kommunens krav.

Lom kommune finner det meget beklagelig at dokumentene ikke tidligere er oversendt kommunen. Det vises i denne sammenheng til at kommunen i brev 27. august 1997, etter at konsesjonæren hadde innkommet med sine første kommentarer, etterlyste en orientering fra NVE om den videre saksbehandling. Det hadde i den forbindelse vært naturlig om NVE oversendte eller i det minste orienterte om de innkomne uttalelser. Videre ville det vært naturlig om NVE oversendte GLBs kommentarer til kommunens tilleggsuttalelse i forbindelse med NVEs brev til kommunen 4. november 1997 (se over).

Som begrunnelse for at dokumentene ikke tidligere er oversendt ble det i møtet opplyst at NVE i saker om fornyelse og revisjon av konsesjoner rutinemessig inntar en holdning om ikke å oversende til kommunene konsesjonærens kommentarer til de krav som kommunene fremmer. Etter Lom kommunes oppfatning må dette anses som et brudd på alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. NVE har en alminnelig informasjon og veiledningsplikt. Dette er bl.a. nedfelt i forvaltningslovens § 17 siste ledd:

"Partene bør også for øvrig gjøres kjent med opplysninger av vesentlig betydning som det må forutsettes at de har grunnlag og interesse for å uttale seg om, og som parten etter § 18 jfr. § 19

har rett til å gjøre seg kjent med. Ved avveiningen skal legges vekt på om rask avgjørelse er ønskelig og om hensynet til parten er tilstrekkelig varetatt på annen måte, for eksempel ved at han er gjort kjent med retten etter § 18 jfr § 19 til å se sakens dokumenter."

Ut fra situasjonen i denne sak, kan NVE vanskelig bli hørt med at hensynet til en snarlig saksbehandling kan begrunne at dokumentene ikke skulle sendes til kommunen. Tvert i mot - en rutinemessig og automatisk oversendelse av sentrale dokumenter vil kunne ført til en hurtigere saksbehandling enn den man nå risikerer.

NVE har etter møtet 26. mars 2003 oversendt GLBs uttalelse av 24. oktober 1997. I sistnevnte dokument fremgår at GLBs første kommentarer er datert 23. april 1996. Etter hva jeg kan se fulgte ikke sistnevnte uttalelse med oversendelsen, og jeg må be om at NVE umiddelbart og før befaringen sørger for oversendelse til undertegnede og til Lom kommune.

2. NVE må samordne saken om fornyelse - med en revisjon av konsesjonen for så vidt gjelder de offentlige falleierne

I den store Tessereguleringen deltar både offentlige og private konsesjonærer. Det er kun i forhold til de private falleierne at "den store reguleringen" utløp 26. juli 1991. For de offentlige falleierne løper konsesjonen uten tidsbegrensning.

I kommunens høringsuttalelse er det forutsatt at en revisjon i forhold til de offentlige falleierne først vil være aktuelt fra 2021 (regnet 30 år etter lovendringen i 1992), jf vassdragsreguleringsloven § 10.

Det er ikke riktig. Som NVE er vel kjent med - ble det i forbindelse med lovendringen i 1992 vedtatt en overgangsbestemmelse hvor det fremgår at revisjon uansett vil kunne iverksettes dersom det er gått mer enn 50 år fra konsesjon ble meddelt.

I vassdragsreguleringsloven § 10 heter det imidlertid:

"Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Er det gitt flere reguleringskonsesjoner i samme vassdrag til forskjellig tid, kan kortere revisjonstid fastsettes."

Overgangsbestemmelsen fremgår ikke av lovsamlingen. På bakgrunn av ordlyden i vassdragsreguleringsloven § 10 er den misforståelsen som kommunens rådgiver la til grunn vedrørende revisjonstidspunktet forståelig. Det er derfor beklagelig at NVE ikke har gjort forsøk på å oppklare denne misforståelsen.

NVE har vist til at det er kommunene som må ta initiativ og som må kreve revisjon. I et tilfelle som her, hvor den samme konsesjonen skal undergis en fornyelse for så vidt gjelder de private falleierne, er det Lom kommunes oppfatning at det påhviler NVE en særlig informasjonsplikt. Ikke minst gjelder det når NVE erkjenner at den har sett at kommunen har lagt et viktig tidspunkt til grunn hva gjelder revisjonstidspunktet.

Kommunen påpekte dette i møte 26. mars 2003, og presiserte samtidig at kommunen ønsker å fremme en sak om revisjon av vilkårene. Det eneste fornuftige og praktiske er at fornyelsessaken og et krav om revisjon blir sett i sammenheng. Etter hva kommunen kjenner til utgjør de private falleiernes andeler nær 80 %.

Når ikke NVE selv har sett et ansvar for å samkjøre de to aktuelle prosessene, vil kommunen herved fremme følgende krav:

Vilkårene i "den store reguleringen" revideres for så vidt gjelder de offentlige falleierne, tilsvarende vilkårene som de private falleierne får i den nye konsesjonen.

3. Kommunens krav - en oversikt

I kommunens høringsuttalelse fra 1995 fremmes bl.a følgende krav:

- Ny bestemmelse i manøvreringsreglementet om at Tesse-magasinet ikke fylles helt opp før 15. september.
- Pålegg til konsesjonær om å utføre sikringstiltak (forbygning) på de strekningene både langs magasinet og ved sideelvene der det er graving og utrasing i dag.
- Pålegg til konsesjonær om vedlikehold av både gamle og nye forbygninger.
- Pålegg om at GLB betaler erstatning for de arealene som er gått tapt pga utrasing og at GBL må legge frem oppgaver over det areal som har rast ut. Hvis partene ikke blir enige om oppgjøret, avgjøres erstatningen ved skjønn.
- Pålegg om fast program for nødvendige tiltak i tilknytning til utsetting av fisk av stedegen stamme.
- Pålegg til GLB om tilskudd til registrering av aktuelle områder og restaurering av fiske og fangstanlegg i forbindelse med kulturminner.
- Økonomisk kompensasjon i form av
 - Konsesjonsavgifter,
 - Konsesjonskraft i hht til bestemmelsen i vassdragsreguleringsloven
 - Næringsfond på 20 mill kroner, pluss renter.

I høringsuttalelsen påpekes at ved fastsettelsen av størrelsen på fondet må både skadevirkningene og verdien av reguleringen hensyntas. I tillegg fremheves det at det må legges vekt på at Lom kommune tidligere bare har fått beskjedne ytelser for disse reguleringene, og at det ikke tidligere har vært utbetalt noe næringsfond. Næringsfondet bør også reflektere at kommunen ved hjemfall ville hatt krav på inntil en tredjedel av anleggene eller deres verdier.

For både næringsfondet og konsesjonsavgiftene har kommunen krevd at det skal betales renter og renters rente fra 3. februar 1991 og til utbetaling finner sted. Kommunen har fremmet krav om at renten for næringsfondet settes til 14 % p.a fra 3. februar 1991 til 1. januar 1993 og deretter 8 % rente p.a. For konsesjonsavgiftene må det betales rente av den del av avgiftsbeløpet som måtte overstige de utbetalingene som alt har funnet sted.

I kommunens tilleggsuttalelse fra 19. desember 1996 er det reist følgende tilleggskrav:

- "1. NVE må sjå til at det vert lagt fram ei grundig vurdering av spørsmålet om Ostjønnen vert omfatta av dei gamle konsesjonane eller ikkje.
2. Dersom Ostjønnen urettmessig er innlemma i reguleringsmagasinet, må saka følgjast opp med ei utvida konsekvensutgreiing for flytting av demning til Tessosen, eller det må søkjast om ny konsesjon for eksisterande oppdemning, der alle berørte brukarinteresser vert trekte med i behandlinga.
3. Sølv om ein grundig juridisk gjennomgang skulle konkludere med at Ostjønnen er å rekne som ein rettmessig del av Tessemagasinet, vil Lom kommune på det sterkaste oppmode NVE til å

vurdere denne delen av det regulerte området på heilt fritt grunnlag. Dette med bakgrunn i den marginale verdien Ostjønnen har som reguleringsmagasin, sett i forhold til store natur- og miljøminneverdiar og beiteområde som går tapt eller vert forringa ved fortsatt oppdemming av området.

4. Lom kommune ber om at det vert lagt fram ei konsekvensutgreiing for bygging av demning-eventuelt treskel på Tessosen, slik at ein får eit skikkeleg grunnlag for å vurdere desse forslaga nærare. Lom kommune finn det svært vanskelig å ta stilling til dette kravet fra Garmo grendeutval, før ein får konkretisert kva verknad forslaget vil få for landskap og kulturminneinteresser."

4. Nærmere om kommunens krav om at det stilles vilkår til GLB om å yte erstatning

Som det fremgår av kommunens høringsuttalelse fra 1995 er det først og fremst tilløpselvene rundt Tesse som gjør skade ved utgraving og erosjon. Særlig ille er det ved Ilva og Erløkken på Nordsetri og ved Smådøla ved Návårsetri. Kommunen har i sin høringsuttalelse vist til at GLB gjennom årene har forsømt de plikter som konsesjonsvilkårene har slått fast, - og mye areal er gått tapt. Kommunen har derfor krevd at GLB må betale erstatning for arealene som er gått tapt, og at det i konsesjonen stilles vilkår om at det blir påstevnet skjønn dersom ikke partene ellers blir enige om oppgjøret. Videre kreves det at GLB må legge frem oppgave over det arealet som er rast ut.

NVE ga i møtet 26. mars 2003 uttrykk for at dette var et forhold mellom kommune og konsesjonær av privat karakter, og at det således ikke ville være et forhold som tilligger NVE å ta opp.

Det er ikke riktig lovforståelse. Det vises til vassdragsreguleringslovens § 16 flg. § 16 nr 1 som lyder som følger:

"Når vassdragsregulering skal utføres for statens regning, eller når konsesjon til vassdragsregulering er gitt i henhold til denne lov, plikter enhver mot erstatning etter skjønn å avstå den for anlegget nødvendige grunn, bebyggd eller ubebyggd - herunder innbefattet veigrunn, grus- og stentak, eldre reguleringsanlegg mv - og å tåle de eiendomsbyrder og finne seg i den skade eller innskrenkning som reguleringen måtte medføre for eiendom eller eiendomsherligheter - alt i overensstemmelse med den plan, som er vedtatt av statsmyndighetene eller fastsatt i konsesjonen."

Poenget er at de utraste områdene ikke tidligere er erstattet. Å pålegge GLB å erstatte også disse områdene er et spørsmål som det er naturlig at medtas i den nye konsesjonen.

5. Kommunens krav om nye økonomiske vilkår - særlig om virkningstidspunktet

5.1 Konsesjonsavgiftene

Som det fremgår av kommunens høringsuttalelse har kommunen forutsatt at kommunen ikke blir skadelidende som følge av at søknad først ble sendt etter at konsesjonene er løpt ut og på grunn av den lange sakshandlingstiden. Det innebærer at de nye konsesjonsvilkårene blir gjort gjeldende fra 3. februar 1991. Dette er i tråd med hva departementet har lagt til grunn for den midlertidige tillatelsen, jf brev 22. oktober 1990, tredje og fjerde avsnitt:

"Reguleringen skal skje i henhold til dagens vilkår.

Departementet vil presisere at de endrede vilkår som eventuelt gis i tilfelle av fortsatt konsesjon likevel vil bli gjort gjeldende fra utgangen av någjeldende konsesjonsperioders slutt."

Kommunens krav om virkningstid har støtte i loven, lovens forarbeider og i praksis.

For så vidt gjelder konsesjonsavgiftene forutsetter kommunen at satsen settes til maksimalsats pr 1991, med påfølgende indeksjustering, i tråd med gjeldende lov og forskriftsverk. For den store Tesse-reguleringen som i 1991 hadde en sats over maksimalsats, forutsetter kommunen at dagens satser videreføres.

I forskriften fra 1988 (Kgl res 4. desember 1987 § 6) er det fastsatt en generell maksimalsats for avgiftene til kommunene på 30 kr pr nat.hk. Konsesjonsavgiftene som Lom kommune mottar fra "den lille reguleringen" utgjør i dag 35,41 kr pr nat.hk (for en mindre del av denne er satsen 14,16 kr pr nat.hk), mens avgiftene fra "den store reguleringen" utgjør 42,49 kr pr nat.hk. At satsene ligger over maksimalsats har sammenheng med at departementet i forbindelse med lovrevisjonen i 1984 foretok en oppjustering av avgiftene, og at det deretter er foretatt justeringer etter Statistisk sentralbyrås konsumprisindeks hvert 5. år i henhold til forskriftene § 3.

Når det gjelder kommunens krav om at avgiftssatsen videreføres for den store Tesse-reguleringen, vises til departementets uttalelser om at maksimalsatsen ikke anses som noe øvre tak i revisjonsakene. Forutsetningen om at revisjonen skulle sikre at konsesjonsavgiftene beholdt sin kjøpekraft, gjør seg like sterkt gjeldende i en sak om fornyelse, slik som i nærværende tilfelle. I tillegg kommer at de offentlige konsesjonærer – som har evigvarende konsesjoner fortsatt vil måtte betale kr 42,49 pr nat.hk, tilsvarende gjeldende satser. Lom kommune kan vanskelig se at det kan finnes relevante argumenter for at de private konsesjonærer skal betale en lavere sats enn hva de offentlige falleierne gjør – utelukkende som følge av at konsesjonene har løpt ut for de privates del.

5.2 Næringsfond/verdien av de hjemfalte anlegg

Når det gjelder næringsfond vises til kommunens høringsuttalelse 26. januar 1995, hvor det er fremmet et krav om 20 mill kr - med renter og renters rente fra 1991.

Kommunen er ikke tidligere tildelt næringsfond i forbindelse med de gamle reguleringskonsesjonene. Dersom det hadde vært på tale om en helt ny regulering i dag, er det hevet over tvil at det ville bli stilt vilkår om næringsfond.

Næringsfondet blir å fastsette på grunnlag av skadevirkningene som reguleringene representerer og de verdier som genereres. I nærværende sak må det i tillegg tas hensyn til at kommunen - dersom staten gir avkall på sin hjemfallsrett - også går glipp av sin rettmessige tredjedel av de verdier som skulle ha hjemfalt.

Selv om det er gått en tid siden verdiberegningen for Tessemagasinet ble foretatt, antar kommunen at de priser og forutsetninger som er lagt til grunn - representerer et nøkternt anslag for verdien av anleggene - ut fra dagens observerte prisnivå.

På bakgrunn av den praksis som har utviklet seg etter kommunens høringsuttalelse, må det legges til grunn at kommunen ikke vil bli tilkjent renter. Et alternativ til at det beregnes renter vil være

at beløpet oppjusteres på bakgrunn av den tid som er forløpt. Det vises i denne forbindelse til Stortingsforhandling nr 21 (1998-1999) s 2179 flg vedr ny konsesjon for Osen-reguleringen hvor det bl.a fremgår:

"Det måtte altså gå nesten 21 år før saken kom til Stortinget. Komiteen vil presisere at en så lang behandlingstid på hjemfallssaker må unngås i fremtiden.

Det som er noe utrolig er at det går an å drive et kraftanlegg i over 20 år uten formell konsesjon. Men som sagt nå er altså saken her.

Da Glommen og Laagens Brukseierforeing fikk konsesjon i 1928 ble det ikke stilt krav om næringsfond. Osenreguleringen gir en ikke uvesentlig kraftøkning som er stilt til disposisjon for kraftproduksjon. Denne reguleringen har i løpet av 70 år ført til skader og ulemper både på natur og delvis eiendom, som igjen har ført til redusert næringsvirksomhet og tap av inntekter. At saken har tatt så lang tid, bør også vektlegges med hensyn til tap av inntekter til kommunen." (understreket her).

Også i Otravassdraget - som er den siste fornyelsessaken som har vært forelagt Stortinget, er det lagt vekt på tidsaspektet ved fastsettelsen av næringsfondet. Her heter det i Innst S nr 124 (2002-2003):

"Fleirtalet viser til at storleiken på næringsfondet er inngående drøfta både i NVE si innstilling og i proposisjonen. Fleirtalet viser til at NVE i sin tilråding og departementet i sitt framlegg går inn for at det vert gitt næringsfond i tillegg til konsesjonsavgiftene. Departementet uttalar at storleiken på næringsfondet er svært høgt samanlikna med andre søknader om fornying av konsesjonar. Fleirtalet har merka seg at konsesjonane gjekk ut i 1987, og gir mellom anna av den grunn tilslutning til at det blir tildelt næringsfond på 39 mill. kroner, med forelingsnøkkel slik departementet har gjort framlegg om".

En indeksjustering av kravet på 20 mill fra 1991 gir et næringsfond på om lag 26 mill kr i 2003. På bakgrunn av den lange saksbehandlingstiden i NVE har imidlertid de private konsesjonærer og GLB oppnådd en solid rentebesparelse. Kommunen mener på denne bakgrunn at det er rimelig at næringsfondet økes tilsvarende hva en rentetilføring basert på 12 mnd Nibor rente i perioden 1991-2003 tilsier, og krever at næringsfondet settes til 46,5 mill. kroner.

5.3 Konsesjonskraft

Også når det gjelder konsesjonskraft er det forutsatt at plikten til å levere konsesjonskraft videreføres ved en ny konsesjon, jf vassdragsreguleringsloven § 12 nr 15 hvor det fremgår at det skal settes vilkår om konsesjonskraft avståelse.

Fordi søknaden om ny konsesjon for den store reguleringen ikke berører de offentlige falleierne, forutsetter kommunen at man i det videre vil måtte operere med to prisregimer: - For så vidt gjelder den lille reguleringen samt de private falleierne i den store reguleringen vil prisen bli fastsatt av departementet (gjennomsnittlig selvkost), mens for de offentlige falleierne i den store reguleringen skal prisen fastsettes på grunnlag av individuell selvkost.

Kommunen er som følge av den midlertidige konsesjonen hittil avregnet på grunnlag av individuell selvkost, jf vassdragsreguleringsloven slik den lød før lovgivningen 10. april 1959. Lom kommune forutsetter – i tråd med hva også departementet har lagt til grunn, at det vil skje et etteroppgjør mellom partene, hvor det også beregnes renter på differansen mellom individuell selvkost og den departementsfastsatte prisen.

6. Særlig om Ostjønnen

Som det fremgår over, har kommunen fremmet krav om en grundig juridisk utredning om hvorvidt Ostjønnen har vært med i planene for reguleringen.

NVE uttalte på møtet 26. mars 2003 at i og med at dammen lå der den lå, måtte en ta det for gitt at Ostjønnen har vært en del av reguleringen helt fra starten av. Lom kommune kan ikke uten videre dele denne oppfatningen. Kommunen ber opplyst om det fra NVEs side er gjort noen undersøkelser overhodet, eksempelvis å skaffe til veie plantegninger fra konsesjonssøknaden.

I GLBs tilleggsuttalelse datert 24. oktober 1997, som kommunen først mottok etter møtet med NVE i mars/april 2003, opplyses at F.M 11 var borte allerede i 1942. Kommunen antar at det vil kunne finnes opplysninger av interesse på plantegningene.

Kommunen har påpekt at Ostjønnen ligger lavere enn Tesse, og årsaken til at Ostjønnen er blitt en del av magasinet, skyldes først og fremst at det er sprengt en kanal mellom Tesse og Ostjønnen. Det kan ikke uten videre legges til grunn at alle tiltak er gjort med grunnlag i en tillatelse. Erfaringer fra andre saker, viser at man ikke nødvendigvis var like strenge mht til slike forhold tidligere.

7. Synfaring - videre fremdrift

Kommunen har fra første stund påpekt behovet for en befaring. NVE befarte anlegget i 1996, men det var med andre saksansvarlige enn i dag. På bakgrunn av den tid som er gått - er kommunen av den oppfatning at en befaring er strengt nødvendig for at NVE skal få det nødvendige grunnlaget for å vurdere skadevirkningene, herunder kravet om erstatning for utrasing og pålegg til konsesjonær om forbygning og sikringstiltak. En befaring er også nødvendig for at NVE skal kunne ta stilling til kommunens krav til endringer i manøvreringsreglement. ”

Lom kommune v/adv. C. Lund uttaler i brev datert 19. juni 2003 blant annet følgende:

”1. Saksbehandlingstiden

NVE opplyste under befaringsen i Lom 2. juni 2003 at NVE tok sikte på å sluttbehandle saken vedr søknad om ny reguleringskonsesjon før sommerferien.

Lom kommune er tilfreds med at NVE nå omsider tar sikte på en sluttbehandling av saken. Kommunen vil likevel reise spørsmål ved NVE's fremdriftplan. Etter at saken har ligget uten aktivitet i mer enn 6 år, synes det nå som at saken skal behandles og avgjøres i NVE på rekordtid. Lom kommune forutsetter at saken undergis en grundig saksbehandling og at det settes av den nødvendige tid for å få avklart de spørsmål som er reist i brev herfra 27. mai 2003, herunder spørsmål om revisjon av vilkårene for de offentlige eierne (se nedenfor).

2. NVE må samordne saken om fornyelse - med en revisjon av konsesjonen for så vidt gjelder de offentlige falleierne

Som påpekt i brev 27. mai 2003 deltar både offentlige og private konsesjonærer i den store Tessereguleringen. Det er kun i forhold til de private falleierne at "den store reguleringen" utløp 26. juli 1991. For de offentlige falleierne løper konsesjonen uten tidsbegrensning.

Lom kommune har fremmet krav om at vilkårene i "den store reguleringen" revideres for så vidt gjelder de offentlige falleierne, tilsvarende vilkårene som de private falleierne vil få i den nye konsesjonen.

(I brev 27. mai 2003 har jeg kommet i skade for å skrive at de private falleiernes andeler utgjør om lag 80 %. Det skal være omvendt – de offentlige konsesjonærene utgjør vel 80 %. Dette har imidlertid ikke hatt betydning for kommunens krav om revisjon av vilkårene for de offentlige eierne).

3. Kommunens krav

For en oversikt over kommunens krav vises til brev 27. mai 2003.

3.1 Erosjon – utbedringer og vedlikehold:

Lom kommune har i sin høringsuttalelse av 1995 fremmet krav om

- Ny bestemmelse i manøvreringsreglementet om at Tesse-magasinet ikke fylles helt opp før 15. september.
- Pålegg til konsesjonær om å utføre sikringstiltak (forbygning) på de strekningene både langs magasinet og ved sideelvene der det er graving og utrasing i dag.
- Pålegg til konsesjonær om vedlikehold av både gamle og nye forbygninger.
-

På befaringen 2. juni ble det klart at det særlig i Vassenden ved utløpet av Ilva var store erosjonskader. Likeledes er det store erosjonskader i Smådøla ved at elven har gravd seg igjennom forbygningen og inn på dyrka mark.

Vassenden:

De store erosjonsskadene ved utløpet av Ilva i Vassenden skal etter det opplyste ha oppstått på 1960-tallet. Dette har bl a medført at brua over Ilva er flyttet tre ganger oppover elva. Erosjonsskadene skal ha økt i omfang i forbindelse med overføringen av Veo.

Vedlagt følger bilder fra befaringen 2. juni 2003 som viser hvor brua tidligere sto og hvilke store områder som er rast ut.

GLB's representanter opplyste under befaringen at det skal ha blitt inngått en privatrettslig avtale enten med grunneier eller med en bruksrettsberettiget (GLB var usikker på hvem som var avtalepart) om erstatning for (deler av?) det utraste området. Videre ble det hevdet at skadene som nå har oppstått er irreversible – og at det ikke lar seg gjøre med utbedringer.

Erosjonsskadene ved Ilva er etter kommunens oppfatning så omfattende at de berører allmenne interesser. Skader av dette omfang kan derfor ikke anses kompensert ved privatrettslige avtaler med én berørt grunneier eller bruksberettiget. Videre er det usikkert om erstatningen omfatter hele det utraste område i forhold til samtlige bruksberettigede i området.

Konsesjonsmyndighetene er i fornyelsessaker og i revisjonssaker gitt en anledning til å se på miljøulempene på fritt grunnlag. Lom kommune kan ikke uten videre akseptere en påstand om at erosjonsskadene ikke kan utbedres og ber om at det i konsesjonsvilkårene inntas en bestemmelse som pålegger konsesjonær å utrede mulighet for å utbedre erosjonsskadene ved utløpet av Vassenden, eksempelvis med større stein enn den som i dag finnes ved selve utløpet.

Etter at konsesjonen løp ut har GLB foretatt en del forbygninger i og langs elva. Det er imidlertid et problem at forbygningsarbeidet kom så sent i gang. Under befaringen ble det

dokumentert at det vil være behov for vedvarende vedlikeholdsarbeider oppover i elva (i alle fall til der bro er i dag). Lom kommune forutsetter at det inntas en bestemmelse om dette i konsesjonsvilkårene.

Smådøla:

Også i og ved utløpet av Smådøla ble det dokumentert store erosjonsskader. GLB har tidligere gjort forsøk på forbygninger i elva, men disse er rast ut og elva har etablert et nytt løp, noe som har medført utrasing av dyrka mark langs elva.

Dette understreker etter Lom kommunes oppfatning behovet for at det i konsesjonen fastsettes vilkår om en forpliktelse for GLB til utbedringer av erosjonsskader. I og med Veo-overføringen må det antas at erosjonsskadene vil fortsette også etter at forbygningene er etablert (på ny). Lom kommune forutsetter følgelig at det også etableres en forpliktelse for GLB til vedvarende vedlikehold.

I forhold til erstatning for utraste områder vises til brev 27. mai 2003.

Under befaringen ble det fra GLB's side påpekt at dyrkinga av dette området har skjedd etter reguleringen, og at det således ikke kan påregnes erstatning for områdene med dyrka mark som nå er rast ut.

Lom kommune deler ikke dette synspunktet. På befaringen var det synlig at det har vært en tilfredsstillende randsone med bla kratt og lignende fra det oppdyrkede området mot Tesse og Smådøla.

Ostjønnen:

Forholdene rundt Ostjønnen ble tatt opp i kommunens tilleggsuttalelse fra 1996. Under befaringen ble ulike tiltak diskutert.

Slik Lom kommune ser det, vil et tiltak som innebærer en terskel i hele området lengde fremstå som et nytt og betydelig inngrep. Lom kommune foretrekker følgelig et tiltak som innebærer at den gamle kanalen tettes. Slik kommunen forstår det er dette også i tråd med hva de berørte grunneiere og bruksberettigede i kommunen ønsker.

3.2 Fiske

I kommunens høringsuttalelse er det stillet krav om

- Pålegg om fast program for nødvendige tiltak i tilknytning til utsetting av fisk av stedegen stamme.
- Pålegg til GLB om tilskudd til registrering av aktuelle områder og restaurering av fiske og fangstanlegg i forbindelse med kulturminner.

I de senere år er det etter det opplyste kun satt ut stedegen fisk. Lom kommune er tilfreds med dette, men ser det som svært viktig at det settes vilkår om at GLB må gjennomføre tiltak for å få opp grunnlaget for fiske i Tesse. Under befaringen ble det fra GLB's side erkjent at reguleringen har og vil føre til redusert fiske. Dersom det er slik at næringsgrunnlaget for fisken i Tesse vil bli ytterligere redusert ved fortsatt regulering, vil Lom kommune reise spørsmål om den erstatning som i sin tid ble ytet har tatt høyde for dette faktum.

4. Økonomiske kompensasjonsordninger

Lom kommune har i sin høringsuttalelse fra 1995 krevd økonomisk kompensasjon i form av

- Konesjonsavgifter,
- Konesjonskraft i hht til bestemmelsen i vassdragsreguleringsloven
- Næringsfond på 20 mill kroner, pluss renter.

I høringsuttalelsen påpekes at ved fastsettelsen av størrelsen på fondet må både skadevirkningene og verdien av reguleringen hensyntas. I tillegg fremheves det at det må legges vekt på at Lom kommune tidligere bare har fått beskjedne ytelser for disse reguleringene, og at det ikke tidligere har vært utbetalt noe næringsfond. Næringsfondet bør også reflektere at kommunen ved hjemfall ville hatt krav på inntil en tredjedel av anleggene eller deres verdier.

For både næringsfondet og konesjonsavgiftene har kommunen krevd at det skal betales renter og renters rente fra 3. februar 1991 og til utbetaling finner sted. For konesjonsavgiftene må det betales rente av den del av avgiftsbeløpet som måtte overstige de utbetalingene som alt har funnet sted.

Når det gjelder virkningstidspunktet er dette nærmere utdypet i brev 27. mai 2003. Videre er også kravet om næringsfond justert i forhold til den tid som er gått siden kravet ble fremsatt i 1995.

5. Krav om revisjon av vilkårene for så vidt gjelder de offentlige konesjonærene

5.1 Generelt

For "den store Tessereguleringen" er situasjonen den at konesjonen er løpt ut for så vidt gjelder de private konesjonærer. For disse er det tale om en søknad om fornyelse av konesjon. For de offentlige konesjonærene er det tale om en revisjonssak.

Lom kommune krever de samme vilkår i revisjonssaken som i fornyelsessaken.

Lom kommune er kjent med at NVE og Olje- og energidepartementet har gitt utrykk for en langt mer restriktiv holdning til revisjonssakene, hvor så vel krav om miljøforbedrende tiltak som økonomiske kompensasjonsordninger gjennomgående blir avvist.

Lom kommune er uenig i at forarbeidene til lovendringen i 1992 gir grunnlag for en slik forskjellsbehandling som NVE og departementet synes å legge opp til. Lom kommune deler således ikke den rettsoppfatningen som NVE søker å bygge sin praksis i disse sakene på, og viser i denne forbindelse til vedlagte brev fra kommunene i Vinstra-vassdraget 11. april 2003. Lom kommune deler fullt ut de synspunkter som kommunene i Vinstra-vassdraget gjør gjeldende for så vidt gjelder adgangen til å revidere de økonomiske vilkårene samt også å ilegge nye vilkår.

Etter Lom kommunes oppfatning fremstår forskjellsbehandlingen mellom fornyelses- og revisjonssaken som tilfeldig, og NVE og departementets utlegging av regelverket vil antagelig også være i strid med EØS-avtalen. Det vises i denne forbindelse til ESA's uttalelse av 20. februar 2002 om at reglene om ulik konesjonstid for hhv offentlige og private konesjonærer i industrikonesjonsloven av 14. desember 1917 representerer et brudd på EØS avtalens artikkel 31 og 40.

Situasjonen i vårt tilfelle er at konsekvensen av ulik konesjonstid gir grunnlag for ulike vilkår. Dette innebærer en forskjellsbehandling av de ulike konesjonærer imellom, men også i forhold til de berørte kommuner. I nærværende sak settes spørsmålet om grunnlaget for forskjellsbehandlingen av fornyelsessakene og revisjonssakene ytterligere på spissen. Det er over

tid etablert en fast praksis for opprettelse av næringsfond i alle nye konsesjoner av en viss størrelse. Konsekvensen av konsesjonsmyndighetenes vegring mot nye vilkår i revisjonssammenheng vil i nærværende tilfelle bety at det må etableres ulike vilkår og dermed forpliktelser for henholdsvis de private og offentlige konsesjonærer. Og det selv om det er tale om ett og samme vassdrag.

5.2 Revisjon – Store Tesse-reguleringen

I tilknytning til en revisjon av vilkårene i den store Tesse-reguleringen vil Lom kommune spesielt fremheve at erosjonsskadene i Vassenden og i Smådøla ikke var forutsett. Som GLB bekreftet under befaringen oppsto ikke de store erosjonsskadene før på 60-tallet, som en direkte følge av Veo-overføringen.

Det kunne reises spørsmål om dette er forhold som må tas opp i tilknytning til en revisjon av Veo-konsesjonen. Men i og med at erosjonsskadene det her er tale om er i og rundt Tesse, vil det være korrekt at dette er et forhold som tas opp i tilknytning til revisjon av konsesjonsvilkårene for store Tessereguleringen.

Det må være hevet over enhver tvil at erosjonsskadene og det visuelle inntrykk av området på vår/forsommer da reguleringssonen vises som et markert sår i landskapet har hatt negativ betydning for Tesse i rekreasjons- og turistsammenheng. Kravet om næringsfond må sees i denne sammenheng. Lom kommune forutsetter at vilkåret om næringsfond også vil gjelde i forhold til de offentlige konsesjonærene.”

Uttalelsene fra Lom kommune v/ adv. Caroline Lund har vært forelagt GLB. GLB har i e-post av 4. juli 2003 uttalt at de ikke ser det som nødvendig å kommentere de to siste uttalelsene.

NVE'S MERKNADER

Innledning

Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB) søker (15.12.1993) både om at staten frafaller sin hjemfallsrett og om ny konsesjon iht vassdragsreguleringsloven for:

- Reguleringen av Tesse mellom kotene 853,90 og 852,40. Dette er den såkalte "lille Tessereguleringen" med utløpsdato 03.02.1991 for samtlige deltagere i reguleringen.
- Reguleringen av Tesse mellom kotene 852,40 og 841,50. Dette kalles den "store Tessereguleringen", gitt til GLB 26.07.1941. For de private falleiere har konsesjonen løpt ut, mens de offentlige deltagerne har konsesjon gitt uten tidsbegrensning.

Når ikke annet er sagt refererer kotehøydene seg til NVEs vassdragsnivellement L. Nr. 125. Dette lokale høydesystemet adskiller seg fra Statens Kartverks Normal Null 1954 (NN 1954) ved at det ligger 0,274 m lavere. Referert til NN 1954 blir derfor HRV=854,17 m. h. og LRV=841,77 m. h.

De tidligere konsesjonene ble stadfestet i en felles kgl. res. av 20.08.1948 der det også ble fastsatt et felles manøvreringsreglement. Det søkes nå om best mulig samordning av de to Tessereguleringene med GLB som framtidig konsesjonær.

GLB søker om konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere.

Konsesjonen for den "lille Tessereguleringen" løp ut for samtlige deltagere, og for disse deltagerne skal det foretas en ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8.

For den "store Tessereguleringen" har konsesjonen kun løpt ut for de private falleierne, og det er bare for disse falleierne at konsesjonen skal vurderes på nytt. De offentlige deltagerne i den "store Tessereguleringen" har konsesjon på ubegrenset tid.

Tidligere innsendte separate søknader fra A/S Eidefoss datert 21.04.1989 og fra GLB datert 25.04.1989 er trukket tilbake.

Departementet har i brev av 22.10.1990 gitt tillatelse til midlertidig å fortsette reguleringen av Tesse inntil konsesjonssøknaden er avgjort.

Historikk

Den 3 februar 1941 fikk A/S Eidefoss tillatelse til å regulere Tesse mellom kotene 853,90 og 852,40. Den reguleringen som senere er blitt hetende den "lille Tessereguleringen", besto i 0,8 m oppdemning og 0,7 m senking. Den 26 juli 1941 fikk GLB reguleringstillatelse til den "store Tessereguleringen" som gjalt ytterligere senking av Tesse fra kote 852,40 til kote 841,50.

Ved kgl. res. av 20 august 1948 ble både den "lille" og den "store" Tessereguleringen stadfestet i medhold av restitusjonsloven av 15.11.1946. Myndighetene forsøkte den gang å få sammenføyd reguleringene, men begge regulantene motsatte seg dette under henvisning til at dette ville medføre nytt rettsgrunnlag overfor grunneierne og utløse nytt skjønn. Det ble imidlertid fastlagt et felles manøvreringsreglement for de to konsesjonene, og i alle år har driften av magasinet foregått som om det var en regulering.

Tessemagasinet (ca 130 mill m³) utgjorde ca 109 % av midlere årlig tilløp. Mulighetene for å utnytte denne overreguleringen til særskilt tørrårssikring var beskjedne, og det ble derfor lett etter overføringsmuligheter for å bringe mer vann til Tesse. En slik mulighet fantes i Veovassdraget. Ved kgl. res. av 22 april 1960 fikk A/S Eidefoss konsesjon for overføring av inntil 20 m³/s fra Veo til Tesse.

Ved kgl.res. av 21 oktober 1983 ble konsesjonen for overføring av Veo overført til GLB. Overføringen av Veo var beregnet å utgjøre ca 121 mill m³ i middel pr år. Netto overført vannmengde har senere vært noe lavere. Tessemagasinet's størrelse etter overføringen utgjør ca 58 % av midlere årlig tilløp til magasinet. Reglementet for Tessereguleringen ble ikke endret som følge av overføringen.

Teknisk beskrivelse

Nedbørfeltene ligger i et nedbørfattig distrikt med gjennomsnittlig spesifikt avløp på 15-22 l/s km². Det største avløpet finnes i de høyestliggende områdene lengst vest i Smådøla og Veo. Her er det også avløp fra breer som sikrer magasinfyllingen i tørre og varme år.

Basert på registreringer i perioden 1964 - 92, gjelder følgende hydrologiske data for Tessereguleringen:

Sjøareal ved HRV	ca	13 km ²
Nedbørfelt til Tesse		225 km ²
Midlere årlig avrenning		125 mill m ³
Gjennomsnittlig vannføring		3,96 m ³ /s
Spesifikt avløp		17,6 l/s km ²
Overført felt fra Veo		155 km ²
Midlere årlig overført vannmengde (målt)		100 mill m ³
Gjennomsnittlig overført vannføring		3,17 m ³ /s

Spesifikt avløp 20.5 l/s km²

Totaltilsiget til Tesse, beregnet ut fra målt avløp i perioden 1964 - 92 er ca 225 mill m³/år.

Den fysiske referansen for Tessereguleringen er et fastmerke, FM 12 - 854,724 mo.h, på en holme i nordenden av vannet. Oppdemmingen av Tesse ble foretatt ved at A/S Eidefoss i 1941 bygde en enkel nåledam med betongfundamenter. Dammen med kjørebri ble helt ombygd i 1978 av GLB og er i dag i god stand.

Senkingen av Tesse foregår gjennom en 6 m² tappetunnel som samtidig er øvre del av driftstunnelen til Øvre Tessa kraftverk.

Tessereguleringen utnyttes i tilsammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i GLB. Midlere energiekvivalent for disse kraftverkene er tilsammen 1 540 kWh/m³.

De nærmeste kraftverkene som nytter vannet fra Tesse er de tre verkene til A/S Eidefoss som utnytter 480,3 m fall i Tessa elv mellom Tesse og Vågåvatnet. Nesten 70 % av fallutnyttelsen skjer i disse verkene.

Den delen av Tesse som ligger like innenfor reguleringsdammen ved Oksfossen er på offentlige kart kalt både "Lonin" og "Ostjønnen". Vi bruker heretter navnet Ostjønnen. Ostjønnen lå før reguleringen litt lavere enn Tesse. For å sikre tilstrekkelig tappekapasitet gjennom Ostjønnen og fram til luken i dammen laget AS Eidefoss i 1941 en 30-40 m lang kanal mellom Tesse og Ostjønnen. I 1943 gjennomførte GLB den "store Tessereguleringen" med ytterligere 10,9 m senking, og fra da av ble alt vannet tappet gjennom en tunnel fra det nye senkingsnivået.

Etter at tappetunnelen ble tatt i bruk, går vannstrømmen det meste av tiden fra Ostjønnen og inn i Tesse. Senkingen av Tesse og den nevnte kanaliseringen medfører sannsynligvis at Ostjønnen i dag ikke har samme vannstand som opprinnelige i den tiden Tesse ikke når opp i kanalen. Dette lar seg imidlertid ikke rekonstruere i dag fordi det mangler detaljmålinger fra situasjonen før reguleringen tok til.

Tappingen av Tesse starter i siste halvdel av oktober og varer fram til magasinet er tømt i løpet av april. Forholdene i nedslagsfeltet med snømengder, temperatur og nedbørforhold avgjør så hvor raskt oppfyllingen går. De fleste år er Tesse fylt opp til 1 m under HRV i begynnelsen av august og helt fylt ved utgangen av samme måned.

Sammendrag av uttalelsene:

Vågå kommune rår til at det blir gitt konsesjon slik GLB søker om. Kommunen mener at konsesjonsvilkårene må utformes slik at skadevirkningene blir minst mulige. Kommunen uttaler at det bør vurderes om Ostjønnen skal tas ut av reguleringen. Kommunen uttaler videre at det bør legges frem en konsekvensutredning for en eventuell terskel mellom Tesse og Ostjønnen.

Lom kommune går ut fra at den lille og "store Tessereguleringen" blir behandlet likt når det gjelder hjemfall og at kommunen får vederlag også for den store reguleringen. Kommunen uttaler at det må gis rimelig kompensasjon for de verdier som føres ut av kommunen, og at GLB må betale erstatning for de arealene som er gått tapt pga erosjon. Kommunen uttaler videre at det må bli lagt frem en grundig juridisk vurdering av spørsmålet om Ostjønnen omfattes av de gamle konsesjonene eller ikke. Kommunen fremmer også krav om at manøvreringsreglementet må ha en bestemmelse om at Tessemagasinet ikke fylles helt opp før 15. september. Videre ønsker kommunen at det skal gis pålegg om fast program for

nødvendige tiltak i tilknytning til utsetting av fisk av stedegen stamme. Kommunen setter også fram krav om et næringsfond på kr 46,5 millioner.

Oppland fylkeskommune har ikke uttalt seg i forbindelse med den ordinære høringen.

Fylkesmannen i Oppland sier at å få fastsatt en høyere vår-/sommervannstand vil ha størst positiv effekt på landskapet i den tida det er mange brukere i området. En høyere vannstand under vårflommen i Ilva og Smådøla, vil også redusere erosjonsproblemene. Fylkesmannen sier videre at uansett er erosjonshindrende tiltak i de nevnte elvenes utløp nødvendig. Det sies videre at fylkesmannen skal utarbeide forslag til vilkår etter forurensningsloven.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har ingen prinsipielle merknader til en fortsatt regulering av Tesse. LRV om våren og sommeren må imidlertid, i følge DN, settes noe høyere enn tidligere. DN uttaler videre at konsesjonssøker må betale årlige beløp til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen samt å bekoste oppfølgingsundersøkelser i de berørte vassdrag.

Statskog Oppland ber bl a om en helhetlig vurdering av Tessereguleringen med Veooverføringen i år 2010. Statskog uttaler også at regulanten bør stilles ansvarlig for istandsetting og vedlikehold av forbygginger mot erosjon.

Garmo Grendautvalg nevner at reguleringen har hatt skadevirkninger for bl a fisket, kulturminner og jordbruk. Grendautvaglet mener at øverste tillatte reguleringshøyde bør settes til kote 853.50. Grendautvalget vil også ha opprettet et næringsfond på kr 3000 000,- som primært skal være bundet til Garmo grend. Videre foreslår grendautvalget at det opparbeides gyteplasser for fisken. Grendautvalget stiller spørsmål ved om Ostjønnen er en del av den tidligere konsesjonen for Tesse og søknaden av 15.12.1993. Grendautvalget krever at renna mellom Tesse og Ostjønnen fylles igjen i hele sin lengde. Videre uttaler grendautvalget at terskelen her neppe trenger å være høyere enn kote 853.90.

Vårdalen Grunneierlag uttaler at reguleringen har skadet fiske-, jordbruks- og friluftslivsinteressen i Tesseområdet. En nye konsesjon for Tesse bør, i følge grunneierlaget, kun gis for et tidsrom frem til ny konsesjon for Veo-overføring, slik at en da kan foreta en samlet vurdering av tiltak for å redusere skadevirkningene. Grunneierlaget uttaler videre at høyeste regulerte vannstand fram til 1 september bør være på kote 853.40. Videre krever grunneierlaget at det opprettes et jordbruksfond på kr 5 000 000,- til fordel for jordbruket i Vårdalen/Garmo.

Eierne av Storviksgardene v/Unni og Terje Formo (Sygard Storvik), Irene og Jehans Storvik (Megarden Storvik) og Mari Else Graffer og Kåre Lund (Nordgard Storvik) uttaler at de har innrettet seg på utbyggingen og reguleringen av Tesse og Ostjønnen. De gamle fiskebuene ble flyttet som følge av reguleringen. Storviksgarene uttaler at dersom det blir vurdert å bygge dam eller stengsel mellom Tesse og Ostjønnen, må konsekvensene utredes grundig.

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) ber om at konsesjonen ikke gis for mer en 30 år framover. NJFF uttaler videre bl a at det er viktig at en sikrer de gjenværende muligheter til naturlig rekruttering av fisk i vassdraget, slik at ikke all rekruttering skjer via utsetting.

Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN) uttaler at det bør sikrest en viss minstevannføring i de elvene som er regulert. SRN går også imot at statens hjemfallsrett ikke benyttes. Videre mener SRN at konsesjoner ikke bør gis for mer enn 20 år.

Skader, ulemper og fordeler

Under denne overskriften finner vi det naturlig å vurdere skadene og ulempene av de to Tessereguleringene samlet.

Tesse demmes opp 0,8 m og senkes 11,6 m. Dammen ved Tessosen, lukehuset ved inntaket, en steintipp etter drivingen av den første tappetunnelen nedenfor Tesse og kanalen mellom det opprinnelige Tesse og Ostjønnen er stort sett de eneste synlige anleggsinngrepene i dag.

Tessa elv fra Tesse til Vågåvatn har minimal vannføring. Dette skyldes i hovedsak at strekningen er utbygd i tre kraftverk. Vannføringen gjennom Vågåvatn er påvirket ved at avløpet fra Tesse er redusert om sommeren og økt om vinteren. Tessereguleringen har begrenset virkning i Vågåvatn om sommeren. Om vinteren blir virkningen større da tappingen fra Tesse ligger på inntil 11,3 m³/s, mens den regulerte vintervannføringen i Otta er 40-50 m³/s.

Erosjonspåvirkningen rundt Tesse er forårsaket av enten erosjon i eller i nærheten av innløpsosler fra elver og bekker, eller av generell bølgeerosjon. Vinderosjon på tørrlagte strender og sandmeler langs strendene kan observeres enkelte steder. De største erosjonsproblemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. Dette skyldes i vesentlig grad at erosjonsbasis for elvene varierer over året. Ved høy vannføring under vårflommen er i tillegg Tesse nedtappet, og vannhastigheten i utløpet fra elvene blir stor. Ved varierende erosjonsbasis og vannføring, og samtidig påvirkning fra bølger i utløpet, vil det ikke med de stedlige massene kunne dannes en stabil erosjonshud som motstår erosjonspåvirkningen. Til sammen er ca 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon. Fortsatt erosjon vil kunne true jordbruksområder langs disse elvene. Ved Kalven oppstår det skader ved lav vannstand. Bølgeerosjon ved høy vannstand er et problem i nordenden og i sydenden av vannet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Omtrent 5000 m strandlinje er vurdert som utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning.

Den brede og skjemmende reguleringssonen om våren og deler av sommeren reduserer naturopplevelsen for de som ferdes eller oppholder seg i området.

Området ved Tesse ble ikke spesielt undersøkt med tanke på kulturminner den gang reguleringen av Tesse ble iverksatt. Det er imidlertid gjennom årene gjort flere funn fra steinalderen her, bl a boplasser.

Reguleringen har ikke ført til endringer i temperaturen ved Tesse over den naturlige vannstanden, men oppå isen har det blitt noe kaldere (inntil 10 C) ved visse vær-situasjoner og nedtappet magasin. Om sommeren før magasinet er fullt har steder nær den gamle strandlinja fått høyere temperatur om dagen. På varme dager kan det dreie seg om 1-20 c. Etter hvert som magasinet fylles, vil denne temperaturendringen gå mot null. Ved Tessand er en stor del av husene utsatt for frostrøyk på grunn av reguleringen.

Isen på Tesse sprekker noe opp noen steder etter hvert som magasinet tappes ned. I Vågåvatn er det åpen råk så lenge Tesse er i drift. For øvrig er isen på Vågåvatn ikke påvirket av Tessereguleringen. I nedre Otta har vintervannføringen økt som følge av reguleringen av Tesse og reguleringene i øvre Otta. I milde vintre, kan nedre Otta gå åpen store deler av vinteren. I kalde vintre islegges elva mer eller mindre. I sterk kulde kan det være meget stor sarrproduksjon og store sarmengder kan akkumuleres i elveleiet. Ved spesielle værforhold kan det gå isganger, særlig utsatt er tiden når mildere vær følger etter perioder med sterk kulde. Muligheten for at isganger skal utløses i Otta har økt som følge av reguleringen. Områdene som blir utsatt for oversvømmelser har blitt større, og andre skader i forbindelse med en isgang øker som følge av den økte vannføringen reguleringen har medført. Når slike situasjoner har oppstått og en har funnet det nødvendig å redusere vannføringen, har oftest vannføringen fra Tesse blitt redusert først, da dette virker raskest. De skader som har vært ved Otta tettsted enkelte år regner en imidlertid med har sammenheng med også andre forhold i elveleiet i Otta og Lågen nedenfor samløpet.

Tesse var tidligere et usedvanlig produktivt ørretvann. På 1930 tallet var den årlige fangsten av ørret i Tesse 7,4 kg/ha, mens en nå ikke kan forvente å oppnå avkastninger over 2.5 kg/ha per år. Rekrutteringsmulighetene for ørret er redusert ved at dammen stenger av elva ut fra magasinet, tørrlegging av gyteplasser i strandsonen ved nedtapping vinterstid og overføring av breslamholdig vatn fra Veo til Smådøla. (Overføringen av vann fra Veo til Smådøla er ikke gjenstand for behandling nå, men kan tas opp til revisjon i 2010).

Fordelene ved Tessereguleringen kan i hovedsak knyttes til produksjon av elektrisk kraft og flomdemping. Tessemagasinet gir en teoretisk årlig vinterproduksjon i vassdraget i størrelsesordenen ca 190 GWh per år. Ved en forholdsvis beregning etter magasinivolum kan nytten av den "lille Tessereguleringen" settes til ca 13 % av hele magasinets netto nytte, dvs ca 25 GWh/år.

NVEs vurdering

For den "lille Tessereguleringen" har konsesjonen løpt ut for samtlige deltagere, og for disse deltagerne skal det foretas en ny vurdering etter vassdragreguleringsloven § 8.

For den "store Tessereguleringen" har konsesjonen kun løpt ut for de private falleierne. De offentlige deltagerne i den "store Tessereguleringen" (ca 90 % av de fall som nytter reguleringen) har konsesjon på ubegrenset tid, men i henhold til bestemmelsene i lovendringen av 19. juni 1992 er det nå anledning til å ta vilkårene opp til revisjon med virkning for alle deltagerne i reguleringen.

Lom kommune ved adv. C. Lund uttaler at de er sterkt kritisk til at søkers kommentarer til tilleggsuttalelsene ikke ble sendt til kommunen. I NVE er det praksis å sette strek for høringsrunden når vi har mottatt søkers kommentarer. NVE mener at en bør holde på denne praksisen for å unngå at saken fortsetter i runde etter runde med høringsuttalelser og søkers kommentarer til uttalelsene. Kommunene vil få mulighet til å gjøre seg kjent med og uttale seg til søkers kommentarer i forbindelse med departementets behandling av NVEs innstilling. I denne saken er søkers kommentarer sendt (pr. telefaks) til kommunen etter at kommunen ba om det.

NVE har i brev av 7. februar 2003 beklaget at saksbehandlingen av denne saken har trukket i langdrag. Det skyldes først og fremst en presset arbeidssituasjon i NVE. På grunn av de spesielle forholdene i området ble det også åpnet for en del tilleggsuttalelser for å få et best mulig grunnlag for den videre saksbehandlingen.

Lom kommune ved adv. C. Lund uttaler i brev datert 27. mai 2003 at kommunen i sin høringsuttalelse forutsatte at en revisjon i forhold til de offentlige falleierne først vil være aktuelt fra 2021 (regnet 30 år etter lovendringen i 1992), jf. vassdragsreguleringsloven § 10. Adv. Lund sier videre at det er beklagelig at NVE ikke har gjort forsøk på å oppklare denne misforståelsen.

I den forbindelse vil vi vise til kunngjøringsteksten (februar 1994) hvor det blant annet ble opplyst:

"... De offentlige deltagerne i den "store Tessereguleringen" har konsesjon på ubegrenset tid, men i henhold til bestemmelsene i lovendringen av 19.06.92 er det nå anledning til å ta vilkårene opp til allminnelig revisjon med virkning for alle deltagerne i reguleringen."

Videre viser vi til uttalelse fra Lom kommune datert 20. januar 1995 (oversendt med brev fra kommunen, datert 7. februar 1995) hvor kommunen på side 4 blant annet sier:

"Det er og grunn til å streka under at det nå kan gjevast heilt nye konsesjonsvilkår for samtlige deltakarar, også dei som har konsesjon utan tidsgrense. Dette fylgjer av endringane i vassdragsreguleringslova frå 1992 då det vart vedteke nytt regelverk for revisjon av konsesjonsvilkår."

På bakgrunn av det ovenfor nevnte mener vi at NVE har oppfylt opplysningsplikten om revisjonsadgangen. Videre oppfatter vi det slik at kommunen var klar over revisjonsadgangen.

Når det gjelder kravet om revisjon for de offentlige deltakernes andel i den "store Tessereguleringen" viser vi til omtale senere.

Med hensyn til spørsmålet om revisjon i forbindelse med Veooverføringen, kommer vi tilbake til dette senere i denne innstillingen.

I høringsuttalelsene stilles det spørsmål ved om Ostjønnen er omfattet av de gamle konsesjonene. Lom kommune ønsker at det legges frem en grundig juridisk vurdering av dette spørsmålet. Vassdragsreguleringsloven har siden 1917 inneholdt en bestemmelse om at søknader om regulering skal vedlegges en fullstendig plan med bl a tegninger, beregninger og grunnundersøkelser. I manøvreringsreglementet for reguleringen av Tesse, fastsatt 3 februar 1941, sies det at reguleringsgrensene refererer seg til fastmerkebolt i fjell (F.M. 11) ved veien nedenfor damstedet. I beskrivelsen av F.M. 11 opplyses det at merket ligger "I fjell ved toppen av Oksfossen". Et kart datert 8 april 1924 samsvarer med dette. Videre er det på et kart (med NVEs datostempel 1932) tegnet inn en grunndam med bjelkestengsel ved toppen av Oksfossen, samt en gjennomskjæring i det området hvor kanalen mellom Tesse og Ostjønnen ligger i dag. Kopi av disse kartene er vedlagt i saksmappen. På bakgrunn av dette mener vi at Ostjønnen har vært inkludert i konsesjonene for Tessereguleringene. Videre mener vi at Ostjønnen omfattes av søknaden av 15 desember 1993. NVE legger dette til grunn og går ikke nærmere inn på dette.

I høringsuttalelsene er det kommet fram ønske om at det foretas en vurdering av produksjonspotensialet dersom hele fallet mellom Tesse og Vågåvatn blir utnyttet i en moderne kraftstasjon. A/S Eidefoss eier og driver kraftverkene mellom Tesse og Vågåvatn. De opplyser at det nåværende anlegget ikke utnytter fallet helt ned. I veid middel gjenstår ca 7 m. Tunnellene er noe "trange" med forholdsvis stort falltap. Med større maskiner vil vannressursene i Tesse og Veooverføringen kunne utnyttes bedre med mindre forbitapping. Produksjonen fra det uregulerte tilløp fra Grovi til de to nedre anleggene vil imidlertid gå tapt. Ut fra en skjønnsmessig oppsummering har A/S Eidefoss kommet fram til at en vil vinne 26 GWh med et nytt anlegg, og at denne merproduksjonen vil ha en fordeling vinter/sommer lik 2/1 (middelproduksjonen i dagens anlegg er ca 252 GWh). Denne merproduksjonen kan imidlertid, ifølge A/S Eidefoss, ikke alene forrente et nytt anlegg. Økonomiske hensyn tilsier at det nåværende anlegget må slites ned først. Nytt anlegg kan i følge A/S Eidefoss bli aktuelt om ca. 15 år, og de har lagt opp driften av Tesseanleggene ut fra denne forutsetningen. En opprustning må baseres på vanlige lønnsomhetsbetraktninger. Etter vår mening er det kraftverkseiers ansvar å vurdere dette.

Flere av høringsuttalelsene har nevnt kulturminnene knyttet til steinalderboplasser etc. Oppland fylkeskommune v/Frode Sandum har per telefon (9 juni 1995) uttalt at fylkeskommunen ikke har merknader til søknaden fra GLB. På en befaringsreise til Tesse 11 oktober 1996 deltok fylkeskommunen, som orienterte bl a om fornminner rundt Ostjønnen. Under denne befaringsreisen ble det, fra lokalt hold, tatt opp om en kunne bedre forholdene i og ved Ostjønnen ved å anlegge en terskel eller fylle igjen kanalen mellom Ostjønnen og det opprinnelige Tesse. Dette går vi nærmere inn på i merknadene til post 12 i forslaget til vilkår.

Eierne av Storviksgardane nevner at Tessa elv, fra Tessosen og til Tessanden, tidligere var et naturlig stengsel mellom beiteområdene i statsallmenningen og Storviksmorka. Tessa

fungerer imidlertid ikke som gjerde lenger. Husdyr kommer inn i områder hvor de ikke skal være. Dette anser NVE som privatrettslige forhold. Vi går derfor ikke nærmere inn på dette spørsmålet.

Etter ordlyden i post 1 i vilkårene i tillatelsen av 26 juli 1941 skal de private falleieres andel i den "store Tessereguleringen" hjemfalle ved konsesjonstidens utløp. I følge vassdragsreguleringsloven § 10 nr 4 må imidlertid staten fatte et vedtak om å benytte seg av retten til hjemfall. Tilsvarende problemstilling kom opp i saken om nye reguleringskonsesjoner i Arendalsvassdraget, jf St prp nr 64 1991-92 s 162-163. Konklusjonen var da at lovens ordlyd må ha forrang for ordlyden i konsesjonsvilkåret. NVE kan ikke se noe som skulle tilsi en annen konklusjon i denne saken. NVE mener derfor at lovens ordlyden har forrang, slik at hjemfall ikke automatisk fant sted da konsesjonen løp ut.

Staten kan fatte vedtak om hjemfall etter vassdragsreguleringsloven § 10 nr 4 for den "lille Tessereguleringen" og de private falleieres andel av den "store Tessereguleringen". Vassdragsreguleringsloven forutsetter imidlertid at det ikke skal tas ut noen økonomisk gevinst av selve reguleringsanlegget utover den verdi anlegget har for fallutnyttelse. Med unntak av Statkraft SF som har en andel på ca 1/3 av fallet Mørkfoss/Solbergfoss og utnytter Tessereguleringen i dag, har ikke staten noen rettigheter i vassdraget som medfører at reguleringsanlegget kan utnyttes. For staten vil derfor ikke en overtagelse ved hjemfall ha noen reell verdi. NVE anbefaler derfor at staten skal frafalle hjemfallsretten i denne saken, jf St prp nr 64 1991-92 om nye reguleringskonsesjoner i Arendalsvassdraget. Vi antar at kommunenes rett til å bli tildelt en del av reguleringsanlegget er avhengig av at Staten benytter seg av sin hjemfallsrett. I og med at NVE foreslår at Staten ikke skal gjøre hjemfall gjeldende finner vi ikke grunnlag for å foreslå noen tildeling til kommunene, jf St prp nr 64 1991-1992 s 103-104 og s 163.

Det har i flere av uttalelsene blitt gitt uttrykk for at Tessereguleringen og Veo-overføringen bør vurderes i sammenheng. Konsesjonen for Veo-overføringen ble gitt 22. april 1960. Utløpsdatoen for konsesjonen for overføringen av Veo var opprinnelig 7 november 2012 for de private deltakerne, men er nå gitt uten tidsbegrensning, jf NOEs brev av 19 mai 1995. I dette brevet opplyste departementet at endringen av konsesjonsvilkårene fra tidsbegrenset til ubegrenset tid ikke vil innebære noen innskrenkning i departementets adgang til å revidere tidligere gitte konsesjoner. Etter vår mening kan en revisjon av vilkårene for Veo-overføringen først finne sted i år 2010, dvs. 50 år etter konsesjonstidspunktet. NVE er i utgangspunktet positivt innstilt til at vilkårene for Tessereguleringen og Veo-overføringen revideres samtidig. Vi mener imidlertid at det foreligger en så bra oversikt over ulempene i forbindelsen med reguleringen av Tesse at vi ikke ser det som nødvendig med en ny revisjon av Tesse allerede i år 2010. Vi ser derimot ikke bort i fra at det kan være gunstig med en samordnet revisjon på et senere tidspunkt.

I henhold til bestemmelsene i lovendringen av 19 juni 1992 er det en generell adgang til å endre konsesjonsvilkår etter 50 år for tidsubegrensede konsesjoner, uansett når konsesjonen har blitt gitt, jf departementets bemerkninger til vilkårene på s 115-116 i St prp nr 24 1993-94 om Halden Hovedvassdrags Brukseierforening. NVE finner det på denne bakgrunn naturlig at det fastsettes nye vilkår for de offentlige deltakerne i den "store Tessereguleringen" i forbindelse med at det gis ny konsesjon for den "lille Tessereguleringen" og den delen av den "store Tessereguleringen" som ikke var gitt på ubegrenset tid. På denne måten vil en få et helt nytt vilkårsett for reguleringen av Tesse. NVE mener dette vil være en fordel bl a med tanke på en best mulig samordning av de to Tessereguleringene.

I Ot. prp. nr 50 (1991-92) s 110 sies det at manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og at det dermed kan revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Det sies imidlertid at bestemmelser om reguleringshøyder ikke er en del av vilkårene. NVE mener at reguleringshøydene ikke kan endres i en revisjon av

vilkårene, men konsesjonsmyndighetene står fritt til å vurdere reguleringshøyde for den "lille Tessereguleringen" når vi vurderer konsesjonsfornyelse.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) uttaler bl a at LRV om våren og sommeren må settes noe høyere enn tidligere. DNS forslag om høyere LRV om våren og sommeren er lite konkret, og derfor vanskelig å kommentere. Normalt vil vannstanden være høyere enn LRV om sommeren. Det er derfor unødvendig å fastsette vilkår om dette.

Garmo Grendautvalg uttaler at det er ønskelig at HRV settes ned til kote 853.50, fordi lavere HRV vil føre til mindre erosjon/utvasking og bedre jordbruksforholdene. Grendautvalget uttaler videre at dersom HRV ikke reduseres til 853.50, så må ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853.40 før den 1 september. Lom kommune uttaler at fra det tidspunktet vårflommen kulminerer og til 15 september skal vannstanden i Tesse ikke være høyere enn kote 853,60. GLB bemerker at bruken av de låglendte arealene ved Tesse til dels er av nyere dato enn reguleringen av Tesse, og at både reguleringshøyder og vannstandsvariasjoner burde være kjent før disse arealene ble tatt i bruk. Videre sier GLB at det alltid vil være en sone like over HRV der jordsmonnets fuktighet påvirkes av magasin vannstanden når magasinet er fullt, og at dette har vært en forutsetning for de avholdte vassdragskjønnene. I følge GLB vil en senking av HRV med 40 cm redusere magasin størrelsen med ca 4,5 mill. m³. Med en energiekvivalent på 1,54 kWh/m³ representerer dette, i følge GLB, en årlig kraftmengde på knapt 7 GWh. GLB anslår verdien av dette til ca 14 mill kr. GLB understreker videre den betydning som magasinet har for flomdempingen i vassdraget. Magasinet blir i midlere år fylt i løpet av august. Magasinvolumet i de øverste 30 cm utgjør ca 3,5 Mm³. I de øverste 50 cm utgjør det ca 5,7 Mm³. I følge GLB vil Tesse med slike restriksjonene på oppfyllingen i mer enn halvparten av årene ikke bli helt oppfylt før vintertappingen starter ca 1 oktober. Dette vil medføre et tap i kraftproduksjonen på anslagsvis 2-4 GWh/år.

NVE mener at fordelene ved å redusere HRV er mindre enn ulempene med hensyn til redusert kraftproduksjon og redusert flomdempingskapasitet. NVE fraråder derfor at HRV senkes. Med hensyn til spørsmålet om restriksjoner på oppfyllingen til HRV viser vi til våre merknader i post 14, manøvreringsreglementet.

På grunnlag av det ovenfor nevnte mener NVE at fordelene ved en fortsatt regulering av den "lille Tessereguleringen" er større enn ulempene. NVE vil derfor anbefale at GLB gis tillatelse til å fortsette reguleringen av den "lille Tessereguleringen", og at HRV ikke endres ved en eventuelt ny konsesjon. Videre kan ikke NVE se noen vesentlig grunn for at GLB ikke skal få konsesjon på den delen av den "store Tessereguleringen" som den tidligere konsesjonen løp ut for 26 juli 1991.

Konklusjon

På bakgrunn av det ovenfor nevnte anbefaler NVE:

- hjemfall skal ikke gjøres gjeldende for den "lille Tessereguleringen" og de private falleiernes andel av den "store Tessereguleringen".
- GLB gis konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for fortsatt regulering av Tesse mellom 854,17 mo h og 852,67 mo h (Høydereferanse Statens Kartverk NN 1954)
- GLB gis konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for den delen av den "store Tessereguleringen" som tilhørte de private falleierne og som den tidligere konsesjonen løp ut for 26 juli 1991. Referert til Statens Kartverk NN 1954 foregår denne reguleringen mellom 852,67 mo h og 841,77 mo h.
- vilkårene for de offentlige deltakernes andel i den "store Tessereguleringen" revideres, slik at en får ett vilkårsett for hele Tessereguleringen.

Tillatelsen anbefales gitt på vedlagte vilkår.

Merknader til vilkårene:

Vi har følgende merknader til de enkelte postene.

Post 1, konsesjonstid

Det har i forbindelse med høringen blitt uttalt at konsesjonen bør gis for et forholdsvis kort tidsrom. I brev av 27. oktober 1994 til GLB meddelte Nærings- og energidepartementet at de oppfattet GLB, med private og offentlige deltakere i hele vassdraget, som en enhet. Som en følge av at GLB oppfylte vilkårene i vassdragsreguleringsloven § 10 nr 2 første ledd, ved at minst 2/3 av kapitalen eies av det offentlige, ble de tidsbegrensede konsesjoner for de private deltakere endret til tidsubegrensede reguleringskonsesjoner, jf departementets brev av 19. mai 1995 til GLB. Dette gjelder imidlertid ikke konsesjonene for den "lille Tessereguleringen" og de private deltagerene i den "store Tessereguleringen" fordi de hadde løpt ut allerede i 1991.

På bakgrunn av den nevnte lovendringen og de nevnte brevene fra departementet foreslår NVE at GLB gis konsesjon på ubegrenset tid for hele Tessereguleringen i tråd med etablert praksis.

Post 2, konsesjonsavgifter og næringsfond

Lom kommune sier i høringsuttalelsen at næringsfondet må settes til 46.5 millioner kroner og at konsesjonsavgiften må settes til det maksimale av det som er mulig i forhold til gjeldende forskrifter. Kommunen uttaler bl a at det må legges særlig vekt på skadevirkningene av reguleringen og den verdien som reguleringen representerer. Videre uttaler kommunen at det må legges vekt på de små ytelsene som Lom tidligere har mottatt for disse reguleringene. Kommunen har forutsatt at vilkåret om næringsfond også må gjelde for de offentlige eierne som får vilkårene revidert. Garmo grendeutvalg uttaler at konsesjonæren skal pålegges å opprette et næringsfond på 3 millioner kroner, som gjennom vedtekter primært skal være bundet til Garmo grend.

GLB uttaler at kravet om næringsfond ligger vesentlig for høyt. GLB er videre kritisk til at det skal utbetales et næringsfond til en grend i en kommune. I forbindelse med diskusjonen om konsesjonsavgiftene uttaler GLB at man ved ny konsesjon til fortsatt regulering, bør legge seg på lavere satser enn ved nyutbygginger. GLB er ikke enig i kommunens syn om at en skal benytte lovens maksimalsatser for konsesjonsavgifter til kommunen.

For den "lille Tessereguleringen" som er løpt ut for alle deltagere er totalt kraftgrunnlag på 11 380 nat.hk. Avgiftssatsen er på 35,41 kr/nat.hk., unntatt Nedre Tesse og Eidefoss kraftverk som har en lavere sats (kr. 14,16). Disse to kraftverkene har et grunnlag på 3206 nat.hk. Samlet avgifter for den "lille Tessereguleringen" er på kr 334 838,-. Satsene var sist justert pr 01.01.1999.

For den "store Tessereguleringen" er totalt kraftgrunnlag på 22 320 nat.hk., med en privat andel på 3003 nat.hk. og en sats på 42,49 kr/nat.hk. for alle. Det gir en sum for denne reguleringen på kr. 948 377,-/år. Satsene var sist justert pr. 01.01.1999

Totalt grunnlag for begge reguleringer er på 33 700 nat.hk. og totale avgifter er på 1 283 215,-/år. Oppjustert til 01.01.2003 blir årlig beløp 1 412 820,-.

Maksimalsats pr 1991 på 30 kr/nat.hk. tilsvarer en sats på 38,13 kr/nat.hk. pr 01.01.2003.

Maksimalsats pr 1991 for "lille Tessereguleringen" og de private andelene i den store, sammen med eksisterende sats for de offentlige andelene av "store Tessereguleringen", gir en total avgift til kommunen på 1 431 403,- oppjustert til 01.01.2003. Dette er tilnærmet samme totalbeløp som i dag. På denne bakgrunn foreslår vi at satsene settes til maksimalsatsen på 30 kr/nat.hk. for den delen av konsesjonene som fornyes.

Av hensyn til enklere oppfølging av avgiftsberegningene foreslår vi at det fastsettes en samlet sats for hele konsesjonen som består av et vektet middel mellom satsen for fornyet konsesjon og gjeldende sats for de offentlige eierne. Med total avgift på kr 1 431 403,- og grunnlag på 33 700 nat.hk foreslås en samlet sats på 42,47 kr/nat.hk pr 01.01.2003.

Vårt forslag om å fastsette en samlet sats for hele reguleringen kan gi mindre endringer for enkelte av kraftverkseierne, men en slik endring ligger etter vårt syn innenfor det som kan gjøres ved revisjon av vilkårene for de offentlige eierne, jf tidligere saker som Osen-reguleringen og Mårelven.

Avgiftssatsen for staten er i dag vektet på kr. 7,70/nat.hk. for hele reguleringen, sist justert 1998. I dag betaler selskapene til staten kr. 259 496,-. Justert til 2003 blir dagens sats 8,67 kr/nat.hk som tilsvarer en sats på 6,82 kr/nat.hk pr 01.01.1991. Vi foreslår derfor at satsen settes til kr 6,82 kr/nat.hk. for den delen av konsesjonene som fornyes og at samme sats oppjusteres og benyttes for den delen av "store Tesse konsesjonen" som revideres.

Etter NVEs syn ligger de foreslåtte endringene innenfor revisjonsadgangen, jf departementets merknader i Mår-saken.

For de delene av konsesjonene som fornyes gjøres nye satser gjeldende fra tidspunktet for utløp av tidligere konsesjon. Den foreslåtte endringen for den tidsbegrensede konsesjonen foreslås å gjøres gjeldende fra tidspunktet da ny konsesjon og revisjon av vilkårene vedtas.

I den grad det er aktuelt å beregne renter viser vi til departementets merknader i Byglandsfjordsaken og foreslår at samme beregningsmetode legges til grunn.

Lom kommune har, som nevnt ovenfor, krevd et næringsfond på 46,5 mill.kr. Kommunene har ikke tidligere fått næringsfond knyttet til Tessereguleringen.

Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør 33 700 nat.hk. Den foreliggende saken gjelder fornyelse av den "lille Tessereguleringen", 11 380 nat.hk., og de private andelene av den "store", 3003 nat.hk., til sammen 14 383 nat.hk., eller 42,7 % av hele reguleringen. På grunn av reguleringskurvens form og beregningsmetode vil alltid den første regulering gi et relativt større bidrag til grunnlaget enn senere reguleringer. Etter NVEs syn må næringsfondet knyttes til den delen av reguleringen som skal fornyes.

Utgangspunktet for en revisjon av eldre konsesjoner er å bringe konsesjonsvilkårene mer i tråd med dagens vilkår. I brev av 21. januar 2002 til Sjøk kommune om avslag på revisjon av konsesjonsvilkår for Raudals- og Breidalsreguleringen skriver OED:

"Formålet med revisjon av eldre, tidsbegrensede konsesjoner er i hovedsak muligheten til å kunne iverksette miljøforbedrende tiltak. Næringsfond er lite egnet til å avbøte miljøskader og – ulemper i denne sammenheng. Etter departementets syn skal det særlig sterke grunner til før det kan være aktuelt".

Også i brev til Landssamanslutninga av Vasskraftkommunar av 10. mai 2000 gir OED klart uttrykk for at det ikke er meningen å justere konsesjonsavgifter og fond ved en vilkårsrevisjon og at formålet med revisjon i hovedsak er muligheten for å kunne iverksette miljøforbedrende tiltak. NVE mener at det ikke foreligger særlige sterke grunner til å pålegge næringsfond i forbindelse med revisjonen av vilkårene for de offentlige deltakerne i den "store Tessereguleringen".

Det er, etter vår mening, kun de private deltakerne av den "store Tessereguleringen", og deltakerne av den "lille Tessereguleringen" som kan pålegges å opprette næringsfond. Spørsmålet om næringsfond dreier seg her om en forholdsvis liten andel av Tessemagasinet, og dermed verdiene som skapes ved reguleringen av Tesse.

Tesse har vært regulert i over 50 år, og distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen. Området er fortsatt attraktivt med stor verdi for flere brukerinteresser bl a friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv. NVE mener imidlertid at disse brukerinteressene lider en ikke ubetydelige ulempe som følge av reguleringen. NVE mener videre at konsesjonæren vil få forholdsvis små kostnader i forhold til inntektene ved en fortsatt regulering av den "lille Tessereguleringen" og den delen av den "store Tessereguleringen" som er oppe til ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8.

På bakgrunn av det ovenfor nevnte og de siste års praksis finner NVE det rimelig at kommunene tildeles næringsfond som en andel av verdiskapningen som reguleringen innebærer. Fondets størrelse må baseres på en skjønnsmessig vurdering av fordeler og ulemper. Til sammenligning ble kommunene tildelt et næringsfond på 4 mill.kr i Bygdinsaken som utgjorde en sammenlignbar kraftmengde for de private andelene og som kan sammenlignes når det gjelder beliggenhet og skadevirkninger. Oppjustert til dagens prisnivå tilsvarer næringsfondet i Bygdinsaken ca 5 mill.kr. Sett i forhold til kraftgrunlaget ligger fondet i Bygdinsaken høyere enn det som ble fastsatt for Aursunden som gjaldt hele reguleringen og lavere enn næringsfondet for de private andelene for Osensjøen.

Etter en samlet vurdering foreslår NVE et næringsfond på 5 mill.kr som fordeles mellom kommunene med 99% til Lom kommune og 1 % til Vågå. Dette tilsvarer fordelingen av reguleringsavgiftene. I forslaget er det tatt hensyn til den tid som har gått siden konsesjonen utløp.

Det er vanlig praksis at et næringsfond knyttes til en kommune og ikke til en grend i kommunen. Selv om Garmogrenda har forholdsvis store interesser i tilknytning til Tesse, finner ikke NVE tilstrekkelig grunnlag for at det skal opprettes et næringsfond som er øremerket den nevnte grenda. NVE fraråder derfor at det gis et eget næringsfond til Garmogrenda.

Post 8, naturforvaltning

Ørretproduksjonen er redusert i Tesse som følge av reguleringen, men vannet er fremdeles et forholdsvis godt fiskevann. Før reguleringen var utløpselven, Tessa, og hovedinnløpselven, Smådøla, de viktigste gyteelvene for ørreten i Tesse. Etter reguleringen har reguleringsdammen stengt for vandring mellom utløpselven og magasinet. Etter overføringen av Veo til Smådøla er det ikke registrert oppgang av gytefisk i Smådøla. Gytemuligheten til ørret i Tesse er derfor etter reguleringen begrenset til de mindre tilløpsbekkene til Tesse. De viktigste er Ilva, Krokåtebekken, Nåvårseterbekken og Silongsbekken.

Det er etter NVEs mening viktig å sørge for at forholdene for de stedegne fiskestammene, er slik at de i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon. Videre må det sørges for at alle inngrep som er planlagt utført ikke fører til ytterligere reduksjon av ørretens rekrutterings-muligheter.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) uttaler bl a at konsesjonæren må betale et årlig beløp på kr 50 000,- til Lom kommune til opphjør av fisk og friluftsliv. NVE mener at forholdene for fisk i Tesse har blitt betydelig forverret etter reguleringen, og vi har derfor valgt å følge DNS anbefaling med hensyn til årlig beløp til opphjør av fisk og friluftsliv. NVEs råd er at konsesjonæren skal innbetale et årlig beløp på kr 50 000, - til Lom kommune fra og med det året eventuell ny konsesjon blir gitt.

Vilkåret gir DN hjemmel til å følge opp fiskeforholdene i Tesse, jf. krav fra Lom kommune.

Post 12, terskler m.m.

I høringsuttalelsene sies det at store arealer er gått tapt som følge av erosjon, og at en for å hindre framtidig skade må pålegge konsesjonæren å utføre sikringstiltak både langs magasinet og ved sideelvene. Videre sies det at GLB hvert år må kalle inn et utvalg fra ulike interesse-grupper for å holde tilsyn med skadevirkningene. De største erosjonsproblemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. I tillegg til disse stedene oppstår det skader ved Kalven ved lav vannstand i Tesse. Bølgeerosjon ved høy vannstand er imidlertid også et problem i nord- og sydenden av vatnet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Totalt er ca 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon som følge av høy vannføring og økt strømningshastighet ved lavt magasin. For øvrig er det ca 5000 m strandlinje som er vurdert utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning. Sikring med stein som ledemurer eller terskler vil redusere erosjonsutviklingen i høyde med HRV. Ved Ilva og Smådøla vil fortsatt erosjon uten tiltak kunne true jordbruksområder videre oppover langs elvene.

NVE mener at post 11 i de foreslåtte vilkårene gir Olje- og energidepartementet tilstrekkelig mulighet for å pålegge konsesjonæren å bygge terskler, samt å bekoste sikringstiltak mot erosjon. NVE kan derfor ikke se noen vesentlig grunn for at konsesjonæren skal pålegges å innkalle et utvalg bestående av forskjellige interessegrupper til årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen. Dette ligger innenfor NVEs tilsynsansvar, jf. post 6.

I høringsuttalelsene blir det uttalt at GLB må betale erstatning for de arealene som er gått tapt, og at det bør stilles som vilkår at det blir påstevnet skjønn dersom partene ikke blir enige om oppgjøret. GLB opplyser at rettighetshaverne gjennom vassdragsskjønnene, har fått sine ulemper vurdert og eventuelt erstattet. NVE viser til at det i denne saken ikke er snakk om å etablere en ny regulering. For øvrig gjelder dette privatrettslige forhold som NVE ikke finner å kunne gå nærmere inn på, men som må avklares mellom partene eller løses etter vanlige ekspropriasjonsrettslige regler.

I de innkomne høringsuttalelsene har også spørsmålet om Ostjønnen skal føres tilbake til tilnærmet naturtilstand blitt tatt opp. Det uttales bl a at det er store naturforvaltnings- og kulturminneverdier i området ved Ostjønnen, og at det derfor bør vurderes om Ostjønnen skal tas ut av reguleringen. Kommunene ber om at det foretas en utredning av konsekvensene av en bygging av terskel/demning mellom Ostjønnen og Tesse.

Garmo Grendautvalg uttaler at en terskel neppe trenger å være høyere enn kote 853,90, men med en forsenking der Tesse før rann ut i Ostjønnen. Grendeutvalget sier en terskel trolig vil være en fordel for bl a bevaring av kulturminner, friluftsliv, reiseliv, undervisning, landskapet, flora og fauna. Grendeutvalget sier imidlertid at før en slik terskel bygges må det gjennomføres en vurdering av konsekvensene, spesielt med tanke på kulturminnene i området.

Eierne av Storvikgardane, som ligger i Vågå kommune, opplyser at gardene har fiskerett i Ostjønnen og noe inn i selve Tesse. Fra Storvikgardane uttrykkes det bekymring for at en terskel mellom Tesse og Ostjønnen vil få negative følger for fisken, fisket, vannkvaliteten i Ostjønnen og ferdseilen med båt mellom Tesse og Ostjønnen.

GLB uttaler at det drives et brukbart fiske på Ostjønnen, og at området er en god fuglebiotop. Vanligvis begynner vannstanden i Ostjønnen å stige rundt 1 august fordi vannstanden i Tesse da er blitt så høy at vann renner derfra og ut i Ostjønnen. HRV nås ca 1 september. I begynnelsen av november er Ostjønnen igjen nede på lavvannstand. I følge GLB beiter kyr og sauer ned til vel en meter under HRV. GLB uttaler videre at steinalderboplassene rundt Ostjønnen kan oppleves og studeres selv med vannstander opp til HRV, men at noen av dem ligger slik til at de kan være delvis utvasket på grunn av reguleringen.

Nedenfor vil vi først diskutere løsningen med en terskel med høyde tilsvarende HRV kote 854.17 referert til Statens kartverk Normal Null 1954 (tidligere referanse, NVEs

vassdragsnivellement, er kote 853,9). **En slik terskel velger vi heretter å kalle for en dam.** Deretter vil vi diskutere løsningen med å fylle igjen kanalen mellom det opprinnelige Tesse og Ostjønnen. **Vi velger heretter å kalle en slik gjenfylling for en terskel.**

GLB har undersøkt mulighetene for å bygge en dam helt opp til HRV, noe som er tatt opp i høringsuttalelsene. GLB opplyser at det går en fjellrygg i retning ca øst-vest som krysser kanalen der den gamle Tessosen må ha ligget. I følge GLB vil det mest naturlige være å bygge en betongdam langs denne ryggen. Det er ikke fjell i dagen i hele ryggens lengde og det er lave partier på hver side av kanalen som må sperres av for å få til et fysisk skille mellom Ostjønnen og Tesse. GLB uttaler at lengden på en slik dam vil bli 200-225 m, og at største høyde vil bli ca 2 m.

Fordelene ved en dam som skiller Ostjønnen fra Tesse er bl a at en unngår å demme Ostjønnen opp til HRV. Dette vil antaglig føre til redusert utvasking i strandsonen. Denne utvaskingen har imidlertid pågått i over 50 år. Generelt sett er utvaskingen i reguleringssoner forholdsvis stor de første årene, for deretter å avta. Dammen vil, etter NVEs syn, være et forholdsvis stort nytt inngrep. Den vil gi et tilnærmet fullstendig skille mellom Tesse og Ostjønnen. Dette vil bl a hindre ferdsel med båt mellom de to vannene, selv ved HRV. Virksomheten ved byggingen av den nevnte dammen, vil kunne gi nye sår i terrenget. Disse sårene, kan sammen med selve dammen virke estetisk uheldig i det åpne landskapet. NVE mener også at dammen vil redusere fiskens vandring mellom Ostjønnen og Tesse og føre til redusert utskifting av vann i Ostjønnen. På bakgrunn av de ulempene som en slik dam vil kunne medføre for bl a ferdsel og landskap fraråder NVE en slik løsning.

Ved å tette kanalen ved Tesses gamle utløpsos med en terskel, vil det kunne holdes en høyere vannstand i Ostjønnen om sommeren. Om høsten vil Tesses innstrømning i Ostjønnen komme noe seinere enn i dag. Når Tesse overskrider terskelen i den gjenfylte kanalen, vil Ostjønnen få samme vannstand som Tesse. NVE mener at en gjenfylling av kanalen vil medføre forholdsvis beskjedne anleggsmessige inngrep.

En gjenfylt kanal vil hindre fisk fra å vandre mellom Tesse og Ostjønnen i den perioden Tesse ligger lavere enn Ostjønnen. Imidlertid er det også i dag liten vannføring mellom Ostjønnen og Tesse om sommeren. Det er dessuten steiner i kanalen som har gjort det vanskelig for fisken og vandre. Når vannstanden i Tesse overstiger terskelhøyden om høsten, i ørretens gytetid, vil det være vandringsmuligheter.

NVE mener at en terskel i kanalen vil medføre at Ostjønnen vil ta seg bedre ut i landskapet om sommeren, da de lavestliggende områdene med lite/ingen vegetasjon ikke vil bli blottlagt slik som idag. Vanndekket areal i Ostjønnen vil være større enn i dag. Noe som, etter NVEs mening, vil føre til større produksjon av næringsdyr for fisk og samlet sett trolig bedre forhold for fisk som lever i Ostjønnen. NVE mener videre at et økt vanndekket areal i Ostjønnen om sommeren, kan være en fordel for våtmarkstilknyttede fugler dersom ikke vannstanden legges for høyt. Mulighetene for ferdsel med båt mellom Ostjønnen og Tesse vil bli noe vanskeligere enn i dag. En kan også få noe redusert beiteareal under HRV.

NVE mener at fordelene for de allmenne interessene ved å fylle igjen kanalen med en terskel, vil være større en ulempene ved et slikt tiltak. NVE foreslår at nøyaktig utforming og fastsettelse av høyden på terskelen bestemmes når detaljerte planer for terskelen foreligger. Konesjonæren skal sørge for å utarbeide disse detaljplanene, og sende dem til NVE innen 3 år etter at en eventuell konsesjon er gitt.

Post 14, Manøvreringsreglement m.v.

Forslaget til reglement bygger på mange års praksis med jevn tapping gjennom hele vinteren. Det er etter vår mening riktig å ta utgangspunkt i denne praksisen når manøvreringsreglementet skal utformes, blant annet fordi dette er den reguleringsmåten som de fleste kjenner til og til en viss grad har tilpasset seg.

Dagens reglement inneholder bestemmelser om is, og dette må videreføres.

I høringsuttalelsene har det fremkommet et ønske om at det skal slippes minstevannføring på den utbygde strekningen av Tessa. Tessa er et stort senkingsmagasin hvor det er teknisk vanskelig å slippe vann fra dammen. For størstedelen av deltagerne i Tessereguleringen er det snakk om en revisjon av vilkårene. Bare en mindre del av Tessemagasinet er gjenstand for en ny konsesjonsvurdering. NVE vil fraråde et pålegg om at konsesjonæren skal slippe minstevannføring i Tessa. Krav om minstevannføring, vil redusere strømproduksjonen i en tid vi har underskudd på elektrisk kraft. I tillegg kan et slikt pålegg føre til at Tessa blir seinere oppfylt enn i dag. På bakgrunn av dette og det faktum at omgivelsene har tilpasset seg dagens situasjon i over 50 år, anbefaler NVE at det ikke settes et nytt vikår om minstevannføring i Tessa.

Når det gjelder endringer i forhold til dagens HRV, for den "lille Tessereguleringen", mener NVE at det vil være en fordel med tanke på erosjon og for landskapsbildet i nordenden av Tessa og Ostjønnen om det i manøvreringsreglementet settes vilkår om at Tessa ikke skal overstige kote 853.67 (0,5 meter under HRV) før 1. september uten at det er nødvendig for å unngå flom og flomtap. En slik begrensning i oppfyllingen vil redusere utvaskingen rundt Tessa generelt og Ostjønnen spesielt. Videre mener vi at en slik restriksjon på oppfyllingen kan bedre rekrutteringsmulighetene for ørretten. NVE kan ikke se at en slik begrensning med hensyn til oppfyllingen av magasinet vil føre til vesentlige ulemper for regulanten med hensyn til redusert kraftproduksjon, så lenge det gis mulighet til å utnytte den øverste halvmeteren til å ta vare på flomvann. NVE antar at under normale driftsforhold vil regulanten ha gode muligheter til å kunne fylle opp magasinet fra og med 1. september.

NVE foreslår at manøvreringsreglementet gis en ny språkdrakt og at Statens kartverks høydesystem innføres. For øvrig ser vi ingen grunn til å endre reglementet.

Post 19, konsesjonskraft

Konsesjonskraften fastsettes i henhold til gjeldende regelverk, jf. vassdragsreguleringsloven § 12, punkt 15. Konsesjonærens plikt til å levere konsesjonskraft skal gjelde fra tidspunktet for utløpet av tidligere konsesjon. NVE mener videre at det ligger innenfor revisjonsadgangen å la det nye vilkåret om konsesjonskraft gjelde også for de offentlige deltakerne i reguleringen.

Øvrige merknader.

I flere høringsuttalelser er det blitt satt fram krav om at regulanten skal pålegges å gi tilskudd til restaurering av fiske- og fangstanlegg. Vi kan ikke se grunnlag for å pålegge regulanten å gi tilskudd til slike restaureringsarbeider. Vi foreslår at dette overlates til partene. For øvrig viser vi til post 8, automatisk fredete kulturminner.

NVE vil ikke gå inn på privatrettslige områder som har vært en del av de avholdte vassdragsskjønningenes forutsetninger."

NVEs utkast til

Manøvreringsreglement for regulering av Tesse i Lom kommune og Vågå kommune, Oppland fylke

(erstatte reglement gitt ved kgl.res. 20. august 1948)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Tesse	853,37	854,17	841,77	0,8	11,6	12,4

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Statens Kartverk Normal Null 1954.

Fra tappesongens slutt og fram til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853,67 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

2.

Ved manøvreringen skal det tas hensyn til øyet av vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene såvidt mulig ikke økes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde m.v. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

**NVEs forslag
til
vilkår for tillatelse for
Glommens og Laagens Brukseierforening
til å foreta regulering av
Tesse**

1

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene. Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter:

For den del av konsesjonen som fornyes, fra virkningstidspunkt og fram til konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 6,82,- pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 30,- pr. nat.nk.

For hele konsesjonen fra det tidspunkt da konsesjon er vedtatt og vilkårene er revidert:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 8,67,- pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 42,47,- pr. nat.hk. Satsene er angitt pr. 01.01.2003.

Fastsattelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje- og energidepartementet.

95

Plikten å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

Når konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale til **Lom kommunen kr 4 950 000,-** og til **Vågå kommune kr 50 000,-** som avsettes til næringsfond for kommunene. Konsesjonsavgiftsmidler og næringsfond danner ett og samme fond særskilt for hver kommune som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av fylkesmannen.

3

(Kontroll med betaling av avgift m.v.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 19 kan med bindende virkning fastettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister m.v.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversettes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar med anlegg/drift m.v.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet

og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner m.v., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold tilsyn m.v.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i Tesse er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon, og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,

- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp til Lom kommune på kr 50 000,- til opphjør av fisk/vilt /friluftsliv. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpet til fisk/vilt skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode, skal beløpet nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av DN.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter innen rimelig tid og senest innen 5 år, dersom vedkommende kulturminnemyndighet ikke forlenger fristen, å oppfylle lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner §§ 8 og 9 i områder som berøres av reguleringen. Program og budsjett for det arkeologiske arbeidet skal utformes under hensyn til at konsesjonen er en fornyelse som ikke medfører nye inngrep. Dersom det ikke foreligger særlige forhold som tilsier noe annet, skal undersøkelsene avgrenses til områder som er direkte berørt av tiltaket og søkes holdt på et rimelig økonomisk nivå.

Kostnader knyttet til gjennomføring av det arkeologiske arbeidet, herunder nødvendige for- og etterarbeider, bæres av tiltakshaver, jf. kulturminneloven § 10.

Undersøkelser og eventuelle utgravninger skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet. Konsesjonæren må varsle kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen eller Sametinget for samiske kulturminner) i god tid før nedtappingen av magasinene.

Konsesjonæren skal ved et eventuelt større anleggsarbeid i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven og i tilfelle gi melding til kulturminneforvaltningen. Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses.

10

(Forurensning m.v.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forureningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Ferdsel m.v.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignende.

12

(Terskler m.v.)

I de deler av vassdraget hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger m.v. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn til overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement m.v.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15

(Hydrologiske observasjoner, kart m.v.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppå i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av regulerings- og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 3. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren

kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag på 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtaket om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og

energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 14, 19 og 21 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

III. Høringsinstansenes bemerkninger til NVEs innstilling

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring, og mottatt følgende uttalelser:

Advokatfirmaet Hort DA v/adv. Lund har i brev av 11. desember 2003 uttalt følgende på vegne av *Lom kommune*:

1. Innledning

Det vises til NVEs innstilling 15. juli 2003 til OED i overnevnte sak. Undertegnede bistår Lom kommune. Lom kommune har fått utsatt høringsfrist til etter møtet mellom LVK, revisjonskommunene og Olje- og energidepartementet. [. . .]

Lom kommune er svært kritisk til så vel NVEs saksbehandlingstid som innholdet i innstillingen.

Konsesjonene for den "lille Tesse-reguleringen" og den "store Tesse-reguleringen" – for så vidt gjaldt de private falleierne, løp ut allerede i 1991. Først 12 år senere foreligger NVEs innstilling til departementet. Kommunen finner dette kritikkverdig, og vil allerede innledningsvis peke på at denne sendretligheten naturligvis ikke kan føre til en svekkelse av kommunens interesser i saken. Om dette vises det til pkt 2.1 nedenfor.

NVEs innstilling er tilsynelatende omfattende, vel 90 sider. Imidlertid er om lag 76 sider en gjengivelse av søknaden og innkomne høringsuttalelser. NVEs vurdering er på knappe 4 sider. De resterende sider er NVEs merknader til egne forslag til nye konsesjonsvilkår. Det er kommunens syn at konsesjonsvilkårene dessverre i liten grad er tilpasset de faktiske forhold i saken, bla er det en rekke bestemmelser som ikke er av betydning fordi anleggene allerede er bygget.

Tesse-saken er spesiell i den forstand at den omhandler både spørsmål om fornyelse av konsesjon og spørsmål om revisjon av gamle konsesjonsvilkår på samme tidspunkt og i samme sak. Tesse-saken synliggjør derfor, etter Lom kommunens oppfatning, på en god måte behovet for en størst mulig grad av likebehandling av de to konsesjonssaker. NVEs restriktive rettsanvendelse i revisjonssakene fører derimot til en urimelig og usaklig forskjellsbehandling av private falleiere sammenholdt med de offentlige falleiere. Forskjellsbehandlingen er ikke bare urimelig i forhold til de private aktørene, den er også urimelig i forhold til de berørte kommuner og lokalsamfunn.

Etter Lom kommunes oppfatning kan det reises spørsmål om ikke en slik forskjellsbehandling vil være i strid med EØS-avtalen. Det vises i denne sammenheng til ESAs uttalelse om at reglene i industrikonsejnsloven om ulik konsesjonstid for henholdsvis offentlige eiere og private konsesjonærer er i strid med EØS-avtalens bestemmelser om fri etableringsrett og fri flyt av kapital.

I ESAs begrunnelse er det bl a vist til at konsekvensene av ulik konsesjonstid er at de private falleiernes anlegg underlegges vederlagsfritt hjemfall til staten. Revisjonssakene vil være et ytterligere eksempel på at ulik konsesjonstid gir ulike konsekvenser i forhold til vassdragsreguleringsloven. Til forskjell fra problemstillingen ved hjemfall – følger imidlertid ikke forskjellsbehandlingen av loven, men av NVEs praktisering av regelverket. Det vises i den sammenheng til NVEs uttalelse om at det ikke er anledning til å revidere de økonomiske vilkårene, og at næringsfond kun knyttes til den delen av reguleringen som skal fornyes, dvs til de private falleierne. Videre vises til NVEs uttaler på side 89 vedrørende minstevannføring, hvor konsesjonsmyndighetenes handlingsrom defineres snevrere i revisjonssaken enn i fornyelsessaken.

2. NVEs saksbehandling

2.1 Saksbehandlingstiden - virkningstidspunktet for nye vilkår

I innstillingen s 64 er det referert fra kommunens brev 27. mai 2003 om NVEs saksbehandlingstid:

"Glommen og Laagens Brukseierforening (heretter GLB) søkte 15. desember 1993 om fornyelse av konsesjonene for Tesse. Reguleringen av Tesse mellom kote 853,90 og 852,40 gitt til AS Eidefoss 3. februar 1941 – kalt "den lille reguleringen" – utløp 3. februar 1991. Reguleringen av Tesse mellom kote 852,40 og 841,50 til til Glommen og Laagens Brukseierforening 26. Juli 1941 – kalt "den store reguleringen" – utløp 26. Juli 1991 for så vidt gjelder de private falleierne. Reguleringskonsesjonen for denne reguleringen er gitt uten tidsbegrensning for de kommunale falleierne. Av dette fremgår at GLBs konsesjonssøknad er datert vel to

Det er gått vel 12 år siden konsesjonene løp ut. Korrespondansen sitert over, bekrefter at saken ble liggende i NVE i 5 år uten at det skjedde noe i det hele tatt.

Om årsaken til den lange saksbehandlingstiden nøyer NVE seg med å henvise til sitt brev 7. februar 2003 hvor det skyldes på en presset arbeidssituasjon.

Lom kommune kan ikke akseptere en slik begrunnelse. Lom kommune ønsker å profilere seg som en miljøkommune. På grunn av den lange saksbehandlingstiden, er viktige og kanskje enkle tiltak blitt sterkt forsinket og vanskeliggjort. Naturødeleggelser som kunne vært redusert blir mer omfattende enn forutsatt, og kostnadene øker. I tillegg kommer at den lange saksbehandlingstiden vil føre til at kommunen lider et inntektstap. Om dette vises til pkt 6.2.2 nedenfor.

I ett av brevene fra Lom kommune til NVE hvor det purres på fremdriften heter det følgende (brev 9. Oktober 2000):

"Dersom konsesjonsmyndighetene nå skulle anføre at kommunen ikke har krav på godtgjørelse for den tiden som alt har passert, må kommunen ta forbehold om å holde konsesjonsmyndighetene ansvarlig for det inntektstap som kommunen påføres i den forbindelse"

2.2 NVEs saksbehandling for øvrig

Lom kommune har også rettet kritikk mot NVEs saksbehandling, særlig hva gjelder informasjon om konsesjonærens (GLBs) innspill til NVE. NVE uttaler i sin innstilling s 81 første avsnitt:

"I NVE er det praksis å sette strek for høringsrunden når vi har mottatt søkers kommentarer. NVE mener at de bør holde denne praksisen for å unngå at saker fortsetter runde etter runde med høringsuttalelser og søkers kommentarer til uttalelsene. Kommunene vil få mulighet til å gjøre seg kjent med og uttale seg til søkers kommentarer i forbindelse med departementets behandling av NVE`s innstilling. I denne saken er søkers kommentarer sendt (pr telefaks) til kommunen etter at kommunen bad om det."

Det dokument som det vises til og som ble sendt pr telefaks til kommunen, er brev fra GLB 23. april 1996. Kommunen har, som det fremgår over, foretatt gjentatte purringer på NVE med spørsmål om hvor saken sto. Telefaksen fra NVE er av 28. mai 2003!

På bakgrunn av hva NVE uttaler med hensyn til det prinsipielle, om oversendelse av konsesjonærens synspunkter det er behov for å få en avklaring på. Lom kommune er uenig i NVEs lovforståelse, og viser til uttalelsene i brev 27. mai 2003:

*"Som begrunnelse for at dokumentene ikke tidligere er oversendt ble det i møtet opplyst at NVE i saker om fornyelse og revisjon av konsesjoner rutinemessig inntar en holdning om ikke å oversende til kommunene konsesjonærens kommentarer til de krav som kommunene fremmer. **Etter Lom kommunes oppfatning må dette anses som et brudd på alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper.** NVE har en alminnelig informasjon og veiledningsplikt. Dette er bl. a nedfelt i forvaltningslovens § 17 sise ledd:*

"Partene bør også for øvrig gjøres kjent med opplysninger av vesentlig betydning som det må forutsettes at de har grunnlag og interesse for å uttale seg om, og som parten etter § 18 jfr. § 19 har rett til å gjøre seg kjent med. Ved avveiningen skal legges vekt på om rask avgjørelse er ønskelig og om hensynet til parten er tilstrekkelig varetatt på annen måte, for eksempel ved at han er gjort kjent med retten etter § 18 jfr § 19 til å se sakens dokumenter."

Ut fra situasjonen i denne sak, kan NVE vanskelig bli hørt med at hensynet til en snarlig saksbehandling kan begrunne at dokumentene ikke skulle sendes til kommunen. Tvert i mot – en rutinemessig og automatisk oversendelse av sentrale dokumenter vil kunne ført til en hurtigere saksbehandling enn den man nå risikerer.

Som det fremgår ovenfor har Lom kommune ingen interesse i å forpurre saken. Tvert i mot. Med den lovforståelse som NVE legger til grunn, vil derimot *konsesjonær* kunne se seg tjent med at sakene trekker ut. NVEs frykt for at sakene vil bli trenert ved at kommunene får oversendt søkers kommentarer er således fullstendig feilslått. (Etter hva Lom kommune forstår, oversendes kommunenes uttalelser automatisk og rutinemessig til konsesjonær).

3. Befaring 2. juni 2003. Dokumentasjon

Hovedproblemene ved Tesse-reguleringen er i første rekke knyttet til store og vedvarende erosjonsskader og redusert fiske, samt landskapsmessige endringer ved nedtappet magasin.

Synfaring ble sist gjennomført i 1996. På grunn av den lange saksbehandlingstiden var det i 2003 kommet ny saksansvarlig i NVE. Videre har det skjedd ikke mindre enn 4 ordførerskifter i kommunen, og Lom kommunes advokat Kåre Ødegaard hadde avgått med døden. Videre var det nødvendig å få gjennomført synfaring på en tid av året da magasinet var nedtappet for å synliggjøre skadene.

Blant annet på denne bakgrunn og for å få en oppdatert oversikt over de miljømessige forhold, anmodet undertegnede pva av Lom kommune om ny synfaring.

Ny synfaring ble gjennomført 2. juni 2003, uten at kommunen kan se at denne er omtalt i NVEs innstilling.

Vedlagt oversendes kommunens bilder som ble tatt under befaringen. Bildene dokumenterer hvilke erosjonsskader det er tale om og i hvilke områder erosjonsskadene er størst. Bilder fra bru over Ilva tatt 22. september 2003 dokumenterer videre at erosjonen her fortsatt pågår, da situasjonen er markert forverret siden 2. juni 2003.

4. Generelle synspunkter på NVEs rettsanvendelse i revisjonssaken

4.1 Revisjonsadgangen

Partene er enige om at den "lille Tesserereguleringen" og den "store Tesse-reguleringen" for så vidt gjelder de private andelene er gjenstand for fornyelse. For de offentlige deltakerne i den store Tesse-reguleringen er det tale om en revisjonssak. Lom kommune har i sin høringsuttalelse og senere bedt om at den lille og den store Tesse-reguleringen blir behandlet likt, og har understreket at det nå kan gis helt nye konsesjonsvilkår.

Lom kommune er tilfreds med at NVE deler kommunens oppfatning om at fornyelsessaken og revisjonssaken må sees i sammenheng. Lom kommune er imidlertid uenig med NVE om at vilkårene vil måtte bli forskjellig, og deler således ikke NVEs oppfatning om at eksempelvis næringsfond må knyttes til den private andel av konsesjonen. Etter Lom kommunes oppfatning må det settes tilsvarende vilkår overfor de offentlige deltakerne.

I NVEs innstillinger gis uttrykk for en rettsoppfatning av revisjonsadgangen som Lom kommune ikke er enig i. NVE gir uttrykk for at adgangen til å revidere vilkårene er langt snevrere enn det som var forutsatt fra lovgivers side da revisjonsadgangen ble lovfestet.

Ved rettsanvendelsen må man ikke bare se hen til forarbeidene fra 1992, men også lovendringen i 1959 hvor man første gang fikk regler om alminnelig vilkårsrevisjon.

4.2 Forarbeidene til lovendringen i 1959

I "Innstilling fra Komiteen til revisjon av vassdragsreguleringsloven mv.v. Oslo 1953" side 22-23 uttaler flertallet i Komiteen:

"Et flertall – formannen, Elverum, Fjærtøft, Haugen, Hustad, Mellum og Reinsnes – vil ha en bestemmelse om at når konsesjon er gitt på ubegrenset tid, skal det være adgang til å kreve revisjon av konsesjonsvilkårene etter 50 år. Denne periode svarer til konsesjonstidens normale lengde ved tidsbegrensede konsesjoner. Forholdene kan som kjent endres meget i tidens løp. Konsesjonsvilkår som var rimelige og gode da de ble gitt, kan etter hvert bli temmelig antikverte og urimelige. Nye forhold som krever nye

bestemmelser kan komme opp. Og sist – men ikke minst: Konsesjonslovgivningen er stadig gjenstand for forandringer, som ikke kan gjøres gjeldende for tidligere gitt konsesjoner på grunn av grunnlovens forbud mot å gi lover tilbakevirkende kraft. Således vil flere av de endringer som komiteen foreslår ikke kunne gjøres gjeldende for allerede gitte konsesjoner. Forslaget tar derfor sikte på å åpne adgang til å innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene, rette på eventuelle urimeligheter og i det hele modernisere bestemmelsene etter tidens krav ved utløpet av en vanlig konsesjonsperiode.” (understreket her)

Mindretallet i Komiteen ønsket ikke en bestemmelse om 50-års revisjon og bemerket (Innstillingen side 23):

”Regelen kan praktiseres på en slik måte at det nærmest motsvarer ny konsesjon, og norske kommuner kan derved bli stillet på samme linje som private selskaper. Etter reguleringsloven av 1911 var det tidsberenset konsesjon også for kommuner. Dette ble imidlertid forandret i loven av 1917, og det skulle da ikke være rimelig å gå tilbake på dette punkt og berøve kommunen de fordeler de fikk ved loven av 1917. En er oppmerksom på den innskrenkende fortolkning av hensikten med revisjonen som inneholdes i flertallets premisser, men mener likevel at lovens nåværende bestemmelser bør opprettholdes.”

Til Komiteens forslag bemerket departementet (Ot prp nr 39 1958) side 11-12:

”Departementet finner det for sitt vedkommende rimelig at det blir adgang til en slik revisjon. Enkelte av vilkårene kan på grunn av endrede forhold eller på grunn av omstendigheter som en ikke hadde oversikt over den gangen konsesjonen ble gitt, etter hvert virke urimelige, mens det på den annen side kan være naturlig og ønskelig med nye bestemmelser. Revisjonen bør ta sike på en å jour-føring, men konsesjonæren bør allikevel ha adgang til å frafalle konsesjonen hvis han ikke ønsker å godta de nye vilkår. Han bør da kunne frasi seg konsesjonen innen en nærmere bestemt frist, som departementet foreslår satt til 3 måneder fra det tidspunkt da konsesjonæren har fått underretning om de reviderte vilkår. I fall han ikke har frasagt seg konsesjonen innen fristens utløp må han være bundet av de nye bestemmelser.” (understreket her)

Som det fremgår forutsatte departementet i 1953 at revisjonen kunne være så vidt omfattende at konsesjonær ser seg tjent med å frasi seg hele konsesjonen. For øvrig må man legge til grunn at departementet var enig i formålet med revisjonen slik dette ble beskrevet av komiteén.

Etter kommunens syn underbygger forarbeidene at det skulle være en vid adgang til å revidere vilkårene ved den alminnelige revisjon, jf komiteflertallets oppsummering – ”og i det hele modernisere bestemmelsene etter tidens krav..”

4.3 Forarbeidene til lovendringen i 1992

Ved lovendringen i 1992, som i ikraftredelsesbestemmelsene også åpnet adgang for revisjon av evigvarende konsesjoner gitt før 1959, ble revisjonsadgangen utvidet. Av forarbeidene til denne lovendringen er det ikke noe som tyder på at man mente å gi revisjonsbegrepet et snevrere innhold enn det som var forutsatt i 1959. Tvert imot ble det klart uttalt at når det gjelder formålet med reglene om alminnelig vilkårs revisjon ga forarbeidene fra 1959 verdifull informasjon, jf Ot prp nr 50 (1991-92) side 46:

”Adgangen til å foreta en alminnelig revisjon av konsesjonsvilkårene er ikke ny. Som nevnt under kap. 7.4.1. ble adgangen innført ved lov av 10.4.1959 nr. 2. Forarbeidene er knappe på dette punkt. De gir anvisning på formålet med revisjonsadgangen, men sier for øvrig ingen ting om hvilke konkrete endringer som kan foretas og hvilke saksbehandlingsregler som skal gjelde. Formålet med revisjonsadgangen gir imidlertid i stor grad svar på hvilke konkrete endringer som kan gjennomføres. Komiteen (Innstillingen side

22) viser her til at forholdene kan endres meget i tidens løp. Konesjonsvilkår som var rimelige og gode da de ble gitt, kan etter hvert bli temmelig antikverte og urimelige. Nye forhold som krever nye bestemmelser kan også komme opp. Etter som konsesjonslovgivningen er i stadig utvikling er det videre viktig å kunne innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene.

I Ot.prp. nr. 39 (1958), side 11 uttales:

”Departementet finner det for sitt vedkommende rimelig at det blir adgang til en slik revisjon. Enkelte av vilkårene kan på grunn av endrede forhold eller på grunn av omstendigheter som en ikke hadde oversikt over den gangen konsesjonen ble gitt, etter hvert virke urimelige, mens det på den annen side kan være aturlig og ønskelig med nye bestemmelser. Revisjonen bør ta sikte på en å jour-føring, men konsesjonæren bør allikevel ha adgang til å frafalle konsesjonen hvis han ikke ønsker å godta de nye vilkår.”

Den alminnelige revisjon er m.a.o. ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Som det fremgår ovenfor betyr ikke dette nødvendigvis endringer til konsesjonærens ugunst. Revisjonen gir også anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige/unødvendige eller uhensiktsmessige. Man kan ikke uten videre legge til grunn at innholdet av de nye vilkårene i seg selv må representere en økonomisk merbelastning for konsesjonæren. På den annen side vil arbeidet med revisjonen nødvendigvis medføre ekstra utgifter. Under enhver omstendighet vil hensynet til konsesjonærens økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnader være sentrale moment ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Overfor gamle reguleringer hvor anlegget for lengst er nedskrevet, kan det nok sies å være grunn til å gå lenger ved revisjonen enn ved nyere konsesjoner. På den annen side må man ta hensyn til at forholdene har festet seg gjennom lang tid. En overskridelse av forbudet i grunnlovens § 97 mot en urimelig og vilkårlig tilbakevirkning anser departementet imidlertid som en lite aktuell problemstilling.”
(understreket her)

Det vises også til side 47 i Ot prp nr 50 (1991-92):

”I praksis vil det likevel ikke være aktuelt å foreta endringer av samtlige konsesjonsvilkår. Dette skyldes blant annet at flere av konsesjonsvilkårene knytter seg uttrykkelig til anleggsperioden. Videre er behovet for en oppjustering av årlige konsesjonsavgifter, fond m.v. ivaretatt ved lov av 3. juni 1983 nr 51, jf også lov av 12. juni 1987 nr 62.

Vilkårenes innhold vil bli å fastsette ut fra konsesjonsmyndighetenes vurdering av hva som er ønskelig og nødvendig på revisjonstidspunktet. Det må tas i betraktning at alle skjerpelser i utgangspunktet medfører dyrere kraftproduksjon. For de fleste vilkår vil en skjerpelse kunne føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (eks. konsesjonsavgifter, næringsfond og naturvernvilkår), mens en skjerpelse i form av nytt/strengere vilkår om minstevassføring også vil medføre produksjonstap som vil kunne få betydning for landets totale kraftproduksjon. Dette tap må veies mot den miljømessige vinning. Revisjonen kan omfatte vilkår av høyst forskjellig karakter. Etter departementets oppfatning har det derfor lite for seg å forsøke og angi konkret hvilke endringer eller nye vilkår som i fremtiden kan bli aktuelle. Det vil avhenge av hvilke forhold som gjør en endring påkrevet eller ønskelig (ny lovgivning, endringer i samfunnsoppfatningen, interessekonflikter, nye skader eller ulemper, økologiske, hydrologiske eller økonomiske forhold etc.). Det kan likevel tilføyes at manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene (jf § 12 nr 12) og kan gjøres til gjenstand for revisjon. Endringer i manøvreringsreglementet vil være særlig aktuelt for eldre konsesjoner.”
(understreket her)

Etter Lom kommunes syn kan det ikke være tvilsomt at det er en vid adgang til å revidere vilkårene ved revisjonen. Dette understrekes av departementet slik på side 48 i proposisjonen:

"Uansett må det avgjørende være at det åpenbart er behov for revisjon av vilkår etter en periode på 20-30 år, et behov som er særlig stort for konsesjoner av noe eldre dato."

Ut fra den erfaring man etter hvert har fått i revisjonsakene – som alle gjelder konsesjoner som er eldre enn 50 år – er kommunens syn at dette er en riktig observasjon. For Tesses vedkommende ble konsesjonene gitt under krigen, men først stedfestet av Stortinget i møte 11.03.1948 ved kgl.res. 20.08.1948.

4.4 Særlig om adgangen til å oppstille nye vilkår

Det kan etter Lom kommunes syn ikke utledes av forarbeidene at det skal være en snever adgang til å oppstille nye vilkår. Tvert imot forutsettes det at innarbeidelse av nye vilkår som følge av endringer i konsesjonslovgivningen etter at konsesjonen opprinnelig ble gitt, er et sentralt formål med revisjonen, jf Komiteinnstillingen fra 1953 som er sitert ovenfor hvor hovedformålene med revisjonen fremheves:

"Og sist, men ikke minst: Konsesjonslovgivningen er stadig gjenstand for forandringer, som ikke kan gjøres gjeldende for tidligere gitte konsesjoner på grunn av grunnlovens forbud mot å gi lover tilbakevirkende kraft. Således vil flere av de endringer som komiteen foreslår ikke kunne gjøres gjeldende for allerede gitte konsesjoner. Forslaget tar derfor sikte på å åpne adgang til å innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene, rette på eventuelle urimeligheter og i det hele modernisere bestemmelsene etter tidens krav ved utløpet av en vanlig konsesjonsperiode."

Når det spesielt gjelder næringsfond, som ingen av de gamle konsesjonene har bestemmelser om, er poenget at det ikke var hjemmel for å oppstille vilkår om næringsfond den gang konsesjonene ble gitt. Ordningen med næringsfond ble formalisert gjennom lovrevisjonen av vassdragsreguleringsloven i 1969 ved at det i vassdragsreguleringsloven § 12 post 18 (nå post 17) ble gitt uttrykkelig hjemmel for å oppstille vilkår om næringsfond. Vilkår om næringsfond oppstilles også regelmessig ved fornyelse av tidsbegrensede konsesjoner.

4.5 Utviklingen i NVEs og OEDs rettsoppfatning

Den rettsoppfatning som NVE/OED har gitt uttrykk for har gradvis endret seg i retning av en strammere holdning til revisjonsordningen. I NVEs innstilling i Tesse-saken er det vist til brev 21. januar til Skjåk kommune og til brev til LVK 10. mai 1999.

4.5.1 OEDs brev til LVK datert 10. mai 1999

I OEDs brev til LVK datert 10. Mai 1999 uttaler OED:

"Når det gjelder spørsmålet om fastsetting av helt nye vilkår, som f.eks næringsfond, uttales det i samme spalte i proposisjonen at dette er "noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt ved konsesjonstidspunktet". I tillegg til denne begrensning for vilkår av økonomiske karakter, er det også forutsatt at revisjonen hovedsakelig skal omfatte de fysiske konsekvenser av en regulering. På s 47 annen spalte nederst / s 48 første spalte øverst er det i den forbindelse uttalt. "Det vil selvsagt være stor forskjell

på en regulering som har hatt en rekke uforutsette konsekvenser og en annen hvor det meste fungerer tilfredsstillende". Departementet ser det derfor slik at formålet med revisjon i hovedsak vil være muligheten for å kunne iverksette **miljøforbedrende** tiltak."

Til ovenstående bemerkes:

For det første tar OED uttalelsen i forarbeidene til inntekt for at nye vilkår i utgangspunktet bare vil være aktuelt når det gjelder skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet. Dette er misvisende etter vårt syn og trer klart frem når man leser hele avsnittet i sammenheng:

"Som det allerede er redegjort for innebærer den alminnelige revisjon en modernisering eller ajourføring av konsesjonens vilkårside. I prinsippet betyr dette at samtlige vilkår som er opptilt, kan undergis en ny vurdering på bakgrunn av de erfaringer man har gjort seg i løpet av perioden. Vurderingen kan føre til at vilkår sløyfes eller gis et annet innhold. Det kan også fastsettes helt nye vilkår, noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet."

Det ligger i sakens natur at det vil være mest aktuelt med nye vilkår for å fange opp uforutsette skader og ulemper. Men det avskjærer/begrenser selvfølgelig ikke adgangen til å modernisere gamle vilkår i tråd med dagens vilkårspraksis, for eksempel ved et nytt vilkår om næringsfond.

For det annet tar OED sitatet "Det vil selvsagt være stor forskjell på en regulering som har hatt en rekke uforutsette konsekvenser og en annen hvor det meste fungerer tilfredsstillende" ut av sin sammenheng. OED gir inntrykk av at uttalelsen knytter seg direkte til adgangen til å oppstille nye vilkår, og det er meget misvisende. Sitatet knytter seg direkte til behovet for utredninger, noe som fremgår når man leser sitatet i sammenheng med setningen foran og setningen etter:

"I hvilken utstrekning det er påkrevet med et utredningsapparat må vurderes konkret. Det vil selvsagt være stor forskjell på en regulering som har hatt en rekke uforutsette konsekvenser og en annen hvor det meste fungerer tilfredsstillende. Det kan videre tenkes at det er enighet om at et eller flere vilkår bør endres, men at visse utredninger er nødvendige for å bestemme nye tiltak som er påkrevet og innholdet av disse."

4.5.2 OEDs vedtak av 21. januar 2002 vedrørende revisjon av konsesjonsvilkår for Raudals- og Breidalsreguleringen i Skjåk kommune

Synspunktet om at det bare vil være aktuelt å oppstille helt nye vilkår når det er tale om "uforutsette skader og ulemper", utvikles så ytterligere i OEDs vedtak av 21. januar 2002 vedrørende revisjon av konsesjonsvilkår for Raudals- og Breidalsreguleringen i Skjåk kommune. Her skriver departementet på side 4:

"Departementet er ikke uenig i at det ble neddemmet betydelige arealer i forbindelse med disse to reguleringene. Det er heller ikke uenighet om at dette kan ha medført vanskeligheter for bruk av båt i Raudalen slik som det påpekes både i søknaden og klagen. Spørsmålet i denne forbindelse er imidlertid om disse skadene og ulempene "ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet". Iht. Ot. Prp. Nr. 50 vil det i så fall gjøre det særlig aktuelt å fastsette helt nye vilkår.

Etter departementets syn kan de anførte skader og ulemper ikke sies å være uforutsette på konsesjonstidspunktet. Tvert i mot er neddemmede arealer og brattere skrånninger som vanskeliggjør adkomst og båtbruk noe av det mest forutsigbare ved slike reguleringer.

Departementet viser videre til at formålet med revisjon av eldre, tidsubegrensede konsesjoner i all hovedsak vil være muligheten for å kunne iverksette miljøforbedrende tiltak. Næringsfond er lite egnet til å avbøte miljøskader og –ulempet i denne sammenheng. Etter departementets syn skal det særlig sterke grunner til før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker.

Som anført av klageren er det bare justering av fastsatte konsesjonsavgifter og fond som dekkes av justeringsloven. Der det ikke er fastsatt noe næringsfond fra før, vil derfor ikke justeringsloven komme til anvendelse. En må da falle tilbake til den generelle vurdering om nye vilkår som er drøftet ovenfor.” (understreket her)

4.6 Andre forhold – Betydningen av konsesjonens alder

NVE er heller ikke konsekvent når det gjelder adgangen til å oppstille nye vilkår. Når man leser NVEs innstilling i sammenheng ser man at NVE sonderer mellom nye økonomiske vilkår og andre vilkår. Standardvilkår for naturforvaltning må også anses som ”nye” vilkår i forhold til den gamle konsesjon, men her legger NVE en annen rettsoppfatning til grunn, forslag til konsesjonsvilkår pkt 8 flg.

Lom kommune er helt enig i at det kan innføres standardvilkår for naturforvaltning, men ser ingen grunn til å sonde mellom nye økonomiske vilkår og andre vilkår. Det er ingen holdepunkter i lovforarbeidene for å innføre en slik sondering.

Videre er det en svakhet ved NVEs vurderinger av den rettslige adgangen til å revidere vilkårene at det ikke skilles mellom gamle konsesjoner og nyere konsesjoner. I forarbeidene til lovendringen av 1992 knytter kommentarene seg til revisjon generelt, med andre ord både 30 års revisjon etter de nye regler og revisjon som skjer i medhold av den bestemmelse som ble innført i 1959. I forarbeidene er det fremhevet at i forhold til de gamle reguleringer er det grunn til å gå lenger enn f eks revisjon som vil skje etter 30 år av en konsesjon gitt i 1990. I Ot prp nr 50 (1991-92) heter det bl a på side 46 flg:

”Den alminnelige revisjon er m.a.o. ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene (. . .) Under enhver omstendighet vil hensynet til konsesjonærens økonomi og de samfunnsmessige kostnader være sentrale moment ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Overfor gamle reguleringer hvor anlegget for lengst er nedskrevet, kan det nok sies å være grunn til å gå lenger ved revisjonen enn ved nyere konsesjoner. På den annen side må man ta hensyn til at forholdene har festet seg gjennom lang tid. En overskridelse av forbudet i Grunnloven § 97 mot en urimelig og vilkårlig tilbakevirkning anser departementet imidlertid som en lite aktuell problemstilling.”

Dette momentet er totalt fraværende i NVEs innstillinger. NVE viser helt generelt flere steder til hensynet til konsesjonærs økonomi uten å ta i betraktning at det faktisk er tale om en meget gammel regulering hvor anlegget for lengst er nedskrevet. Det er kun i disfavør av de berørte interesser ved vurderingen av kravene om minstevannføring, at det vises til at reguleringen har virket i meget lang tid og at forholdene har festnet seg. Dette er av særlig interesse i og med at det i forarbeidene samtidig er påpekt at nye økonomiske vilkår kun påvirker konsesjonærens økonomi – ikke kraftbalansen, jf Ot prp nr 50 (1991-92) side 47:

”For de fleste vilkår vil en skjerpelse kun føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (eks. konsesjonsavgifter, næringsfond og naturvernvilkår), mens en skjerpelse i form av nytt strengere vilkår om minste vassføring også vil medføre produksjonstap som vil kunne få betydning for landets totale kraftproduksjon. Dette tap må veies opp mot den miljømessige vinning.”

Lom kommune savner en mer balansert vurdering av elementene konsesjonærens økonomi – gamle reguleringer – fraværet av vilkår som påvirker selve produksjonen i NVEs innstilling.

5. Forholdet mellom revisjonssakene og kraftbalansen

Lom kommune har ikke - som andre høringsinstanser - fremmet krav om minstevannføring. Lom kommune ønsker likevel å knytte noen kommentarer til NVEs uttalelser i den sammenheng.

I Innstillingen side 89 heter det at NVE vil fraråde et pålegg om at konsesjonæren skal slippe minstevannføring i Tessa. Kravet om minstevannføring vil redusere strømproduksjonen i en tid vi har underskudd på elektrisk kraft. Dette forholdet må evt. kunne kompenseres økonomisk overfor de som rammes – jf Vågå kommunes uttalelser.

Det er en vedvarende underbalanse i det norske kraftmarkedet, også i såkalte normal-år. Ved siden av det arbeid som pågår for å skaffe nye kraft, enten gjennom ny kapasitet eller økte importmuligheter, vil det være like viktig å opprettholde eksisterende produksjonsvolum i norske vannkraftanlegg. Dette hensynet kan komme på tvers av de naturfaglige hensyn som i den enkelte revisjonssak kan tilsi nye eller økte restriksjoner på kraftverksdriften.

Lom kommune har forståelse for det. Men dette hensynet kan likevel ikke føre så langt at enkelte kommuner med eldre kraftproduksjonsanlegg skal måtte finne seg i at deres naturforhold blir forringet langt verre enn sammenlignbare kommuner med yngre konsesjoner, og *samtidig* skal avskrives de økonomiske vederlag som andre kommuner i dag mottar regelmessig, for eksempel i form av næringsfond.

Det at man er i en knapphetssituasjon legger altså begrensninger på visse miljøtiltak. Hvis det også skal ligge begrensninger på hva som kan gjøres av økonomiske tiltak, er det lite igjen til revisjon. Det er Lom kommunes syn at konsesjonsmyndighetene da *nettopp* i *revisjonssakene* bør åpne for nye økonomiske vilkår som næringsfond, som en kompensasjon for at de kommuner som er berørt av slike anlegg gjennomgående må tåle større naturinngrep enn andre kommuner.

6. Lom kommunes kommentarer til de foreslåtte vilkår

6.1 Tidsbegrenset konsesjon

NVE anbefaler at ny konsesjon gis uten tidsbegrensning også for den del hvor konsesjonen er utløpt. Lom kommune motsetter seg dette, og viser til den diskusjon som for tiden pågår om hjemfall. Som kjent har Olje- og energidepartementet foreslått å innføre tidsbegrensede konsesjoner for alle.

Som departementet også er kjent med har en rekke konsesjonærer varslet at de vil fremme krav om kompensasjon dersom tidsubegrensede konsesjoner senere skulle gjøres tidsbegrensede, og med hjemfallsrett for staten. Lom kommune forutsetter at det i tilfelle konsesjonen gjøres tidsubegrenset tas nødvendige forbehold slik at ikke staten påføres et tap i denne sammenheng.

6.2 Konsesjonsavgifter og Næringsfond

6.2.1 Konsesjonsavgifter

NVE foreslår å fastsette en samlet sats for hele reguleringen med en samlet sats på kr 42,47 kr/nat.hk pr 01.01.2003. Lom kommune ser en felles sats som foreslått som en klar forenkling.

Lom kommune er videre enig med NVE om at virkningstidspunktet for den nye satsen skal settes til utløpet av den tidligere konsesjonen. Fordi avgiftssatsene ikke endres vesentlig og for å unngå kompliserte etterberegninger er Lom kommune enig i at den foreslåtte endringen for den tidsubegrensede konsesjonen settes til da revisjon av vilkårene vedtas.

6.2.2 Næringsfond

Lom kommune har i sin høringsuttalelse utarbeidet av advokat Kåre Ødegaard i 1995 fremmet et krav om 20 mill kroner i næringsfond. I høringsuttalelsen ble det også fremmet krav om renter fra tidspunktet hvor konsesjonen løp ut.

I brev 27. mai 2003, inntatt i innstillingen på side 71 heter det:

"En indeksjustering av kravet på 20 mill fra 1991 gir et næringsfond på om lag 26 mill kr i 2003. På bakgrunn av den lange saksbehandlingstiden i NVE har imidlertid de private konsesjonærer og GLB oppnådd en solid rentebesparelse. Kommunen mener på denne bakgrunn at det er rimelig at næringsfondet økes tilsvarende hva en rentetilføring basert på 12 mnd Nibor rente i perioden 1991-2003 tilsier, og krever at næringsfondet settes til 46,5 mill. kroner."

Av dette fremgår at kravet bygger på tidligere fremsatte krav, indeksjustert og tillagt rente i perioden etter at konsesjonen løp ut og revisjonstidspunktet var kommet.

NVE foreslår et næringsfond på kr 4.950.000,- til Lom kommune og kr 50.000,- til Vågå kommune. NVE forutsetter i sin innstilling at næringsfondet bare kan knyttes til den delen av reguleringen som skal fornyes (innstillingen side 86, 1. avsnitt). I følge NVE (innstilling side 86, 2. avsnitt) utgjør fornyelsessaken 42,7 % av hele reguleringen.

Etter Lom kommunes oppfatning må også de offentlige andelene kunne pålegges vilkår om næringsfond.

Det er hevet over tvil at det er knyttet omfattende natur- og miljøskader til reguleringene i Tesse. Stikkordsmessig vises til følgende uttalelser fra NVE i innstillingen fra side 79 flg:

- Tessa elv fra Tesse til Vågavatn har minimal vannføring

- Til sammen er ca 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon. Fortsatt erosjon vil kunne true jordbruksområder langs disse elvene.
- Bølgeerosjon ved høy vannstand er et problem i nordenden og i sydenden av vannet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Omtrent 5000 m strandlinje er vurdert som utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning
- Den brede og skjemmende reguleringssonen om våren og deler av sommeren reduserer naturopplevelsen for de som ferdes eller oppholder seg i området
- Ved Tessand er en stor del av husene utsatt for frostrøyk på grunn av reguleringen
- Muligheten for at isganger skal utløses i Otta har økt som følge av reguleringen. Områdene som blir utsatt for oversvømmelser har blitt større
- Rekrutteringsmulighetene for ørret er redusert

Lom kommune er som kjent en av landets fremste reiselivskommuner, og kommunen har i de senere år satset mye på reiseliv og turisme. Grunnlaget for denne satsningen er naturressursene i kommunen, hvor ikke minst vassdragene spiller en viktig rolle. Det er ikke tatt for hardt i når NVE legger til grunn at *".. disse brukerinteressene lider en ikke ubetydelig ulempe som følge av reguleringen."*

I samme avsnitt viser NVE til at *"distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen."*

Lom kommune reagerer på at denne såkalte tilpasningen brukes som grunnlag for å vurdere næringsfondets størrelse. **Det vil aldri være tale om å tilpasse seg vedvarende og omfattende vannstandsvariasjoner, minimal vannføring, omfattende og nye erosjonsskader, sterkt redusert fiske m.v. Dette er tilbakevendende skader på natur og miljø som omgivelsene ikke kan "tilpasse" seg.**

I innstilling (side 86) uttaler NVE om adgangen til å pålegge næringsfond:

"NVE mener at det ikke foreligger særlig sterke grunner til å pålegge næringsfond i forbindelse med revisjon av vilkårene for de offentlige deltakerne i den "store Tessereguleringen."

Etter kommunenes syn legger NVE her til grunn et uriktig syn på adgangen til å oppstille nye vilkår. Det vises til hva som er sagt om konsesjonsmyndighetenes syn og bruk av forarbeidene ovenfor under pkt. 4.4.

I forhold til de *private* deltakerne uttaler NVE:

"Tesse har vært regulert i over 50 år, og distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen. Området er fortsatt attraktivt med stor verdi for flere brukerinteresser bla friluftsliv, jakt fiske og reiseliv. NVE mener imidlertid at disse brukerinteressene lider en ikke ubetydelig ulempe som følge av reguleringen. NVE mener videre at konsesjonæren vil få forholdvis små kostnader i forhold til inntekt ved en fortsatt regulering av den "lille Tessereguleringen og den delen av den "store Tessereguleringen" som er oppe til ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8".

Lom kommune kan vanskelig se at det skulle være mer tyngende for de offentlige deltakerne om det skulle settes vilkår om næringsfond. Vilåret om næringsfond kom inn i loven først i

1969 og et helt sentralt formål med revisjonen er nettopp å fange opp slike endringer i konsesjonslovgivningen.

Loven gir klar adgang til å oppstille vilkår om næringsfond. Det er også fast praksis for å sette vilkår om slike fond i alle nye konsesjoner. Departementets begrunnelse i Skjåk-saken om at næringsfond er lite egnet til å avbøte miljøskader og ulemper, er etter Lom kommunes oppfatning i strid med lovgivers forutsetninger. Næringsfondenes primære formål er å gi kommunene kompensasjon for miljøinngrepene.

NVE har ved sin vurdering av næringsfondets størrelse lagt vesentlig vekt på en sammenligning med Bygdin-saken, St.prp. nr 101 (1989-90). – Lom kommune er ikke enig at den saken og Tesse-reguleringene "kan sammenlignes når det gjelder beliggenhet og skadevirkninger", slik NVE uttaler på side 86, 3. siste avsnitt.

For det første er det på det rene at skadevirkningene knyttet til Tesse-reguleringene er vesentlig mer omfattende enn i Bygdin-saken. Bare en gjennomgang av stortingsproposisjonen for Bygdin sammenholdt med NVEs innstilling dokumenterer dette. I tillegg kommer at mens Bygdin er et typisk høyfjellsmagasin på mer enn 1000 m høyde, er Tesse et magasin med stor menneskelig aktivitet rundt, og med om lag 30 % større regulerings høyde. Videre har Bygdin oppnådd en stabilisering, mens erosjonsskadene ved Tesse fortsatt pågår.

Lom kommune finner det mer treffende å trekke sammenligning med den begrunnelsen NVE ga for vurderingen av næringsfondets størrelse i fornyelsessaken i Numedalslågen, St.prp. nr 37 (2000-2001). Der heter det under pkt 4.8.3.2:

"NVE legger vekt på at kommunene tidligere har fått en liten andel av verdiskapningen, at kraften føres ut av magasinkommunene, størrelsen på inngrepene og at reguleringen hemmer turistnæringen."

Departementet sluttet seg til dette, med følgende bemerkninger:

"OED støtter NVEs vurdering når det gjelder størrelsen på næringsfondet. Selv om en direkte sammenligning med andre konsesjoner basert på kraftgrunnlag skulle tilsi et lavere næringsfond, er dette bare ett av flere momenter som må tillegges betydning. Selv om reguleringene her ligger i et høyfjellsområde, er de omfattende med store inngrep til skade for bosetting, friluftsliv og turisme."

Det ble anbefalt et samlet næringsfond på 45 mill kroner i Numedalslågen.

Når det gjelder virkningstidspunktet foreslår NVE i post 2 siste avsnitt at dette settes til "når konsesjon er gitt". I Innstillingen side 86 heter det om størrelsen på 5 millioner kroner (som altså knytter seg til den private andel) at "i forslaget er det tatt hensyn til den tid som har gått siden konsesjonen utløp".

Som det fremgår av innstillingen har NVE tatt utgangspunkt i næringsfondet som ble gitt i Bygdinsaken, oppjustert til dages prisnivå. Lom kommune kan ikke se at en slik oppjustering innebærer en kompensasjon for at utbetalingen av næringsfond blir vesentlig forsinket pga av NVEs saksbehandlingstid.

6.2.3 Erosjonstiltak – forholdet til Veo-overføringen

Erosjonsskadene er svært store, og konsesjonsvilkårene som er gitt i 1948 er i liten grad fulgt. Kommunen har krevd tilfredsstillende sikring og vedlikehold, men innstillingen fra NVE gir ingen konkrete føringer for hvordan dette skal gjennomføres.

NVE uttaler i sin innstilling side 87 nest siste avsnitt:

"NVE mener at post 11 i de foreslåtte vilkårene gir Olje- og energidepartementet tilstrekkelig mulighet til å pålegge konsesjonæren å bygge terskler, samt å bekoste sikringstiltak mot erosjon. NVE kan derfor ikke se noen vesentlig grunn for at konsesjonæren skal pålegges å innkalle et utvalg bestående av forskjellige interessegrupper årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen. Dette ligger innenfor NVEs tilsynsansvar, jf post 6."

Post 11 regulerer ferdsel med mer, og gir liten veiledning for slike erosjonsskader som man har i Tesse. Forslag til sikringstiltak er heller ikke konkretisert, dette synes overlatt til Olje- og energidepartementet. At tilsynsansvaret ligger inn under NVE har så langt vært til liten hjelp. En av årsakene til at erosjonsskadene er blitt så omfattende, skyldes i stor grad manglende iverksetting av nødvendige sikringstiltak, samt ansvarsfraskrivelse for erosjon som pågår oppover langs tilløpselvene som følge av at erosjonsbasis endres ved nedtappet magasin.

Lom kommune har i brev 19. juni 2003 påpekt at erosjonsskadene i Vassenden og Smådøla ikke er som forutsatt. På befaringen 2. juni 2003 bekreftet GLB at erosjonsskadene rundt Tesse først begynte å gjøre seg sterkt gjeldende på 60-tallet, som en direkte følge av Veo-overføringen.

I Innstillingen side 83 heter det at

"Konsesjonen for Veo-overføringen ble gitt 22. April 1960. Utløpsdatoen for konsesjonen for overføringen av Veo var opprinnelig 7 november 2012 for de private deltakerne, men er nå gitt uten tidsbegrensning, jf NOEs brev 19 mai 1995. I dette brevet opplyste departementet at endringen av konsesjonsvilkårene fra tidsbegrenset til ubegrenset tid ikke vil innebære noen innskrenking i departementets adgang til å revidere tidligere gitte konsesjoner. Etter vår mening kan en revisjon av vilkårene for Veo-overføringen først finne sted i år 2010, dvs 50 år etter konsesjonstidspunktet. NVE er i utgangspunktet positivt innstilt til at vilkårene for Tessereguleringen og Veo-overføringen revideres samtidig. Vi mener imidlertid at det foreligger en så bra oversikt over ulempene i forbindelse med reguleringen av Tesse at vi ikke ser det som nødvendig med en ny revisjon av Tesse allerede i år 2010. Vi ser derimot ikke bort fra at det kan være gunstig med en samordnet revisjon på et senere tidspunkt."

Det er ikke uten videre lett å få ta i hva NVE her mener. Er det NVEs oppfatning at revisjon av Veo-overføringen utskytes fra 2010 til ny revisjon av Tesse, dvs om 30 år?

Lom kommunes poeng med å trekke inn Veo-overføringen var ikke at det skulle gjennomføres en ny revisjon av Tesse i 2010, men at revisjon av Veo burde fremskyndes og samordnes med revisjon av Tesse-reguleringen nå, slik at man unngikk en ny revisjon for Veo i 2010. Dersom det ikke er aktuelt, forutsetter Lom kommune at vilkårene for Veo-overføringen kan revideres i 2010.

6.2.4 Andre forhold

For å vurdere de øvrige krav som kommunen har fremmet – opp mot NVEs innstilling, er det etter kommunens oppfatning, mest hensiktsmessig at departementet drar på befaring. På befaringen bør både Olje- og energidepartementet og Miljøverndepartementet delta. Nærmere kommentarer om dette utstår til slik befaring er gjennomført. For å få innblikk i naturødeleggelsene er det helt nødvendig at befaring foregår på vår/forsommer mens magasinet er nedtappet. Inntil 2. juni i år har alle befaringer vært lagt såpass sent på året at reguleringssonen har vært lite framtrædende.

7. Oppsummering

Lom kommune vil oppsummere sitt syn slik:

- Lom kommune motsetter seg at ny konsesjon gis uten tidsbegrensning (for den del som er utløpt)
- Det kan verken av lovendringen i 1959 eller av lovendringen av 1992 utledes noen begrensninger i adgangen til å revidere konsesjonsvilkår av økonomisk karakter.
- I forarbeidene til begge lovendringer er lagt føringer som også tilsier revisjoner av konsesjonsvilkår av økonomisk karakter.
- Lom kommune krever på denne bakgrunn at det settes vilkår om næringsfond også for den delen av konsesjonen som er knyttet til de offentlige falleierne, og ikke kun den private andelen.
- Hensynet til kraftbalansen kan føre til at restriksjoner på driften av kraftanlegget – for eksempel i form av krav til minstevannføring – blir mindre enn ved nyere kraftanlegg.
- Det er ikke rimelig at kommuner med ”revisjonsanlegg” både skal måtte tåle mer omfattende naturinngrep og skal bli dårligere økonomisk stilt enn andre kommuner med kraftproduksjonsanlegg.
- Konsesjonsmyndighetene vil møte en større forståelse for et restriktivt syn på økte miljøkrav på grunn av kraftunderbalansen dersom de kommuner som må ta en slik belastning blir gitt kompensasjon i form av økonomisk vederlag.
- En befaring vil gi et bedre grunnlag for å fatte et riktig vedtak, og etter vårt syn bør både OED og Miljøverndepartementet være representert på befaringen.”

Lom kommune v/ ordfører Simen Bjørgen har i brev av 19. desember 2003 uttalt følgende:

”Eg vil med dette få takke for møte i Olje- og Energidepartementet den 1.2 desember 2003 og gjenta min invitasjon om å koma til Lom for synfaring i Tesseområdet i månadsskiftet mai/juni 2004.

Lom kommune ser ei slik synfaring som heilt nødvendig for at departementet som skal behandle innstillinga fra NVE vidare skal få set seg tilstrekkelig inn i sakskomplekset. Vi fin det m.a. viktig å få synleggjort følgjande forhold

- Erosjon/utgraving ved utløpa av dei to større tilløpselvane Ilva og Smådøla. Her har konsesjonshavar hatt alt for dårleg oppfølging av konsesjonsvilkåra når det gjeld sikringstiltak – slik at naturødeleggingane er langt større enn nødvendig.
- Utbygginga sin verknad på natur- og kuturmiljø. Landskapet er sterkt påverka på vår/forsommar når magasinet er nedtappa, og steinalderbuplassane i strandkanten er utsett for erosjon. Desse forholda reduserer sterkt Tesseområdet sin verdi som rekreasjonsområde og reiselivsmål.

- Avkasting av fisket er redusert til om lag ein tredel av det som vart hausta årleg i perioden før reguleringa. Utøving av det tradisjonelle Tessefisket er i tillegg vanskeleggjort ved at tilgjenge til vatnet er dårlegare som følgje av reguleringshøgda på 12,4 m, og også når det gjeld allmenta sitt fiske er rekreasjonsverdien sterkt redusert.

Avbøtande tiltak vart i 1940-åra ikkje vektlagt på same måte som ved nyare konsesjonar, og difor har det oppstått skader rundt Tesse som ikkje kan rettast opp. Det synest urimeleg at lokalsamfunn som har reguleringar frå før ein fekk økonomisk kompensasjon i form av næringsfond kjem så mykje dårlegare ut enn lokalsamfunn som stiller naturressursar til disposisjon for storsamfunnet sitt kraftbehov i dag, og vi ser ingen logisk grunn for å skilje mellom private og offentlege aktørar. Dette gjer at eigarforholda i kraftselskapa gjev tilfeldige og urimelege utslag overfor dei berørte lokalsamfunna.

Vi vil sterkt oppfordre politisk leiing om å sjå på denne saka med nye augo. Lom kommune meiner det bør vera politisk vilje til å vurdere revisjons- og fornyingssaker på eit fritt grunnlag, og setja vilkår som gjev lokalsamfunna ein kompensasjon som står nokonlunde i forhold til inngrepa som er gjort. Der nye miljøkrav ikkje kan rette opp skader som er påført naturområdet, må kompensasjon kunne gjevast på ein annan måte, og vi ser fram til å drøfte desse spørsmåla nærare i samband med eit møte med synfaring i 2004. Vi vil gjerne foreslå veke 23 som aktuell tid for synfaring, og imøteser departementets tilbakemelding på dette.”

Videre heter det i brev fra kommunen av 19. ars 2004:

”Formannskapet har behandla saka i møte 11.03.04, og gjeve slik uttale:

1. Formannskapet sluttar seg til synspunkta i brev av 11.12.03 som er oversendt frå advokatfirmaet Hjort på vegne av Lom kommune. Kommunen motset seg at ny konsesjon vert gjeve utan tidsavgrensing for den delen som er utgått.
2. Kommunen kan ikkje sjå at NVE i si innstilling tek tilstrekkeleg omsyn til skadeverknadene som er påført dette unike området med sær store natur- og kulturminneverdiar, og at forslag til næringsfond på 5 millionar samla for Lom og Vågå ikkje på nokon måte står i forhold til skadeverknadene. Kommunen viser til opphavleg krav frå Lom på 20 millionar, kroner, som etter indeksjustering og kompensasjon for rentetap kjem opp i eit samla krav på 46,5 millionar kroner.
3. Kommunen finn det urimeleg at lokalsamfunn som har reguleringar får før ein fekk økonomisk kompensasjon i form av næringsfond kjem så mykje dårlegare ut enn lokalsamfunn som stiller naturressursar til disposisjon for storsamfunnet sitt kraftbehov i dag, og vi ser ingen logisk grunn for å skilje mellom private og offentlege aktørar. Dette gjer at eigarforholda i kraftselskapa gjev tilfeldige og urimelege utslag overfor dei berørte lokalsamfunna. Avbøtande tiltak vart i 1940-åra ikkje vektlagt på same måte som ved nyare konsesjonar, og i dag har det oppstått skader rundt Tesse som ikkje kan rettast opp. Desse må dermed kompenseras økonomisk gjennom eit næringsfond som står meir i samsvar med oppståtte skadeverknader.
4. Lom kommune understrekar behovet for at olje- og energidepartementet set av tid tilei synfaring i området, og viser til forholda som er påpeikt i brev av 19.12.03 frå ordføraren til statsråd Einar Steensnæs. Også Miljøverndepartementet bør vera representert på ei slik synfaring.”

I brev av 23. april 2004 fra Vågå kommune heter det:

"Vågå kommune vil vise til den pågåande prosessen som gjeld konsesjon for Tessereguleringa. Vågå kommune har uttalt seg ved kommunestyret sitt vedtak 01.02.95, sak 5/95 og ved kommunestyret sitt vedtak 19.12.96, sak 108/96.

Vågå kommune har sist uttalt seg til NVE si innstilling ved formannskapet sitt vedtak, 04.09.03, sak 46/03:

"1. Vågå kommune meiner at ein del i næringsfondet på berre 1 % er symbolsk, og at dei faktiske ulempe ved reguleringssona på vatnet, endra forhold på Ostjønnen og sterkt redusert vassføring i Tessa bør gje ein del i fondet på 10 % kr. 500.000,- etter NVE sitt forslag.

2. Vågå kommune går i mot NVE si innstilling som gjeld stenging av kanalen mellom Ostjønnen og Tessa fordi

Det ikkje er tale om noko attendeføring til naturtilstanden i og med at utløpet over Oksfossen er stengt. Det vil bli etablert eit brakkvassmagasin på Ostjønnen i den tida Tessa ikkje er oppfylt til den nye terskelen. Det er etablert vegetasjon i den nye strandsona og vadefuglar nyttar desse områda som beiteområde. Sjølv om Ostjønnen visuelt er forringa i nedtappa tilstanden, har det oppstått ei ny balanse som det vil vere uheldig å skiple.

I det same tidrommet vil fisken sine vandringar, og utøving av sjølve fisket bli hindra eller vanskeleggjort. Vågå kommune ser derfor ingen vesentleg føremoner ved å stenge den etablerte kanalen mellom Tessa og Ostjønnen.

3. NVE viser til at spørsmålet om Tessa sin funksjon som beitegjerd mellom beitedyr i Langmorkje statsallmenning og Storvikmorkje er eit privatrettsleg spørsmål. Vågå kommune meiner dette er å lukke auga for ei reell ulempe som er påført beitebrukarane i området. Det er rimeleg at beitebrukarane får kompensasjon for høgda kostnader ved at Tessa ikkje lenger fungerer som beitegjerd."

Kommunen har i ettertid kome til at denne uttala er mangelfullt utgreidd, i det det berre blir teke stilling til NVE sitt forslag til næringsfond, og ikkje teke opp til vurdering Lom kommune sitt krav til næringsfond på kr 20 mill., justert for renter og inflasjon til kr 46,5 mill.

Vågå kommune vil derfor understreke at kommunen meiner Lom kommune sitt krav til næringsfond er eit rimeleg krav sett på bakgrunn av dei varige skader og ulemper som er påført naturmiljøet og lokalsamfunnet:

- Landskapsmessige verknad av reguleringssona
- Erosjon i strandsona, særleg i tilknytning til innløpsosar
- Svekkja gyteforhold og vesentleg redusert fiskeproduksjon
- Generelt redusert naturkvalitet særleg knyta til oppleving av kulturminne og lokalhistoriske element som og er viktige i landet si historie

Vågå kommune vil oppretthalde sitt syn på fordeling av næringsfondet ut frå dei skader og ulemper som er knyta til regulering av Ostjønnen og Tessa."

Oppland fylkeskommune har i brev 3. mai 2004 uttalt følgende:

"Vi viser til Deres brev datert 18.07.03. Saken har dessverre blitt liggende hos oss etter fristen for innspill i saken. Siden saken fortsatt er under behandling i OED, og det planlegges felles befarung sommeren 2004, finner vi det likevel aktuelt å komme noen kommentarer i saken.

Kulturminner i området omkring Tessa

Vannet Tesse ligger tett inn mot Jotunheimen. Området har gjennom hele vår kulturhistorie vært et attraktivt område knyttet til utnyttelse av ressursene i området. I nærområdet er det kjent omfattende spor etter fangstsystemer for både elg og rein. Videre er det kjent spor etter jernutvinning. Fisket i Tesse har vært svært godt og vi kjenner juridiske stridigheter knyttet til rettigheter i området tilbake i middelalder. Tesse er ett av de vannene i Nord-Gudbrandsdalen med flest registrerte boplasser og løsfunn, særlig fra steinalder.

Ut i fra den kunnskapen vi har i dag, synes det klart at Tesse, med de nærliggende strendene, må ha spilt en helt spesiell rolle som boplassområde gjennom mange tusen år.

Den omfattende reguleringen har påført skade på mange av disse kulturminnene. En del kulturminner må trolig anees som tapt som følge av reguleringen, men fortsatt er det mye viktig kildemateriale som kan reddes. Dette vil være avgjørende for å kunne få et helhetlig bilde av innlandets bosetningshistorie.

Kulturminner i de berørte områdene

På 1960-tallet ble det gjennomført enkle registreringer etter boplasser langs Tesse. Vi legger ved denne rapporten. Sett i sammenheng med de begrensede registreringene var omfanget på antall funn høyt. Det totale omfanget av fornminner omkring Tesse er trolig stort, men dette vil vi først kunne avklare ved fremtidige registreringer. Det har aldri vært foretatt arkeologiske utgravninger i området. Skadeomfanget på fornminnene er heller ikke kjent. Vi gjennomførte en mindre befaring på noen av boplassene i 1996. Da kunne vi observere at flere av disse var usatt for sterk utvasking og erosjon.

Vi har i denne omgangen ikke gjennomført detaljerte arkivsøk for å skaffe total oversikt over de registrerte kulturminnene og løsfunn omkring Tesse. Det generelle bildet er at det er registrert boplasser fra steinalder ved utløpsosen i nord. Videre er det registrert en rekke boplasser fra steinalder i området omkring utløpet av Smådøla og ved Návårsætren. Vedlagte kart og lister viser plassering.

Kulturminner og konsesjonsvilkårene

I konsesjonsvilkår nr. 9 er det innarbeidet vilkår knyttet til oppfyllelse av kulturminneloven, §§ 8, 9 og 10. Dette innebærer at det åpnes for at det gjennomføres arkeologiske registreringer og evt. utgravninger i de berørte områdene, samt at tiltakshaver må bære kostnadene ved slike undersøkelser.

Vi er opptatt av at det kan gjennomføres arkeologiske registreringer og utgravninger som gjør at vi får oversikt over fornminnene i de berørte områdene og at vi får sikret et representativt kildemateriale før dette går tapt.

I enkelte tilfeller kan sikring av fornminner være aktuelt. Eksempler på dette kan være plastring for å hindre erosjon. I enkelte tilfeller vil dette kunne erstatte behovet for arkeologiske utgravninger og være mindre kostnadskrevende for tiltakshaver. Vi forventer at krav om sikring kan knyttes til konsesjonsvilkår nr 9. Dersom OED er av en annen oppfatning, forventer vi at forholdet dekkes inn i annet vilkår.

I konsesjonsvilkåret (nr.9) er det presisert at undersøkelsene skal søkes holdt på et rimelig økonomisk nivå. Vi er enige i at de arkeologiske undersøkelsene ikke skal være mer omfattende

enn nødvendig. Vi vil likevel persisere at det er viktig å gjennomføre faglig forsvarlige undersøkelser hvor omfanget på undersøkelsene må stå i forhold til omfanget av kulturminner i området og sees i sammenheng med de konsekvensene reguleringen har hatt, eller vil få, for kulturminnene.

Konklusjon

Svært mange fornminner er berørt av Tessereguleringen. Vi er tilfredse med at det nå innarbeides vilkår som åpner for at det nå kan gjennomføres arkeologiske registreringer og utgravninger, og at kostnadene bæres av tiltakshaver.

Vi er opptatt av å få sikret et representativt kildemateriale knyttet til bosetningshistorien rundt Tesse før alt går tapt som følge av reguleringen. Vi er innstilt på aktiv dialog og fleksibilitet i forhold til GLB når det gjelder vårt arbeid med oppfyllelsen av vilkåret nr. 9 som gjelder fornminner.

Vi ber om å bli kontaktet i god tid før fellesbefaring i området. På befaringen ønsker vi noe tid til å orientere OED om forholdet til kulturminnene.”

Miljøverndepartementet har i brev av 29. mars 2004 uttalt følgende:

”Det vises til Olje- og energidepartementets brev av 18. juli 2003 vedlagt NVEs innstilling og til avtale om utsettelse av høringsfristen.

Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannen i Oppland foreslo i sine uttalelser til NVE bl.a. at vannstanden om våren og sommeren ut fra landskapsestetiske forhold bør være noe høyere enn i dag. NVE påker på at vannstanden normalt sett vil være høyere enn LRV og finner det derfor unødvendig å fastsette vilkår om dette.

Miljøverndepartementet ber om at NVE gis i oppdrag å utrede denne problemstillingen nærmere med sikte på å fastsette vilkår, for eksempel ved at det fastsettes tapperestriksjoner som sikrer en høyere vannstand om våren og sommeren.

Vi har for øvrig ingen vesentlige innvendinger til NVEs innstilling.

Det kan gis tillatelse til reguleringen etter lov om vern mot forurensninger og om avfall § 11 dersom de vilkår som NVE har foreslått som post 10 blir fastsatt.”

Advokatfirmaet Lund og Co DA har på vegne av *Lom og Vågå kommuner* kommet med supplerende merknader i brev av 6. mai 2009:

” 1 Innledning

Lom og Vågå kommuner har bedt om at det understrekes at denne revisjonssaken er av meget stor betydning for kommunen.

Nedenfor utdypes kommunens synspunkter på de mest aktuelle vilkårene i Tesse-revisjonen. Lomkommune har tidligere avgitt synspunkter til NVEs innstilling, og det vises følgelig til tidligere brev 11. desember 2003. Dette brevet er nå avgitt for snart 5 1/2 år siden, og det er flere

forhold som har endret seg siden den gang og som kommunene mener har betydning for den vurderingen OED nå skal foreta.

2 Vinstra-revisjonens betydning for kommende revisjoner

OED har i møter og i brev til kommunenes interesseorganisasjon LVK gitt uttrykk for at departementets vedtak vedrørende revisjon av vilkårene i Vinstra-vassdraget vil være førende for kommende revisjonssaker. Kommunene har etterlyst et vedtak i mange år, og det skuffelsen var stor da vedtaket i Vinstra-saken forelå. I etterkant av vedtaket er det fra departementets politiske ledelse understreket at man vil være åpen for innspill. Lom og Vågå kommuners innspill i nærværende sak er gjort i tillitt til at innspillende vil bli sakelig vurdert.

Lom og Vågå kommuner ber OED om å vurdere Tesse-revisjonen mest mulig uavhengig av Vinstrasaken. Som departementet er kjent med er Vinstra-vedtaket en kontroversiell avgjørelse som har vært gjenstand for betydelig kritikk fra de kommunene som er berørt av vannkraftreguleringer. Vinstra-revisjonen er en meget distrikts- og miljøfiendtlig avgjørelse. Konesjonærenes interesser er tillagt uforholdsmessig stor vekt, på bekostning av natur, vertskommunenes interesser og annen næringsutvikling i distriktene.

Vinstra-revisjonen har svakheter som etter vårt syn gjør den lite egnet til å legge føringer for kommende revisjoner:

- Det er ulike oppfatninger om hva det er rettslig adgang til å revidere (f eks økonomiske vilkår). Disse spørsmålene har ikke fått noen tilfredsstillende vurdering og behandling i Vinstra-revisjonen.
- Vedtaket er fattet på et svakt faglig grunnlag, jf. den kritikk som har fremkommet underveis fra miljømyndighetene. Kritikken er ikke tatt til etterretning til tross for mange års saksbehandlingstid. Det er uheldig at en avgjørelse hvor det miljøfaglige grunnlaget er såpass kritisert av miljømyndighetene skal danne grunnlag for fremtidig praksis.
- Vedtaket er ikke i tråd med Stortingets tydelige signal om minstevannføring, som senest er kommet til uttrykk gjennom Innst. S. nr 131 (2008-2009) om implementering av vanndirektivet (i etterkant av Vinstra-vedtaket). Vi stiller på denne bakgrunn spørsmål ved om Vinstra-vedtaket er tilstrekkelig politisk forankret.
- Vedtaket berører ikke vanndirektivet, som i årene fremover får betydning for vurderingen av behovet for miljøvilkår i revisjonssaker.

Lom og Vågå kommuner mener på denne bakgrunn at Vinstra-revisjonen ikke er i takt med moderne krav og nyere miljølovgivning.

Uavhengig av Vinstra-revisjonens betydning, er den enkelte revisjonssak så forskjellige at hvert enkelt vilkår i hver enkelt sak krever en konkret og særskilt vurdering. Tekniske forhold, skadeomfanget og naturgitte forutsetninger gjør at det er ulike problemer og ulike løsninger for den enkelte regulering. Vi vil komme nærmere inn på forhold som skiller Tesse-reguleringen fra Vinstra-revisjonen.

Lom og Vågå kommuner mener for øvrig at det bør være rom for å vektlegge lokale ønsker i den enkelte sak, selv om det kan medføre noe variasjon i vurderingen av tilsvarende spørsmål i forskjellige revisjonssaker. Det er det berørte lokalsamfunn som gjennom sine kommuner fremmer krav om revisjon. De revisjonskrav som fremmes gjenspeiler hva berørte lokalsamfunn opplever som problematisk ved den reguleringen de lever med. De lokale prioriteringene bør derfor tillegges en viss vekt i vurderingen av revisjonstiltakene.

3 Manøvreringsreglementet

3.1 Fyllings- og tapperestriksjoner

I innstillingen fra NVE side 89, post 14, står det:

"Forslaget til reglement bygger på mange års praksis med jevn tapping gjennom hele vinteren. Det er etter vår mening riktig å ta utgangspunkt i denne praksisen når manøvreringsreglementet skal utformes, blant annet fordi dette er den reguleringsmåten som de fleste kjenner til og til en viss grad har tilpasset seg."

Lom og Vågå kommuner vil påpeke at det er viktig at man for fyllings- og tapperestriksjonene tar høyde for at det de senere årene har blitt stadig mer aktuelt med effektkjøring. Det er ikke lenger gitt at kraftprodusentene vil følge tidligere etablert praksis. Liberalisering av kraftmarkedet og kraftutveksling mot kontinentet har som kjent ført til vesentlige endringer i produsentenes agering, som kan innebære en hardere kjøring av kraftverkene og med tapping også på andre tider av året. Det er kommunens oppfatning at et ujevnt tappemønster på andre tider av året vil kunne forverre de allerede store erosjonsskader som Tesse-reguleringen har medført.

Lom og Vågå kommuner mener at tidligere kjøremønster med jevn tapping gjennom vinteren må nedfelles i reglementet direkte.

Lom og Vågå kommuner har i innstillingen fått medhold i at Tesse ikke fylles til kvote 853.67 før 1. september for å begrense den videre utviklingen av erosjon av dyrkingsjord om sommeren dersom magasinet er helt fullt. Samtidig mener Lom kommune at magasinet bør fylles opp slik at det tørrlagte arealet er minst mulig skjemmende om sommeren – som er en årstid med utstrakt bruk av området, og også forhindre utgravinger i tilløpene til Tesse som i hovedsak forekommer når vannstanden er lav.

Lom og Vågå kommuner mener dessuten at de endringer NVE foreslår ikke er tilstrekkelig til å avbøte problemene knyttet til reguleringen. Et vesentlig problem i Tesse er store svingninger, og vassdraget og områdene rundt har vist seg særlig sårbare for erosjon. Det er for hard kjøring av magasinet gjennom slipp av vann fra tilløpselvene Ilva og Smådøla, hvilket skaper store erosjonsproblemer, noe også departementet selv kunne se ved befaringen sommeren 2004. Kommunen mener følgelig at hele manøvreringsreglementet må bli gjenstand for en fullstendig gjennomgang hvor det settes klare grenser for kjøringen i tilløpselvene og magasinet.

Lom og Vågå kommuner mener dessuten at erosjonsskadene kunne vært begrenset tidligere dersom konsesjonær hadde fulgt opp pålegg om sikringsarbeider i konsesjonen. Det er nå et stort behov for at pålegg om fysiske sikringstiltak forsterkes i forbindelse med revisjonen.

3.2 Minstevannføring

Lom kommune krevde opprinnelig ikke minstevannføring i Tessa. Basert på de erfaringer som er gjort siden revisjonskravet ble fremmet i 1991, deler kommunen de synspunkter de øvrige høringsinstanser har fremmet om at det er ønskelig med minstevannføring i Tessa. I de senere år har minstevannføring blitt trukket frem som et stadig mer aktuelt miljøtiltak, og det er kommunens syn at de kan gjennomføres i Tessa uten at det fører til noe stort produksjonstap.

I Vinstra-revisjonen krevde kommunen minstevannføring for fire strekninger, OED påla minstevannføring for &I av dem. For de øvrige strekningene mente OED at minstevannføring ikke ville ha særlig miljøeffekt, og vektla produksjonshensynet.

Lom og Vågå kommuner mener OED har lagt en uforholdsmessig høy terskel for å pålegge vannslipp, jfr. Vinstra-vedtaket hvor OED fremholder:

"Det kan være aktuelt å pålegge minstevannføringer eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer. En må imidlertid være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpene vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg." (vår understreking)

Det er kommunenes syn at OED her tar det motsatte utgangspunkt av hva som legges til grunn i vannressursloven § 10 første ledd og praksis for nye konsesjoner. Etter vannressursloven er utgangspunktet at det skal pålegges krav om minstevannføring med mindre det foreligger spesielle hensyn som tilsier det motsatte.

De såkalte "revisjonskommunene" og kommunenes interesseorganisasjon LVK har anført at OEDs praksis ikke er i samsvar med de signaler Stortinget har gitt om minstevannføring. Mens energimyndighetene tillegger produksjonshensynet betydelig vekt, har Stortinget trukket frem at dette må avveies mot andre, tungtveiende hensyn, og det presiseres at miljøgevinsten ved minstevannføring ofte vil være betydelig, jfr. bla uttalelsene fra et enstemmig Stortinget i forbindelse med innlemming av vanddirektivet, jfr. Innst. S. nr 131 (2008-2009):

"Komiteen mener tiltaksplanene som skal utarbeides med utgangspunkt i direktivet, må innlemme revisjoner av vannkraftkonsesjoner. I særdeleshet er det viktig å få til ordentlige miljøforbedringer der det ikke er krav om minstevannføring i dag. (...) Komiteen vil påpeke at det generelt er stort forbedringspotensial på mange plan i gamle vannkraftverk, der potensialet for miljøforbedring kan være stort med bare litt vannslipp."

Denne enstemmige uttalelsen fra Stortinget ble avgitt etter Vinstra-vedtaket. Uttalelsen er et viktig korrektiv til hva departementet synes å legge til grunn for en fremtidig praksis basert på Vinstra-vedtaket. Det er kommunenes syn at OED må justere sin holdning mht til minstevannføring for å komme i samsvar med hva Stortinget forutsetter som moderne miljøvilkår.

3.2.1 Kraftsituasjonen gjør produksjonshensynet mindre relevant

I innstillingen fra NVE pålegges det ikke minstevannføring i Tessa, og det begrunnes slik på side 89, post 14:

"I høringsuttalelsene har det fremkommet et ønske om at det skal slippes

minstevannføring på den utbygde strekningen av Tessa. Tessa er det stort senkningsmagasin hvor det er teknisk vanskelig å slippe vann fra dammen. For størstedelen av deltagerne i Tessereguleringen er det snakk om en revisjon av vilkårene. Bare en mindre del av Tessemagasinet er gjenstand for en ny konsesjonsvurdering. NVE vil fraråde et pålegg om at konsesjonæren skal slippe minstevannføring i Tessa. Krav om minstevannføring vil redusere strømproduksjonen i en tid vi har underskudd på elektrisk kraft. I tillegg kan et slikt pålegg føre til at Tessa blir seinere oppfylt enn i dag. På bakgrunn av dette og det faktum at omgivelsene har tilpasset seg dagens situasjon i over 50 år, anbefaler NVE at det ikke settes et nytt vilkår om minstevannføring i Tessa." (vår understreking)

Til dette bemerkes det at det er fullt mulig å slippe vann også fra et senkningsmagasin. I dette tilfelle vil det kunne gjennomføres ved pumpe eller luke, uten at vi kan se at dette nødvendigvis gjør vannslipp teknisk vanskelig. Dessuten er det en mulighet å begrense minstevannføringen til den tiden det er teknisk mulig å gjennomføre minstevannføring fra dammen.

Lom og Vågå kommuner vil også peke på at produksjonshensynet ikke lengre er et tungtveiende argument mot pålegg om minstevannføring, og at sterke grunner taler for at produksjonshensynet ikke bør tillegges like stor vekt som tidligere. Innstillingen fra NVE er fra 2003, og situasjonen er siden den gang endret fra kraftunderskudd til kraftoverskudd. Det marginale produksjonstapet som følge av minstevannføring har i dag ikke betydning for kraftbalansen. Norge er en nettoeksportør av kraft, fra 2007 til 2008 økte nettoeksporten fra 10,4 til 13,8 TWh.

Klimaendringene har dessuten ført til økt kraftproduksjon på grunn av økt nedbør og mildere vintre. Både kraftprodusentene og NVE har de senere årene oppjustert sine forventninger til kraftproduksjonen på grunn av økte nedbørsmengder. På bakgrunn av klimascenarioene utarbeidet av Bjerknessenteret har eksempelvis Statnett foretatt en klimajustering av kraftbalansen for Norge, og viser effektene på kraftbalansen ved økt nedbør og høyere temperatur. Denne viser at hvis industriens forbruk holdes på dagens nivå, kan Norge få et kraftoverskudd på 8 TW i 2025, som tilsvarer 2 1/2 gasskraftverk på Kårstø.

(TWH)	2010	2025
Økt produksjon	2,3	4,3
Redusert forbruk	3	4,4
Endring i norsk kraftbalanse	5,3	8,6

Kilde: Statsnett (gjennomsnittsverdier basert på resultater fra 8 europeiske klimamodeller, som bygger på 8 forutsetninger fra FN's klimapanel 2007).

Økt nedbør vil bidra til en økning i norsk kraftproduksjonen som langt overgår det beskjedne

tapet som en minstevannføring i Tessa vil medføre. Det bemerkes videre at den økte kraftproduksjonen som følge av økt nedbør er noe produsentene får gratis.

I tillegg til klimaendringene, er det også andre forhold som vil bidra til kraftoverskudd i kommende år. Det bygges ut annen produksjon, bla ved utbygging av annen alternativ energi. Videre går det også mot et kraftoverskudd i resten av Norden, som også begrenser mulighetene for eksport av norsk overskuddskraft. Prognoser fra svenske energimyndigheter (STEM-prognose) antar et svensk kraftoverskudd på 25 TWh i 2030.

Det følger av dette at NVEs uttalelse i innstillingen om at vi er i en tid med kraftunderskudd ikke lenger er dekkende. Dette, sammenholdt med Stortingets enstemmige uttalelse i Innst. S. nr 131 (2008-2009) kan følgelig ikke begrunne avslaget på krav om minstevannføring i Tessa.

4 Terskel mellom Tesse og Ostjønnen

Lom kommune har fremmet krav om en terskel mellom Tesse og Ostjønnen. NVE har i sin innstilling anbefalt en tetting av kanalen mellom Tesse og Ostjønnen som et alternativ til en slik terskel.

Lom og Vågå kommuner mener det er knyttet betydelig usikkerhet til virkningene av en slik tetting sammenliknet med en terskel. Kommunen har fremmet krav om terskel fordi det er et svært viktig tiltak: I tillegg til den estetiske virkningen med et større vannspeil, vil den også kunne bidra til redusert utvasking i strandsonen i Ostjønnen. Terskelen vil også være en fordel for bevaring av kulturminner, utøvelse av friluftsliv og reiseliv samt for dyr og planteliv. Det er derfor ikke bare de estetiske hensyn som begrunner en terskel.

Alternativene terskel og tetting av kanalen er etter hva som fremkommer i innstillingen ikke blitt tilstrekkelig utredet. NVEs argumentasjon for at tetting av kanalen er et bedre tiltak enn terskel, bærer preg av hva NVE mener – uten henvisninger til faglige undersøkelser av situasjonen i Ostjønnen, jf. innstillingen side 89:

"NVE mener at en gjenfylling av kanalen vil medføre forholdsvis beskjedne inngrep (...) NVE mener at en terskel i kanalen vil medføre at Ostjønnen vil ta seg bedre ut i landskapet (...) Vanddekket areal i Ostjønnen vil være større enn i dag. Noe som, etter NVEs mening, vil føre til større produksjon av næringsdyr for fisk (...) NVE mener videre at et økt vanddekket areal i Ostjønnen om sommeren, kan være en fordel for våtmarkstilknyttede fugler."

Innstillingen fra NVE fremstår på dette punkt mer som synsing enn en faglig vurdering av hva som er det beste tiltaket. For Lom kommune er kravet om terskel av stor betydning. Det er viktig at valget mellom terskel eller tetting av tunnel skjer på grunnlag av solid faglig dokumentasjon av hvordan alternativene vil virke, og at det tiltaket som samlet sett gir best miljøeffekt velges.

5 Økonomiske vilkår

5.1 Generelt

Lom og Vågå kommuner viser til redegjørelsen i kommunens kommentarer til innstillingen i brev til OED av 11. desember 2003, hvor det rettslige grunnlaget for å vurdere økonomiske vilkår i en revisjonssak omtales.

Lom og Vågå kommuner vil understreke at det i revisjonen er sentralt for kommunene å sikre miljøverdiene i vassdraget. Kommunene deler derfor departementets syn om at det er miljøvilkårene som vil ha prioritet i revisjonssakene.

Lom og Vågå kommuners krav i nærværende revisjonssak viser at Lom kommune tar miljøhensynene på alvor. Det er flere av de kravene som kommunene fremmer som vil direkte negativ innvirkning på kommunens inntekter fra kraftproduksjonen i kommunen. Det ligger således i Lom og Vågå kommuners revisjonskrav at de økonomiske hensynene må vike til fordel for miljøet.

At det er miljøhensynene som skal ha prioritet i revisjonssakene, står imidlertid ikke i motstrid til at departementet må ha adgang til også å revidere de økonomiske vilkår som de gamle konsesjonene bygger på. Etter kommunenes syn – som også støttes av LVK – er det ingen *rettslige* hindre for departementet til å modernisere de økonomiske vilkårene i konsesjonene, tvert i mot synes forarbeidene å forutsette at også de økonomiske vilkårene skal underlegges revisjon. Etter Lom og Vågå kommuners syn er det med andre ord først og fremst tale om politisk vilje. Lom og Vågå kommune mener likevel at departementet må legge til rette for mest mulig likebehandling av de ulike konsesjonærer, med andre ord at gamle og nye konsesjonærer i størst mulig grad underlegges samme økonomiske rammevilkår, og at kommuner som vertskap for henholdsvis offentlige og private konsesjonærer blir likebehandlet.

Når det gjelder departementets uttalelse i Vinstra-saken, hvor sistnevnte argument avvises med en henvisning til at Stortinget nettopp har ønsket å forskjellsbehandle private og offentlige konsesjonærer, vil kommunene bemerke følgende: Departementets uttalelse må her bero på en misforståelse, enten av hva som er kommunenes argument – eller av hva Stortinget har vedtatt. Når Stortinget i hjemfallssaken har vedtatt at den ønsker et offentlig eierskap til norsk vannkraftproduksjon, betyr det ikke at Stortinget samtidig åpner for at dagens private konsesjonærer – i tiden frem mot hjemfall - også skal måtte tåle andre og mer tyngende økonomiske vilkår enn de offentlig eide kraftselskapene. Dette vil være i strid med det grunnleggende likhetsprinsipp som gjelder både i skattelovgivningen og i konsesjonslovgivningen for øvrig. Om dette vises til pkt 5.2 nedenfor.

Økonomiske vilkår har også en side til miljøvilkårene i den forstand at dersom de miljømessige ulempene av ulike grunner ikke rettes opp, kan dette kompenseres med økonomiske vilkår. Lom og Vågå kommuner peker på at det er urimelig at de lokalsamfunn som sitter med de eldste utbyggingene kommer dårligst ut både når det gjelder miljøvilkår og økonomiske vilkår.

5.2 Forskjellsbehandling mellom tidsbegrenset og evigvarende konsesjon

OEDs forståelse i Vinstra-saken - av hva som kan være gjenstand for revisjon - kommer på spissen i Tesse-saken. I Tesse-saken er det tale om både offentlige og private konsesjonærer i samme regulering. Det er med andre ord tale om både en fornyelse (i forhold til den private konsesjonær) og en revisjonssak. I NVEs innstilling forskjellsbehandles konsesjonærene i spørsmålet om næringsfond. Dette er en generell problemstilling som prinsipielt gjelder mellom private og offentlige konsesjonærer med hver sin regulering. Det som er spesielt i Tesse-saken – er at problemstillingen kommer opp i en og samme sak.

Kommunene er av den klare oppfatning at det ikke kan være rettslig adgang til en slik forskjellsbehandling av konsesjonærene som NVE legger opp til. I innstillingen fra NVE i Tessesaken står det på side 86:

"Det er, etter vår mening, kun de private deltakerne av den "store Tesse-reguleringen" og deltakerne av den "lille Tesse-reguleringen" som kan pålegges å opprette næringsfond. Spørsmålet om næringsfond dreier seg her om en forholdsvis liten andel av Tessemagasinet, og dermed verdiene som skapes ved reguleringen av Tesse."

I Vinstra-saken i desember 2008 sier som nevnt departementet seg enig i NVEs forståelse når det gjelder forskjellsbehandling av økonomiske vilkår for tidsbegrensede og evigvarende konsesjoner (side 147):

"Departementet viser til at LVK tidligere har hevdet at det foreligger en ubegrunnet forskjellsbehandling mellom tidsbegrensede og tidsubegrensede konsesjoner, og illustrerer dette gjennom ulikheter ved økonomiske ytelser. LVK peker på at det er fast praksis i saker om fornyelse av tidsbegrensede konsesjoner at konsesjonsavgifter oppjusteres, og at det er like fast praksis at kommunene tildeles næringsfond."

Departementet viser her til at lovgiver bevisst har valgt et system hvor ytelsene til kommunene vil bli forskjellig alt etter hvorvidt konsesjonen er tidsbegrenset eller ikke."

Den forskjellsbehandlingen mellom offentlige og private konsesjonærer har gått på konsesjonstiden og hjemfall – ikke de øvrige vilkår som konsesjonene bygger på. Når det gjelder konsesjonenes øvrige vilkår, deriblant de økonomiske vilkårene om skatter, avgifter og fond, har det ikke vært gjort forskjell på disse ytelsene til kommunene avhengig av om det har vært en tidsbegrenset eller evigvarende konsesjon. Fra det tidspunkt næringsfond ble et alminnelig vilkår, har offentlige eiere med evigvarende konsesjoner blitt pålagt dette i tilsvarende grad som private eiere med tidsbegrensede konsesjoner. Det samme gjelder andre lovpålagte ytelser til vertskommunene som naturressursskatt, konsesjonsavgifter og konsesjonskraft. Hvorvidt en konsesjon er pålagt næringsfond, avhenger således først og fremst på hvilket tidspunkt konsesjon ble gitt, og ikke om konsesjonen er tidsbegrenset.

Av dette følger at forskjellsbehandlingen vært begrenset til de hensyn som loven legger til grunn – ønske om å sikre et offentlig eierskap. Ulike økonomiske vilkår for de som har fått konsesjon kan ikke begrunnes i hensynet om å sikre et offentlig eierskap – og vil stride mot Norges forpliktelser etter EØ5-avtalen med henhold til likebehandling og like konkurransevilkår for alle konsesjonærer.

Vilkåret om næringsfond er satt av hensyn til de berørte lokalsamfunn. Det må i alle tilfelle være hevet over enhver tvil at det ikke har vært Stortingets ønske at kommuner som vertskap for offentlige eiere skal komme dårligere ut økonomisk enn kommuner som er vertskap for private konsesjonærer.

Departementets uttalelse i Vinstra-saken synes således å være basert på en fundamental misforståelse av hva Stortinget har uttalt med henhold til eierskap.

Når private rettighetshavere med tidsbegrenset konsesjon blir pålagt någjeldende økonomiske

vilkår ved fornyelse, mens offentlige rettighetshavere med gamle evigvarende konsesjoner slipper å tilpasse seg moderne vilkår, mener kommunen at departementet i Vinstra-saken legger en forståelse til grunn som strider med formålet med revisjonsinstituttet, slik dette blant annet kommer til uttrykk i Ot.prp. nr. 50 (1991-1992):

"Etter som konsesjonslovgivningen er i stadig utvikling er det videre viktig å kunne innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene."

Lovgivers begrunnelse for å underlegge evigvarende konsesjoner revisjon, er at også eldre konsesjonærer bør tilpasses det til enhver tid gjeldende regime som nyere konsesjoner er underlagt. I dette ligger en intensjon om at eldre og nyere konsesjoner i størst mulig grad likebehandles.

Dette gjelder alle typer vilkår, selv om miljøvilkår har stått i en særstilling. Det vises til redegjørelsen i brev på vegne av lom kommune 11. desember 2003. Videre vises til Ot.prp. nr. 50 (1991-1992), hvor det fremgår:

"Det kan også fastsettes helt nye vilkår, noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet (...) For de fleste vilkår vil en skjerpelse kun føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (for eksempel konsesjonsavgifter, næringsfond og naturvernvilkår). Revisjonen kan omfatte vilkår av høyst forskjellig karakter (...) Det vil avhenge av hvilke forhold som gjør en endring påkrevet eller ønskelig (ny lovgivning, endringer i samfunnsoppfatningen, interessekonflikter, nye skader eller ulemper, økologiske, hydrologiske eller økonomiske forhold etc "

Av dette fremgår at det er tilstrekkelig at det er forhold som gjør det nye vilkåret ønskelig, det er ikke et krav at det må foreligge forhold som gjør det påkrevet.

Lom og Vågå kommuner gjør gjeldende at det er flere forhold som begrunner næringsfond (og andre tiltak) i Tesse-saken: Ny lovgivning danner i dag grunnlag for næringsfond i nye konsesjoner, gjeldende samfunnsoppfatning tilsier at berørte kompenseres ulemper som påføres av "storsamfunnet" (også i andre sammenhenger enn kraftutbygginger). Det er i dag sterkere interessemotsetninger mellom vannkraftutbygging og motstående interesser som for eksempel reiseliv og naturvern, og endelig - i et liberalisert kraftmarked må konsesjonsmyndighetene legge til rette for likest mulig vilkår for aktørene.

5.3 Nærmere om forskjellsbehandling og EØS-avtalen

Lom og Vågå kommuner mener at ulike økonomiske vilkår for ulike aktører, slik NVE her legger opp til, vil være i strid med EØS-avtalen. Kommunene mener følgelig at departementet må foreta en nærmere vurdering av lovligheten av en slik forskjellsbehandling.

Som nevnt over omhandlet hjemfallssaken forskjellsbehandling av offentlige og private når det gjaldt eierskap til vannkraftressursene. Som en konsekvens av at industrikonsesjonsloven måtte endres som følge av ESAs dom i hjemfallssaken, er vregl. § 10 nå gjort eiernøytral.

Sett i lys av hjemfallssaken er det grunn til å reise spørsmål ved den systematiske

forskjellsbehandling mellom offentlige og private konsesjonærer som departementet åpner for i Vinstra-vedtaket – o g som NVEi nnstiller på i Tesse-saken– h va gjelder næringsfond.

Slik kommunene ser det, vil NVE innstilling om forskjellsbehandling av den private og de offentlige eierne i Tesse også reise spørsmål om det er tale om ulovlig statsstøtte i henhold til EØS-avtalen art 61. Når det kun er den private part som pålegges tyngende vilkår av økonomisk karakter, vil det fremstå som en ulovlig statsstøtte når de offentlige eierne slipper det samme vilkåret, utelukkende av den grunn at de innehar en evigvarende konsesjon som bare underlegges revisjon, ikke fornyelse. Som kjent tolkes statsstøttebegrepet vidt, og det vil typisk omfatte fritak fra økonomiske byrder pålagt av det offentlige (som skatter og avgifter). At noen produsenter slipper økonomiske byrder pålagt av det offentlige vil vanligvis kunne kvalifisere til statsstøtte. Det vises til Statsstøtte - EØS-avtalens regler om offentlig støtte side 43, hvor skatte- og avgiftspolitikken trekkes frem:

"Dersom den internrettslige skatte- og avgiftspolitikken utformes selektivt, kan tiltaket altså bli rammet av forbudet mot offentlig støtte i EØS-avtalen. Således er hovedregelen at avgiftsfritak og avgiftslettelser som ikke gjelder generelt, men som eksempelvis kun omfatter enkeltbedrifter eller enkeltsektorer, være selektive. For eksempel vil unntak fra ellers obligatoriske miljøavgifter normalt bli rammet av statsstøtteforbudet".

Offentlig pålegg om næringsfond til det offentlige (kommunene) må sies å være nært beslektet med skatter og avgifter (i likhet med andre offentlige pålegg om økonomiske ytelser).

For å være i strid med EØS-avtalen, må statsstøtten være egnet til å vri konkurransen og påvirke samhandelen i EØS-området. Forskjellsbehandling vedrørende konsesjonsvilkår mellom private og offentlige konsesjonærer som opererer i et fritt marked vil være egnet til å vri konkurransen. Gjennom det nordiske og europeiske kraftmarkedet konkurrerer også kraftprodusenter på tvers av landegrensene, og en forskjellsbehandling av aktørene kan dermed påvirke denne samhandelen.

Lom og Vågå kommuner mener energimyndighetenes rettsoppfatning er EØS-stridig. Kommunene mener ikke at lovverket er i strid med EØS-avtalen, men energimyndighetenes praktisering av det. Det er påkrevet at departementet foretar en grundig vurdering av lovligheten – både internrettslig og EØS-rettslig - av den praksis det er lagt opp til i spørsmålet om næringsfond.

5.4 "Spesielle hensyn" som vilkår for å pålegge næringsfond i revisjonen

Uavhengig av drøftelsen over om forskjellsbehandlingen mellom tidsbegrensede og evigvarende konsesjoner er rettmessig eller ikke, må det være hevet over tvil at det ikke finnes rettslig hinder for å pålegge næringsfond i henhold til bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 – også ved en revisjon. Lom og Vågå kommuner viser til at departementet i Vinstra-vedtaket ikke avviser at næringsfond kan pålegges. Departementet har imidlertid lagt en svært høy terskel for å pålegge dette, jf. s. 148:

"Etter departementets syn må det foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. Etter en helhetlig, skjønsmessig vurdering finner ikke Olje- og energidepartementet grunnlag for slikt pålegg i denne saken. Ved denne

revisjonen tilrås fastsatt en rekke tiltak som skal avbøte skadelige miljøvirkninger ved reguleringene. Næringsfond vil ikke gi noen miljømessig forbedring som skal være hovedmålsetningen for revisjon."

Lom og Vågå kommuner kan ikke se – verken rettslige eller politiske argumenter for å legge terskelen så høyt som departementet gjør i Vinstra-saken. Uansett er det Lom og Vågå kommuners oppfatning at det i denne saken foreligger slike spesielle hensyn som kan begrunne næringsfond, også etter den standarden OED har fastsatt gjennom Vinstra-revisjonen.

I innstillingen fra NVE er det nettopp vektlagt de ikke ubetydelige ulempene for friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv når det foreslås at de private eierne pålegges næringsfond i forbindelse med fornyelse av sin konsesjon, jf. innstillingen side 86:

"Tesse har vært regulert i over 50 år, og distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen. Området er fortsatt attraktivt med stor verdi for flere brukerinteresser bl.a. friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv. NVE mener imidlertid at disse brukerinteressene lider en ikke ubetydelig ulempe som følge av reguleringen. NVE mener videre at konsesjonæren vil få forholdsvis små kostnader i forhold til inntektene ved en fortsatt regulering av den "lille Tesse-reguleringen" og den delen av den "store Tesse-reguleringen" som er åpne til ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8.

På bakgrunn av det ovenfor nevnte og de siste års praksis finner NVE det rimelig at kommunene tildeles næringsfond som en andel av verdiskapningen som reguleringen innebærer." (Understreket her)

Disse forholdene må også tillegges vekt ved vurdering av næringsfond for den offentlige regulanten av Tesse-reguleringen. Foreligger det slike tungtveiende argumenter for å pålegge privat regulant næringsfond i Tesse, taler de samme forhold for å pålegge offentlig regulant tilsvarende.

Lom og Vågå kommuner vil i denne sammenheng påpeke at skadeomfanget rundt Tessemagasinet er svært omfattende. Til sammen er ca 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon. Fortsatt erosjon truer jordbruksområder langs disse elvene. Ved Kalven oppstår det skader ved lav vannstand. Bølgeerosjon ved høy vannstand er et stort problem i nordenden og sydenden av vannet, hvor tiltakende erosjon skader jordbruksområdene. Omtrent 5 000 m strandlinje er vurdert som utsatt som følge av bølgeslagspåkjennning. Den brede og skjemmende reguleringssonen om våren og deler av sommeren reduserer naturopplevelsen for de som ferdes eller oppholder seg i området. Kulturminner rundt vannet ødelegges. Skadene er med andre ord betydelige, og er heller ikke vurdert og forutsatt på konsesjonstidspunktet i 1941. Den gang kjente man lite til de langsiktige skadevirkningene.

Videre er det sentralt at de omfattende erosjonsskadene for alvor tok til på begynnelsen av 60-tallet som en følge av Veo-overføringen. Lom og Vågå kommuner har tidligere bedt om at revisjon av Veo-overføringen (åpner for revisjon allerede i 2010) fremskyndes for å bli vurdert i sammenheng med revisjon av Tessereguleringen. Dette har beklageligvis ikke konsesjonsmyndighetene åpnet for. Det er særlig beklagelig når en ser på den lange saksbehandlingstiden som har vært i NVE og i OED.

I dag har skadene stadig større konsekvenser for andre interesser, både miljøinteresser, jordbruksinteresser, hensynet til trivsel og rekreasjonsmuligheter og andre kommersielle interesser. Særlig er det grunn til å trekke frem at Lom og Vågå kommuner er fjellbygder som baserer mye av sin næringsvirksomhet på natur- og friluftsbasert reiseliv. Skader på naturinteresser har ikke bare en betydelig miljøkostnad, da ivaretagelse av naturen også har en økende kommersiell verdi. Det er derfor rimelig at også den offentlige konsesjonæren kompenserer for andre skadelidende næringsinteresser i lokalmiljøet ved å yte næringsfond.

Med bakgrunn i de betydelige miljøskader som Tesse-reguleringen har påført kommunene, mener kommunene at det uansett foreligger "spesielle hensyn" for et næringsfond.

5.5 "Miljøforbedring" som vilkår for næringsfond?

I Vinstra-vedtaket synes det som at departementet legger til grunn at det er vilkår for å fastsette næringsfond at det må føre til en miljømessig forbedring:

"Ved denne revisjonen tilrås fastsatt en rekke tiltak som skal avbøte skadelige miljøvirkninger ved reguleringene. Næringsfond vil ikke gi noen miljømessig forbedring som skal være hovedmålsetningen for revisjon."

Lom og Vågå kommuner er uenig i at det gjelder et slikt vilkår for å innrømme næringsfond, tvert i mot. Næringsfond synes gjennomgående å være begrunnet i at kommunene skal ha en kompensasjon for de uheldige virkninger en utbygging vil ha på det øvrige næringsliv i kommunene.

Lom og Vågå kommuner vil her peke på et annet argument som tilsier at det bør pålegges næringsfond: Dersom miljøulempene ved en utbygging ikke lar seg rette opp gjennom revisjonen, fordi andre hensyn vektlegges, er dette et argument for å pålegge næringsfond som en kompensasjon for at det ikke lar seg gjøre å revidere vilkårene så langt som det ideelt sett er ønskelig. Det kan da ikke stilles krav om at næringsfondet i seg selv skal gi noen miljømessig forbedring.

Når det gjelder Vinstra-revisjonen er det Lom og Vågå kommuners oppfatning at departementet ikke påla konsesjonæren noen av de betydelige miljøtiltakene som var ønsket fra de berørte lokalsamfunn:

- Minstevannføring kun i en av fire elvestreknings
- Ikke pålegg om terskelbygging for å rette opp i estetiske virkninger av utbyggingen
- Ikke tapperestriksjoner for å avbøte på problemene med lav sommervannstand

Det kan være flere grunner til at minstevannføring, terskler og tapperestriksjoner ikke pålegges i revisjonen. Det kan for eksempel være teknisk vanskelig, uforholdsmessig dyrt eller som her begrunnet i hensynet til energibalansen.

Penger i form av næringsfond vil i seg selv ikke kunne rette opp miljøulempene, men kan være en kompensasjon i de tilfeller hvor miljøulempene ikke lar seg løse. Enten fordi ulempene allerede har blitt store og er uopprettelige, eller storsamfunnets behov for å ivareta kraftbalanse

eller fremme nasjonal klima- og fornybarpolitikk. For skader som av ulike årsaker ikke rettes opp, er økonomisk kompensasjon i form av f.eks. næringsfond eller miljøfond det nærliggende alternativet. På denne måten blir også utbyggere som ikke får pålegg om miljøvilkår også pålagt å bære noe av kostnadene for den miljøskade virksomheten påfører omgivelsene.

6 Miljøfond

I Vinstra-saken vedtok departementet et såkalt miljøfond som skal ha som formål å fremme miljøforbedrende tiltak i kommunen. Dette er ment som en kompensasjon for de miljømessige ulempene ved utbyggingen.

Miljøfond er ikke rettslig regulert i loven, slik som næringsfond, men kan allikevel kunne være en form for kompensasjon som særlig retter seg mot miljøforbedrende tiltak. OEDs argumentasjon mot et miljøfond i Vinstra-revisjonen gir imidlertid grunnlag for noen merknader fra kommunenes side. I departementets vedtak heter det:

"Kommunene Vang, Øystre Slidre og Nord-Fron har i brev til departementet fremsatt krav om at det fastsettes vilkår om et miljøfond. I følge kommunene vil hensikten med et miljøfond være å stille økonomiske midler til rådighet som skal øremerkes miljøforbedrende tiltak i vid forstand. Det anføres at et miljøfond skal benyttes til å avhjelpe skadevirkninger av reguleringen, og til miljøforbedrende tiltak mer generelt i kommunene.

Departementet kan ikke se at et miljøfond til kommunene vil være et tiltak for å avbøte reguleringens skadelige virkninger på miljøet. Departementet viser til at vilkårene for Vinstra-vassdraget foreslås modernisert og oppdatert. Det innebærer innføring av en rekke vilkår som gjør det mulig å iverksette miljøforbedrende tiltak i vassdraget og langs vannstrengen. Etter departementets syn må det derfor foreligge helt spesielle hensyn før det er aktuelt å pålegge miljøfond i revisjonssaker. Departementet kan ikke se at det er grunnlag for pålegg om miljøfond i denne revisjonssaken."

Departementet uttaler at det ikke kan se at et miljøfond som skal gå til miljøforbedrende tiltak i reguleringen og generelt i kommunen "vil være et tiltak for å avbøte reguleringens skadelige virkninger på miljøet". I Vinstra-revisjonen ble for eksempel ikke konsesjonæren pålagt å bygge terskel til en beskjeden kostnad, fordi det kun var av estetiske hensyn. Kommunene er av den oppfatning at estetiske hensyn også må regnes som et miljøhensyn. Dette er et vesentlig miljøtiltak i vassdraget som kommunene i tilfelle kunne vurdert å finansiere selv gjennom et slikt miljøfond. Andre eksempler er for eksempel tilrettelegging av fiske og friluftsliv i området.

Lom og Vågå kommuner viser til de betydelige miljøbelastningene Tesse-reguleringen medfører. Dersom departementet skulle komme til at den ikke finner det riktig med så stramme miljøvilkår som kommunene krever, og dersom departementet mot formodning skulle komme til at vilkårene for næringsfond ikke foreligger i denne saken, krever kommunene at departementet etablerer et særskilt miljøfond, som kan gå til miljøtiltak i forbindelse med reguleringen og i kommunen for øvrig.

7 Samordning med andre revisjoner og nye konsesjoner

Lom og Vågå kommuner har tidligere bedt om at en revisjon samordnes med Veo-overføringen, som åpnes for revisjon i 2010. Med hensyn til den svært lange saksbehandlingstiden som har vært i NVE og i departementet, må det kunne slås fast at dette burde vært gjort ved å fremskynde revisjonen av Veo-overføringen.

Som NVE skriver på sine hjemmesider, vil det å samordne revisjonene for hele vassdraget være i tråd med vanddirektivet og intensjonen om nedbørfeltorientert forvaltning. Det er derfor grunn til å tro at det for fremtidige revisjonssaker åpnes for samordning når det er behov for dette, og at situasjonen som har oppstått i Tesse unngås for fremtiden. Det har nå gått 18 år siden kommunene ba om revisjon i 1991. Nå er situasjonen slik at det umiddelbart etter fullføring av Tesse-revisjonen, vil bli fremmet krav om at det åpnes for revisjonssak for Veo-overføringen. Dermed blir det to isolerte revisjoner rett etter hverandre for to konsesjoner som i aller høyeste grad berører hverandre.

Samtidig planlegges Smådøla kraftverk i Tessevassdraget. Dette kraftverket vil også ha innvirkning for de forhold som vurderes i revisjonssaken. Lom kommune ble bedt om å ta stilling til forhåndsmelding i 2008. Utbygger utarbeider nå søknad og skal foreta konsekvensutredninger. Kommunen har avventet å ta nærmere stilling til saken inntil revisjonssaken er avklart. Den lange saksbehandlingstiden i NVE og OED gjør at kommunene ikke har et tilfredsstillende grunnlag for å ta stilling til nye utbyggingstiltak.”

IV Departementets bemerkninger

1. Bakgrunn

Tesse ligger i Lom og Vågå kommuner i Oppland fylke. Den ”lille Tessereguleringen” består av 0,8 m oppdemning og 0,7 m senking av Tesse. Konsesjon for denne reguleringen ble i februar 1941 gitt til A/S Eidefoss. ”Den store Tessereguleringen” - dvs ytterligere senking av Tesse på 10,9 m, ble gitt til Glommens og Laagens Brukseierforening 26. juli 1941. Konsesjonene ble stadfestet i kgl.res. 20. august 1948 og som også fastsatte felles manøvreringsreglement.

A/S Eidefoss fikk ved kgl.res. 29.08.2003 tillatelse til å heve inntaksdammen for Eidefossen kraftverk med 3 meter. Denne påbygningen øker fallhøyden og dermed kraftgrunnlaget i anlegget, og totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør i dag 33 854 nat.hk, dvs en økning på 154 nat.hk. i forhold til kraftgrunnlaget oppgitt i NVEs innstilling. Tessereguleringen utnytter i tilsammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB). GLB ble stiftet i 1918, og representerer bruks- og vannfallseiere i Glommas, Vormas og Gudbrandsdalslågens nedbørfelt.

GLB har i søknad datert 15. desember 1993 bedt om at staten frafaller sin hjemfallsrett, og søkt om ny konsesjon etter utløpte konsesjonsperioder for henholdsvis ”lille Tesseregulering” og ”store Tesseregulering”. Konsesjonen for den ”lille Tessereguleringen” løp ut den 3. februar 1991 for samtlige deltagere, og her er søkt om ny konsesjon i henhold til vassdragsreguleringsloven § 8. Konsesjonen for ”den store Tessereguleringen” løp ut for de private falleierne i juli 1991. De offentlige deltagerne har her konsesjon på ubegrenset tid, men vilkårene kan tas opp til revisjon. Saken omhandler både spørsmål om fornyelse av konsesjon og spørsmål om revisjon av konsesjonsvilkår.

Olje- og energidepartementet har gitt tillatelse til midlertidig fortsettelse av reguleringen av Tesse inntil søknadene er behandlet, jf. brev av 22. oktober 1990. GLB har søkt om konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere.

Ved kgl.res. 22. april 1960 fikk A/S Eidefoss konsesjon for overføring fra Veovassdraget til Tesse. Konsesjonen ble i 1983 overført til GLB. Reglementet for Tessereguleringen ble imidlertid ikke endret som følge av denne overføringen. I henhold til vassdragsreguleringslovens regler kan det nå foretas en revisjon av Veo-overføringen.

2. Fordeler og ulemper

Tessa elv ut til Vågavatn har svært liten vannføring, og vannføringen gjennom vatnet er påvirket ved at avløpet fra Tesse er redusert om sommeren og økt om vinteren.

Erosjonsskadene rundt Tesse skyldes enten erosjon i eller i nærheten av innløpsosler fra elver og bekker, eller generell bølgeerosjon. Vinderosjon kan ses enkelte steder. De største erosjonsproblemene og skadene oppstår ved utløpet av Ilva og Smådøla. Ca 1100 m på begge sider av nedre del av Ilva og 1000 m av Smådøla er utsatt for erosjon. Jordbruksområder vil fortsatt kunne trues av erosjon. Omtrent 5000 m strandlinje vurderes som utsatt av bølgeslag.

Den brede reguleringssonen har negativ innvirkning på naturopplevelsen.

Ved Tessand er en stor del av bebyggelsen utsatt for frostrøyk.

I nedre Otta har vintervannføringen økt som følge av reguleringene i vassdraget. Ved spesielle værforhold kan det gå isganger, og skadene dette medfører har økt som følge av reguleringen.

Reguleringen av Tesse har hatt alvorlige konsekvenser for fisket. Dammen stenger av elva ut fra magasinet, og gyteplasser i strandsonen tørrelegges ved nedtappingen på vinterstid.

Fordelene ved Tessereguleringen er produksjon av kraft. Beregning viser at nytten av Tessemagasinet er 98 GWh/år - 182 GWh mot regulerte 280 GWh/år. Vinterproduksjonen fra Tessemagasinet er ca 190 GWh/år. Herav står "lille Tessereguleringen" for ca 25 GWh/år. I tillegg har reguleringen en flomdempingseffekt.

3. NVEs innstilling

NVE anbefaler at hjemfall ikke skal gjøres gjeldende for den "lille Tessereguleringen" og de private falleiernes andel av den "store Tessereguleringen". Med unntak av Statkraft SF som har en andel på ca 1/3 av fallet Mørkfoss/Solbergfoss og utnytter Tessereguleringen, har ikke staten noen rettigheter i vassdraget som medfører at reguleringsanlegget kan utnyttes. En overtagelse ved hjemfall vil derfor ikke ha noen reell verdi.

NVE mener at fordelene ved en fortsatt regulering av den "lille Tessereguleringen" er større enn ulempene, og tilrår at GLB gis tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 8 til å fortsette

reguleringen med de samme reguleringshøyder i magasinet. Det anbefales at GLB gis konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for andelen av den "store Tessereguleringen" som er løpt ut. Videre foreslås en revidering av vilkårene for de offentlige deltakernes andel i den "store Tessereguleringen". NVE anbefaler at GLB gis konsesjon på ubegrenset tid for hele Tessereguleringen.

4. Olje- og energidepartementets merknader

4.1 Saksbehandlingstiden

Siden konsesjonene løp ut i 1991, har GLB regulert Tesse med midlertidig konsesjon. GLB søkte om fornyelse av konsesjonene for Tesse i 1993.

Etter lovendring i 1992 gir vassdragsreguleringsloven hjemmel for revisjon av alle tidsubegrensede vassdragsreguleringskonsesjoner. Noen uttømmende lovregler for hva en revisjon skal innebære finnes ikke på området, og vassdragsmyndigheten må i hovedsak støtte seg til de føringer som ligger i Ot.prp. nr 50 (1991-92). Det er reist flere vanskelige spørsmål i forbindelse med revisjonssakene som det har vært nødvendig å avklare. De første revisjonssakene har av den grunn tatt lang tid å sluttbehandle. Revisjonssaken for Vinstra ble ferdigbehandlet og vedtatt ved kongelig resolusjon høsten 2008. Vinstra-saken gir veiledning når det gjelder flere av spørsmålene som reises i de revisjonssakene som ligger til behandling i henholdsvis NVE og OED. NVE har utarbeidet forslag til nye retningslinjer for revisjonssakene. Innstillingen ligger nå i departementet for sluttbehandling etter avsluttet høring. Vedtak om revisjon av reguleringskonsesjonen for Tesse fattes imidlertid nå, uavhengig av sluttbehandling av disse retningslinjene.

4.2 Ny reguleringskonsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8

Søknaden om fortsatt regulering skal behandles etter vassdragsreguleringslovens regler om ny konsesjon. Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør i dag 33 854 nat.hk. hvorav 11 438 knyttes til den "lille" og 3003 nat.hk til de private andelene av den "store" reguleringen.

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdragsreguleringsloven, må fordelene og ulempene ved fortsatt regulering av Tesse veies opp mot hverandre. Ivaretagelse av naturmangfoldet er et tilleggshensyn i skjønnsutøvingen ved saksbehandling etter vassdragsreguleringsloven. Det innebærer at en fortsatt regulering av Tesse og miljøkonsekvensene dette innebærer skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftforsyningsikkerheten er viktige faktorer. Selve konsesjonsvurderingen må nødvendigvis bli noe annerledes i en fornyelsessak enn i de tilfeller hvor det skal foretas helt nye inngrep. Det foreligger allerede skader og ulemper som følge av reguleringen, og alternativet til å gi ny konsesjon er enten å nedlegge anlegget eller gi konsesjon for en mindre regulering.

Fordelen ved reguleringen er hovedsakelig kraftinnvinning. Årlig vinterproduksjon i vassdraget er ca 190 GWh pr år, hvorav den "lille Tessereguleringen" (beregnet etter magasinivolum) utgjør ca 25 GWh/år. Reguleringen har også en viss flomdempende effekt.

Vedtaket bygger på søknad med utredninger, som sammen med foreliggende kunnskap fremkommet blant annet gjennom høringen, gjør at det etter departementets vurdering foreligger tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å kunne fatte vedtak i saken. Naturmangfoldloven §§ 8 og 10 - 12 er vurdert og tatt hensyn til i departementets behandling av søknaden.

4.3 Grunnlaget for revisjon

Hjemmel for behandling av revisjonssaken er lov 19. juni 1992 nr. 62 om endringer i vassdragsreguleringsloven m.fl. pkt. 6 nr. 3 som lyder:

"Tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner kan revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet."

Vassdragsreguleringsloven ble endret i 1992, jf. Ot. prp. nr. 50 (1991-92) og Innst. O. nr. 66 (1991-92).

Departementet bemerker at lovgiver har valgt et system hvor ytelser til kommuner som berøres av vannkraftreguleringer vil bli forskjellig etter hvorvidt konsesjonen er tidsbegrenset eller ikke. Konsesjoner til offentlige regulanter er gitt på ubegrenset tid og disse skal med dette ikke konsesjonsbehandles på nytt, men kan være gjenstand for revisjon. NVE har utarbeidet foreløpige saksbehandlingsregler for revisjon som er tatt inn i NVEs V-Notat 9/98. Forslag til nye retningslinjer er nå under behandling i Olje- og energidepartementet. Disse saksbehandlingsreglene er utarbeidet ut fra føringer som er gitt i Ot. prp. nr. 50 (1991-92). I proposisjonen s 48 heter det:

"Under enhver omstendighet er det ikke aktuelt med et utredningsomfang på tilnærmet samme nivå som ved en konsesjonsbehandling. Det må tvert imot forutsettes at utredningsbehovet vil være moderat."

Ved revisjon skal et allerede utbygd kraftanlegg være gjenstand for avbøtende tiltak og det skal foretas en avveining mellom fordeler og ulemper ved de nye eller endrede vilkårene. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene, og det skal også være anledning å oppheve vilkår som har vist seg urimelige/unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir en mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene, men utgangspunktet vil være at endringer ikke skal være vesentlige for konsesjonæren. Samfunnsmessige ulemper vil typisk være tapt kraftproduksjon. Konsesjonsmyndighetene vil være restriktiv med å fastsette nye skjerpede krav om vannslipping, og dette vil kun pålegges i spesielle tilfelle. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et aktuelt tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon, jf. St. meld. nr. 37 (2000-2001) Vasskraftmeldinga, der det bl.a. heter:

"Ved handsaminga av både revisjon og fornying av reguleringskonsesjonar vil regjeringa leggja stor vekt på å halde oppe det eksisterende produksjonsgrunnlaget for vasskraftproduksjon".

Stortinget sluttet seg til dette punktet i meldingen, jf. Innst. S. nr. 263 (2000-2001).

Det er ikke behandlet noen revisjonssak etter lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) trådte i kraft 1. juli 2009. Revisjon er en modernisering av vilkår for å ivareta miljøhensyn og få en forbedring av miljø. Formålet med revisjon av

reguleringskonsesjoner er derfor i hovedtrekk de samme som formålet bak de aktuelle bestemmelser og prinsipper i naturmangfoldloven. Tilrådingen bygger på søknad med utredninger, som sammen med foreliggende kunnskap fremkommet blant annet gjennom høringen, gjør at det etter departementets vurdering foreligger tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å kunne fatte vedtak i saken. Naturmangfoldloven §§ 8 og 10 - 12 er vurdert og tatt hensyn til i departementets behandling av søknaden.

Når det gjelder de ulike krav som er reist i forbindelse med revisjonen, drøftes disse nærmere under departementets bemerkninger til vilkårene.

4.4 Veo-overføringen

Lom og Vågå kommuner viser til at de omfattende erosjonsskadene for alvor tok til på begynnelsen av 60-tallet som en følge av overføring av Veo til Tessevassdraget, jf tillatelse til A/S Eidefoss ved kgl.res. 22. april 1960. Kommunene har tidligere (1991) bedt om at revisjon av Veo-overføringen fremskyndes. Det ble åpnet for adgang til revisjon av Veo-overføringen i 2010.

En revisjonssak starter med at kommunen eller andre representanter for allmenne interesser, påpeker eller begrunner krav eller endringer i en konsesjon. Det er imidlertid ikke fremmet noen konkrete eller begrunnede krav til NVE når det gjelder konsesjonen for Veo-overføringen. Et slikt revisjonsarbeid er derfor ikke påbegynt, og det vil derfor gå lang tid før noe revisjonsdokument kan foreligge. Etter forholdene er det lite aktuelt å avvente og fremme noen helhetlig revisjon i denne saken. En fremtidig revisjon av Veo-overføringen må tilpasses de vilkår som nå settes i ny konsesjon og reviderte vilkår for bestående konsesjon i Tesse. Vilrådene for ny reguleringskonsesjon for Tesse kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

4.5 Konklusjon

I likhet med NVE er Olje- og energidepartementet kommet til at fordelene ved en fortsatt regulering av den "lille Tessereguleringen" er større enn ulempene, og tilrår at GLB gis tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 8 til å fortsette reguleringen med de samme reguleringshøyder i magasinet. Det foreslås imidlertid noen innskrenkninger i forhold til gjeldende tillatelse, jf. departementets bemerkninger til vilkårene. Departementet tilrår at GLB gis ny konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for andelen av den "store Tessereguleringen" som er løpt ut. Det vises til at inngrepene har eksistert over lang tid og at omgivelsene har tilpasset seg situasjonen. Ingen av høringsinstansene har gått i mot en fortsatt regulering. Videre foreslås en revidering av vilkårene for de offentlige deltakernes andel i den "store Tessereguleringen", jf vedlagt utkast til vilkår og departementets bemerkninger til disse.

4.6 Departementets bemerkninger til vilkårene

4.6.1 Konsesjonstid (vilkårenes post 1)

GLB oppfyller vilkårene i vassdragsreguleringsloven § 10 nr 2 første ledd om 2/3 offentlig eierskap slik den lød før ny lov 26.09.2008 nr 78. GLBs tidsbegrensede konsesjoner for private deltakere ble endret til tidsbegrensede reguleringskonsesjoner, jf Nærings- og energidepartementets brev 19. mai 1995 til GLB. Konsesjonene for Tessereguleringene var ikke omfattet, fordi de løp ut allerede i 1991.

Ny konsesjon etter vassdragsreguleringsloven skal i utgangspunktet gis i henhold til de lovbestemmelser som gjaldt på det tidspunktet konsesjonene løp ut. Departementet kan imidlertid ikke se noen sterke grunner til at reguleringskonsesjonene for Tesse skal gis for et begrenset tidsrom, og tilrår at begge konsesjonene gis på ubegrenset tid i tråd med etablert praksis og i likhet med de øvrige tidsbegrensede konsesjoner i vassdraget som løp ut etter lovendringen i 1992. Hovedregelen i dag er at reguleringskonsesjoner gis på ubegrenset tid uansett eierskap, jf § 10 nr 1, se omtale i Ot.prp. nr 61 (2007-2008).

4.6.2 Konsesjonsavgiftene (vilkårenes post 2)

Av hensyn til enklere oppfølging av avgiftsberegningene foreslår NVE at det fastsettes en samlet sats for hele konsesjonen som består av et vektet middel mellom satsen for fornyet konsesjon og gjeldende sats for de offentlige eierne. NVE har derfor fremmet forslag om at konsesjonsavgiftene for den del av konsesjonen som fornyes, fra virkningstidspunktet og frem til konsesjon er vedtatt, skal være 6,82 kr/nat.hk til statens konsesjonsavgiftsfond og maksimalsats kr 30/nat.hk for kommunene (prisjustert sats i perioden fra 1.1.2007 blir kr 9,27 og 40,77). Fra det tidspunkt konsesjon gis og vilkårene er revidert foreslås tilsvarende oppjustert sats for både statens konsesjonsavgiftsfond og for kommunene for hele konsesjonen. Beregnet sats pr. 1.1.2011 er kr. 9,52 pr. nat.hk. til staten og kr 48,00 pr. nat.hk til kommunene. Departementet slutter seg til dette og foreslår enkelte endringer i NVEs forslag til vilkår post 2 for å tydeliggjøre forskjellen mellom avgiftssatsene:

"For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter:

For den tidsbegrensede del av konsesjonen som fornyes, fra utløpsdato og frem til konsesjon er vedtatt:

*Til statens konsesjonsavgiftsfond **kr 6,82** pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer **kr 30,-** pr. nat.hk.*

For hele konsesjonen, ny og revidert del, fra det tidspunkt da konsesjon er vedtatt:

*Til statens konsesjonsavgiftsfond **kr 9,52** pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer **kr 48,00** pr. nat.hk. Satsene er angitt pr 1.1.2011.*

Fastsettelsen av avgiftene . . ."

4.6.3 Spørsmålet om Næringsfond (vilkårenes post 2)

1. Kommunenes krav om næringsfond

NVE foreslår et næringsfond på 5 mill. kroner som fordeles mellom kommunene med 99 % til Lom kommune og 1 % til Vågå (tilsvarende fordeling av reguleringsavgiftene). NVE mener det ikke foreligger særlige sterke grunner til å pålegge næringsfond i forbindelse med revisjonen av vilkårene for de offentlige deltakerne.

Lom kommune bad i 1995 om et næringsfond på 20 mill. kroner, indeksjustert til 26 mill. kroner i 2003. På bakgrunn av den lange saksbehandlingstiden i NVE mener kommunen at konsesjonæren har oppnådd en solid rentebesparelse, og krever at næringsfondet settes til 46,5 mill. kroner. Kommunen har forutsatt at vilkåret om næringsfond også må gjelde for de offentlige eierne som får vilkårene revidert.

Konsesjonsvilkårene kan underlegges revisjon for å ivareta miljøhensyn, dvs at revisjonens hovedformål er av *miljømessig* art. Næringsfond er i den sammenheng lite egnet til å avbøte konkrete miljøskader og ulemper som skyldes reguleringer. I Olje- og energidepartementets brev til Landssamanslutninga av vasskraftkommunar i 1999 fortolkes forarbeidene til lovendringen i 1992 når det gjelder næringsfond. Det uttales at næringsfond er *"noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet."* Næringsfond bør ellers i all hovedsak ikke gis. Departementet bemerker at når det gjelder kompensasjoner av økonomisk art, sikres kommunene stabile inntekter gjennom avgifter, konsesjonskraft og kraftverksbeskatning.

Alle reguleringer og utbygginger i vassdrag medfører ulemper i mer eller mindre grad, men dette er gjerne konsekvenser man var klar over på konsesjonstidspunktet. Det er ikke tvil om at reguleringen av Tesse har medført negative konsekvenser for flere brukerinteresser, bl.a. friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv. NVE uttaler at brukerinteressene i området lider *"en ikke ubetydelig ulempe"* som følge av reguleringen, og at konsesjonæren på den annen side vil få forholdsvis små kostnader i forhold til inntektene ved en fortsatt regulering av Tesse. Dette er en god begrunnelse for å pålegge næringsfond ved fastsettelse av ny konsesjon, men det er ikke de samme kriterier som legges til grunn ved vurderingen av næringsfond ved en revisjon. Etter departementets syn må det foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. NVE kan ikke se at det foreligger slike spesielle hensyn i denne revisjonssaken. Departementet slutter seg til NVEs vurdering. Departementet finner derfor at spørsmålet om næringsfond må knyttes til den delen som tilhører private rettighetshavere, og som er løpt ut og skal fornyes.

Spørsmålet om næringsfond gjelder kompensasjon for skader og ulemper for en ny reguleringsperiode, samt at kommunene skal ha en del av verdiskapningen som utbyggingen bidrar til. Størrelsen på næringsfondet sees i forhold til verdiskapning og miljøkonsekvenser som følge av inngrepet, og må utmåles skjønnsmessig i henhold til en vurdering av de fordeler og ulemper reguleringen skaper. Etter NVEs mening er det vanskelig å argumentere for størrelsen på et næringsfond med hovedargument knyttet til verdiskapningen basert på nat.hk til fornyelse. Andelen i verdiskapning bør etter NVEs mening inngå som en av flere skjønnsmessig vurderte hovedkriterier, der summen fastsettes etter en totalvurdering. Slike kriterier er verdiskapningen/størrelse på kraftproduksjon, ulemper/virkning på næringsgrunnlaget, sammenligning i andre saker, øvrige vilkår som fastsettes og eventuelle avtaler som inngås mellom partene. Departementet slutter seg til NVEs synspunkter.

Antall naturhestekrefter gir en indikasjon på den potensielle verdiskapningen. Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør i dag 33 854 nat.hk. De private andelene utgjør til sammen 14 441 nat.hk. Ved vurderingen av næringsfond finner departementet det riktig å ta utgangspunkt i tidligere sammenlignbare saker som gjelder fornyelse av konsesjoner. NVE sammenligner Tessereguleringen med Bygdinsaken når det gjelder kraftmengde, beliggenhet og skadevirkninger. Lom kommune er ikke enig i denne sammenligningen. Det vises bl.a. til at skadevirkningene av Bygdinreguleringen har stoppet opp, mens erosjonsskadene fortsatt pågår i Tesse. Etter kriteriet om sammenligning knyttet til *"verdiskapning basert på nat.hk."* er Bygdinsaken relevant. Når det gjelder skadevirkninger pga erosjon, er sakene ikke sammenlignbare. Erosjon er imidlertid et problem som etter departementets mening bør forsøkes løst ved fastsettelse av egne vilkår og premisser i konsesjonen fremfor utbetaling i form av næringsfond, se nærmere om dette i pkt 4.5.6 nedenfor.

NVE foreslo i innstillingen i 2003 et næringsfond på 5 mill. kroner. Etter 2011-priser vil dette utgjøre ca 5,71 mill. kroner. Departementet har etter en totalvurdering kommet til at næringsfondet bør fastsettes til 10 mill. kroner, og med den samme fordeling på Lom og Vågå kommuner som fremgår av NVEs tilråding. Ved en fornyelsessak er det også hjemmel til å endre på tidligere konsesjonsgitte reguleringshøyder. Spørsmålet om reduksjon av HRV er derfor en aktuell problemstilling i fornyelsessaken. Det samme er muligheten for høyere sommervannstand, som også er ønsket ut fra landskapsestetiske forhold, se nærmere punkt 4.6.7 nedenfor. Slike endringer må også tas hensyn til i totalvurderingen av utmålingen av næringsfondet.

2. Kommunens anførsler om brudd på EØS-avtalens regler om forskjellsbehandling ved fastsettelse av næringsfond

Kommunene anfører at behandling av private andelshavere i reguleringskonsesjonen som skal fornyes og offentlige andelshavere i konsesjonen som skal revideres, innebærer brudd på EØS-avtalens regler om forskjellsbehandling. Det anføres ikke hvilke konkrete bestemmelser om forskjellsbehandling NVEs innstilling kan være i strid med, men det vises til spørsmål om forskjellsbehandlingen "sett i lys av hjemfallsaken". Departementet har derfor vurdert både det generelle forbudet mot forskjellsbehandling i EØS-avtalen art. 4 og de spesielle reglene om fri etableringsrett i art. 31 og om fri flyt av kapital i art. 40.

Ved søknad om konsesjoner kan staten både avslå og stille vilkår for tillatelsen. Innehaveren av en tidsbegrenset konsesjon har ikke krav på å få fornyet konsesjonen. Vilkår om for eksempel næringsfond kan dermed stilles dersom dette gjøres på en objektiv og ikke-diskriminerende måte. Næringsfond er et standardvilkår som pålegges alle som gis konsesjon av et visst omfang etter vassdragsreguleringsloven, og er derfor ikke direkte diskriminerende. Et slikt rent økonomisk vilkår kan også vanskelig sies å være mer tyngende for et selskap fra andre EØS-stater enn for norske selskaper, og i seg selv skal vilkår om næringsfond ikke innebære forskjellsbehandling i strid med EØS-avtalen.

Departementet viser til EF-domstolens uttalelse i den såkalte "Schumacker-saken" (C-279/93):

"forskjellsbehandling etter fast retspraksis kun kan bestå i, at der paa sammenlignelige situationer anvendes forskjellige bestemmelser, eller at den samme bestemmelse anvendes paa forskjellige situationer."

Reguleringskonsesjonen for Tesse ble stadfestet ved kongelig resolusjon i 1948. Den gang ble offentlige og private andelshavere forskjellsbehandlet i medhold av gjeldende regelverk og gitt henholdsvis tidsbegrensede og tidsbegrensede konsesjoner. Den lovlige forskjellsbehandlingen den gang medførte at de private andelshaverne og de offentlige andelshaverne juridisk sett befinner seg i ulike situasjoner i dag. De offentlige andelshaverne har en bestående rettighet som skal revideres, mens de private andelshaverne søker om en ny rettighet. En fornyelse er rettslig sett en ny konsesjon. At fornyelsen i dette tilfellet er en del av en konsesjon som også revideres, endrer ikke dette. Ved meddelelse av alle nye reguleringskonsesjoner av et visst omfang i dag - herunder fornyelse, pålegges som nevnt både private og offentlige å avsette midler til næringsfond, dvs likebehandling av alle aktører. EØS-avtalen inneholder imidlertid ikke krav om likebehandling av forskjellige situasjoner som revisjon av en eksisterende og søknad om en

ny rettighet. Departementet er derfor av den mening at det å pålegge næringsfond ved fornyelse og ikke ved revisjon, ikke er brudd på EØS-avtalens regler om ikke-diskriminering.

3. *Krav om miljøfond*

Lom og Vågå kommuner fremmer spørsmålet om såkalt "miljøfond" som skal ha som formål å fremme miljøforbedrende tiltak i kommunen, og som er ment som en kompensasjon for miljømessige ulemper ved utbyggingen.

I Vinstra-saken fremmet kommunene Vang, Øystre Slidre og Nord-Fron liknende krav om et miljøfond, men dette kravet ble avslått av departementet. Et miljøfond fremstår i praksis som en økonomisk kompensasjon til kommunene på samme måten som et næringsfond, og anses ikke å være i tråd med formålet bak vilkårsrevisjon. Departementet har ikke endret sin oppfatning av dette. Departementet viser til kommunenes inntjening i form av beskatning, avgiftsinnbetaling og tildeling av konsesjonskraft vil vedvare dersom dagens kraftproduksjon i all hovedsak beholdes.

4.6.4 Naturforvaltning (vilkårenes post 8) punkt V Opphjelv av fisk/vilt/friluftsliv

Standardvilkår om naturforvaltning er meget sentralt i revisjonssakene ettersom revisjonen primært har en miljømessig begrunnelse. Vilket gir DN hjemmel til blant annet å kreve naturfaglige undersøkelser og utsetting av fisk. Olje- og energidepartementet viser til at standardvilkår om naturforvaltning er et sentralt virkemiddel for å avbøte miljøskader. Det tilrås derfor fastsatt et slikt vilkår i denne saken. Størrelsen på utbetalingen til kommunene gjenspeiler de konkrete ulempene i den enkelte kommune. NVE foreslår et årlig beløp til Lom kommune på kr 50 000,- og det er ikke foreslått noe til Vågå kommune. Det er ikke kommet noen merknader eller ønske om endringer til dette forslaget fra høringsinstansene. Både Lom og Vågå kommuner har imidlertid fremsatt høye krav om næringsfond bl.a. pga "svekket gyteforhold og vesentlig redusert fiskeproduksjon" - ulemper som nettopp kan relateres til vilkåret om naturforvaltning. Departementet mener disse ulempene må tillegges vekt når det nå skal fastsettes vilkår om årlige utbetalinger for blant annet å bøte på slike endringer. Departementet tilrår at det fastsettes et vilkår om årlig beløp pålydende 100 000,- til Lom kommune til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Beløpet avsettes i et fond som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av fisk/vilt/friluftsliv.

4.6.5 Automatisk fredete kulturminner (vilkårenes post 9)

Området ved Tesse ble ikke spesielt undersøkt med tanke på kulturminner den gang reguleringen ble iverksatt. Det er imidlertid gjort flere funn fra steinalderen her. I 1970 ble det også gjennomført et etnologisk feltarbeid av Institutt for folkeminnegransking ved UiO som gir et bilde av utnyttelsen av fjellområdet med setring, fiske, jakt, bebyggelse m.m. fra ca år 1900 og fremover. Lom kommune ber om at GLB pålegges å yte tilskudd til registrering av aktuelle områder. Garmo Grendautvalg uttaler også at man gjennom tiltak må prøve å sikre/verne/vedlikeholde alle de kulturminnene som finnes i området. Selv om kulturminnene har mistet en del av sin verdi på grunn av reguleringen, kan man ved utarbeidelse av informasjon, tilrettelegging og ulike tiltak til en viss grad kompensere for dette. Grendautvalget forutsetter derfor at det stilles økonomiske midler til disposisjon for dette arbeidet. Oppland fylkeskommune (kulturminnemyndigheten) har imidlertid ingen merknader til GLBs søknad.

NVE har foreslått standard kulturminnevilkår om at konsesjonæren plikter å oppfylle kulturminnel §§ 8 og 9 i områder som berøres av reguleringen.

Olje- og energidepartementet foreslår at det fastsettes et nytt vilkår om kulturminner. Departementet viser til at en fornyelse av en reguleringskonsesjon ikke medfører nye inngrep og konsekvenser, og at vilkår og kostnader til kulturminnerelaterte undersøkelser, registreringer og eventuelle utgravninger må ses i sammenheng med dette.

Departementet går inn for at regulanten skal innbetale en sektoravgift som skal disponeres til kulturminnetiltak i utbygde vassdrag. For den fornyede konsesjonen betaler konsesjonæren inn et engangsbeløp på 12 000 kr (2006-kroneverdi) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Antall GWh magasinkapasitet fastsettes ved uenighet av NVE. Beløpet skal dekke alle kulturminnerelaterte undersøkelser, registreringer, utgravninger og sikringer. Innbetalingen skal øremerkes finansiering av statlige utgifter knyttet til kulturminnetiltak i vassdrag. Det foreslås tilsvarende at konsesjonæren som vilkår for revisjonen må innbetale kr 7 000 per GWh (2006-kroneverdi) magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Departementet bemerker at beløpene skal justeres etter konsumprisindeks på tidspunktet for innkreving av sektoravgiften.

Kulturminnemyndighetene bestemmer hvor undersøkelsene skal gjøres. Med hjemmel i vassdragsreguleringsloven § 12 nr 17 foreslås følgende vilkår som ny post 9 i forhold til NVEs opprinnelige forslag:

Når reviderte vilkår er fastsatt og fornyet konsesjon er gitt skal konsesjonæren betale et engangsbeløp per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. For fornyete konsesjoner skal engangsbeløpet utgjøre kr 12 000, (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. For konsesjoner med reviderte vilkår skal engangsbeløpet utgjøre kr 7 000 (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravninger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredede kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren skal varsle kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen) i god tid før en nedtapping av magasinene, eller dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid m.v. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf kulturminneloven § 8 annet ledd.

4.6.6 Vilkårenes post 12 – erosjon og sikring

1. Erosjon

Erosjon fremheves som et vesentlig miljøproblem i og rundt Tesse. I høringsuttalelsene sies det at store arealer er gått tapt som følge av erosjon, og at en for å hindre fremtidig skade må pålegge konsesjonæren å utføre sikringstiltak både langs magasinet og ved sideelvene. Det

foreslås også at GLB hvert år må kalle inn et utvalg fra ulike interessegrupper for å holde tilsyn med skadevirkningene.

De største erosjonsproblemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. I tillegg til disse stedene oppstår det skader ved Kalven ved lav vannstand i Tesse. Bølgeerosjon ved høy vannstand er imidlertid også et problem i nord- og sydenden av vatnet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Totalt er ca 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon som følge av høy vannføring og økt strømningshastighet ved lavt magasin. For øvrig er det ca 5000 m strandlinje som er vurdert utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning. Sikring med stein som ledemurer eller terskler vil redusere erosjonsutviklingen i høyde med HRV. Ved Ilva og Smådøla vil fortsatt erosjon uten tiltak kunne true jordbruksområder videre oppover langs elvene.

NVE mener at post 12 i de foreslåtte vilkårene gir Olje- og energidepartementet tilstrekkelig mulighet for å pålegge konsesjonæren å bygge terskler, samt å bekoste sikringstiltak mot erosjon. NVE kan derfor ikke se noen vesentlig grunn for at konsesjonæren skal pålegges å innkalle et utvalg bestående av forskjellige interessegrupper til årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen. Dette ligger innenfor NVEs tilsynsansvar, jf. vilkårenes post 6.

Departementet er i utgangspunktet enig i dette, men mener det er behov for å få oppdatert situasjonen i og rundt Tesse når det gjelder erosjonsproblematikken. Basert på bl.a. kommunenes uttalelser om at erosjonsforholdene forverres pga konsesjonærens unnlattelse av å følge opp pålegg, ba derfor OED om NVEs nærmere vurdering av eventuelle vilkår og pålegg som er gitt om erosjonssikring i Tesse, og i hvilken grad konsesjonær har fulgt disse opp. GLB og Eidefoss AS har sammen laget et notat som redegjør for hvilke tiltak som er gjort i Tesse for å hindre erosjon. NVE har i brev til departementet datert 01.12.2009 gitt sin vurdering av erosjonsforholdene.

NVE utarbeidet i 1985 en omfattende plan for opprensing, forbygging og flomsikring av Ilva fra utløpet i Tesse og 1 km oppover. De delene som hadde direkte med reguleringen å gjøre, ble skilt ut som en egen plan. I 1994 ble det gjennomført tiltak ved Ilva og Smådøla. GLB og Eidefoss hevder at tiltakene var for å bøte på akutte skader, og ikke ment å være noen fullstendig erosjonssikring av reguleringssonene ved de aktuelle tilløpselvene. Det var mangel på egnet stein for forbygnings- og erosjonssikring i Tesseområdet, og dette problemet har vært avgjørende for videre planer om erosjons- og forbygningsarbeidet i Ilva og Smådøla. En mulig løsning på problemene med tilgang på egnet stein kan være planene til Eidefoss AS om bygging av kraftverk i Smådøla. Tilgang på stein vil først være aktuelt dersom det gis konsesjon for utbyggingen. Konsesjonssøknaden er nå til behandling i departementet.

NVE viser til at tiltakene som er utført delvis er direkte følge av reguleringen, mens andre tiltak er utført som et samarbeid mellom regulant, kommunene og NVE. Både gjeldende vilkår og nye vilkår som følger av denne fornyelsen/revisjonen gir hjemmel til å pålegge ytterligere tiltak. NVE foreslår at dersom kommunene har konkrete problemstillinger, bør dette tas opp med NVE som kan vurdere å eventuelt pålegge tiltak.

Departementet viser til at det er mange år siden forrige tiltaksplan for forbygging ble utarbeidet. Departementet ba derfor NVE i brev av 8.6.2010 så snart som mulig ta kontakt med kommunene og konsesjonæren slik at den faktiske situasjon kartlegges og at de konkrete erosjonsproblemene blir beskrevet. Departementet bad om at det må foretas en faglig vurdering

på grunnlag av denne kartleggingen og den nye situasjonsbeskrivelsen, og at regulanten så snart som mulig måtte utarbeide en tiltaksplan for mulige sikringstiltak mot erosjon. NVE bad på dette grunnlag om at en slik tiltaksplan ble utferdiget. Rapporten er ferdigstilt og NVE oversendte rapporten til departementet den 18.10.2011. Det forutsettes at konkrete tiltak iverksettes så fort som praktisk mulig, jf også vilkårenes post 12, tredje ledd. Det bemerkes at eventuelle tiltak som kan pålegges må være som følge av skade direkte forårsaket av reguleringen, men regulanten må ta de kostnader som anses nødvendige for å få gjennomført hensiktsmessige og gjennomførbare tiltak, jf post 12 annet ledd. Ut fra de opplysninger departementet har fått, finnes det egnet steinmateriale i nærområdet. Departementet henstiller kommunen om et samarbeid med konsesjonæren for å finne alternative områder til massetak for å hente nødvendig forbygningsstein fra nærområdet, jf også konsesjonsvilkårenes post 7 fjerde ledd. Departementet vil i samråd med NVE kunne komme tilbake til pålegg om mer konkrete tiltak når den nye tiltaksplanen er vurdert.

Når det gjelder krav ovenfor GLB om erstatning for arealer som er gått tapt, er departementet enig med NVE i at dette er privatrettslige spørsmål.

2. *Krav om terskel mellom Tesse og Ostjønnen*

NVE mener en terskel mellom Tesse og Ostjønnen vil bære mer preg av en dam som vil innebære et relativt stort nytt inngrep. Fordelene ved en dam som skiller Ostjønnen fra Tesse er at en unngår å demme Ostjønnen opp til HRV og vil sannsynligvis føre til redusert utvasking i strandsonen. Dammen vil imidlertid hindre ferdsel med båt mellom de to vannene, redusere fiskens vandring mellom vannene og redusere utskifting av vann i Ostjønnen.

NVE har i sin innstilling i stedet anbefalt en tetting av kanalen mellom de to vannene. En slik gjenfylling kaller NVE en *terskel*. Da kan en holde en høyere vannstand i Ostjønnen om sommeren og dette kan, i tillegg til å være en estetisk fordel, også være en fordel for produksjon av næringsdyr og for våtmarkstilknyttede fugler. Senere på høsten vil Tesse oversvømme den gjenfylte kanalen, og få samme vannstand som Tesse. Dette vil bl.a. gi vandringsmuligheter for ørreten i gytetiden.

Lom kommune fastholdt i brev datert 6.5.2009 sitt krav om en terskel mellom Tesse og Ostjønnen, og mener at NVEs argumentasjon fremstår mer som synsing og ikke som en faglig vurdering av hva som er det beste tiltaket. Departementet bemerker at kommunen ikke har gitt noen faglig vurdering av det alternativ den ønsker.

I brev datert 15.7.2010 uttaler kommunen:

”På vegne av kommunene påpekes det at brevets punkt 4 [av 6.5.2009] vedrørende terskel/tetting av tunnel mellom Tesse og Ostjønnen er misvisende når det gjelder kommunenes syn. Kommunene ønsker derfor med dette å klargjøre sine synspunkter vedrørende dette:

Spørsmålet om gjenfylling/terskel i den utsprengte kanalen mellom Tesse og Ostjønnen, alternativt etablering av dam ved den opprinnelige Tesseosen, må underlegges en grundig faglig vurdering. Både biologiske forhold, forhold til kulturminner, landskapsbilde og annen arealbruk i området må utredes. Kommunene stiller seg derfor positive til NVEs forslag om at konsesjonær skal utrede dette spørsmålet gjennom en detaljplan med konsekvensutredning innen tre år etter at eventuell konsesjon er gitt. Det er viktig at eventuelle tiltak skjer på grunnlag av solid faglig dokumentasjon av hvordan alternativene vil virke, og at den løsning som samlet sett gir best miljøeffekt velges.”

Når det gjelder kommunens siste uttalelse til dette spørsmålet, bemerker departementet at det ikke er valget mellom såkalt dam eller terskel konsesjonæren skal utrede. Det spørsmålet skal avgjøres av konsesjonsmyndigheten nå.

Departementet viser til at verken fylkesmannen eller DN har hatt bemerkninger til spørsmålet om dam eller terskel. Departementet kan derfor ikke se noen tungtveiende grunner for å gå imot NVEs innstilling og faglige vurdering på dette punktet, og foreslår at en slik gjenfylling/terskel blir gjennomført. Nøyaktig utforming og fastsettelse av høyden på terskelen bestemmes når detaljerte planer for terskelen foreligger. Konsesjonæren skal sørge for å utarbeide disse detaljplanene for oversendelse til NVE. Det pålegges ikke konsekvensutredning gjennom detaljplanleggingen. Departementet forutsetter at de miljømessige konsekvenser av en slik terskelbygging blir vurdert nærmere gjennom detaljplanleggingen, for eksempel ved fastsettelse av egen miljøplan for dette tiltaket dersom NVE finner det hensiktsmessig. En slik terskelutbygging vil være et nytt tiltak i området og som departementet på nærværende tidspunkt ikke kjenner konsekvensene av. Departementet forutsetter at bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 10 - 12 må legges til grunn som retningslinjer i denne detaljplanleggingen.

4.6.7 Merknader til manøvreringsreglementet (vilkårenes post 14)

1. Spørsmål om reduksjon av HRV

I motsetning til en revisjonssak, er det ved en fornyelsessak hjemmel til å endre på tidligere konsesjonsgitte reguleringshøyder. Spørsmålet om reduksjon av HRV i sommerperioden er derfor en aktuell problemstilling i fornyelsessaken for den "lille" Tessereguleringen.

Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmannen i Oppland foreslår bl.a. at vannstanden om våren og sommeren ut fra landskapsestetiske forhold bør være noe høyere enn i dag. NVE peker i sin innstilling på at vannstanden normalt sett vil være høyere enn LRV og har ikke imøtekommet dette ønsket. Krav om høy magasin vannstand i sommerperioden vil generelt kunne innebære en redusert produksjon. NVE har gjort noen beregninger av ulike scenarier. Simuleringsresultatene synliggjør at krav av denne typen i revisjonssaker vil påvirke kraftproduksjonen i Norge.

Miljøverndepartementet bad om at NVE gis i oppdrag å utrede denne problemstillingen nærmere med sikte på å fastsette vilkår, for eksempel ved at det fastsettes tapperestriksjoner som sikrer en høyere vannstand om våren og sommeren. Olje- og energidepartementet har forelagt problemstillingen for NVE, og GLB ble anmodet om å skissere hvilke muligheter som finnes for å oppnå raskere fylling av Tessemagasinet og hvilke produksjonstap en vil få med et reglement som i større grad ivaretar allmenne interesser i oppfyllingsfasen. Alternativene som er beregnet går utover grensene for fornyelsessaken, dvs at de berører også revisjonssaken for den "store" Tessereguleringen, og alle mulige alternativer for en raskere magasin fylling vil nødvendigvis gjøre det. For å kunne nå en viss vannstand på sommeren, må dette planlegges allerede fra våren før magasinet er tomt, og alt som vil ha innvirkning på reguleringen under kote 852,9 (korrigert reguleringsgrense) vil da berøre revisjonssaken.

Etter dagens reguleringspraksis tappes magasinet ned fra rundt 1. oktober og når sitt laveste nivå i månedsskiftet april/mai, da oppfyllingsperioden starter. I følge GLB ligger midlere

observerte magasin vannstand i dag på 1,2 m under HRV 1. august, dvs at de fleste år er Tesse fylt opp til 1 m under HRV primo august.

Kraftverkene i Tesse har en maksimal slukeevne på 11,3 m³/s. For å kunne nytte seg av tilsiget fra Grovifeltet, som kommer inn mellom øvre og midtre Tesse kraftverk, er det nødvendig at det slippes minimum 3,5 m³/s fra magasinet. GLB har etter NVEs anmodning utført simuleringer av *tre ulike alternativer* for oppfylling av Tesse:

- Alternativet "raskest mulig" innebærer ingen tapping fra magasinet i oppfyllingsperioden og medfører at kraftverkene må stå fra 1. mai til ca 1. juli.
- Alternativet "moderat raskere" innebærer at kjøring av kraftverkene vil være avhengig av tilsiget og magasin fyllingen og at kraftverkene vil kunne kjøres enkelte år.
- Alternativet "tilpasset Grovi" innebærer at det tappes 3,5 m³/s fra magasinet gjennom hele fyllingsperioden slik at kraftverkene kan kjøres, men dette alternativet gir ingen store endringer i magasin vannstanden i forhold til dagens situasjon.

Den isfrie perioden ved Tesse starter rundt 1. juni. Selv med det alternativet som gir raskest mulig oppfylling vil det *pr 1. juni* kun være mulig å heve vannstanden med en meter i forhold til dagens situasjon. Konesjonæren og NVE ser det som urealistisk å få til en særlig høyere vannstand på denne tiden uten at det skal medføre uforholdsmessige store restriksjoner i tappingen med påfølgende økonomiske konsekvenser.

Det er teknisk mulig å få til en sommervannstand som ligger ca 2 m under HRV fra 1. juli. Dette vil i følge GLB medføre et midlere produksjonstap på 23 GWh/år. Neste beregnede alternativ vil tilsvare en sommervannstand som ligger ca 3-3,5 m under HRV fra 1. juli. Dette tilsvarer produksjonstap på 11 GWh/år.

Kraftverkene har liten slukeevne, og dette medfører et stort flomtap i sommermånedene dersom magasinet må fylles tidlig. NVE har i sin innstilling anbefalt en bestemmelse i manøvreringsreglementet om at vannstanden i Tesse ikke skal overskride HRV -0,5 før 1. september for bl.a. å begrense erosjon og utvasking av jordbruksarealer ved fullt magasin. Denne bestemmelsen vil pga kraftverkets slukeevne være i motstrid med raskere fylling av magasinet på våren/sommeren og vil også medføre at det meste av augustvannet vil gå som flomtap (ca 3,5 GWh/år). NVE viser til at selve hensikten med et reguleringsmagasin nettopp er å samle vann i perioder med høyt tilsig og lavt forbruk, og en naturlig følge av dette er lave vannstander om våren/forsommeren.

En reduksjon av denne reguleringsmuligheten vil slik departementet ser det, bety at regulanten ikke kan utnytte hele konsesjonen (reguleringen under kote 852,92 er innenfor den store Tessereguleringen med de begrensninger som følger konsesjonsrettslig som del av revisjonssaken).

Etter NVEs vurdering er det i praksis vanskelig å få fylt opp magasinet noe særlig før uten at dette vesentlig vil gå utover produksjon og økonomi. NVE ser det også som en fordel at magasinet ikke er fylt helt opp når flomvannet inntreffer slik at magasinet kan ha en viss flomdempingseffekt. NVE mener likevel at det bør kunne pålegges enkelte restriksjoner på tappingen for å sikre en viss vannstand om sommeren og for å redusere årene med veldig sen fylling.

Under forutsetning av at det ikke tappes noe fra magasinet viser GLBs kurver for observerte middelverdier at det i 20 av 26 år er mulig å nå HRV -3,5 m pr. 1. juli. Dersom en bruker alternativet "moderat raskere" dvs noe kjøring av kraftverkene, vil vannstanden kunne være fylt opp til HRV -3,5 m i ca halvparten av årene. En vannstand på 3,5 m under HRV vil fortsatt gi tørrlagte arealer rundt vannet, men vil gi en forbedring fra dagens situasjon. De år det ikke er mulig å nå HRV - 3,5 m innen 1. juli må det bestemmes at alt tilsig skal gå til oppfylling av magasinet og med fortsettelse av jevn fylling. NVE foreslår at følgende bestemmelse tas inn i manøvreringsreglementets post 1:

"Etter tappesesongen om våren skal tappingen til kraftverkene tilpasses snømagasin og nedbør med sikte på at vannstanden i Tesse når kote 850,67 innen 1. juli. I år med lite snømagasin stanses tappingen til kraftverkene om nødvendig helt, inntil prognoser med stor sannsynlighet tilsier at fylling til kote 850,67 innen 1. juli kan oppnås. Deretter skal magasinet forsette å fylles jevnt."

I tillegg beholdes bestemmelsen om en sommer-HRV som foreslått i NVEs innstilling:

"Fra tappesesongens slutt og frem til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853,67 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap."

Disse restriksjonene vil ligge nær det alternativ GLB har kalt "moderat raskere" og innebære en midlere produksjonstap på ca 11 GWh/år i tillegg til tap som følge av sommer-HRV som i følge GLB ligger på ca 3,5 GWh/år. Departementet finner ulempene ved produksjonstapet som mindre enn de fordeler som oppnås miljømessig, og slutter seg til NVEs forslag. Vilklårene endres slik at de er tilpasset de korrigerede reguleringsgrensene (+0,52).

2. Minstevannføring

Det er fremkommet ønske om slipp av minstevannføring på den utbygde strekningen av Tesse. Lom kommune krevde opprinnelig ikke minstevannføring, men kommunen har endret sitt synspunkt. NVE har ikke innstilt på vannslipping. NVE viser til at Tesse er et stort senkningsmagasin hvor det er teknisk vanskelig å slippe vann fra dammen. Et pålegg om minstevannføring kan også føre til at Tesse blir seinere oppfylt enn det som er ønskelig. På vegne av Lom og Vågå kommuner har advokat Lund også anført at OEDs praksis ikke er i samsvar med de signaler Stortinget har gitt om minstevannføring. Det vises bl.a. til energi- og miljøkomiteens uttalelse i forbindelse med innlemming av vanndirektivet, jf. Innst. S. nr 131 (2008-2009).

I den foreliggende fornyelses- og revisjonsskane må vurderinger av fastsettelse av nye pålegg om slipp av minstevannføring knyttes til det berørte områdets verdi og potensial, tiltakets virkninger på almenne interesser og hva tiltaket vil innebære av produksjonstap. Utslagene for minstevannføringspålegg vil være svært forskjellige i de ulike vassdrag og det er behov for særlig vurdering av minstevannføringslipp i denne saken. Aktuelle tema for vurdering av et berørt område vil normalt være friluftsliv og landskapsopplevelse, fisk og fiske, sårbare og truede arter eller naturtyper og reiselivsinteresser. Kommunen har ikke spesifisert hvilke tema den ønsker vurdering av, men landskapsopplevelse og reiselivsinteresser synes å være relevante tema ut fra de begrunnelser som er gitt ved krav om næringsfond.

I denne saken har en fått motstridende krav hva gjelder minstevannføring nedstrøms magasinet og kravet til høy magasinifylling. Uansett tilsig må en tappe magasinet for å opprettholde et minstevannføringskrav. Selv om minstevannføring kan gi miljøforbedringer i regulerte elver, som Tesse, må en etter departementets mening være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping fra bestående reguleringer, jf også redegjørelsen ovenfor i punkt 4.3. Departementet har kommet til at de endringer som foreslås for reguleringsfyllingen er tilstrekkelige når de miljømessige hensyn skal vurderes opp mot tap i kraftproduksjonen. Departementet kan ikke se at det er spesielle hensyn som tilsier pålegg om vannslipp i Tesse når det kan føre til senere oppfylling av Tesse enn i dag.

Departementet ser det slik at den beste miljøforbedringen her oppnås med endrede vilkår for magasinifyllingen i sommerperioden. Departementet er av den mening at en slik miljøforbedring ivaretar de hensyn som er kommet til uttrykk i komitèmerknaden under Stortingets behandling av proposisjonen fra Utenriksdepartementet om vandndirektivets innlemmelse i EØS-avtalen.

Departementet viser for øvrig til NVEs merknader til vilkårene, og slutter seg til disse.

Olje- og energidepartementet

Tilråd:

1. I medhold av lov om vassdragsreguleringer 14. desember 1917 nr. 17 § 8 gis Glommens og Laagens Brukseierforening fornyet tillatelse til å regulere Tesse i samsvar med fremlagt forslag til vilkår.
2. I medhold av lov nr. 62 av 19. juni nr. 62 1992 om endringer i lov 14. desember 1917 nr. 17 om vassdragsreguleringer m. fl. del 6 nr. 3 fastsettes reviderte vilkår for Glommens og Laagens Brukseierforening tillatelse til å regulere Tesse.
3. Det fastsettes revidert manøvreringsreglement for regulering av Tesse i samsvar med fremlagt forslag.

*Statsministerens kontor
Bifalt ved
kongelig resolusjon
av 28. oktober 2011*

Foredratt av statsråd Brekke

Anna Frisak

Manøvreringsreglement
for regulering av Tesse i Lom kommune og Vågå kommune, Oppland fylke
(erstatter reglement gitt ved kgl.res. 20. august 1948)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser			Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote				
Tesse	853,37	854,17	841,77	0,8	11,6	12,4	

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Statens Kartverk Normal Null 1954.

Etter tappesongen om våren skal tappingen til kraftverkene tilpasses snømagasin og nedbør med sikte på at vannstanden i Tesse når kote 850,67 innen 1. juli. I år med lite snømagasin stanses tappingen til kraftverkene om nødvendig helt, inntil prognoser med stor sannsynlighet tilsier at fylling til kote 850,67 innen 1. juli kan oppnås. Deretter skal magasinet forsette å fylles jevnt.

Fra tappesongens slutt og fram til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853,67 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øyet at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Vilkår for tillatelse for Glommens og Laagens Brukseierforening til å foreta regulering av Tesse

1

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter:

For den tidsbegrensede del av konsesjonen som fornyes, fra utløpsdato og frem til konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 6,82 pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 30,- pr. nat.hk.

For hele konsesjonen, ny og revidert del, fra det tidspunkt da konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 9,52 pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 48,00 pr. nat.hk. Satsene er angitt pr 1.1.2011.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje- og energidepartementet.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfyllbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

Når konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale til **Lom kommune** kr 9 900 000,- og til **Vågå kommune** kr 100 000,- som avsettes til næringsfond for kommunene. Konsesjonsavgiftsmidler og næringsfond danner ett og samme fond særskilt for hver kommune som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av fylkesmannen.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 19 kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i Tesse er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlige forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for

naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp til Lom kommune på kr 100 000,- til opphjør av fisk/vilt/friluftsliv. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpet til fisk/vilt skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode, skal beløpet nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av Fylkesmannen.

VI

Konesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt og fornyet konsesjon er gitt skal konsesjonæren betale et engangsbeløp per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. For fornyete konsesjoner skal engangsbeløpet utgjøre kr 12 000, (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. For konsesjoner med reviderte vilkår skal engangsbeløpet utgjøre kr 7 000 (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredede kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav.

Konesjonæren skal varsle kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen) i god tid før en nedtapping av magasinene, eller

dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid m.v. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf kulturminneloven § 8 annet ledd.

10

(Forurensning mv.)

Konesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Ferdsl mv.)

Konesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlengjelige.

12

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger m.v. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse,

eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i

vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 3. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtaket om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 14, 19 og 21 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de

eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke

reguleringene kan medføre forpliktelser.